CUMHURİYET'İN 75. YILI ARMAĞANI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 4

(1919)

CENGİZCE

KAYNAK YAYINLARI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 4

(1919)

KAYNAK YAYINLARI

Atatürk'ün
Bütün Eserleri

Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti. Adına Sahibi
İsmet Öğütücü

Genel Yönetmen
Şule Perinçek

Yönetmen
Fikret Ulusoydan

Redaksiyon
Em. Tnk. Kd. Alb. Ercan Güner, Prof. Dr. Nejat Kaymaz, Feyza Perinçek, Hasan Hüseyin Yalvaç

Ankara Temsilcisi
Kemal Şenoğlu (1. basım: Sarper Yiğit)

Arşiv-Araştırma
Ercan Dolapçı, Hüseyin Eşki, Emel Oruç, Prof. Dr. Tülin Sağlamtunç, Musa Sarıkaya, Kemal Şenoğlu, Hâdiye Yılmaz

Çevrimyazı
Ercüment Hüsnü Baki, Muazzez İlmiye Çığ, Necdet Kurdakul, Sadık Perinçek, Memet Türkkan

Sayfa Düzeni ve Dizgi
Semra Karabulut Ok

Kapak Tasarımı
Emre Şenoğlu, Sistem Ofset

Montaj
Analiz

Baskı
Analiz Basım Yayın

Cilt
Cansın Mücellit

Satış ve Pazarlama
Şinasi Gökçe, Sevgi Sivaslı

Dağıtım
Mesut Barış, Fethi Kişioğlu

Abone
Gülsün Kaygısız Gökçe

Muhasebe
Saniye Yalçın
© 2000

Bu eserin yayın hakları
Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.nindir

Birinci Basım: Kasım 2000
İkinci Basım: Kasım 2003
Üçüncü Basım: Temmuz 2005

Kaynak Yayınları: 318

ISBN: 975-343-235-6 (Tk. No)
975-343-315-8 (4. Cilt)

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM GIDA TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Meşrutiyet Cad. Kardeşler Han No: 12/3-4
34430 Galatasaray-Beyoğlu/ İSTANBUL
Telefon: (0212) 252 21 56 - 252 21 99 - 292 21 08 Faks: 249 28 92
Ankara: (0312) 231 56 64 Web: www.kaynakyayinlari.com

Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

M. Türker Acaroğlu

Prof. Dr. Feroz Ahmad

Prof. Dr. Sina Akşin

Talip Apaydın

Prof. Dr. Zeki Arıkan

Prof. Dr. İlhan Arsel

Ercüment Hüsnü Baki

Nejat Birdoğan

Muazzez İlmiye Çığ

Ali Dündar

Yrd. Doç. Dr. İsmet Görgülü

Prof. Dr. Tahir Hatipoğlu

Prof. Dr. Alpaslan Işıklı

Suphi Karaman

Prof. Dr. Nejat Kaymaz

Necdet Kurdakul

Em. Tümg. Turhan Olcaytu

İsmet Öğütücü

Emin Özdemir

Sadık Perinçek*

Dr. Doğu Perinçek

Hakan Reyhan

Prof. Dr. Tülin Sağlamtunç

Zeki Sarıhan

Prof. Dr. Taner Timur

Prof. Dr. Şerafettin Turan

Gürbüz Tüfekçi

Memet Türkkan

Fikret Ulusoydan

* Yaşamının son anına kadar bütün zamanını, emeğini, birikimini *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nin yayımına katan M. Sadık Perinçek'i 13 Eylül 2000 tarihinde kaybettik. Binlerce sayfa eski yazı belgeyi büyük bir titizlikle okudu. Yayımlanmış ve yayımlanacak ciltlere büyük emeği geçti. Saygıyla anıyoruz.

Katkıda Bulunanlar

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

Eser Abbasoğlu, Müslüm Akalın, Adnan Akfırat, Asaf Güven Aksel, Dr. Hüsamettin Aksu, Alper Aktan, Kemal Albayrak, Mevlüt Arı, Pınar Arık, Fatma Artunkal, Yrd. Doç. Dr. Yavuz Aslan, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Avanas, Mahmut Aydın, Kemal Ayyıldız, Dr. Halil Bal, Mustafa Baldan, Servet Bayoğlu, A. Halit Bedirboz, Mustafa Birçek, Dr. Kürşat Bozkurt, Cengiz Büker, Selim Cebiroğlu, Yaşar Cevher, Ali Rıza Cihan, İbrahim Cinbek, Atilâ Çakıroğlu, Süleyman Çam, Hamdi Çam, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Çanlı, Gökhan Çınar, Zuhal Demir, Feriha Denli, Mithat Denli, Orhan Devret, Melahat Doğançay, Murat Dural, Tülay Duran, Ömer Emon, Aleaddin Erdoğdu, Prof. Dr. Özen Ergenç, Tahsin Eroğlu, Sadık Erten, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Evsile, Ahmet Cevdet Geçkil, Mustafa Gül, Dr. Necip Hablemitoğlu, Halûk Hepkon, Yrd. Doç. Dr. Metin Hülagü, Rasih Nuri İleri, Attilâ İlhan, Ali Mithat İnan, Arı İnan, Davut İrk, Prof. Dr. Mustafa Kalaç, Hüseyin Kara, Hasan Kartal, Turgut Kavraal, Abdullah Kehale, Dr. Vahdet Keleşyılmaz, Mehmet Kılıç, Mustafa Kılıç, Mustafa Kılıçaslan, Reşit Kıpçak, Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzıoğlu, Celalettin Kişmir, Doç. Dr. Yılmaz Kurt, Osman Bilge Kuruca, Cemal Kutay, Turgay Nar, Kenan Olgun, Mustafa Oral, Prof. Dr. Özer Ozankaya, Fikriye Önkılıç, Gülağ Öz, Yrd. Doç. Dr. Yalçın Özalp, Mesut Özcan, Fahir Özel, Prof. Dr. Yücel Özkaya, Doç. Dr. İzzet Öztoprak, Kiraz Perinçek, Emine Sağlam, Fatih Sancaktar, Abdurrahman Sarıoğlu, Yaşar Kemal Seçkin, Martı Şahin, Hüseyin Şakacı, Leman Şenalp, Ercan Tığ, Bahadır Tokmak, Dr. Salih Tunç, Bülent Turan, Yrd. Doç. Dr. Ömer Turan, Seyfettin Turhan, Ünal Türkeş, Zeki Uğur, Aşikâr Ulusu, Nilgün Uzun, Sami Ünal, Evşen Yanık, Fatma Yazıcı, Hasan Yıldız, Veysel Yıldız, Turgut Yılmaz, Ayşen Yiğit, Barış Yiğit, Hüseyin Yurtsever.

Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi, Amasya İl Halk Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi, Antalya İl Kültür Müdürlüğü, Antalya İl Halk Kütüphanesi, Aziz Berker Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Galatasaray Lisesi Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi, Harp Akademileri Komutanlığı Kütüphanesi, Hatay İl Halk Kütüphanesi, Havza Kaymakamlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Atatürk Kitaplığı, İstanbul İl Halk Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Konya İl Kültür Müdürlüğü, Milli Kütüphane, Samsun İl Halk Kütüphanesi, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi, TBMM Kütüphanesi, TC Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşiv Hizmetleri Şube Müdürlüğü, Tokat İl Halk Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Kütüphane ve Arşivi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Arşivi, Mülkiyeliler Birliği, Bostancı Kırtasiye çalışanları.

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 4

(1919)

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 19

Heyeti Temsiliye Kararı (13 Eylül 1919) 21
Konya, Diyarbekir, Balıkesir, Erzurum, Ankara, Bursa, Çine, Bandırma, Niğde ve Edirne'de Bulunan Askeri Birliklerin Kumandanlarına (13 Eylül 1919) 22
Askeri Birliklere, Vilayetlere, Bağımsız Sancaklara, Belediyelere, Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine (13 Eylül 1919) 24
Malatya'da 15. Alay Kumandanlığı'na (13 Eylül 1919) 26
15. Kolordu Kumandanlığı'na (13 Eylül 1919) 28
General Harbord'un Seyahati ile İlgili Tamim (13 Eylül 1919) 29
Bütün Vilayetlere, Kumandanlara, Bağımsız Mutasarrıflıklara ve İlgili Teşkilata İstanbul ile Haberleşmenin Kesilmesi Hakkında Talimat (14 Eylül 1919) 30
Heyeti Temsiliye Kararı (14 Eylül 1919) 32
Padişah'a (14 Eylül 1919) 33
Heyeti Temsiliye Kararı (15 Eylül 1919) 35
12 Eylül 1919 Tarihli Talimata Ek (15 Eylül 1919) 36
Diyarbekir Valisi Faik Âli Beyefendi'ye (15 Eylül 1919) 37
Diyarbekir 13. Kolordu Erkânıharbiye Riyaseti'ne (15 Eylül 1919) 38
Hacı Kaya ve Şatzade Mustafa Ağalara (15 Eylül 1919) 39
Siirt'te Garzanlı Aşiret Reisi Cemil Çeto Bey'e (15 Eylül 1919) 40
Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne (15 Eylül 1919) 41
15. Kolordu Kumandanlığı'na (15 Eylül 1919) 42
Erzurum Heyeti Merkeziyesi'ne (16 Eylül 1919) 44
Erzurum 15. Kolordu Kumandanlığı'na ve Vilayet Makamına (16 Eylül 1919) 45
20. Kolordu Kumandanlığı'na (16 Eylül 1919) 46
12 Eylül 1919 Tarihli Tebligata Ek (16 Eylül 1919) 47
Heyeti Temsiliye Kararı (16 Eylül 1919) 48
Trabzon'da Servet Beyefendi'ye (16 Eylül 1919) 49

15. Kolordu Kumandanlığı'na, Erzurum Vilayeti'ne,
Albayrak Gazetesine (16 Eylül 1919) 51
15. Kolordu Kumandanlığı'na ve Erzurum Vilayeti'ne (16 Eylül 1919) 52
Malatya Mutasarrıf Vekâleti Vasıtasıyla Hacı Bedir Ağa'ya ve
Malatya Belediye Reisi'ne (16 Eylül 1919) 53
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir'e (16 Eylül 1919) 54
Kastamonu ve Havalisi Kumandanı Osman Bey'le
Makine Başında Haberleşme (16/17 Eylül 1919) 57
Heyeti Temsiliye Kararı (17 Eylül 1919) 59
Dersaadet'te Müşir Fuat Paşa'ya (17 Eylül 1919) 60
Eskişehir Mutasarrıfı Hilmi Bey'e (17 Eylül 1919) 62
Erzurum Vilayeti'ne (18 Eylül 1919) 63
Heyeti Temsiliye Kararı (18 Eylül 1919) 64
15. Kolordu Kumandanlığı'na (18 Eylül 1919) 65
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir'e (18 Eylül 1919) 66
Heyeti Temsiliye Kararı (19 Eylül 1919) 67
Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Beyefendi'ye (19 Eylül 1919) 68
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir'e (19 Eylül 1919) 70
Kâzım Karabekir ile Makine Başında Haberleşme (19/20 Eylül 1919) 72
Heyeti Temsiliye Kararı (20 Eylül 1919) 78
Erzurum 15. Kolordu Kumandanlığı'na (20 Eylül 1919) 79
Heyeti Temsiliye Kararı (21 Eylül 1919) 81
15. Kolordu Kumandanlığı'na (21 Eylül 1919) 82
Amerikan Heyeti Başkanı General Harbord'un Sorusuna Cevap 84
Erzurum Vilayeti'ne, Erzurum Heyeti Merkeziyesi'ne,
15. Kolordu Vasıtasıyla Amerikalı General Harbord'a (21 Eylül 1919) 85
Erzurum Vilayeti'ne (21 Eylül 1919) 87
Kâzım Karabekir'e (21 Eylül 1919) 88
Heyeti Temsiliye Kararı (22 Eylül 1919) 89
15. Kolordu Kumandanlığı'na (22 Eylül 1919) 90
Erzurum 15. Kolordu Kumandanlığı'na (22 Eylül 1919) 91
Padişah'a, Beyannamesi Üzerine Yazılan Telgraf (22 Eylül 1919) 92
15. Kolordu Kumandanlığı'na (22 Eylül 1919) 94
Kastamonu ve Havalisi Kumandanı Miralay Osman ve
Kastamonu Vali Vekili Ferit Beylerle
Makine Başında Haberleşme (Eylül 1919) 95
Heyeti Temsiliye Kararı (23 Eylül 1919) 98
Erzurum Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk
Heyeti Merkeziyesi'ne (23/25 Eylül 1919) 99

Heyeti Temsiliye Kararı (24 Eylül 1919) 101
Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya Fevkalade Komiserleriyle
Felemenk, İspanya, İsveç, Danimarka Sefaretlerine (24 Eylül 1919) 102
Erzurum Vilayeti'ne (24 Eylül 1919) 103
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne (24 Eylül 1919) 104
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne (24 Eylül 1919) 105
General Harbord'a Verilen Muhtıra (24 Eylül 1919) 106
Heyeti Temsiliye Kararı (25 Eylül 1919) 114
Ankara'da 20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut Beyefendi'ye (25 Eylül 1919) 115
Erzurum Vilayeti'ne (25 Eylül 1919) 117
Erzurum Vilayeti'ne (25 Eylül 1919) 118
15. Kolordu Kumandanlığı'na (25 Eylül 1919) 119
General Solly Flood'a (25 Eylül 1919) 120
Heyeti Temsiliye Kararı (26 Eylül 1919) 121
Harput'ta Vali Haydar Beyefendi'ye (26 Eylül 1919) 122
Çerkeş Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti İdaresi'ne (26 Eylül 1919) 123
20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmut Bey'e (26 Eylül 1919) 125
Beyanname (26 Eylül 1919) 126
Heyeti Temsiliye Kararı (27 Eylül 1919) 128
Kerim Paşa ile Telgraf Başında Haberleşme (27 Eylül 1919) 129
Canik Mutasarrıfı Hamid Beyefendi'ye (27 Eylül 1919) 138
20. Kolordu'ya Cevap (27 Eylül 1919) 139
Heyeti Temsiliye Kararı (28 Eylül 1919) 140
15. Kolordu Kumandanlığı'na (28 Eylül 1919) 141
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (28 Eylül 1919) 142
Tamim (28 Eylül 1919) 143
Erzurum Vilayeti'ne (28 Eylül 1919) 144
Erzurum Vilayeti'ne (28 Eylül 1919) 145
15. Kolordu Kumandanlığı'na (28 Eylül 1919) 146
Erzurum Vilayeti'ne (28 Eylül 1919) 147
Rizeliler Adına Belediye Azası Mataracızade Hakkı Bey ve
Arkadaşlarına (28 Eylül 1919) 149
Isparta Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne (28 Eylül 1919) 150
Sinop Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Beyefendi'ye (28 Eylül 1919) 151
Sürmene'de Gulaçzade Ahmet Beyefendi'ye (28 Eylül 1919) 152
Uluborlu Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne (28 Eylül 1919) 153

İncesu Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne (28 Eylül 1919) 154
Boğazlıyan Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Merkeziyesi'ne (28 Eylül 1919) 155
Erzurum İstanbul Heyeti Tahkikiye Reisi Ziya Bey'e (28 Eylül 1919) 156
İzmit Mutasarrıflığı'na (29 Eylül 1919) 157
Heyeti Temsiliye Kararı (29 Eylül 1919) 158
General Harbord'a Muhtıra Hakkında (29 Eylül 1919) 159
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (29 Eylül 1919) 160
İzmit'te 1. Fırka Kumandanı Asım Beyefendi'ye (29/30 Eylül 1919) 161
Heyeti Temsiliye Kararı (30 Eylül 1919) 163
Konya Vilayet Makamına (30 Eylül 1919) 164
Kâzım Karabekir'e (30 Eylül 1919) 165
15. Kolordu Kumandanlığı'na (30 Eylül 1919) 166
Mihalıccık Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti İdaresi'ne (30 Eylül 1919) 167
Bartın Belediye Riyaseti'ne (30 Eylül 1919) 168
Adapazarı Kaymakamlığı'na (30 Eylül 1919) 169
Göynük Kaymakamlığı'na (30 Eylül 1919) 170
Heyeti Temsiliye Kararı (1 Ekim 1919) 171
Kâzım Karabekir'e (1 Ekim 1919) 172
Cide Kazası Müdafaai Hukuk Riyaseti'ne (1 Ekim 1919) 173
İstanbul Şehremanetine, Bütün Matbuata,
İstanbul Ahalisine (2 Ekim 1919) 174
İzmit Mutasarrıfı Suat Beyefendi'ye (2 Ekim 1919) 177
İzmit Mutasarrıfı Suat Bey'e (2 Ekim 1919) 178
İzmit Mutasarrıfı Suat Bey'e (2 Ekim 1919) 179
İzmit'te Fırka Kumandanı Asım Beyefendi'ye (2 Ekim 1919) 180
Fırka Kumandanı Asım Beyefendi'ye (2 Ekim 1919) 181
Heyeti Temsiliye Kararı (2 Ekim 1919) 182
Tamim (2/3 Ekim 1919) 183
Heyeti Temsiliye Kararı (3 Ekim 1919) 185
Sadrazam Ali Rıza Paşa'ya (3 Ekim 1919) 186
Bütün Vilayetlere ve Bağımsız Mutasarrıflıklara,
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziye Riyasetleriyle
Belediye Riyasetlerine, 13., 15., 20. Kolordu Kumandanlıklarına,
Niğde'de 11. Fırka, İzmit'te 1. Fırka Kumandanlıklarına ve
Torul'da 3. Fırka Kumandanı Halit Bey'e (3 Ekim 1919) 188
Bütün Vali ve Kolordu Kumandanlarıyla
Bağımsız Mutasarrıflıklara (3 Ekim 1919) 189

Bütün Kolordu Kumandanlarına ve Milli Harekâta Yardım Eden Vali ve Vali Vekillerine (3 Ekim 1919) 190
3., 20., 12., 15., 13. Kolordu Kumandanlıklarına, 20. Kolordu Kumandanı Fuat Paşa'ya, Konya'da Refet Bey'e (3 Ekim 1919) 191
Kâzım Karabekir'e (3 Ekim 1919) 193
Bütün Vilayetlerin ve Livaların Heyeti Merkeziyelerine (3 Ekim 1919) 196
Heyeti Temsiliye Kararı (4 Ekim 1919) 197
Tamim (4 Ekim 1919) 198
Kastamonu, Ankara, Samsun, Sivas, İzmit, Bolu, Elâziz, Trabzon, Diyarbekir, Konya Telgraf Başmüdürlerine (4 Ekim 1919) 199
Sadrazam Ali Rıza Paşa'ya (4 Ekim 1919) 200
Ali Fuat Paşa'nın Telgrafına Cevap (4 Ekim 1919) 201
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne (4/5 Ekim 1919) 202
Heyeti Temsiliye Kararı (5 Ekim 1919) 203
Balıkesir'de Kuvayi Milliye Reisi Hacim Beyefendi'ye (5 Ekim 1919) 205
Bursa Vilayeti'ne (5 Ekim 1919) 206
Sadaret Makamı'na (5 Ekim 1919) 207
Tamim (5 Ekim 1919) 211
Canik Mutasarrıfı Hamid Beyefendi'ye (5 Ekim 1919) 212
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (5 Ekim 1919) 213
İzmir Vilayeti'ne (5 Ekim 1919) 214
Heyeti Temsiliye Kararı (6 Ekim 1919) 215
Yunus Nadi ile Makine Başında Görüşme (6 Ekim 1919) 216
Tamim (6 Ekim 1919) 219
Köşk'te Harekâtı Milliye ve Harbiye Umum Reisi Tahir Bey'e (7 Ekim 1919) 220
Edirne'de Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trakya-Paşaeli Heyeti Temsiliyesi Riyaseti'ne (7 Ekim 1919) 221
Miralay Bekir Sami Beyefendi'ye (7 Ekim 1919) 222
Heyeti Temsiliye Kararı (7 Ekim 1919) 223
Batı Anadolu Umum Kuvayi Milliye Kumandanı Ali Fuat Paşa'ya (7 Ekim 1919) 224
Dersaadet'te Âyan'dan Müşir Fuat Paşa'ya (7 Ekim 1919) 225
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (7 Ekim 1919) 227
Fırka Kumandanlıklarına (7 Ekim 1919) 229
Beyanname (7 Ekim 1919) 230
Padişah'a (7 Ekim 1919) 232

Amasya'da 5. Fırka Kumandanı Cemil Cahid ve
Osman Beylere (7 Ekim 1919) 233
Erzurum Vilayeti'ne (7 Ekim 1919) 234
Harbiye Nazırı Cemal Paşa Vasıtasıyla
Ahmet İzzet Paşa'ya (7/8 Ekim 1919) 235
Kâzım Karabekir'e (8 Ekim 1919) 237
Heyeti Temsiliye Kararı (8 Ekim 1919) 238
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (8 Ekim 1919) 239
Sadaret'e (8 Ekim 1919) 240
İstanbul Telgraf Başmüdiriyeti Vasıtasıyla
Bütün Haberleşme Memurlarına (8 Ekim 1919) 241
Celâl Nuri Beyefendi'ye (8 Ekim 1919) 242
Makine Başında Görüşme (8 Ekim 1919) 243
Velid Beyefendi'ye (8 Ekim 1919) 244
Urfa Mutasarrıflığı'na (8 Ekim 1919) 245
Heyeti Temsiliye Kararı (9 Ekim 1919) 246
Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendi'ye (9 Ekim 1919) 247
Matbuat Cemiyeti Mensuplarının Sivas'a Gelişi Hakkında (9 Ekim 1919) 248
Teke Mutasarrıfı Celâl Beyefendi'ye (9 Ekim 1919) 249
Millete Beyanat (9 Ekim 1919) 250
Suriyelilere Beyanname (9 Ekim 1919) 251
Heyeti Temsiliye Kararı (10 Ekim 1919) 252
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (10 Ekim 1919) 253
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na, Ahmet Nuri Bey'e (10 Ekim 1919) 256
Denizli'de Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi
Ahmet Hulûsi Bey'e (10 Ekim 1919) 257
Bursa Vilayeti'ne (10 Ekim 1919) 258
Matbuat Cemiyeti Reisi Velid Bey Vasıtasıyla İstanbul'da *Tasviri Efkâr*,
Vakit, Akşam, Türk Dünyası ve *İstiklâl* Gazetelerine (10 Ekim 1919) 259
Yenigün Gazetesi Muhabiriyle Görüşme (10 Ekim 1919) 261
Heyeti Temsiliye Kararı (11 Ekim 1919) 264
Konya'da Refet Beyefendi'ye (11 Ekim 1919) 266
Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e (11 Ekim 1919) 267
Balıkesir'de Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendi'ye (11 Ekim 1919) 268
Edirne'de Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi'ne (11 Ekim 1919) 269
Erzurum Vilayeti'ne (11 Ekim 1919) 270
Tamim (11 Ekim 1919) 271

Müdafaai Hukuk Riyasetlerine (11 Ekim 1919) 272
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir'e (11 Ekim 1919) 273
Matbuat Cemiyeti Reisi Velid Beyefendi'ye (11/12 Ekim 1919) 274
Heyeti Temsiliye Kararı (12 Ekim 1919) 275
Süleyman Nazif Beyefendi'ye (12 Ekim 1919) 276
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (12 Ekim 1919) 277
15. Kolordu Kumandanlığı'na (12 Ekim 1919) 278
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (12 Ekim 1919) 279
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (12 Ekim 1919) 281
Salih Niyazi Baba Hazretlerine (12 Ekim 1919) 282
Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendi'ye (12 Ekim 1919) 283
Vakit Gazetesi Muhabiri ile Görüşme (12 Ekim 1919) 284
Heyeti Temsiliye Kararı (13 Ekim 1919) 285
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (13 Ekim 1919) 288
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (13 Ekim 1919) 289
Dersaadet'te Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Bey'e (13 Ekim 1919) 290
Tamim (13 Ekim 1919) 291
Bütün Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyelerine (13 Ekim 1919) 292
Tasviri Efkâr Gazetesi Başyazarı Velit Beyefendi'nin
Sorularına Cevap (13 Ekim 1919) 294
Bütün Vilayetlere ve Bağımsız Mutasarrıflıklara,
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziye Riyasetleriyle
Belediye Riyasetlerine, 13., 15., 20. Kolordu Kumandanlıklarına,
Niğde'de 11. Fırka, İzmit'te 1. Fırka Kumandanlıklarına ve
Torul'da 3. Fırka Kumandanı Halit Bey'e (13 Ekim 1919) 298
Heyeti Temsiliye Kararı (14 Ekim 1919) 299
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir'e (14 Ekim 1919) 301
1. Kolordu Kumandanı Miralay Cafer Tayyar Bey'e (14 Ekim 1919) 302
Bursa'da Müdafaai Hukuk Cemiyeti Delegelerinden
Osman Nuri Beyefendi'ye (14 Ekim 1919) 303
20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa'ya,
Bursa'da Kumandan Bekir Sami Beyefendi'ye,
Balıkesir'de Kolordu Kumandanı Kâzım Beyefendi'ye (14 Ekim 1919) 304
Heyeti Temsiliye Kararı (15 Ekim 1919) 305
Tamim (15 Ekim 1919) 307
15. Kolordu Kumandanlığı'na, Amasya'da 5. Fırka Kumandanlığı'na,
13., 20., 12., 14., 1. Kolordu Kumandanlıklarına (15 Ekim 1919) 308

Miralay İsmet Bey'e (15 Ekim 1919) 309
Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne (15 Ekim 1919) 310
Tasviri Efkâr, İstiklâl, Vakit, İleri, Akşam, Türk Dünyası, Tercümanı Hakikat Gazeteleri Başyazlarına (15 Ekim 1919) 311
Bursa'da Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami Beyefendi'ye (15 Ekim 1919) 312
Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e (15 Ekim 1919) 313
United States Radio Press'ten Alıntı (15 Ekim 1919) 314
Heyeti Temsiliye Kararı (16 Ekim 1919) 315
Antalya Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Yusuf Talât Beyefendi'ye (16 Ekim 1919) 317
Boğazlıyan'da Adana Türk Gücü Reisi Ahmet Remzi Bey'e (16 Ekim 1919) 318
Heyeti Temsiliye Kararı (17 Ekim 1919) 319
Tasviri Efkâr Gazetesinin Sorularına Cevap (17 Ekim 1919) 321
Heyeti Temsiliye Kararı (18 Ekim 1919) 325
Edirne'de 1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendi'ye (18 Ekim 1919) 326
Heyeti Temsiliye Kararı (19 Ekim 1919) 327
Sivas'taki Heyeti Temsiliye Üyelerine (19 Ekim 1919) 329
Sivas'taki Yetkililere Emir (19 Ekim 1919) 330
3. Kolordu Erkânıharbiye Reisi Zeki Bey'e (19 Ekim 1919) 331
Osman Tufan ve Recep Zühtü Beylere Özel Talimat (19 Ekim 1919) 332
Kâzım Karabekir'e (19 Ekim 1919) 333
Heyeti Temsiliye Kararı (20 Ekim 1919) 334
Erzurum Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi Üyelerinden Süleyman, Kâzım, Süleyman Necati ve Cevat Beyefendilere (20 Ekim 1919) 335
Ayıntap Belediye Riyaseti'ne (20 Ekim 1919) 336
Amasya Protokolleri (20-22 Ekim 1919) 337
1. Protokol 339
2. Protokol 341
3. Protokol 347
4. Protokol 348
5. Protokol 349
Heyeti Temsiliye Kararı (21 Ekim 1919) 351
Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin Mektubu Üzerine *İleri, Tasviri Efkâr, Yenigün* ve *İradei Milliye* Gazetelerinde Yayımlanan Açıklama (21 Ekim 1919) 352

Diyarbekir'de 13. Fırka Kumandanlığı'na (21 Ekim 1919) 354
Sivas'ta Süreyya Bey Vasıtasıyla Elbistan'da
Ali Rıza Bey'e (21 Ekim 1919) 355
Eskişehir Mutasarrıfı Sabri Bey'e (21 Ekim 1919) 356
Heyeti Temsiliye Kararı (22 Ekim 1919) 357
Heyeti Temsiliye Kararı (23 Ekim 1919) 359
Heyeti Temsiliye Kararı (23 Ekim 1919) 361
Edirne'de 1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar
Beyefendi'ye (23 Ekim 1919) 362
Adapazarı Kaymakamlığı'na (23 Ekim 1919) 363
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (23 Ekim 1919) 364
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (23 Ekim 1919) 365
Ruşen Eşref Bey'le Amasya'da İlk Mülakat (23 Ekim 1919) 366
Niğde'de 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Beyefendi'ye (23/24 Ekim 1919) 368
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (24 Ekim 1919) 369
Ankara'da 20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmut
Beyefendi'ye (24 Ekim 1919) 371
Sivas'taki Heyeti Temsiliye Üyelerine (24 Ekim 1919) 372
Ruşen Eşref Bey'le Amasya'da İkinci Mülakat (24 Ekim 1919) 373
Edirne'de 1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendi
Vasıtasıyla Arif Bey'e (24/25 Ekim 1919) 377
Heyeti Temsiliye Kararı (25 Ekim 1919) 378
Ayıntap Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti
Merkeziyesi'ne (25 Ekim 1919) 379
13. Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendi'ye (25 Ekim 1919) 380
Türk Dünyası Gazetesine (25 Ekim 1919) 381
Ruşen Eşref Bey'le Amasya'da Üçüncü Mülakat (25 Ekim 1919) 382
Le Temps Gazetesinin Sorularına Cevap (25 Ekim 1919) 384
Heyeti Temsiliye Kararı (26 Ekim 1919) 386
Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya (26 Ekim 1919) 388
13. Kolordu'ya Talimat (26/27 Ekim 1919) 389

DİZİN 391

SUNUŞ

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye halkının ulusal demokratik devrimi'nin önderidir. O'nun hayatı, daha 1908 Devrimi öncesinden 1938'de hayata göz yummasına kadar toplumumuzun devrim süreçleriyle iç içedir.

Atatürk, çağımızın iki büyük devrim dinamiğinden birini oluşturan Mazlumlar Dünyası'nın başarıya ulaşan ilk devrimine önderlik etmiştir. Bu nedenle, O'nun başında bulunduğu eylem, yalnız ulusal tarihimize damgasını vurmakla kalmamış, insanlık tarihinin yaratılmasına da önemli katkıda bulunmuştur. Kurtuluş Savaşı'mızın ve Cumhuriyet Devrimi'mizin, bir bütün olarak, bütün dünyada Kemalist Devrim diye bilinmesi, başka deyişle O'nun adıyla anılması doğaldır.

Bu gerçekler ışığında, Atatürk'ü bilmek ve anlamak, 20. yüzyıl Türkiye'sini ve dünyasını inceleme ve açıklama çabasının bir gereğidir. Oysa O'nun önderliğindeki büyük devrimci eylemi ateşleyen ve yönlendiren düşünce birikiminin belgeleri, çeşitli kitap, dergi, gazete, yayın ve arşivlere dağılmıştır. Bu nedenlerle, araştırmacılar ve ilgililer, Türkiye Devrimi'ni bütün yönleri ve derinliğiyle inceleme ve açıklama olanağından yoksundur.

Atatürk'ü kaybetmemizden bu yana 60 yıl geçtiği halde, yazı ve konuşmalarını, bir arada ve asıllarına uygun olarak yayımlama görevi, ne yazık ki, bugünlere kalmıştır.

Kaynak Yayınları, tamamı 15 ciltte toplanacak olan *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni yayımlama görevini üstlenmekle tarifsiz bir onur duymaktadır ve yaptığı işin bilincindedir.

Kuvvet kaynağımız, Türkiye halkının devrimci pratiğini özetleyen bu büyük birikimi, önümüzdeki devrimci atılımların enerji kaynağına dönüştürme iradesidir. Biricik güvencemiz ise, Türkiye devriminin yaratıcısı ve sahibi olan Türkiye halkıdır ve onun aydın birikimidir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, yalnız bir derleme ve özgün metinlere göre düzeltme çalışması sınırları içinde kalmamış, bir araştırma ve keşif faaliyeti boyutlarına ulaşmıştır. Kaynak Yayınları, Atatürk'e ait ülkemiz ve yabancı ülkeler arşivlerinde gizlenen belgelere ulaşmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamış ve özel bir çalışma yürütmüştür. Bu çabalarımızın ürünlerini toplamaktayız. Özellikle Türkiye ve eski Sovyetler Birliği arşivlerinde bulduğumuz, yüzlerce yeni belge, yazı, mektup, demeç, tutanak, görüşme ve konuşma, Türkiye devrim tarihinin bazı aşamalarını yeniden yazmayı gerektiren bilgileri ve kanıtları içermektedir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni yayımlama görevi, kuşkusuz ancak Türkiye devrim tarihine ve Atatürk araştırmalarına emek vermiş aydın ve uzman birikimiyle başarılabilirdi. Bu anlayışla oluşturulan Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu, araştırmaların yürütülmesinde ve eserin oluşturulmasında izlenecek yöntemleri tartışmış ve anlayış birliğine varmıştır. Buna göre:

- Bu çalışmayla, Atatürk'ün yazdığı, söylediği ve imzaladığı bütün metinler ve belgeler bir araya getirilecektir.
- *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde, yalnız Atatürk'e ait olduğu kanıtlanmış olan metinler yer alacaktır. Hatıralardaki aktarmalar, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ne konmayacaktır.
- Hataların ve tahrifatların düzeltilmesi yanında, eksiklerin giderilmesi için, yayımlanmış metinler, asılları ve özgün belgelerle karşılaştırılacaktır.

• Belgenin kaynağı, konuşmanın nerede, hangi tarihte yapıldığı gibi nesnel bilgiler, yorumsuz olarak verilecektir.

• Metinler, eserde tarih sırasına göre yer alacaktır. Çünkü, Atatürk'ün görüşleri, tarihsel akış içinde anlamlıdır.

• Eser, günümüz Türkçesiyle yayımlanacaktır. Dildeki tarihi hava korunurken, artık anlaşılmayan sözcük ve deyimlerin yerine bugünkü karşılıkları konulacaktır.

Bu çerçevede binlerce kitap, gazete, dergi ve belge taranmış, incelenmiş, yayımlanmış metinlerle karşılaştırılmış; eski yazı metinler Latin harfli Türkçe yazıya yeniden aktarılmış; Rusça, İngilizce, Fransızca, Almanca ve diğer yabancı dillerden metinler, yeniden çevrilmiştir. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde yer alan bütün metinler ve tarihleri, belgelerin asıllarına ya da ilk kaynaklarına başvurularak teker teker incelenmiş, araştırılmış, karşılaştırılmış ve defalarca kontrol edilmiştir.

Böylesine ağır ve yorucu olan bu çalışma sırasında, Osmanlıca metinler eski Erzincan Milletvekili Sayın Sadık Perinçek, Sumerolog Sayın Muazzez İlmiye Çığ, Eğitimci ve Yazar Sayın Memet Türkkan, Emekli Kütüphane Müdürü Sayın Celalettin Kişmir, Sayın Ercüment Hüsnü Baki; Almanca metinler Sayın Fatma Artunkal ve Sayın Şule Perinçek, Fransızca metinler Sayın Ercüment Hüsnü Baki ve Sayın Kiraz Perinçek tarafından okunup yeniden çevrilmiş ve yüzlerce hata saptanıp giderilmiştir. Yanlış okuma, çeviri ve tarih hatalarından tipik olan birkaçı dipnotlarda belirtilmiştir.

Metinlerin günümüz Türkçesiyle yayımlanması için çok özenli bir çalışma yürütülmüştür. Bu konudaki deneyimiyle ve güvenilir uzmanlığıyla bilinen Sayın Emin Özdemir'e değerli katkıları için ne kadar teşekkür edilse azdır.

Yardımcı Doçent Doktor Sayın İsmet Görgülü, Atatürk'ün özellikle askeri yazılarını inceledi ve çok değerli katkılarda bulundu.

Dipnotlarda, metinlerin daha önce yer aldığı kaynaklar ile belgelerin bulunduğu arşiv belirtilmiştir.

Rumi tarihlerin yanında miladi karşılıkları gösterilmiştir.

Öğle vaktini esas alan 12 saat sistemi korunmuştur. Örneğin; "saat 2 sonra'da", "saat 14'te"; "saat 6 evvel'de", "saat 06'da" anlamındadır.

Kişi ve yer adlarının yazılışına müdahale edilmemiş, farklılıklar korunmuştur. ("Saip, Sâip, Saib", "Saffet, Safvet" ya da "Kanlı sırt, Kanlısırt" gibi.)

Sonunda "Y.N." (Yayımlayanın Notu) imzası bulunan notlar Kaynak Yayınları tarafından konulmuştur.

***

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni en başta O'nun önderliğinde Türkiye Devrimi'ni gerçekleştiren Türkiye halkına, Birinci Dünya Savaşı'nın, özellikle Çanakkale Direnişi'mizin, Kurtuluş Savaşı'mızın silahlı kuvvetlerine, şehit ve gazilerine, Cumhuriyet Devrimi'mizin Aydınlanma savaşçılarına, Devrim şehitlerine, Kubilay'lara, "Cumhuriyet bize emanet" diyen devrim gençliğine, ulusal demokratik devrimimizi tamamlamak için mücadele eden emekçi ve aydınlarımıza borçluyuz. Bu büyük eserin gerçek yaratıcıları, başta Atatürk, onlardır.

20. yüzyılın devrimci yükselişinde, Ezilen Dünyanın ayağa kalkışını ateşleyen ve 21. yüzyılın büyük devrimci atılımlarına olağanüstü katkılarda bulunacak olan Türkiye halkına ve aydınlarına, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni, Cumhuriyet'in 75. yılı armağanı olarak, derin saygı ve bağlılıkla sunuyoruz.

KAYNAK YAYINLARI

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(13 EYLÜL 1919)

13 Eylül 335 [1919]

Milli cereyan aleyhindeki hainane harekâtı belli olan ve devren Çorum'da bulunan Ankara Valisi Muhiddin Paşa'nın yakalanarak muhafaza altında Sivas'a sevki hakkında 20. Kolordu Kumandanlığı ile 5. Kafkas Fırkası Kumandanlığı'na emir verilmesi kararlaştırıldı.

Mardin-Diyarbekir-Harput-Malatya-Sivas-Erzincan-Erzurum üzerinden seyahate başlayan Amerikalı General Harbord heyetinin vatan ve milletimiz hakkında en doğru kanaatlerle[1] dönmesinin vasıtalarına başvurulmasının alakalılara bildirilmesi kararlaştırıldı.

Merkezi hükümet ile haberleşmeleri ve münasebetleri kesme üzerine hasıl olan vaziyette takip edilmesi lazım gelen hareket hattı kararlaştırılmak üzere bütün merkezlere ve alakalılara (altı madde halinde) tebliğiyle, görüşlerinin 15 Eylül 335 [1919] öğlenine kadar gönderilmesinin talebine karar verildi.[2]

Mustafa Kemal

[Ayrıca yedi imza.][3]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 12, Sayfa No: 2; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, (Birinci Basım: 1974), İkinci Basım: 1989, s.3.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Baykal'ın kitabında "kanaatla" şeklinde yanlış okunmuştur. (Y.N.)

2 Heyeti Temsiliye şu isimlerden oluşmaktadır: Mustafa Kemal Paşa (Üçüncü Ordu Müfettişliği'nden ve askerlikten ayrılma; Hüseyin Rauf Bey (eski Bahriye Nazırı, askerlikten ayrılma; Eyüpzade İzzet Bey (eski Trabzon Mebuslarından, Sivas Kongresi'ne gelmemiştir); Hoca Raif Efendi (eski Erzurum Mebuslarından); Hacısalihzade Servet Bey (eski Trabzon Mebuslarından, Sivas Kongresi'ne gelmemiştir); Sadullah Efendi (eski Bitlis Mebusu, ne Erzurum ne de Sivas Kongresi'ne katılmıştır); Hacı Fevzi Efendi (Erzincan Nakşibendi Şeyhi); Hacı Musa Bey (Mutki'de aşiret reisi, ne Erzurum ne de Sivas Kongresi'ne katılmıştır); Bekir Sami Bey (eski Beyrut Valisi); Refet Bey (3. Kolordu Kumandanlığı'ndan ayrılma); Kara Vasıf Bey (Gaziantep Delegesi, Erkânıharp Miralaylığı'ndan ayrılma); Mazhar Müfit Bey (Hakkâri Delegesi, eski Mutasarrıflardan); Ömer Mümtaz Bey (eski Ankara Mebuslarından); Hüsrev Sami Bey (Eskişehir Delegesi, askerlikten ayrılma); Hakkı Behiç Bey (Denizli Delegesi, eski Mutasarrıflardan); Ratipzade Mustafa Bey (Niğde Delegesi). Bkz. B.S. Baykal, *aynı eser*, s.IX-X. (Y.N.)

3 Heyeti Temsiliye'nin ilk kararı 8 Eylül 1919 tarihlidir ve altında şu imzalar vardır: Ahmez Fevzi, Raif, Hüseyin Rauf, M. Kemal, Hüsrev Sami, Mazhar Müfid, Bekir Sami ve okunamayan bir imza. Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.3, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2000, s.371.
9 Eylül 1919 tarihli kararda, bu imzalara, Ömer Mümtaz imzası eklenmiştir. Bundan sonraki kararların altında bulunan imzaların sayısı değişmekte, ancak hangi imzanın eklendiği ya da eksildiği, imzalar okunamadığı için saptanamamaktadır. (Y.N.)

KONYA, DİYARBEKİR, BALIKESİR, ERZURUM, ANKARA, BURSA, ÇİNE, BANDIRMA, NİĞDE VE EDİRNE'DE BULUNAN ASKERİ BİRLİKLERİN KUMANDANLARINA*

(13 EYLÜL 1919)

Sayı
95

Sivas, 13 Eylül 1919

Konya'da 12. Kolordu, Diyarbekir'de 13. Kolordu, Balıkesir'de 14. Kolordu, Erzurum'da 15. Kolordu, Ankara'da 20. Kolordu, Bursa'da 17. Fırka, Çine'de 58. Fırka, Bandırma'da 61. Fırka, Niğde'de 11. Fırka (61. Fırka Vasıtasıyla Edirne'de 1. Kolordu) Kumandanlıklarına

Merkezi hükümetin takip ettiği irticakârane gidiş ve son zamanlarda aldığı mutlakiyet konumu mevcut endişe ve heyecanı şiddetlendirmeye sebep olduğu gibi, mebusan seçimlerinin icrasında ihmalkârane hareketi, barışın aleyhimizde olan bütün icaplarını kabul ve millete bir emrivaki tarzında takdim edeceğini göstermekte ve şu halde Sulh Konferansı'na verdiği nota icabınca Toros'un ötesindeki[1] vilayetlerimizin kaybı ve Aydın vilayetinde kabul ettiği sınırın batı sahil kısımları ve memleketin muhtelif işgal edilmiş topraklarının maazallah kaybedilmek tehlikesi bütün çıplaklığıyla hissedilmekte[2] olduğundan Meclisi Mebusan'ın seçilmesiyle, milletin, mukaddes haklarını kullanmasına ve irade ve kudretini göstermeye meydan kalmadan böyle bir tehlikeli vaziyet karşısında tedbirler almak ve hakları müdafaa eylemek ve keza halkı silahlandırmak ve yekdiğeri aleyhinde kıyam ve kıtale teşvik alçakça cinayetine teşebbüs ettiği elde edilmiş olan belgelerle reddedilemez bir şekilde tahakkuk eden merkezi hükümet ile her türlü tedbirlere rağmen mevkiini muhafaza ettiği müddetçe münasebetler kesilmekle, şayet bu müddet ve şu hal devam edecek olursa, memleketin idaresi ve aynı zamanda hasıl olması muhtemel yeni vaziyetlere karşı, milletin mukadderatının kararlaştırılması ve tespiti için bir genel kongrenin fevkalade olarak yapılmasına ihtiyaç hasıl olması muhtemeldir. İcabında bu fevkalade kongrenin derhal toplanmasını teminen üyelerini şimdiden seçmek, memleket menfaatleri icabından görülmektedir. Batı Anadolu'nun delegeleri zaten Sivas'ta toplanmış bir haldedir.

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 28, Belge No: 143'te bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 55, s.47-48; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 55, s.950-951. Emrin 15. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.234-235.

1 *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvayı Milliye Hatıraları* adlı kitapta (Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1967, s.61), "Toros'un ötesindeki" yerine "Toros'un şarkındaki" ifadesi yer alıyor. (Y.N.)

2 *İstiklâl Harbimiz*'de bu sözcük yerine hatalı olarak "hesap edilmekte" sözcükleri yer almıştır. (Y.N.)

Dolayısıyla her sancaktan kazalarının sayısına göre lazım gelen delegelerin şimdiden seçilmesiyle ilk icra edilecek tebliğde gösterilecek toplantı mevkiine süratle ulaşmak üzere ihtiyaten hazır bulunmalarının temini ile, isimlerinin şimdiden Sivas'ta Heyeti Temsiliye'ye bildirilmesi rica olunur.

İşbu şifrenin suretini bölgedeki Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve hükmünün birlikte icraya çalışılması ve bir an evvel neticelendirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

ASKERİ BİRLİKLERE, VİLAYETLERE, BAĞIMSIZ SANCAKLARA, BELEDİYELERE, MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYELERİNE*

(13 EYLÜL 1919)

Tel 13 Eylül 1919

Balıkesir'de 14. Kolordu, Konya'da 12. Kolordu, Diyarbekir'de 13. Kolordu, Erzurum'da 15. Kolordu, Ankara'da 20. Kolordu, Bursa'da 17. Fırka, Çine'de 58. Fırka, Bandırma'da 61. Fırka Kumandanlıklarına ve 61. Fırka Vasıtasıyla Edirne'de 1. Kolordu, Niğde'de 11. Fırka Kumandanlıklarına,Vilayetlere, Bağımsız Sancaklara, Belediyelere (Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine)

Merkezi hükümetin benimsediği ve takip etmekte olduğu irticakârane gidişe ve yaşamakta olduğumuz günlerin büyük tehlikelerine ve korkularına karşı, haklarımızımüdafaa ve mevcudiyetimizi muhafaza için, Milli Meclis'in seçimini ve toplanmasını temin etmek ve süratlendirmek, bugünün en mühim vazifesidir.

Merkezi hükümet, milleti aldatarak mebus seçimlerini aylarca icra etmemiş olduğu gibi, son zamanda verdiği seçim emrini de türlü sebeplerle geciktirmekte ve ertelemektedir. Ferit Paşa'nın, Toros'un ötesindeki vilayetlerimizden feragat ettiği, Sulh Konferansı'na verdiği nota ile sabit ve Aydın vilayetinde Yunanlılarla sınır çizmeye teşebbüsü, oradaki işgali, emrivaki halinde bir ilhak olarak kabul ettiğine delil bulunmuş ve memleketin işgal edilmiş diğer kısımları için de bunlara benzer gafilane ve hainane siyasetiyle memleket ve milleti bölünmeye uğratacağı kuvvetle düşünüldüğü ve Milli Meclis'in toplanmasından evvel sulhnameyi imza ile, milleti bir emrivaki karşısında bulundurmak niyetinde olduğu anlaşılmış olduğundan, Genel Kongre, orduyu ve milleti seçime davetle, aşağıdaki hususların süratle icrasını, milletin hayati meselelerinden kabul ve beyan eyler:

Birincisi - Seçim hazırlıklarının, yürürlükte bulunan kanundaki en asgari müddet zarfında icrası ve tamamlanması için, belediyeler ve Müdafaai Hukuk Cemiyetleri, tam bir faaliyetle çalışılmalıdır.

İkincisi - Sancaklardan çıkarılacak mebusların, nüfus miktarına göre sayısı hemen tespit olunarak, Heyeti Temsiliye'ye şimdiden bildirilmelidir. Adaylar meselesi, daha sonra, haberleşerek hallolunacaktır.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.103; Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 86, s.76-77; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.142-143; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 86, s.981-982.

Üçüncüsü - Gerek seçim hazırlıkları, gerek seçimlerin icrasında gecikmeye yol açacak sebeplerin, şimdiden iyice düşünülerek ortadan kaldırılması ve hiçbir gecikmeye meydan verilmeyerek, asgari müddet zarfında seçimlerin neticelendirilmesi.

İşbu kararı, bölgenizdeki bütün belediye ve Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve icabının süratle yerine getirilmesine yardımda bulunmanız rica olunur.

Heyeti Temsiliye[1]

1 *Nutuk*'ta yer alan "Heyeti Temsiliye" imzalı belgelere *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde yer verilmiştir. (Y.N.)

MALATYA'DA 15. ALAY KUMANDANLIĞI'NA*

(13 EYLÜL 1919)

(Vesika KK 5 cevap)
Sayı 121

Sivas
13.9.35 [1919]

Malatya'da 15. Alay Kumandanlığı'na

C. 13.9.35 [1919] tele

Vatani hıyanetleri sabitlik mertebesine varan firarilerden hiçbiriyle temas, doğru değildir. Millet haini Ali Galip Bey'in hezeyannamesine cevap verilmemesi pek doğrudur. O taraflardan gelecek haberci vesaire gibi insanların hemen tutuklanması, bunlardan ancak firarilerin takip ve cezalandırılmaları için lazım gelen malumat elde edilmesinin temini ve bu heriflerin kimseyle temas etmesine meydan verilmemesi lazımdır.

M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 464, A: III-3, D: 14, F: 18. Bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞİVİ
Yer No. :
Dos. No. :
Vesika No.: 464

(وليغ KK ٥ طاب)

سلاح ١٢ / ٩ / ٣٥

بلاط ٥ اردا نجي اپلاي قرنا يالله

٣٥ / ٩ / ١٢ . ع .

خيانت وطنيه وريه شوره واران فاريد دا ج برنا يالله
تاسي جوازكلدي . ملت خائني عاقب لكه جزا باشاده
جواب ويرلماسي يا طوغريسي . اردا فيزده كه جا
خاص وساره كيا كه لك ٥ - قت توقيف آلني ،
بوندن اكيه فاريدك تعقيب وتكليدي اعون
بلديم كه سلاحات تسليم كنده تاخير وقوعنده كمسه الله
تاسا تيمسه سياك ويرلماسلازمدر

اردجي قرك لردن بلنك

١٠

A III - 3
D 13
F 18

14

13 Eylül 1919 tarihli, "Malatya'da 15. Alay Kumandanlığı'na" başlıklı belge.

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(13 EYLÜL 1919)

Tele
Şifre

Sivas
13.9.35 [1919]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Son vaziyete göre, alınması lazım gelen müessir tedbirler hakkında vaat buyrulan yüksek görüşlerinizi bekliyoruz, Efendim.

Heyeti Temsiliye

M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika: 263, A: III-3, D: 14, F: 19. Bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

GENERAL HARBORD'UN SEYAHATİ İLE İLGİLİ TAMİM*

(13 EYLÜL 1919)[1]

Suret:
Erzurum Vilayeti
Genel 6276
Özel 685

1. Amerikalı General Harbord, Mardin, Diyarbekir, Harput ve Malatya, Sivas, Erzincan, Erzurum üzerinden Anadolu'ya seyahate başlamıştır. Heyetten bir binbaşı ve bir yüzbaşı bugün Sivas'a geldi. General'in Sivas'a varmasına kadar, bununla beraber, yolu ve hali keşfetmek üzere Erzincan'a gidip tekrar General'le buluşmak üzere Sivas'a dönecektir. Gerek askeri kumandanlar ve gerekse mülkiye memurları ve bilhassa eşraf ve beldenin ileri gelenleri ve milli cemiyetler tarafından iyi kabul görmesi, kolaylık sağlanması ve memleketimiz ve milli cereyanlar hakkında doğru kanaatlerle dönmesi vasıtalarına son derece ehemmiyet verilmesi rica olunur.

2. Müdafaai Hukuk Cemiyetleri Heyeti Merkeziyelerinin haberdar edilmesi istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Harp Tarihi Dairesi Arşivi, Klasör: 5, D: 1335/5-1, F: 18-19'dan aktaran: Dr. Fethi Tevetoğlu, "Millî Mücadele'de Mustafa Kemâl Paşa-General Harbord Görüşmesi III", *Türk Kültürü*, sayı 80, yıl VII, Haziran 1969, s.531.

1 Yukardaki kaynakta tarih belirtilmemiştir. Ancak, Heyeti Temsiliye'nin 13 Eylül 1919 tarihli kararına göre, 13 Eylül'de yazılmış olması ihtimali yüksektir. (Y.N.)

BÜTÜN VİLAYETLERE, KUMANDANLARA, BAĞIMSIZ MUTASARRIFLIKLARA VE İLGİLİ TEŞKİLATA İSTANBUL İLE HABERLEŞMENİN KESİLMESİ HAKKINDA TALİMAT*

(14 EYLÜL 1919)

Kongre'ce alınması tasavvur edilen tedbirleri ihtiva eden suret aşağıda arz olunur. Bu konudaki yüksek düşünceleriniz ve görüşleriniz alındıktan sonra, Genel Kurul'ca görüşülerek tatbik mevkiine konacaktır. 15.9.1335 [1919] öğlenine kadar bildirilmesini bekliyoruz, Efendim.

– Milli emelleri hainane bir şekilde çarpıtarak ve yorumlayarak milli teşebbüslerimizi ve harekâtımızı gayri meşru olmak üzere ilan eden ve saltanat ve hilafet makamına karşı ebedi sadakatını bütün meşru ve kanuni vasıtalarla teyide süratle girişti̇ğimiz halde padişah ile millet arasında bir engel seddi teşkil eden ve ahaliyi yekdiğeri aleyhine silahlandırmaya ve boğazlaşmaya sevk ve tahrik eden merkezi hükümet ile münasebetleri kesmek zorunda kalan Genel Kongre Heyeti, aşağıdaki kararları zatıâlilerine tebliği vazife sayar:

1. Namı namii hazreti padişahiye olarak,[1] yürürlükteki kanunlar dairesinde devlet işleri ve muameleleri eskisi gibi yürütülmeye devam olunacaktır. Cins ve mezhep ayrımı yapmaksızın ahalinin can, mal ve ırzı ve her türlü hukuku teminat altında bulundurulacaktır.

2. Hükümet memurlarının kendilerine düşen vazifeyi milletin meşru emellerine uygun olarak icra eylemeleri tabiidir. Bununla beraber vazife yapmaktan kaçınanların mazeretleri istifa makamında kabul olunarak yerlerine münasipleri vekil olunacaktır.

3. Vazife esnasında milli emellere ve cereyana aykırı hareketleri tezahür ve tahakkuk edeceklerin din ve milletin selameti namına şiddetli bir şekilde cezalandırılması katidir.

4. İstifa eden memurlar ve ahaliden her kim olursa olsun, milli kararlara muhalif harekâtta ve fesatça telkinlerde bulunanlar da şiddetle cezaya uğratılacaktır.

5. Memleket ve milletin selamet ve saadeti, adalet ve hakkaniyet, memleket dahilinde emniyet ve asayişin teminiyle mümkündür. Bu konuda icap eden her türlü tedbirlerin alınması kolordu kumandanlarıyla vali ve bağımsız mutasarrıflıklardan beklenmektedir.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.103-104; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.144-145. Ayrıca bkz. Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, c.1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 3. Basım, 1988, s.274-275. *Nutuk*'taki belgeler, ilk basım olan 1927 basımından okunmuş, 1934 ve 1961 basımlarıyla karşılaştırılmıştır. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde bu belgelere yer verilirken 1934 basımı esas alınmış, 1961 basımındaki yeri de gösterilmiştir. Eski yazı olan 1927 basımı Ercüment Hüsnü Baki tarafından okunmuş ve önemli baskı vb. hatalara işaret edilmiştir. (Y.N.)

1 Padişahı yücelten bir hitap şekli: "Hazreti padişahi adına olarak" anlaşılabilir. (Y.N.)

6. Milletin maruzatı, zatı şahaneye arz ve ulaştırmaya muvaffak olunup da milli emniyet ve itimada sahip meşru bir hükümetin teşekkülüne kadar haberleşme mercii, Sivas'ta Genel Kongre Heyeti Temsiliyesi olacaktır.

7. İşbu kararlar bütün milli teşkilat merkezlerine verilecek ve ilan olunacaktır.

Mustafa Kemal

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(14 EYLÜL 1919)

14 Eylül 335 [1919]

Amerika uzman heyetinin muhtelif incelemeler üzerine sordukları soruların en mühimlerinin ve burada verilen cevaplarının malumat edinilmek üzere 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa'ya yazılması kararlaştırıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca yedi imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 1; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.3-4.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

PADİŞAH'A*

(14 EYLÜL 1919)

14 Eylül 1919

Hakipayi Hilafetpenahiye

Zatı akdesi cenabı hilafetpenahileriyle saltanatı seniyelerine[1] müebbet bir bağlılıkla bağlı olan millet namına ve bitmez olan ebedi sadakatimize dayanarak aşağıdaki maruzatımızın takdimine cüret ediyoruz: Saltanatı seniyelerinin bugün maruz olduğu müthiş tehlikeler, her şeyden evvel tarihimizin kaydetmiş olduğu en büyük mağlubiyetin en tabii neticelerinden olmakla beraber, mevcudiyetimize nihayet verecek bir mahiyet alan arz edilen tehlikelerin yalnızca mağlubiyetimizden doğmadığı da her halde hilafetpenahilerinin bilgisi dahilindedir. Almanya ve Bulgaristan gibi Harbi Umumi'de bizimle beraber aynı mukadderatı takip edip, aynı akıbete maruz olan eski müttefiklerimizin bugünkü vaziyetleri, saltanatı seniyelerinin mahkûm olduğu şartlarla karşılaştırılacak olursa, sade bir mağlubiyetin bu kadar büyük bir milli felaket doğurmaya kâfi gelemeyeceği pek kolay tezahür eder. Mütareke'nin imzalandığı zamanki genel vaziyetimizle bugünkü halimizin karşılaştırılması da bu facianın ne büyük bir hakikat olduğunu lüzumundan fazla ispat eder inancındayız. Bugün milletin gözünde felaketimizin bu derece genişlemesine tesir eden en büyük etken, mazinin bırakmış olduğu harici ve harbi sebeplerden ziyade, halin biriktirmekte olduğu dahili etkenlerde, yani Mütareke'den beri birbirini takip eden hükümetlerin ve bilhassa Sadrazam Ferit Paşa kullarının riyaseti altında zincirleme kurulup giden kabinelerin işlemiş oldukları ihmallerde saklıdır. Hakikaten Mütarekename'nin her türlü hükümlerine aykırı olarak ortaya çıkan bir Aydın faciası karşısında, yeni sadrazam bile artık birinci sadrazamlık hadisesine nihayet vermek suretiyle istifa ederek, sebep olduğu siyasi cinayetten doğrudan doğruya sorumlu olduğunu zımnen itiraf etmiş ve bu hareket üzerine, milletimiz bu mesuliyetin her halde bir yüce divan huzurunda tayin edileceğini ümit etmeye başlamıştır. Fakat Ferit Paşa kulları bu hale rağmen, ikinci bir kabine daha teşkilinden çekinmedi! Adı geçenin Paris Kongresi'nden milli haysiyetimizi yaralayacak şekilde Dersaadet'e iadesi bu ikinci sadaret vakası esnasında vukua gelerek, milletin emniyetine dayanmayan bu hükümetin her türlü ehliyetten de mahrumiyeti bütün cihan gözünde sabit oldu. Fakat Ferit Paşa kulları, milli mevcudiyetimize verdiği bu ikinci zarardan da uslanmayıp, Paris'ten iadesine sebep olan siyasi haberleşmeyi yalnızca mev-

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 97, s.91-93; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika: 97 a, s.998-1000; Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Arşiv No: Atatürk, Dolap No: Özel, Göz No: Özel, Klasör No: 31, Dosya No: 97, Fihrist No: 42, 42-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Gnkur. Basımevi, Ankara, Ekim 1982, sayı 82, Belge No: 1787.

1 "Büyük hilafet ile yüce saltanatınızın kutsal şahsına" anlamında bir hitap. (Y.N.)

kiini muhafaza endişesiyle çarpıtarak tercüme edip, süddei seniyelerine[1] ve kamuoyumuza arz etti. Bu şekilde hem zatı hümayunu mülûkânelerini, hem mukadderatıyla oynadığı mazlum milleti aldatmış oluyordu: Çünkü arz olunan haberleşmenin asıl metinleri adı geçenin İstanbul'daki yalan yayınlarından evvel Avrupa matbuatında yayımlanmış ve Ferit Paşa'nın milli harekâtımızı İttihatçılık şeklinde göstererek, Anadolu'ya yabancı müdahale davet ettiği kâinata malum olmuştu! Halbuki İzmir havalisinde namusuyla mukaddesatını müdafaadan başka bir şey yapmayan ve bunu yaparken de mülûkânelerinin merhametli iradelerine[2] dayanan vatan evladı, takip ettikleri mukaddes maksadı defalarca hâkipayi seniyelerine[3] arz etmiş oldukları gibi, bütün Anadolu milli galeyanındaki meşruiyet de, yüce saltanatınızın dört bir taraftan maruz olduğu tehlikelerle sabit olmuştu. Milli iradesini payitahtı seniyelerinde[4] göstermeye imkân bulamayan milletin acılarına tercüman olmak üzere Anadolu'da toplanan Şarki Anadolu Vilayetleri Erzurum Kongresi'yle, bu defa Sivas'ta toplanan Genel Kongre'mizi de gayri meşru ilan eden yeni sadrazam kulları, hilafeti seniyelerinde toplantı yapan Ermeni ve Rum kongreleri kararlarının İstanbul matbuatıyla ilanından hiçbir sakınca tasavvur edemiyorlar! Aynı zamanda bir taraftan meşruiyet ve kanuniyet esaslarına dayanmak isterken, diğer taraftan Milli Meclis'in feshinden beri yedi sekiz ay geçtiği halde Kanunu Esasi hükümlerini tatbik edip seçimlere başlamak mecburiyetini de hâlâ hissetmiyorlar ve bu hareket tarzıyla beraber, milli kudretimizi de yabancılar gözünde yok hükmünde göstererek yabancıların maksatlarını kolaylaştırıyorlar. İhanetkârane maksatlarında muvaffak olmak için milletin ruhundan doğan milli teşkilatı dağıtmak, devletin yargılama hakkını yabancı ihtiraslarına oyuncak etmek, ordunun kuvvetini azaltmak için muktedir askeri erkânımızı azil ve düşmana teslim etmek, şifreli askeri haberleşmelerin çaldırılmasına Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesi'ni selahiyetli kılmak, birtakım düşman subaylarının memleket dahilinde dolaşarak toprak bütünlüğümüzü ihlal edecek siyasi tahriklerde bulunmalarına arka çıkmak, memleketi ihtilal içinde gösterip yabancı müdahaleyi davet eylemek ve ordunun şifre haberleşmesini yasaklayarak, askeri sırları ifşa cüretinde bulunmak gibi, her biri belli başlı bir milli cinayet teşkil eden kanunsuz ahvale girişmekten de bir türlü vazgeçemiyorlar. Vatanı bu hale getiren ve mağlubiyetten doğan felaketimizi bu kadar genişleten en büyük saikin mevcut hükümetçe işlenip duran bu ihanetler olduğu, her halde artık nezdi şevket vefti hümayunlarınca[5] da ortaya çıkmıştır. Bu vaziyeti nazarı itibara alan heyeti memlûkânemiz[6] vatanı kurtaracak son bir çare olmak üzere hiçbir siyasi partiye mensup olmayacak ve milli iradeyi tamamıyla göstererek millete dayanacak bir Vekiller Heyeti'nin işbaşına getirilmesini yalvarıp niyaz ile, böyle bir kabine teşekkül etmediği takdirde, milletin zaruri teşebbüslerini ve icraatını durdurmaya imkân olamayacağını arz eder. Bütün ahvalde emir ve ferman sevgili padişahımız efendimiz hazretlerinindir.

Sivas'ta Toplanan Genel Kongre Heyeti
Mustafa Kemal

1 "Yüce kapınıza", "yüce makamınıza" anlamında. (Y.N.)
2 "Padişahın merhametli emirleri" anlamında. (Y.N.)
3 Padişah'a hitap biçimlerinden biri. "Ayağınızın yüce toprağına" anlamında.(Y.N.)
4 "Yüce başkentinizde" anlamında. İstanbul kastediliyor. (Y.N.)
5 "Büyüklüklerin toplandığı yer olan yüce katınızda" anlamında bir hitap. (Y.N.)
6 Büyüğe sunulan yazılarda kendinden bahsederken kullanılan bir sözcük. "Heyetimiz" anlamında. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(15 EYLÜL 1919)

15 Eylül 335 [1919]

Heyeti Temsiliye'den verilmiş ve verilecek bütün tamimlerin en küçük heyeti idarelere kadar tamimi kararlaştırıldı.

Liva mutasarrıfının işleri çeviremeyecek derecede hastalığı hasebiyle kolorduya danışarak liva işlerinin vekâleten kendisi tarafından yapılmaya başlandığı, Kayseri Ahzı Asker[1] Kalemi Reisi Emrullah Bey tarafından bildirilmekle tasvip edildi.

Meşru bir heyet işbaşına geçinceye kadar Ferit Paşa kabinesi ile yalnız resmi haberleşmeler ve münasebetler kesildiğinden, özel haberleşmelerin serbest bulunduğunun tamimine karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca yedi imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 3; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.4.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Bugünkü karşılığı "Askerlik Şubesi". (Y.N.)

12 EYLÜL 1919 TARİHLİ TALİMATA EK*

(15 EYLÜL 1919)

Tel

Sivas
15.9.1919

12 Eylül 1919 tarihli talimata ektir.

Maksat, meşru bir heyet işbaşına geçinceye kadar Ferit Paşa kabinesiyle münasebeti kesmek olduğundan, Dersaadet'le resmi haberleşme icra edilmeyecektir. Özel ve ticari haberleşme tamamen serbesttir. Yalnız Dersaadet'le olacak bu gibi özel haberleşmelerin de denetim altında bulundurulması lazımdır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Erzurum 15. Kolordu, Ankara 20. Kolordu, Diyarbekir 13. Kolordu, Konya'da 12. Kolordu, Niğde'de 11. Fırka Kumandanlıklarına.

Konya, Ankara, Kastamonu, Hüdavendigâr, Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbekir, Mamüretülâziz Vilayetlerine.

Erzincan, Canik, Kayseri, Niğde, Malatya, Amasya, Bolu, Antalya, Eskişehir ve Afyon Karahisar Mutasarrıflıklarına yazılmıştır.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.75; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 84, s.980-981.

DİYARBEKİR VALİSİ FAİK ÂLİ BEYEFENDİ'YE*

(15 EYLÜL 1919)

Sivas
15 Eylül 1335 [1919]

Diyarbekir Valisi Faik Âli Beyefendi'ye

Diyarbekir namına Sivas Kongresi'ne seçilen İhsan Bey'in Heyeti Temsiliye üyesi olarak seçilmiş olması bakımından bir an evvel Sivas'a yetişmek üzere gönderilmelerine delaleti devletleri istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Harp Tarihi Dairesi Atatürk Arşivi, 335/5-2,45'ten aktaran: Mahmut Goloğlu, *Sivas Kongresi*, Başnur Matbaası, Ankara, 1969, s.239.
Goloğlu, bu belgenin örneğini İhsan Hamit Tigrel'den aldığını belirtmektedir. (Y.N.)

DİYARBEKİR 13. KOLORDU ERKÂNIHARBİYE RİYASETİ'NE*

(15 EYLÜL 1919)

Sivas
15.9.1335 [1919]

Diyarbekir 13. Kolordu Erkânıharbiye Riyaseti'ne

C. 13.9.35 [1919] tarih 369 şifre

Vali Beyefendi hazretlerinin milli hissiyatına şükran arz olunur. Halazadeleri İhsan Bey Heyeti Temsiliye üyeliğine seçilmiş olduğundan bir an evvel Sivas'ta bulunması lazımdır. Gönderilmelerine delalet eylemeleri doğruca kendilerine yazılmıştır. 41 14 24 42

M. Kemal

3. Kolordu Erkânıharbi

* Harp Tarihi Dairesi Atatürk Arşivi, 335/5-2,44'ten aktaran: Mahmut Goloğlu, *Sivas Kongresi*, Başnur Matbaası, Ankara, 1969, s.239.
Goloğlu, bu belgenin örneğini İhsan Hamit Tigrel'den aldığını belirtmektedir. Bkz. Goloğlu, *aynı eser*, s.235, 239. (Y.N.)

HACI KAYA VE ŞATZADE MUSTAFA AĞALARA*

(15 EYLÜL 1919)

Sivas
15.9.35 [1919]

Malatya Mutasarrıf Vekili Vasıtasıyla Hacı Kaya ve Şatzade Mustafa Ağalara

Padişah ve millet hainlerinin aldatmalarına kapılarak, maazallah İslam arasında kan akıtılması ve günahsız zavallı Kürt kardeşlerimizden birçoğunun padişah askerleri tarafından telef edilmesi gibi, dünya ve ahret pek acı bir akıbetin ortaya çıkmasının engellenmesi emrinde geçen vatanperverane çalışmalarınız Sivas Genel Kongre Heyeti'nce takdire ve şükrana değer görülmüştür. Sizler gibi din ve namus sahibi büyükler oldukça, Türk ve Kürdün yekdiğerinden ayrılmaz iki öz kardeş olarak yaşamakta devam eyleyeceği ve hilafet makamı etrafında sarsılmaz bir vücut halinde dahil ve hariç düşmanlarımıza karşı demirden bir kale halinde kalacağı şüphesizdir. Cenabı Hak mesainizi makbul eylesin.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* *İradei Milliye*, Sivas, 21 Eylül 1919'daki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.63. Belge, *Tarih ve Toplum* dergisinde (c.16, 1991, sayı 92, s.20) hatalı olarak "6 Eylül 1919" tarihi ile yayımlanmıştır. (Y.N.)

SİİRT'TE GARZANLI AŞİRET REİSİ CEMİL ÇETO BEY'E*

(15 EYLÜL 1919)

Sivas
15.9.35 [1919]

Siirt'te Garzanlı Aşiret Reisi Cemil Çeto Bey'e

Telgrafnamei âlileri geldi. Bütün Kürt kardeşlerimizin bu din ve devlete olan kati sadakat ve mukaddes hilafet makamına bağlılıklarını bir kere daha âleme ilan eden dostça tezahüratlarınız, Sivas'ta toplanan Genel Kongre delegeleri üzerinde pek derin şükran tesirleri uyandırdı. Rauf Beyefendi selam ve ihtiramınıza mukabele eder.

Genel Kongre Reisi
Mustafa Kemal

* T.C. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Özel Arşivi, Klasör No: 10, Dosya No: 1335/25-33, Fihrist No: 1'den fotokopisiyle birlikte alınarak: *Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler IV*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s.100-101, Belge No: 29.

SİVAS HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(15 EYLÜL 1919)

Tel Sivas, 15.9.1919

Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne (tezkere).
15., 20., 13. Kolordulara.
Niğde'de 11. Fırka'ya.
15., 5. Fırkalara.
Trabzon, Bitlis, Diyarbekir, Erzurum, Van, Kastamonu, Konya, Ankara Vilayetlerine.
Kayseri, Erzincan, Bolu, Canik, Afyon Karahisar, Kütahya, Yozgat, Kırşehir Mutasarrıflıklarına.

Firari Harput Valisi Ali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil ve hempaları Bedirhanilerden Kâmran, Celâdet ve Cemil Paşazade Diyarbekirli Ekrem'in, merkezi hükümetin talimatıyla meşru ve milli emelleri söndürmek, Sivas'ta toplanan Genel Kongre'yi dağıtmak hainane maksadıyla, başlangıçta eşkıya yakalamak için yardım talebi, daha sonra firarları esnasında Malatya ve civarının Ermenistan olacağı ve hatta Harput'tan hareket eden askerimizin güya Ermeni askerleri bulunduğu gibi, cinayetkârane fesatları ve aldatmaları neticesinde, civarda toplanmış olan bir kısım Kürtlerin, Malatya'dan gönderilen nasihat heyeti tarafından kendilerine hakikatin anlatılması üzerine, firarileri lanetleyerek tamamen dağıldıkları ve vatani hıyanetleri bütün millet tarafından anlaşılan firariler, artık aşiretler içinde barınamayacaklarını anladıklarından İngilizlere sığınmak üzere Urfa'ya kaçtıkları, Kürtleri, mukaddes hilafet makamından ayırarak İngiliz esaretine sokmak maksadıyla propaganda yapmakta olup, firarilerle beraber Malatya'dan kaçan İngiliz Binbaşı adı geçen Mister Nowill'in de, jandarmalarımızın nezareti altında Elbistan'a doğru sevk edildiği, mahallinden bildirilmekle tamimi keyfiyet olunur.

Heyeti Temsiliye[1]

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 79, s.67; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1961, Vesika No: 79, s.972.

1 *Nutuk*'ta yer alan "Heyeti Temsiliye" imzalı belgelere, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde yer verilmiştir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(15 EYLÜL 1919)

Sivas:
15.9.1335 [1919]

Sayı: 126

15. Kolordu Kumandanlığı'na

1. 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa hazretlerinin talimatı aşağıdadır. Bu talimat Kongre Genel Kurulu'nca tasvip edilmiştir.

Suret

Şimdiye kadar merkezi hükümetin milletin içini kan ağlatacak siyaseti kâfi gelmiyormuş gibi, bu kerre de Aydın Kuvayi Milliyesi'nin meşru hareketlerini neticesiz bırakmak ve Anadolu'yu Doğu'yu Batı'dan vurmak maksadıyla, İngilizlere gizli bir şekilde iltica ederek Dersaadet-Eskişehir-Konya demiryolu hatlarını İngiliz kıtalarıyla işgal etmeye çalıştıklarını, Sivas'ta bütün millet namına toplantı halinde bulunan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Kongresi tarafından haber aldım. Merkezi hükümetin hainane teşebbüslerine karşı son derece azimkârane hareketi bütün milletdaşlarımızdan rica ve vaziyet Dahiliye ve Hariciye'mizin saltanat ve hilafet makamının muhafazası ve millet ve vatanın bağımsızlığını temin için azimkârane ve fedakârane hareket zamanı artık gelmiştir. Dolayısıyla aşağıdaki talimata göre hareket ve icraatta bulunmanızı talep ederiz. Eskişehir Mıntıkası Milli Kumandanlığı'na Süvari Kaymakamı[1] *Atıf ve 23. Fırka mıntıkasını ve Alaşehir dahil olduğu halde milli kumandanlığına Kaymakam Lütfi Beyler tayin edilmiştir. İşbu kumandanlara millet namına her tür selahiyet verilmiştir. Burdan tekmil mülki hükümeti ve askeriyeyi idareleri altına alacak ve itaat etmeyenleri millet adına tutuklayacaklar ve kanunsuz ahval ile asayişsizliğe katiyen meydan vermeyeceklerdir. Mütareke hükümlerine aykırı olacak her tür dahili ve harici tecavüzlere karşı milletin haklarını icabında silahla müdafaa edecekler ve daha fazla yabancı kuvvetlerin Eskişehir'in batısından doğusuna geçmesine mani olacaklardır. Bu maksatla her tür vasıtadan faydalanmak meşrudur. İşbu talimat dairesinde harekâtımızı tanzim, milli arzu lüzumundan olmakla bilinen hamiyet ve dirayetinizden azami surette devlet ve millet menfaatlerini ve padişahlık hukukunu muhafaza eylemenizi heyetimiz namına rica eder ve icraatınızdan peyderpey malumat vermenizi ve muvaffakiyetinizi temenni eyleriz.*

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.244.
1 Bugünkü karşılığı "Yarbay". (Y.N.)

2. 5 Eylül 1335 [1919] tarihli muhtıranız Kongre'de herkesin önünde okundu. İçindekilerin memnuniyet verici ve şükranının verilerek nazarı itibara alınmasına oybirliğiyle karar verildi. Gözlerinizden öperiz kardeşim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

3. Kolordu Kumandanı
Salâhattin

ERZURUM HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(16 EYLÜL 1919)

Erzurum Heyeti Merkeziyesi'ne

Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 1251
Alındığı tarih: 16

Heyeti Temsiliye'den verilmiş ve verilecek olan bütün tamimlerin ehemmiyet derecelerine ve alakalarına göre en küçük heyeti idarelere varıncaya kadar yayımlanması ve tebliği rica olunur.
16.9.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Sivas Dosyasına

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 28, Belge No: 145'teki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.64.

ERZURUM 15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA VE VİLAYET MAKAMINA*

(16 EYLÜL 1919)

2268
Aceledir.

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Bir suret de Vilayet katına gönderilmiştir.
Çıkış yeri: Sivas
Numara: 1266

12 Eylül 1335 [1919] tarihli talimata ektir: Resmi haberleşme yapılmamasıdır. Özel ve ticari haberleşme tamamen serbesttir. Yalnız Dersaadet'le olacak bu gibi haberleşmelerin denetim altında bulundurulması lazımdır. 16.9.1335 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Koleksiyon Adı: İstiklâl Harbi, Kutu: 346, Gömlek: 29, Belge: 29-3'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, ATASE Yayınları, Ankara, 1999, s.327-329; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.253-254. Belgenin Erzurum Vilayeti'ne gönderilen ve Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 43'te bulunan örneği, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

20. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(16 EYLÜL 1919)

C. 15.9.35 [1919]

Sivas
16.9.35 [1919]

20. Kolordu Kumandanlığı'na

İlettiğiniz görüşünüz pek isabetli görülerek, özel haberleşmenin yasaklanmaması, yalnız İstanbul haberleşmesinin denetim altında bulundurulması hususu kararlaştırılmış ve keyfiyet 12.9.35 [1919] tarihli talimata ek olarak 16.9.35'te [1919'da] tamim kılınmıştır, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan ve aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 261'de kayıtlı olan belge, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir.
Belgenin, "20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmut Bey'e, 20. Kolordu Kumandanlığı'na" gönderilen örneği için bkz. *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, Derleyen: Sadi Borak, Kaynak Yayınları, İstanbul, Şubat 1997, s.38-39.

12 EYLÜL 1919 TARİHLİ TEBLİGATA EK*

(16 EYLÜL 1919)

Tel

Sivas
16.9.1919

Aynı Makamlara

12 Eylül 1919 tarihli tebligata ektir:

1. Vatani hıyaneti fiilen ve belgelere dayalı olarak sabit olmuş bulunan Ferit Paşa kabinesinin düşürülmesi ile yerine, milli emellerin hizmetinde meşru bir heyetin tayin ve ikamesi istirhamlarının zatı akdesi hazreti padişahiye arz ve takdimini mevcut hükümet heyeti engellemekte bulunduğundan, Kongre'ce kararlaştırılıp tatbiki Heyeti Temsiliye'mize havale edilen tedbirler, söz konusu maruzat padişaha ulaşıp meşru bir heyet iktidar mevkiine geçinceye kadar, Ferit Paşa kabinesiyle yalnız resmi haberleşmenin kesilmesidir.

2. Açık olan bu meşru maksadın elde edilmesinin süratlendirilmesi için, sizce hatıra gelen ve icra edilebilir başka müessir tedbirler varsa bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 85, s.75-76; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 85, s.981; Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Koleksiyon Adı: İstiklâl Harbi, Kutu: 346, Gömlek: 29, Belge: 29-2'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, ATASE Yayınları, Ankara, 1999, s.324-326. *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler* adlı kitapta, belgenin, 1367 numaralı ve 15. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen ve üzerinde "Erzurum Vilayetine de gönderilmiştir" notu bulunan örneğinin fotokopisi yayımlanmıştır. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(16 EYLÜL 1919)

16 Eylül 335 [1919]

Niğde Mutasarrıfı, Muhasebecisi ve Komiseri'nin milli harekâta muhalif bulundukları için, muhafaza altında Sivas'a sevkleri 11. Fırka Kumandanlığı'nın teklifi üzerine münasip bulundu.

Vatani hıyaneti sabit olan merkezi hükümet tarafından tayin olunarak İnebolu'ya varan Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey'in ilk vapurla Dersaadet'e iadesi kararlaştırıldı.

Ali Fuat Paşa'nın yerine 20. Kolordu Kumandanlığı'na merkezi hükümetin tayin eylediği Hamdi Paşa'ya mahallinde vaziyet anlatılarak Dersaadet'e dönmesi teklif olunmuş bulunduğundan, milli emelleri arz etmek üzere Dersaadet'ten müsaade talep ettiğini bildiren ve Eskişehir'e varan adı geçen Hamdi Paşa'ya olur cevabını beklemeye hacet olmayıp hemen Dersaadet'e dönmeleri rica olundu.

Son harekâtı ile milli emellerin hizmetinde olacağı 15. Kolordu Kumandanlığı'ndan bildirilen Van Valisi Mithat Bey'in memuriyet mahalline gönderilmesine müsaade olunmasının cevaben bildirilmesi kararlaştırıldı.

Merkezi hükümeti itham eden mühim belgelerin Trabzon vesair mahallerde basılarak ve teksir olunarak her tarafa yayınlanmasının 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa'nın teklifi üzerine, 20. Kolordu Kumandanlığı'na tebliği kararlaştırıldı.

Bazı kötü niyetlilerin Samsun'da milli cereyanın Hıristiyanlar aleyhinde olduğuna dair vaki olan duyuruları üzerine milli teşkilatın Müslüman olmayan unsurlar ve yabancılar aleyhinde olmadığına dair[1] tamim yazılmasına karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca yedi imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 2; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.4-5.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Baykal'ın yayımladığı kitapta, "dair" sözcüğü yerine, hatalı olarak "bir" sözcüğü yer almıştır. (Y.N.)

TRABZON'DA SERVET BEYEFENDİ'YE*

(16 EYLÜL 1919)[1]

Trabzon'da Servet Beyefendi'ye

Trabzon Heyeti Merkeziyesi'nden sorulan görüşe henüz cevap gelmedi. Bu husus ayrıca Kâzım Paşa hazretlerinden de sorulmuştu. Görüşlerin birleştirilmesine neden lüzum görüldüğü bittabi anlaşılamamıştır. Sıra ile vuku bulan görüşlerinize aynı sıra ile aşağıda cevap arz ediyorum:

Evvela; Sivas Kongresi'nin genel bir kongre olacağı herkesin malumu idi. Bunun, sizce, başka mahiyette görülmekte olduğunu şimdi ilk defa sizden işitiyorum. Heyeti Temsiliye meselesine gelince; bu heyet, esasen Erzurum Kongresi'nin seçtiği ve kabul ettiği heyettir. Şimdi, bendenizle beraber Rauf Bey, Bekir Sami Bey, Raif Efendi, Şeyh Hacı Fevzi Efendi Sivas'ta hazır bulunmaktadırlar. Daha dört üyemiz noksan olmakla beraber, çoğunluk vazifesini yapmaktadır. Bu yönün de zatıâlilerince açık bir şekilde malum olacağına şüphemiz yoktur. Çünkü sizi de, vaziyetin ehemmiyetinden dolayı daha Erzurum'da iken davet etmiş ve diğer arkadaşların beraber götürüleceği bildirilmişti. Sivas Genel Kongresi'nin, Nizamname'mizin sekizinci maddesi icabınca bazı üyeler ile Heyeti Temsiliye'mizi takviye edebileceği beraber söz konusu olmuş ve bunda da sakınca görülmemiş, bilakis genel birliği temsil için, bu, lüzumlu sayılmıştı. Sivas Genel Kongresi'nde bundan başka bir şey yapılmamıştır. Merkezi hükümet ile haberleşmenin kesilmesi, esas kararlarımızın dördüncü maddesinin haricinde değil, dahilinde ve hatta o muhteviyatın kapsayamayacağı, hatıra gelmeyen hıyanetkârane sebeplere dayanan mahiyettedir. Esasen bu emrivakiyi yapan biz değil, merkezi hükümettir. Şifre telgrafnamemizin muhteviyatının tatbiki zaruri bir emirdir. Bundan, hiçbir şekilde vazgeçmeye imkân kalmamıştır. Biz, tatbikat bakımından, olur oyunuzu almaya teşebbüsü bir vazife saydık. Olur verip vermemek, sizce takdir olunacak bir keyfiyettir. Yalnız şunu da arz edeyim ki, bugün bütün Anadolu ve Rumeli'nin birlikte harekete mecbur olduğu bir istikamette, azınlığın değil çoğunluğun oluruna tabi olmak ve azınlıkları bu tabiiyete geri döndürmek kati mecburiyeti vardır. Merci ve selahiyet meselesi hakkında daha makul bir görüşünüz varsa lütfen bildiriniz. Kabul edilmesi zaruri görülen bugünkü hareket tarzı dikkatle tetkik buyurulursa tamamen Nizamname'mize ve Erzurum Kongresi esas kararlarına uygundur. Bunun haricine çıkıldığı nok-

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.107-108; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.148-150.

1 *Nutuk*'ta belgenin tarihi belirtilmemekle birlikte, 16 Eylül 1919'da yazılmış olmalıdır. Servet Bey'in, 15 Eylül tarihli telgrafına verilen cevaptır. Bkz. Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.146-147. (Y.N.)

tayı göremiyorum. Dolayısıyla zatıâlilerinizin kendinizi hariç bırakmak istediğiniz malum Nizamname ve kararlar üstündeki icraatın izah buyurulmasını rica ederim. Bugün kaçınılamayacak bir hareket varsa, o da, merkezi hükümetin millet ve memleket mukadderatını alçakça İngilizlerin arzusuna bırakması ve kendi menfaatlerine kurban etmesidir. Buna karşı buraca alınan karardan başka bir karar alınmasına imkân varsa lütfen bildiriniz.

Mustafa Kemal

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA, ERZURUM VİLAYETİ'NE, *ALBAYRAK* GAZETESİNE*

(16 EYLÜL 1919)

Erzurum Vilayeti'ne ve
Albayrak gazetesine verilmiştir.

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 1368
Alındığı tarih: 17
Saat: 8/40

1. Sivas'ta bütün Anadolu ve Rumeli delegelerinden meydana gelen Genel Kongre Allah'ın yardımıyla 4 Eylül 35 [1919] tarihinde toplanarak 11 Eylül 35'te [1919'da] mesaisine son vermiş ve aynı tarihli Beyanname'siyle kararlarını milletin gözü önüne arz ve toplanma maksadını cihana ilan eylemiştir.

2. Sırf milli bağımsızlığımızı ve mevcudiyetimizi kurtarmak gayesiyle, milli vicdandan doğan bu mukaddes cereyanı, bazı kişilerin güya Müslüman olmayan unsurlar aleyhinde göstermek istedikleri haber alındığından, cins ve mezhep ayırmaksızın padişahın bütün tebasının aynı hakka sahip ve memleketimizdeki yabancıların vatan ve milletimiz aleyhinde bulunmamak şartıyla Osmanlı misafirperverliğine mazhariyete devam ettiklerinin bütün memurlar tarafından halka ve icap edenlere anlatılması rica olunur.

16.9.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Koleksiyon Adı: İstiklâl Harbi, Kutu: 346, Gömlek: 29, Belge: 29-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, ATASE Yayınları, Ankara, 1999, s.321-323; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.254; Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3048'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.64-65.

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA VE ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(16 EYLÜL 1919)

Erzurum Vilayeti'ne de
gönderilmiştir.

Çıkış yeri: Sivas
Numara: 1369

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Malum olduğu üzere Ferit Paşa kabinesinin vatan ve millete karşı hıyaneti tamamen sabit olduktan sonra telgrafhaneler tutulmuş ve İstanbul'la resmi bağımız kesilmiştir. Bunun üzerine, İngilizlerin Konya Ereğlisi'ni ve Niğde'yi işgale karar verdikleri haberi alınmıştı. Fakat adı geçen yöre halkı, böyle bir işgale katiyen razı olmayacaklarını, her tür işgali silahla karşılayacaklarını ihtar eylediklerinden, bu haber bittabi uygulama mevkiine konulamadı. Mahallinden en son gelen resmi bildirimlerden anlaşıldığına göre, Ereğli'ye Adana Kumandanı tarafından gönderildiğini söyleyen bir İngiliz subayı gelmiş ve güya o yöreye Bolşevikler geldiğini işitmiş olduklarını ve araştırmak için geldiğini bildirmiştir. Kendisine, milletin Ferit Paşa kabinesine itimat etmediğinden padişahına arz etmek istediği ve milli kudretin hâkimiyeti gösterilmiştir.

16.9.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Koleksiyon Adı: İstiklâl Harbi, Kutu: 346, Gömlek: 32, Belge: 32-1, 2'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, ATASE Yayınları, Ankara, 1999, s.317-320; Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3049'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.65-66.

MALATYA MUTASARRIF VEKÂLETİ VASITASIYLA HACI BEDİR AĞA'YA VE MALATYA BELEDİYE REİSİ'NE*

(16 EYLÜL 1919)

Din ve milletlerini İngiliz altınlarına satmış isimleri malum[1] şahısların aldatmalarına kapılarak, maazallah din ve devlet aleyhinde bir felakete sürüklenmeden, hakikati görerek kurtuluş bulduğunuzdan[2] dolayı bir din kardeşi sıfatıyla Sivas Genel Kongresi sizleri tebrik eyler ve saf ve namuslu halka, hak yolunu gösterme hususunda yol göstermenizi ve vatanperverane hizmetlerde bulunmanızı rica eder.

16.9.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* T.C. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Özel Arşivi, Klasör No: 10, Dosya No: 1335/23-31, Fihrist No: 24-5'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler IV*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s.107-108.

1 El yazısı belgedeki "malûmu esami" sözcükleri, yukarda belirtilen kaynakta hatalı olarak "ma'lûm-ı lâsâmi" şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

2 El yazısı belgedeki "halâs bulduğunuzdan" sözcükleri, yukarda belirtilen kaynakta hatalı olarak "halâs bulunduğunuzdan" şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR'E*

(16 EYLÜL 1919)

Sivas, 16 Eylül 1919

On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 15.9.1919

Servet ve İzzet Beylerin, Heyeti Temsiliye'nin, Trabzon Heyeti Merkeziyesi'nden açıklanmasını istediği hususlara cevaben çektikleri açık telgrafname alındı. Muhteviyatının açık olarak duyurulmasının sakıncası giderilmiş olmayıp, bu görüşleri Heyeti Temsiliye, tamamen Servet ve İzzet Beylerin şahsi görüşleri olarak kabul eder. Heyeti Temsiliye, tamimen talep ettiği görüşleri, İzzet ve Servet Beylerden değil, Nizamname icabınca, Trabzon Heyeti Merkeziyesi'nden talep etmiştir. Servet ve İzzet Beylerin görüşlerini ihtiva eden özel telgrafname ile yüksek tarafınızdan hem kendilerine ve hem de Heyeti Temsiliye'ye cevap olmak üzere ortaya konulan görüşler hakkında da, aşağıdaki izahata lüzum görülmüştür.

a) Evvela, adı geçenleri, malumunuz olan görüşlere saik olan asıl fikri keşfetmek, ne yazık ki, Heyeti Temsiliye'ce mümkün olamamıştır.

b) Nizamname'nin dördüncü maddesi muhteviyatı, geçici bir idare teşkilinin sebeplerini ve şartlarını izah eder. Halbuki, malum son ihanetkârane vakalar sebebiyle alınmış ve alınması lüzumu hakkında görüş sorulmuş olan tedbirler, hiçbir vakit, geçici idare teşkil etmek gayesine yönelik değildir. Dolayısıyla, bu hususla dördüncü madde arasında münasebet aramaya lüzum yoktur. Tedbirler, zatı şahaneye, doğrudan doğruya arzı hale yol bulmak ve meşru bir kabinenin iktidar mevkiine yükselmesini istirham etmek maksadına yöneliktir.

c) Sivas'ta toplanan Kongre, Batı Anadolu delegeleriyle Erzurum Kongresi'nin Genel Kurulu, dolayısıyla bütün Doğu Anadolu vilayetleri namına selahiyet sahibi olmak üzere, Kongre'nin kararına uygun olarak seçilen özel bir heyet bulundurmakla, Sivas Kongresi, bittabi, bütün Anadolu ve Rumeli namına ve bütün milleti temsil etmek üzere, genel bir kongre halini kazanmıştır. İşbu Kongre, Erzurum Kongresi kararlarını ve teşkilatını, aynen ve fakat bittabi yaygınlaştırarak kabul eylemiş ve netice olarak, Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti genel unvanı altında genişletilerek birleştirilmiştir. Nizamname'nin üçüncü maddesi ve Kongre'nin esas kararları, zaten bu yüksek gayenin teminini kati emel olarak göstermiştir.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 94, s.86-90; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1961, Vesika No: 94, s.993-996.

Sivas Genel Kongresi, Erzurum Kongresi'nde Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına seçtiği Heyeti Temsiliye'ye itimadını tamamen beyan ederek, aynen, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti için Heyeti Temsiliye olarak kabul eylemiştir. Buna göre, Sivas Genel Kongresi'nin kararları başka, Erzurum Kongresi'nin kararları başka ve Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin Heyeti Temsiliyesi başka ve Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin Heyeti Temsiliyesi başka gibi başkalıklar ve ayrılıklar, elbette söz konusu olamaz ve bunun söz konusu olması şüphesiz ki, pek samimi olan birlik maksadı ve mukaddes gayemiz için son derece zararlıdır. Bu takdirde, birbirini ortadan kaldıran heyeti temsiliyeler olmadığı gibi, birine dahil olunca diğerinden istifasını talep etmek doğru olabileceği üyeler de mevcut değildir. Bugün, bütün Anadolu ve Rumeli'ye yayılan Cemiyetimizin Sivas'ta bulunan yegâne Heyeti Temsiliyesi, Erzurum Kongresi'nde Nizamname'nin özel maddelerine uygun olarak seçilmiş dokuz zattan beşinin hazır bulunmasıyla vazifesini yapmaya devam etmektedir. Bu zevat, âcizleri ile Rauf ve Bekir Sami Beyefendiler ve Raif ve Şeyh Hacı Fevzi Efendiler hazretlerinden ibarettir. Bundan başka Canik livası dahi, Nizamname icabında, temsilci olarak Refet ve Süleyman Beyleri aday olarak göstermiş, Heyeti Temsiliye'nin hazır olan beş üyesi Refet Bey'i tercih etmiş ve hazır bulunmayan üyeleri arasında Servet ve İzzet Beylerin de oyunu sormuştu. Adı geçenler cevap dahi vermedikleri ve verecekleri cevap olumsuz dahi olsa, çoğunluğun oyu nazarı dikkate alınması tabii bulunduğundan, Refet Beyefendi, Nizamname icabınca Heyeti Temsiliye üyeliği sıfatını kazanarak, vazifeye başlamıştır. Hakları ve selahiyeti ve menfaatleri, Doğu Anadolu vilayetlerinden bittabi hiçbir bakımdan az olmayan ve Sivas Genel Kongresi'nde bulundurduğu aydın ve mahallerini hakkıyla temsil eden üyelerin niteliği ve niceliği, hiçbir vakit Erzurum Kongresi'nde hazır bulunan üyelerden aşağı olmayan Batı Anadolu'nun, haklı ve meşru olan görüşlerini ve tekliflerini nazarı dikkate almayarak, onları, rasgele tabi vaziyetinde bulundurmaya kalkışmak, bizim aklımızın bir türlü kabul edemediği hususlardandır. Her halde, onları tatmin etmek zaruridir. İşte hem bu zaruret yüzünden ve hem de vazifesi başında bulunamayan noksan üyelerimizin faaliyetlerinden faydalanılamadığından ötürü, yardıma olan ihtiyacından dolayı yine Nizamname'mizin sonlarındaki sekizinci maddenin Heyeti Temsiliye'ye bahşeylediği selahiyete dayanarak, Genel Kongre Heyeti'nin dahi, Batı Anadolu için selahiyet sahibi gösterdiği zevattan altı kişi ile, Heyeti Temsiliye takviye olunmuştur. Bu zevat şunlardır: Askerlikten istifa etmiş olan Miralay Vasıf Bey, Husrev Sami Bey, eski Akkâ Mutasarrıfı Hakkı Behiç Bey, Mazhar Bey, eski Ankara Mebuslarından Ömer Mümtaz Bey, Niğdeli Kâtipzade[1] Mustafa Efendi. Bu altı zattan bugün üçü hazır olup, diğer üçü gelmek üzeredir. Pek güzel ifade buyurulduğu gibi, Kanunu Esasi icabınca kendiliğinden düşen ve yok olan, vatan ve milletin mukadderatı aleyhinde hıyanetkârane teşebbüsleri belgelerle ve fiilleriyle sabit olan Ferit Paşa kabinesini itimada değer görmemek ve bunun yerine, milli emellere hizmet eden meşru bir kabinenin iktidar mevkiine getirilmesi lüzumunu zatı şahaneye arz etmek ve duyurmak teşebbüsünden ibaret olan Sivas Genel Kongresi'nin kararında mutlak isabet olduğunu takdir etmek derin bir incelemeye muhtaç değildir. Bundan vazgeçmeyi teklif, bilmem, ne dereceye kadar doğrudur.

1 "Râtipzade" olmalı. Bkz. Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 93. (Y.N.)

d) Korkuya yol açan, tatbikinin münasip olup olmayacağını; Nizamname'ye uygun olarak heyeti merkeziyelerden ve selahiyet sahibi üyelerimizden sorduğumuz altı maddelik kararların muhteviyatı ise, bunda telaşa ve Sivas Kongresi'nin genel veya genel olmamasından, Heyeti Temsiliye'nin şöyle veya böyle olmasından bahse hiç de lüzum yoktur. Yapılması lazım gelen şey, söz konusu kararların tatbikine veya tatbik edilmeyeceğine dair, her ne şekilde olursa olsun düşünce ve görüş bildirmekten ibarettir. Bittabi Heyeti Temsiliye, her taraftan gelecek olan düşünceleri nazarı dikkate alarak, genel kurulca kabul edilebilecek ve tatbiki mümkün bir karar alır. Servet ve İzzet Beylerin, mutlaka kendi fikirleri desteklenmediği takdirde, Heyeti Temsiliye üyeliğinden istifa etmiş kabul edilmeleri tarzındaki bildirimleri, bittabi iyi tesir yapmadı.

e) Heyeti Temsiliye tarafından, Trabzon Heyeti Merkeziyesi'nden açıklanması istenen maddeler hakkında, söz konusu heyetin görüşleri anlaşılmadıkça, Heyeti Temsiliye'ce karar alınmasına imkân olamayacağı ve her halde, Trabzon Heyeti Merkeziyesi'nin cevabını beklediğimizi arz eyleriz.

f) Açıklanması istenen kararların altıncı maddesinden maksat, İstanbul'da meşru bir hükümet heyeti, tarafı şahaneden iktidar mevkiine getirilinceye kadar, Ferit Paşa kabinesi ile haberleşme kesilmiş olduğuna göre, her vilayeti belirsiz ve tereddütlü bir halde bırakmayıp genel vaziyetten haberdar edebilmek için, haberleşme mercii gösterilmesi münasip görülmüş ve bunun için haberleşme merciinin Sivas'ta, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi olabileceği notu kaydedilmişti. Bundaki merciiyet[1] ve selahiyet, izah olunduğundan başka bir şey değildir. Heyeti Temsiliye'nin istişari mahiyeti ve kudreti ise, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi'nde açıkça belirtilmiş olduğu derecede ve teşkilatı dahilinde bulunan heyeti merkeziyeler ile selahiyetli üyelerine karşıdır. Yoksa bu heyeti, geçici bile olsa hükümeti idareye karar vermiş bir heyet gibi yorumlamaya kalkışmak haksızlık olur. Sivas Genel Kongresi, toplantı ve görüşmelerini sona erdirmiş olduğu halde, yeni vaziyet icabı olarak, Doğu Anadolu vilayetlerinin her tarafından delegeler davet etmek suretiyle yeniden ve fevkalade olarak toplanması lüzumu, başta zatıâlileri olduğu halde, birçok kıymetli zevatın hatırlatması üzerine düşünülmüş bir keyfiyettir. İşbu izahat ile şüphelerin giderilmesinin mümkün olacağı ümidiyle hürmetlerimizi takdim ederiz, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsiliyesi

Tel başında — Sivas, 16.9.1919

15. Kolordu'ya
Trabzon Heyeti Merkeziyesi'nden bir zata
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trabzon Heyeti Merkeziyesi'ne
Kâzım Paşa hazretlerine cevaben yazılan görüşler, malumat için aynen takdim olunur.

Heyeti Temsiliye

1 *Nutuk*'un 1927 ve 1934 basımlarında bu şekildedir. "Merci-i rü'yet" (bir işin görülmesi için başvurulan yer) olması ihtimali vardır. (Y.N.)

KASTAMONU VE HAVALİSİ KUMANDANI OSMAN BEY'LE MAKİNE BAŞINDA HABERLEŞME*

(16/17 EYLÜL 1919)

[Mustafa Kemal:] Şimdi orada vaziyete hâkim misiniz? Ne kadar kuvvetiniz var? Orada vilayet erkânından emniyete değer kim vardır? Yeni tayin olunup İnebolu'ya geldiği haber alınan valinin ismi nedir?

[Osman Bey:] Halen vilayete hâkimim, her halde, Kongre'nin yardımcı olarak beni aydınlatması lazımdır. Tayin olunan vali, Konya valiliğinden emekli, gayet eski bir zat olduğu rivayet olunuyor. İsmi Ali Rıza'dır. Kuvvetim iki yüz elli kişi çıkarır bir tabur ve dört tüfekli bir mitralyöz bölüğünden ibarettir. Halk ile henüz görüşülememiştir. Vilayet erkânından Defterdar Ferit Bey vardır.

[Mustafa Kemal:] Şimdi bizzat vali vekâletini üstleniniz ve bütün askeri kuvveti ve mülkiyeyi elinize almaya tamamen selahiyetlisiniz. Gelmekte olan valiyi derhal tutuklattıracak tedbirleri süratle alınız, icraatınıza fiilen engel olanlara karşı tereddütsüz silah kullandırınız. Vilayet Defterdarı, benim Diyarbekir'den tanıdığım Ferit Bey ise, size yardım etmesi lazımdır. Bolu Mutasarrıfı'na, aldığınız vaziyet ve selahiyeti, şimdi bildirerek onun da İstanbul'a karşı aynı şekilde hareket etmesini tarafımızdan söyleyiniz. Sinop Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Bey'e de, benim tarafımdan aynı talimatı veriniz. Yanınızda hangi şifre anahtarı vardır?

[Osman Bey:] Vali vekâletini Defterdar Ferit Bey'e vereceğim, kendim üstlenemeyeceğim. Bildiğiniz Ferit Bey'dir. Sinop Mutasarrıfı bildiğinizdir, kendisi azledilmiştir. Vekâlet, Jandarma Tabur Kumandanı Remzi Bey'dedir. Mazhar Tevfik Bey'in Sinop'ta olduğu bildiriliyor. Şifre anahtarı tutuklu Alay Kumandanı'ndadır, talep edildi, alacağım cevaba göre arz ederim, Efendim.

[Mustafa Kemal:] Yanınızda başka şifre anahtarı var mıdır? Ferit Bey şimdi nerededir, vaziyetten malumattar mıdır?

[Osman Bey:] Vaziyetten malumatı yoktur, şimdi çağrıldı, gelecektir. Ben hiç şifre anahtarı almadım; çünkü tutuklanacağımı bilmiyordum, makam şifresiyle yazarım ümidinde idim.

[Mustafa Kemal:] Oradaki Jandarma Tabur Kumandanı kimdir, ne kadar jandarma kuvveti vardır, emriniz altına girdi mi?

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.118-120; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.164-167.

[Osman Bey:] Jandarma Kumandanı Emin Bey yanımda ve benimle işbirliği yapmıştır; merkezde jandarma mevcudu otuz beş kadardır. Polis Müdürü Halil Bey de yanımda ve benimle işbirliği yapmıştır, mevcudu kırk tanedir. Piyade Tabur Kumandanı Şerif Bey, kendisi biraz budala olduğundan şimdilik tevkif[1] *edilmiştir. Jandarma Tabur Kumandanı Emin Bey, yüzbaşıdır. Defterdar Ferit Bey geldi, yanımdadır.*

[Mustafa Kemal:] Emin Bey'i biraz anlatır mısınız?

[Osman Bey:] 318 çıkışlı,[2] *Üsküplü Emin, tanırsınız. Mahsus ellerinizden öpüyorlar.*

[Mustafa Kemal:] Emin Efendi'yi tanırım, teşekkür ederim. Ferit Bey'e vaziyeti anlattınız mı? Mühim hususlar, makam şifresiyle bildirilebilir. Sinop Mutasarrıf Vekili olan Jandarma Kumandanı, emniyete değer olmadığı takdirde, onun yerine sizce uygun görülecek münasip birinin vekâlete geçirilmesinin vasıtaları ve tedbirlerinin tamamlanması düşünülmelidir. Yardıma ihtiyaç görüyor musunuz?

Osman Bey: Kuvvetçe ihtiyaç görüp görmediğimi daha sonra arz edeceğim. Jandarma Tabur Kumandanı, yeni geldiği için ahvali malum olamamıştır, Efendim.

[...]

[Mustafa Kemal:] Tedbirlerinizde ve icraatınızda muvaffakiyet temenni ederim. Bizi vaziyetinizden ve gelmekte olan valinin tutuklandığından haberdar buyurmanızı bekleriz.

Mustafa Kemal

1 "Tevkif" sözcüğü, "tutuklanma" ya da "durdurulma, alıkonma" anlamında kullanılmış olabilir. (Y.N.)
2 Malî 1318 yılının miladi karşılığı, 14 Mart 1902 ile 13 Mart 1903 tarihleri arasıdır. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(17 EYLÜL 1919)

17 Eylül 335 [1919]

20. Kolordu Kumandanı tarafından mevki kumandanı olarak Kastamonu'ya gönderilen Miralay Osman Bey'i, milli harekâta muhalif olan Vali Vekili ile Jandarma Kumandanı tutuklamışlar. Daha sonra subayların müdahalesiyle kurtularak bunları tutuklayan adı geçenin[1] teklifi üzerine Defterdar Ferit Bey'in vali vekâleti tasvip edildi.

Milli harekâta Ankara Valisi Muhittin Paşa ile birlikte engel olan[2] Çorum Mutasarrıfı Samih Fethi Bey'in Sivas'a davetine karar verildi ve Heyeti Temsiliye üyelerinden Bekir Sami Beyefendi adı geçeni davet eyledi.

Zatı şahaneye ait arizanın[3] Fransızlar marifetiyle gönderileceği, 20. Kolordu Kumandanı Vekili Mahmut Bey tarafından bildirilmesi üzerine, yabancılar vasıtasıyla gönderilmesinin doğru olmadığının cevaben bildirilmesine karar verildi.

Zatı şahane tarafından, kabinenin aldatmasıyla bir beyanname çıkarılacağı haber alınması üzerine, iktidar mevkiine meşru bir kabine geçinceye kadar Dersaadet'le resmi münasebetler kesilmiş bulunduğundan, oradan gelecek her türlü beyanatın asıl ve esastan uzak sayılacağının tamimine karar verildi.

Zatı şahaneye arzına kabinece engel olunan maruzatın Âyan'dan Müşir Fuat Paşa hazretleri vasıtasıyla takdimine karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca yedi imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 4; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.4-5.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Miralay Osman Bey kastediliyor. (Y.N.)

2 El yazısı metindeki "mümanaat" sözcüğü, Bekir Sıtkı Baykal'ın kitabında hatalı olarak "muhalefet" şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

3 Ariza: Küçükten büyüğe yazılan yazı. (Y.N.)

DERSAADET'TE MÜŞİR FUAT PAŞA'YA*

(17 EYLÜL 1919)[1]

Sivas
17.9.35 [1919]

Zabıt
Mister Brovn'a[2] verilerek Dersaadet'te Müşir Fuat Paşa hazretlerine gönderilecek. Bekir Sami Beyefendi tarafından mektup ekli.
Zatı şahaneye ariza[3] sureti.[4]

Meclisi Âyan üyelerinden devletlû Fuat Paşa hazretlerinin yüksek huzurlarına takdim olunmuştur.

Paşa Hazretleri,

Mütareke gününden beri Rum ve Ermenilerin, İtilaf devletleri teşvik ve himayesi altında nasıl milli izzeti nefsimizi yaraladıklarını, ne suretle saltanat ve hükümet hakkını ayaklar altına aldıklarını buradan tekrarla, bütün milletle beraber kan ağlayan saf ve hamiyetli kalbinizi kederlendirmek istemem. Bu nankör ırkların küstahlıklarına eklenen İtilaf devletlerinin hak tanımaz muameleleri ve vatanımızı parçalama kararları, nihayet İzmir feci vakası ile mahvolma tehlikesi ve esaret alçaklığı karşısında kalan bu matemzede koca milletin temiz vicdanında mukaddes bir birlik uyandırdı.

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör: 8, Dosya: 1335/18, Fihrist: 1, 1-1:3'ten aktaran: *Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler*, Hazırlayan: T.C. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Kültür Bakanlığı Yayınları: 408, Ankara, 1981, s.68-73.

1 Yukarda belirtilen kaynakta belgenin tarihi "17-6-35" (17 Haziran 1919) olarak gösterilmiştir. Fotokopisi yayımlanmadığı için asıl belgeyle karşılaştırma imkânı bulunmamaktadır. Ancak, Sivas Kongresi'nden sonra yazıldığından, bu tarih kesinlikle yanlıştır. 17 Eylül 1919 tarihli Heyeti Temsiliye kararı göz önünde tutulursa, bu mektubun aynı gün yazılmış olması ihtimali vardır. Öte yandan, Mr. Browne, Sivas'tan 19 Eylül'de ayrılmıştır. Bkz. Dr. Fethi Tevetoğlu, "Millî Mücadele'de Mustafa Kemâl Paşa-General Harbord Görüşmesi II", *Türk Kültürü*, Mart 1969, sayı 77, yıl VII, s.332. (Y.N.)

2 Lois Edgar Browne. *Chicago Daily News* muhabiri kimliğiyle Sivas Kongresi'ni izledi. King-Crane Komisyonu'nun ortakbaşkanı Charles R. Crane'in özel temsilcisi olduğu daha sonra ortaya çıktı. Kendi not defterine göre 19 Eylül'de Sivas'tan ayrıldı ve 13 Ekim 1919'da Paris'te ortaya çıktı. Amerikan Deniz Akademisi'nde eğitim gören Browne, "(ABD) Milli Müdafaa Askeri İstihbarat Bölümü'nün bilhassa Sovyet Rusya Şubesi'nde Yarbay" olarak görev yapmıştır. Bkz. Tevetoğlu, *aynı yazı*. Ayrıca bkz. Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat, "Sıvas Kongresi ve Amerikalı Gazeteci Edgar Lois Browne", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 1972, sayı 62, s.13-16. (Y.N.)

3 Ariza: Küçükten büyüğe yazılan yazı. (Y.N.)

4 İtalik yazıların kime ait olduğu belli değildir. Heyeti Temsiliye'nin 17 Eylül 1919 tarihli kararında, Padişah'a verilecek yazının yabancılar vasıtasıyla gönderilmesinin doğru olmadığı belirtilmektedir. (Y.N.)

Bütün millet bugün demirden bir kale gibi sarsılmaz birliği ile mevcudiyetini, din ve namusunu kurtarmaya azmetmiş bulunuyor. İşte Anadolu'da şekillenen milli teşkilat, bu azmin ve meşru imanın hayırlı bir neticesinden ibarettir.

Doğu Anadolu vilayetleri delegelerinden meydan gelen Erzurum Kongresi'nin ardından, en son Sivas'ta toplanan ve bütün Anadolu ve Rumeli delegelerinden meydana gelen Genel Kongre, milletin meşru emellerini, mukaddes hilafet makamına karşı beslemekte olduğu dini bağlılığı bir kere daha resmen bütün cihana ilan eyledi.

Fakat ne yazık ki, İstanbul'da, 300 milyon Müslümanın bugün büyük umutla baktığı hilafet makamında, vatan, millet düşmanı bir hükümet iktidar mevkiinde duruyor. Damat Ferit Paşa gibi cahil, haris, hodbin bir hanedan mensubu şahıs, yüce saltanata maalesef leke olan bir millet haini, sabit fikirleri ve hayvani inadıyla vatan ve milleti, milletsiz saltanat olamayacağı için, bu arada saltanat makamını da muhakkak bir uçuruma sürüklüyor. Bu sadrazamın cinayetlerinin ortağı olan Dahiliye ve Harbiye Nazırları da milletin sesini boğmak, meşru ve kanuni bir toplantıyı tanımamak, Kürt ile Türkü birbirine hücum ettirerek İslamlar arası boğazlaşmaya sebebiyet vermek gibi hainane fiili teşebbüslere girişiyorlar.

Millet arz edilen ahval ve vaziyet içinde, Damat Ferit Paşa kabinesine pek meşru ve haklı olarak emniyet ve itimat edemediğinden dertlerini sevgili hakanlarına arz etmek istedi. Fakat bu meşru hakka, bu kanuni teşebbüse dahi Ferit Paşa kabinesi mani olmak cüretini göstermekle sevgili halifemizle millet arasına girmek cinayetini işledi. Paşa hazretleri, maruzat sureti ektedir. Okuyunca hakikate bir kat daha vâkıf olacaksınız. Harp tarihimizin 93 Seferi şanlı sayfalarının yaşayan bir kahramanı, Plevne Meydan Muharebesi'nin şanlı ordumuza kıymetli bir hediyesi olan zatı samileri, bugün milletin, ordunun itimat ve hürmetini kazanmış şerefli bir asker, muhterem bir peder olmak sıfatıyla, arz olunan vakalardan zatı akdes hümayunlarını[1] tamamen haberdar etmek ve ekteki arizayı bizzat hakipayi şahaneye takdim eylemekle vatan ve millete yaptığınız yüksek daimi hizmetlerinize pek büyük ve mukaddes bir hizmet daha ilave eylemiş ve bu şekilde, bu tarihi anda mukaddes hilafet makamıyla milletin saadet ve kurtuluşunu temine yönelik adımı atmak şerefine erişmek bahtiyarlığına nail olacaksınız. Baki arzı tazimat ile mübarek ellerinizden öperim.

Mustafa Kemal

1 Padişah kastediliyor. (Y.N.)

ESKİŞEHİR MUTASARRIFI HİLMİ BEY'E*

(17 EYLÜL 1919)

Çıkış yeri: Sivas

Eskişehir Mutasarrıfı Hilmi Bey'e

Tekmil Anadolu vilayetleriyle bağımsız sancaklardan yalnız sizin işleri çevirdiğiniz belirli bölgedeki Kongre kararlarına uygun olarak (mevcut hükümet ile irtibatını kesmemiştir) malumu âlileri olduğu üzere meşruti hükümetlerin bilhassa Sulh Kongresi'nin kabul ettiği prensipler icabınca İslam milleti bugünkü harekâtıyla bütün haklarının idrakinde olduğunu fiilen ispat ettik. Milletin tarihi mukadderatının söz konusu olduğu şu nazik ve mühim zamanda sakat anlayışı hasebiyle her ferdi kan ağlayan milletin mevcut hükümeti tanımamasında: hâlâ ne için muhalefet ediyorsunuz? Milletin bir ferdi olduğumuzu unutuyor musunuz? Henüz 12. ve 20. Kolordu Kumandanlıklarına tayin buyurulan Sait ve Mirliva Ahmet Paşaların harekâtına neden tabi oluyorsunuz? Unutmayınız ki, doğudan batıya ve güneyden kuzeye doğru Cenabı Hak'ka tam tevekkül ile ve yalnız hilafet ve saltanat makamı ve milletin ve devletin bağımsızlığını nihayete kadar muhafaza etmekten başka bir şeyi düşünmeyen ve sel gibi akan milleti kırılmak arzusuna siz mi mukavemet edeceksiniz? Ya bu telgrafı alır almaz sizin de bir millet ferdi olmak üzere hemen milli arzuya tabi olmanızı ve milli kongre tebligatına uyarak mevcut hükümet ile irtibatınızı keserek bütün işlerinizde Heyeti Temsiliye'ye müracaat etmenizi ihtar ederiz. Aksi takdirde milli arzuya küçük bir zaman bile mukavemet edemeyeceksiniz, zatıâlilerinden milli arzuya uymanızı rica ederiz.

17 Eylül 335 [1919]

Milli Kongre Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 22/7'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.66-67.

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(18 EYLÜL 1919)

Erzurum Vilayeti'ne

1. Millet ve vatan haini Damat Ferit Paşa'nın 13.9.35 [1919] tarihli İstanbul gazetelerinde görülen Fransız ajansı Havas muhabirine vaki olan beyanatında, Anadolu vilayetlerinin Dersaadet'le olan haberleşmeyi kesmesi, yağmacıların hareketi şeklinde gösterilmekte ve hıyanet ortağı Harbiye Nazırı'nın faaliyeti sayesinde, güya bu harekâtın kaybolmaya yüz tuttuğunu söyleyerek, meşru olmayan kabinesinin mevkiini aklınca harice karşı sağlam göstermeye yeltenmektedir.

2. Mevkilerini birkaç saat daha fazla muhafaza etmek, yabancı kesesinden biraz daha fazla para almak kaygısıyla, yalan söylemekten utanmayan, zatı hazreti padişahiyi aldatmaktan korkmayan bu hainlerin yeni bir caniyane teşebbüste bulunacakları, belgeli olarak haber alınmıştır. Millet ile sevgili padişahlarını temas ettirmeyen, halin hakikatinin mukaddes hilafet makamının duyup bilmesi için gönderilmesine müsaade etmeyen bu alçaklar, bu kere de zatı akdesi hilafetpenahilerini aldatarak bir beyanname çıkarılmasına çalışmakta imişler.

3. İktidar mevkiine meşru bir kabine geçinceye kadar Dersaadet'le resmi münasebetler kesilmiş bulunduğundan, oradan gelebilecek her türlü beyanatın asıl ve esastan uzak sayılacağı şüpheden varestedir.

4. Her tarafa tamim edilmesi rica olunur. 18.9.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 46'da bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.287; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.67-68.
İstiklâl Harbimiz'de 15. Kolordu Kumandanlığı'na, TİTE Arşivi'ndeki belgede ise Erzurum Vilayeti'ne gönderilen metin yer almaktadır. TİTE Arşivi'ndeki belgede "Çıkış yeri: Sivas / Numarası: 1379" bilgisi de vardır. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(18 EYLÜL 1919)

18 Eylül 335 [1919]

Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın ve Çorum Mutasarrıfı Samih Fethi Bey'in aleyhtarlığı yüzünden Çorum livası milli harekâta katılmamış iken hasıl olan son vaziyet üzerine zatı şahaneye kabine hakkında protesto telgrafı çekildiğinden, bu livanın da bu şekilde milli harekâta katılması tamim kılındı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca yedi imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 5; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.5-6.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(18 EYLÜL 1919)

Sivas
18.9.335 [1919]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

C: 16/17.9.35 [1919] tele

1. Nizamname tamamıyla kabul olunmuş, yalnız bazı maddeleri genişletmek maksadıyla küçük değişiklik görmüştür. Bugün telgraf başında bu değişiklik her tarafa yazdırıldı. Oraca da bir an evvel düzeltilip değiştirilerek yayımlanmasına ve tamimine gayret buyurmaları rica olunur.

2. Bu hususta ilk teşebbüs olmak üzere 17.9.35 [1919] tarihli şifre ile, bütün Heyeti Merkeziyelere, zatıâlilerine yazılmıştı. Geldiğinin bildirilmesini rica ederiz. Bu konudaki gaye ve maksadımız yüce milli maksatlara itaatkâr ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin esaslarını takip edecek mebusların seçilmesi (...)[1] aşağıdaki adayların Heyeti Temsiliye ile haberleşerek kararlaştırılması esas alınmıştır. Tarafı devletlerinden bu konuda icap eden tedbirlerin alınması istirham olunur.

3. Heyeti Temsiliye'nin mahiyeti hakkında makine başında zatıâlilerine de arz olunan, İzzet ve Servet Beylere de ait bulunan tafsilatlı telgrafnamede yeterli açıklama verilmiştir. Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti artık kalmamış, daha doğrusu tekmil Anadolu bir kitle halinde bir cemiyet teşkil eylemiş olduğundan, bütün vatandaki milli cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namı altında birleşmiş olduğu gibi, malumunuz Heyeti Temsiliye de Sivas Kongresi'nce seçilen daha altı üye ile takviye edilerek genelleştirilmiştir. Dolayısıyla genel bir sıfata sahip olan bu heyet, Nizamname'nin özel maddesindeki açıklık dairesinde selahiyet sahibi bulunmaktadır, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Koleksiyon Adı: İstiklâl Harbi, Kutu: 346, Gömlek: 43, Belge: 43-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, ATASE Yayınları, Ankara, 1999, s.336-338.
Yukardaki belgenin üçüncü maddesi için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.261-262. Karabekir, "... sorduğum sualin 18'de yazılmış cevabı da bu akşam –19 Eylül 1919– geldi. Aynen şudur: ..." demekte; ancak yukardaki cevap yazısının yalnızca üçüncü maddesine, madde belirtmeksizin yer vermektedir. (Y.N.)

1 El yazısı belgedeki dört harfli bir sözcük okunamamıştır. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR'E*

(18 EYLÜL 1919)

Yazıdaki[1] "Arz etmeyi bir vecibe sayarım" cümlesindeki keyfiyet tetkik ve tahlil edilince cümlesine kadar olan kısmın çıkarılarak bütün Heyeti Merkeziye makamlarına tamim buyurulmasını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.286.

1 Metinde "layiha". Karabekir, bu şifreyi yayımlarken şu açıklamayı yapmaktadır:

"Veliahdın layihasını Erzurum'da *Albayrak* gazetesine yazılmak üzere 16 Eylül'de Hüsrev Bey Mevkii Müstahkem Kumandanı Kâzım Bey'e göndermişti. 18 Eylül'de Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal imzalı şifrede şu yazılıyordu:" (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(19 EYLÜL 1919)

Urfa Mutasarrıfı'nın milli harekâtın İngilizlerce İtilaf devletlerine karşı taarruz şeklinde anlaşılmakta olduğundan bahisle, merkezi hükümet ile anlaşma ortaya çıkması[1] lüzumunu teklif etmesi üzerine, kendisine, milli harekâtın İtilaf devletleri aleyhinde olmayıp merkezi hükümetin milletin haklarını müdafaa ve muhafaza kabiliyeti gösteremediğinden kabineye karşı olduğunun cevaben bildirilmesi kararlaştırıldı ve vaki olan teklifin İngilizler tarafından yazdırılmış olduğu muhakkak sayıldı.

Nizamname'nin esas maddelerinden olan propaganda heyetinin teşkili ile her türlü yayın ve konferanslar vesaire ile dahile ve harice karşı milli emellerin meşruiyetini yaymak ve izah etmek ve muhalif ve zararlı cereyanları reddedip çürüterek,[2] milli ve vatani menfaatlerin muhafaza ve müdafaasının emrinde kamuoyunun birleştirilmesine karar verilmiş ve işbu propagandayı idare için Washington Sefirikebiri[3] Ahmet Rüstem Beyefendi ile Heyeti Temsiliye'den Mazhar Müfid ve Hüsrev Sami Beyler seçilmişlerdir.

Mustafa Kemal

[Ayrıca yedi imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 7; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.6.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 El yazısı belgedeki "i'tilâf husûli" ifadesi, yukardaki kaynakta hatalı olarak "i'tilâf husûle" şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

2 El yazısı belgedeki "red ve cerh ile" yerine, yukardaki kaynakta hatalı olarak "red cerh ile" sözcükleri yer almıştır. (Y.N.)

3 Büyükelçi. (Y.N.)

URFA MUTASARRIFI ALİ RIZA BEYEFENDİ'YE*

(19 EYLÜL 1919)

Telgraf Sivas'tan, 19.9.1919

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Beyefendi'ye

İyi niyetli ikaz maksadıyla çekilen 18.9.1919 tarihli telgrafnamei âlileri heyetimizce nazarı dikkate alındı ve aşağıdaki noktaların zatıâlilerine tebliği münasip görüldü.

1. Heyeti Temsiliye ve Sivas'ta toplanan Genel Kongre'nin kararları ve icraatı hiçbir şekilde İtilaf devletlerine karşı taarruz şeklinde olmadığı, Kongre'nin cihana ilan edilen Beyannamesi muhteviyatından ortaya çıktıktan başka, bu husus fiiliyat ile de tamamen sabit olmuştur. Bu hakikat zamanla bütün açıklığıyla anlaşılacaktır. Dolayısıyla İngiliz hükümetinin kapıldığını zannettiğiniz anlayışta fahiş ve büyük hata vardır. Zatıâlinize bu yolda telkinlerde bulunanlar oradaki İngiliz işgal kuvvetleri mensuplarından ise, onların da zehabındaki çürüklüğü gidermek, sizin için bir milli ve vicdani vazifedir. Burada ve her yerde bulunan İngiliz vesair İtilaf devletlerinin temsilcileri, halin hakikatini tamamen takdir etmişler ve milletin meşru teşebbüslerindeki hak ve isabeti teslim eylemişlerdir.

2. Milletimizin meşru hakkını talep için aldığı vaziyet sebebiyle İtilaf devletlerinin bütün Osmanlı vatanını askeri işgal altına almaya kalkışmaları hatıra bile gelemez. Çünkü milletimiz İtilaf devletlerinden adalet ve hakka aykırı harekâta değil, bu yolda şimdiye kadar merkezi hükümetin acz ve miskinliğinden dolayı yapılmış olan haksız muamelelerden vazgeçmelerini bekler.

3. Milletin, yüce vatani menfaatleri ayaklar altına alan ve meşru milli hukukunu hainane ve caniyane teşebbüsler ve alçakça tedbirlere fiilen kalkışmasıyla Kanunu Esasi'miz icabınca kendiliğinden yok olan Ferit Paşa kabinesiyle anlaşmasını tavsiye etmeniz, hakiki vaziyeti henüz öğrenmemiş olmanıza atfolunmaktadır. Bu sebeple zatıâlinizi ve Urfa muhterem ahalisini aydınlatmak maksadıyla, bu telgrafa ek olarak icap eden malumat ve izahat ve talimat verilecektir.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 108, s.112-113; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 108, s.1020-1021.

4. Zatıâlileri gibi hamiyet erbabının vazifesi, milli emeller ve irade dairesinde milletin işlerini çevirmektir. Yüce hilafet ve saltanat makamına olan sadakatkârane bağlılığımız ancak bu şekilde tecelli edecektir. Dolayısıyla Ferit Paşa kabinesine itimat doğru olmadığına dair ora asil ahalisinin vuku bulacak müracaat suretinin malumat için gönderilmesi Heyeti Temsiliye kararıyla tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR'E*

(19 EYLÜL 1919)

Sivas:
19 Eylül 1919

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

C: Muhterem Kardeşim, derin bir samimiyete dayandığına asla şüphe etmediğim kanaatinizi açık bir kardeşlik lisanıyla bildirmiş olmanız, kardeşlik bağlarımızın kuvvetlenmesine ve kalbi memnuniyetimin ortaya çıkmasına başlangıç olmuştur. Tasavvur buyurulan sakıncaları tamamen takdir ediyorum. 10 Eylül tarihinde resen hükümete vuku bulmuş bir tebliğim yoktur. Yalnız telgrafhanede bulunduğum bir sırada tesadüfen Dahiliye Nazırı Adil Bey'le makine başında karşı karşıya geliverdik. Onun Sivas Valisi Reşit Paşa'ya verdiği manasız cevaplara karşı, bendeniz, sırf şahsi olmak üzere adı geçenin şahsına hitaben malumunuz olan biraz sertçe ihtarlarda bulundum. Bu, adeta karşılıklı konuşma şeklinde geçmiştir. Bundan başka gerek hükümete ve gerek zatı şahaneye ve gerek yabancılara vuku bulan müracaatlarda, mutlaka "Kongre Heyeti" veya "Heyeti Temsiliye" ifadesi imza makamına konulmuştur. Yalnız Amerika Senatosu'na yazılan ve malumunuz olan bir mektuba, Kongre kararıyla beş kişi imza koymuştur ki, bunlar arasında bendenizin de imzam vardır. Dahili olan açık haberleşmeye gelince; bunda da Heyeti Temsiliye ibaresini imza makamında kullanmakta idik. Ancak bunun bazı taraflarca kötü tesire ve emniyetsizliğe yol açtığı görüldü. Hakikaten, böyle genel bir deyimin delalet eylediği şahsiyetler ve kuvvet gizli kalıyor. Ortada mesul kimdir? Bazı taraflardan, bilhassa Kastamonu, Ankara, Malatya, Niğde, Canik gibi yerlerden, doğrudan doğruya şahsen makine başına çağrılmaya başlandım. Adeta Heyeti Temsiliye unvanı altında gizlenen şahıslarla şahsi ortaklığım olup olmadığına dair bir tereddüt belirtisi hissedildi. Hatta Trabzon'dan Servet Bey de, Heyeti Temsiliye imzalı tebligatı kötüye çekerek ve adı geçen heyetin nitelik ve niceliği hakkında birçok yanlış değerlendirmelerden sonra, şahsen bendenizi makine başına çağırdı. Görüşüldükten sonra, bütün bu münakaşaların sebebinin imzanın Heyeti Temsiliye olarak, belirsiz bir şahsiyet ifade eder tarzda konulmuş olduğunu söyledi. İşte bu sebeplerden ötürü, bu imza meselesi siz biraderimin bildiriminden evvel Heyeti Temsiliye'ce görüşme konusu olmuştu. Heyeti Temsiliye'nin gizli bir komite icra heyeti olmayıp, hükümetin resmi müsaadesini almış, kanuni, meşru bir cemiyetin temsilcilerinden meydana gelmiş olması bakımından, özel kanununa uygun olarak, ka-

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından. *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.110-112; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.153-156; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.272-274.

rarların ve tebligatın sorumlu bir şahıs tarafından imzalanması usulü zaruri görülmüştü ve Heyeti Temsiliye'nin tebligat ve yayınlarına genel ve belirsiz bir nam konulması suretiyle düşeceği kanunsuz şeklinden dolayı hasıl olacak sakıncalar, milli cereyan aleyhtarlarının esasen yapmakta oldukları zararlı propagandalara, imza bulunmak yüzünden ilave edebilecekleri zarardan pek fazla görüldü ve netice olarak oybirliğiyle, imza konulması usulü karar altına alındı. Bu karara rağmen, bu defa vuku bulan siz biraderimin ihtarı üzerine meselenin bir kere daha ele alınmasını Heyeti Temsiliye'ye teklif ettim. Evvelce ortaya atılmış olan sebeplere ve görüşlere dayanarak aynı şekilde yazılan şeylerin Heyeti Temsiliye kararıyla olduğu açıkça belirtilmek üzere yazılmasına oybirliğiyle karar verdiler. Şahsım söz konusu olmak itibariyle, bu görüşmede tarafsız kalmayı münasip gördüm. Prensip olarak bir zatın imza etmesi kabul edildikten sonra benim yerime diğer bir zatın imza etmesi söz konusu oldu. Bu noktada heyetin ortaya koyduğu sakıncalar şunlardır: Bütün cihan, benim bu işin içinde bulunduğumu bilir. Bugün diğer bir zatın imzasıyla tebligata başlanınca ve benim ismimin ortadan kalkmasıyla, ya aramızda bir bozuşma ve ayrılık olduğuna hükmolunacak veyahut herhangi bir zat imza eylediği halde benim ortaya çıkmaktan çekinen gayri meşru bir vaziyette olduğuma ve dolayısıyla harekâtın gayri meşru bulunduğu zehabına düşülecektir. Bundan vazgeçerek, herkese itimat ve emniyet verecek diğer bir arkadaşımız imzasıyla ortaya çıkınca, bugün benim hakkımda varit olan sakıncalar aynen o arkadaşımızın da hakkında varit olacaktır. O halde onun da çekilip diğer birinin imza koymaya başlaması gibi, netice olarak bizim için zaaf eseri teşkil edecek olan bir silsile takip etmek lazımdır. Bilmem bu tarafını ne dereceye kadar tasvip buyururursunuz? Hakikaten bendenizin şahsım, bilhassa işin başında taarruz hedefi gibi tasavvur edilmişti. Fakat gerek dahilen ve gerek haricen muhtemel olan taarruzlar vaki olmuş, elhamdülillah tamamıyla maksadımız lehine neticelenmiştir. Merkezi hükümet ve kötü niyetliler her teşebbüsünde bozguna uğramışlardır. Yabancılara gelince; Amerikalılar, Fransızlar ve İngilizlerle pek ciddi temas hasıl olmuş ve bunların Sivas'a kadar gelen selahiyet sahibi memurları lehimizde bizimle iyi münasebetlere girişmişlerdir. Bizim de dahil olduğumuz Kuvayi Milliye'nin, bir iki kişinin tahriklerinin eseri olmayıp, tamamen milli ve genel bir şekil ve mahiyette olduğunu haberimiz dahilinde raporla mercilerine bildirmişlerdir. Bir de, bu gibi harekâtta az çok önayak olanlar hakkında memleketimizde malum olan ahlaksızlık icabı bazı kirli vicdanlı insanların dedikodusunun önüne geçmek mümkün değildir. Bu haleti hissiye her millette de aynıdır. Bu gibi sakıncalara karşı buraca düşünülen yegâne çare, bizim sarsılmaz bir dayanışma ve samimiyetle yüce maksadımıza yürümekte bir an tereddüt göstermemekliğimizdir. Bendeniz, genel menfaatlere ait ve yaygın olan fiillerimizde ve harekâtımızda, şahsi görüşlerimle değil, bütün şerefli arkadaşlarımın vicdani ve samimi birliğiyle hareketi tercih ettiğim, zatı biraderilerince bilinmektedir. Bununla beraber, bu hususta başkaca varit olacak siz biraderlerimin görüşlerinin bildirilmesini bekler, büyük hürmet ve samimiyetle gözlerinizden öperim kardeşim.

Mustafa Kemal

KÂZIM KARABEKİR İLE MAKİNE BAŞINDA HABERLEŞME*

(19/20 EYLÜL 1919)

Erzurum'da Kâzım Paşa ile Makine Başında Haberleşme

Telgraf — Sivas, 19 Eylül 1919

[Mustafa Kemal:] Ardasa'ya ne vakit teşrif buyuracaksınız?

[Kâzım Karabekir:] Amerikalıların Erzurum'dan gitmesinden sonraya bıraktım. Trabzon Valisi ile dün gece makine başında görüştüm. Özetini arz edeceğim.[1]

[Mustafa Kemal:] Evvela Trabzon'dan gelen son bir telgrafı aynen arz edeceğim. Daha sonra görüşmeye devam ederiz.

[...][2]

Bu telgrafa bazı düşünceler:

1. Sivas Genel Kongresi'nde alınan yeni kararlarla artık ayrıca bir Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti kalmış olmayıp, tamimen Beyanname ile bildirildiği üzere Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti kurulmuş bulunuyor. Trabzon'un, bu hususta gerek tarafı devletinizden ve gerek makine başında bizim tarafımızdan verilen izahata rağmen, şimdi yalnız Doğu Anadolu'ya ait bir adres kullanılmakta devamı, adeta yeni kararı kabulde tereddüt etmekte oldukları zehabını doğuruyor. Bu, bittabi doğru değildir. Bilakis bütün vatan ve milletin yekpare ve yekvücut olduğunu fiilen gösteren bu yeni kararı şükrana ve övünmeye değer görmeleri lazım gelir. İkincisi, telgrafnameleri metinde dördüncü maddeye ait yorumda pek fahiş bir hata vardır. Hakikaten Sivas Genel Kongresi'nce aynen kabul edilen dördüncü madde muhteviyatı, Osmanlı hükümeti baskı altında bizden bağları kesmek çaresizliğinde kaldığı surette dahi biz, o bağı muhafaza etmek için bütün mevcudiyetimizi sarf edeceğiz. Bugün bu karara muhalif alınmış, hatta hatıra getirilmiş bir karar yoktur. Söz konusu olan tedbir, Osmanlı hükümetinden irtibatı koparmak değil, bilakis Osmanlı hükümeti yüce hilafet makamı ile irtibatımızı kesen, iha-

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.261-271; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika: 115, s.1044-1046.
Görüşme 19 Eylül 1919 akşamı 21.15'te başlar ve gece yarısından sonra (20 Eylül 1919) da devam eder. 01.45'te Mustafa Kemal'in cevabı biter, ardından Kâzım Karabekir kısa bir cevap verir ve o geceki görüşme sona erer. Bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, s.261, 269 ve 271.
Karabekir'in aktardığı bu görüşme, *Nutuk*'ta kısmen yer almıştır. (Y.N.)

1 İtalik dizilen bölümler Kâzım Karabekir'e aittir. (Y.N.)

2 Belediye Reisi Hüseyin Hamdi ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Rıza imzalı telgraf çekilir. (Y.N.)

net ve hıyaneti fiilen sabit olmuş bir Ferit Paşa heyetinin kendiliğinden yok olduğundan, yerine milli emellere itaatkâr meşru bir kabinenin iktidar mevkiine getirilmesini zatı muallayı hilafetpenahiden[1] istemek ve istirham etmektir. İşte bunu engelleyen Ferit Paşa ve arkadaşlarının engellemesi kaldırılıncaya kadar kendileriyle milletin ve millete meşru bir şekilde destek olan ordu ve mahalli hükümetin resmi haberleşmesinin kesilmesinin bir çare ve tedbir olarak tatbik edilmesinden ibarettir. Bu taraf izah olunduktan sonra dahi, Trabzon'un hâlâ açık telgrafla "milli menfaatleri ihlal eden kararları kabul etmiyoruz" tarzında ve resmi haberleşmenin eskisi gibi icrasına engel olunmaması şeklinde ferdi fikirler ile öğütlerde bulunulması buraca bir türlü yorumlanamamaktadır. Zatı devletinizi temin ederim ki, İngilizlerden iki yüz bin İngiliz lirası aldığı tahakkuk eden Konya Valisi Cemâl ve yine İngilizlerden yüz elli bin lira aldığı tahakkuk eden Dahiliye Nazırı Adil ve İngilizlerden bu miktarlardan fazla İngiliz lirası aldığı tahakkuk eden Ankara Valisi Muhittin Beylerin ve Paşa'nın Kongre ve Heyeti Temsiliye'nin son kararları hakkında kamuoyunu karıştırmak ve zehirlemek için yazdıkları propagandalarda ve Urfa'da İngilizler tarafından yazılıp Urfa Mutasarrıfı'na imza ettirilen ve firari Galip'in de düzmece eseri olduğuna şüphe olmayan bir açık telgrafname Trabzon telgrafnamesi muhteviyatında görülen zararlı tesirden daha fazla bir tesir görülemez. Trabzon'daki zevatın, bu tarafı takdirden uzak olacakları kabul edilemez. Özellikle biz altı maddelik kararlar hakkındaki görüşlerini Ali Rıza Bey vasıtasıyla şifre olarak gizlice sormuş ve bittabi o yolda gizlice cevap beklerdik. Ve bu maddeler karar altına alınıp tatbik için tebliğ edilmiş değildi. Bununla beraber Nizamname'ye riayet ederek her taraftan görüş sorulmuş idi.

2. Malumu samileri olduğu üzere, Heyeti Temsiliye'den olan İzzet ve Servet Beyler, Sivas Genel Kongresi'nde de hazır bulunmak üzere tekrar tekrar davet eylediğimiz halde, hiçbirine cevap dahi vermemişlerdir. Buna da ne mana vermek lazım geldiğinde hayret içindeyiz. Son defa makine başında görüşüldüğünde dahi, kati olarak ne vakit gelecekleri nin bildirilmesi sorusuna karşı Servet Bey, "Şimdilik cevap veremem, İzzet Bey'le görüştükten sonra bildiririz" dedi. Ona da hâlâ bir cevap vermediler. Bundan başka Trabzon'da bir heyeti merkeziyenin olmadığını ileri sürüyorlar. Hakikaten böyle ise, kendilerini Erzurum Kongresi'ne delege gönderen kimlerdi? Bir de reisinin imzasıyla tasdik olunan bu son telgrafnameleri altındaki Heyeti Merkeziye'nin mahiyeti nedir? Bu heyet, Heyeti Temsiliye ile alay için Servet ve İzzet Beyler tarafından kendilerine göre idare olunan bir heyet midir? Bir de Heyeti Temsiliye, söz konusu görüşleri Trabzon Heyeti Merkeziyesi'nden sordu, buna verilecek cevabı Belediye Riyaseti'ne tasdik ettirmekteki maksat ve mana ne olabilir? İşte bütün bunlar, Servet ve İzzet Beylerin tavır ve hareketlerinden iyiye yormaya yarayacak mahiyette olmasa gerek. Eğer Trabzon muhterem ahalisi Servet ve İzzet Beylerin hissiyat oyuncağı ise, ki buna hiçbir vakit inanılmaz, biz de orada mukaddes maksadı temin için kullanacak kuvvet bulmaktan aciz değiliz. Trabzon Valisi'ne gelince, bu zat, malumu samileri olduğu başından beri hiçbir ahlak rengi göstermeye muvaffak olamayan ve bu defa da hem bizi hoş tutmak ve hem de rezil Ferit Paşa kabinesine itimadını muhafaza etmek suretiyle pek ziyade gülünç bir ahlaki rezalet göstermiştir. Bunda Servet ve İzzet Beylerin dahi açık telgrafla ilan olunan sefih görüşlerinin tesiri inkâr edilemez. Bununla beraber tuttuğumuz iş, memleket ve millet için hayat ve memat meselesi olduğundan hiçbir şekilde bu gibi rezillere hoşgörülü dav-

1 "Yüce halifeden" anlamında. (Y.N.)

ranmayacağımız tabiidir. Dolayısıyla tarafı devletinizden kendilerine vuku bulan son teklif üzerine, Ferit Paşa kabinesine karşı yapmaya mecbur olduğu son ve kati protestoyu yapmadığı takdirde, derhal Kastamonu Valisi gibi tutuklanarak ilk vapurla Ferit Paşa nezdine gönderilmesi zaruridir.

3. Gerek Vali ve gerek Servet ve İzzet Beylere şimdiye kadar tam bir saflık ve samimiyetle gösterdiğimiz hürmet ve tevazu, her halde layık olduklarından fazladır. Sinop'ta, İnebolu'da ve Bolu'da, kısaca Bursa şehrinden başka her yerde Ferit Paşa kabinesi ile bağ kesilmiş olduğu bir sırada, Heyeti Temsîliye kararlarının millet menfaatlerine aykırı olduğunu açık telgraflarla ilan etmek alıklığını gösterenlere karşı fazla hürmet etmeye şimdiki zaman ve vaziyet asla uygun değildir. Bu zevatın bugün yapmaya mecbur olduğu vazife, vatan ve milletin yüksek menfaatlerine yönelik ve bütün milletin hemen tek ses olarak girişti̇ği icraatı harfiyen tatbik eylemektir. Aksi takdirde kendilerini milli vatani maksatların Ömer Fevzi'den pek çok aşağı muhalifleri tanımaya mecburiyetimiz tabiidir.

4. Diğer bir telgrafımla arz ettiğim gibi, Trabzon vaziyet ve teşkilatına Halit Bey'in memur edilmesi görüşünü uygun bulmaktayız. İcabının icrası siz biraderimizin görüşüne bağlıdır. Her halde, o çevrede bugün ve yarın için kuvvetli bir el lazımdır.

5. Van Valisi hakkında münasip gördüğünüz gibi hareket buyurulması birkaç gün evvel cevaben şifre ile arz edilmişti. Henüz ulaşmadığı anlaşılıyor.

6. Rauf Bey ve Hüsrev Bey vesair arkadaşlardan bazıları şimdi telgraf başındayız. Hepinizin gözlerinden öper, hürmetler ederiz. İmza meselesi hakkındaki siz biraderimizin ikazına yazılan cevabın henüz şifre yapılmakta olduğunu şimdi anladım. Belki yarına kadar yetiştirilemezse, gerek onun ve gerek diğer haberleşmelerin nereye çekilmesi münasip olur, bildirilmesini rica ederim. Hoca Raif Efendi hazretleri, ailesini merak ediyor. Kendilerinin tam bir sıhhat ve afiyette olduğunu, yalnız onların da ne halde olduğunu ifade ediyor ve soruyor.

Mustafa Kemal

İstanbul'dan vesaireden namıma gelip posta ile göndermiş olduğunuzu beyan buyurduğunuz mektup ve evrak vesaireyi almadım. Yalnız bu akşam, özet olarak adı geçen mektuplardan bahseden telgrafnamenizin açılmış olan bir kısmını okudum. Partilerin teklifini pek gülünç buldum. Acaba bu mektuplar ve evrak ne vakit gelebilir. Washington eski sefiri Ahmet Rüstem Beyefendi de teşrif buyurmuşlardır. Koca diplomattan pek çok istifadeler ümit ediyoruz. Yalnız bizim çocukların bazan dili dolaşıp Alfred demeleri mahcubiyetimize neden oluyor. Hepinizin gözlerinden öperim. Fuat Paşa teşkil eylediği Kuvayi Milliye ile, Eskişehir'i bizzat kuşatmaktadır. Ankara'daki İngiliz temsilcileri Eskişehir'e firar etmişlerdir. Bizimle görüşmek üzere Amasya'ya kadar gelen İngiliz temsilcisi Zolter, Merzifon'daki İngiliz askerini çektikleri takdirde memnun olup olmayacağımızı sormuş. Bittabi cevaben pek memnun olacağımız bildirilmiştir. Fransız siyasi memurlarından biri, bugün görüşmek üzere Sivas'a geliyor. Bu gece Kayseri'dedir. Özel vazifeyle Konya'ya hareket etmiş olan Refet Bey'le bu gece Kayseri'de görüşmüşler. Şimdi bildiriyor. Görüşme neticesi pek ziyade lehimizdedir. Kenan Be-

yefendi şimdi yanımızda bulunuyor. İlyas Bey'le Faik Âli Bey'in halazadesi İhsan Bey'le beraber geldiler. Hepinize selam ediyorlar. Mustafa Kemal Paşa hazretleri, Rauf Beyefendi, Salâhattin Beyefendi, Kenan Bey, İlyas Bey, Hüsrev Bey ve maiyet subayları makine başındadır.

[...][1]

1. Bu hal devam ededursun. Evvela milletin ve hükümetin her ferdi namus ve hamiyet vazifesini yapmalı. Yani ihanet eden bu hükümeti istifaya davet etmeli ve zorlamalı.

2. Dersaadet'in sessizliği devam edemez. Çünkü padişahımız efendimiz hazretleri bu kabinenin hıyanetini öğrenince bunları bir dakika mevkilerinde tutmayacak ve meşru milli emellere dayanan akıl ve tedbire hakkıyla sahip meşru bir kabineyi işbaşına getirecek ve bunlar da siyasi, iktisadi vesair tedbirleri yapacaklardır. Zatı şahaneleri bu ihaneti öğrenmesi için vaziyet, muhtelif vasıtalarla hakipayi hümayuna arz edilmiştir.

3. Bugünkü vaziyetin 1908 ve 31 Mart vaziyetleriyle karşılaştırılmasının tasavvuru bile mümkün değildir. Bugün millet meşru hakkını müdafaa ediyor ve kullanıyor. Maksat diktatörlük kurmaksa, buna artık bu memlekette imkân tasavvur edilemez. Padişahımız efendimiz hazretlerine karşı da kulluk ve sadakatimiz pek derin ve sarsılmazdır ve bunun içindir ki, tazim ve kulluk vecibelerine uygun sadakatle şikâyetlerimizi hilafetpenah efendimize duyurduk.

Bundan başka Vali, İstanbul'a açıkça müracaat etmeye davet olunmuş ve Ömer Fevzi hainin yakalanması gerekçelerinin tamamlanması diyerek, bu gibi hainlerin beyanname asılması vesaire gibi zehir ve afet saçmamaları hususlarının temini temenni olunmuştur. Vali, İstanbul'a bir heyet gönderilerek keyfiyetin hakipaye arzını ve bu heyetle kendisinin de gitmesini teklif etmiş ise de, bizim muhtelif vasıtalarla keyfiyeti arza giriştiğimize göre bu fikirden vazgeçmiştir. Böyle bir heyetin gitmesi ve buna saray ahvaline vâkıf olan Gümüşhane Delegesi Zeki Bey'in de ilavesi teklif edilmektedir.

[...][2]

1. Şifre meselesini izah buyurmuş oldunuz. Biz zannediyorduk ki, zatıâlinizin de müsaadeleriyle Heyeti Temsiliye'nin Trabzon Heyeti Merkeziyesi'yle gizli haberleşmesinin Mevki Kumandanı'ndan doğrudan doğruya istifade edebilecektir. Daha sonra bundan başka bir emir Mevki Kumandanlığı'na tebliğ buyurulmuş ise haberdar edilmekliğimizi rica ederiz.

2. İzzet ve Servet Beylerin Sivas kararları ve tebligatından, görüş ve kanaatleriyle birleştirilemeyecek, hakikatte hiçbir nokta yoktur. Bununla beraber kendilerine, tereddüde yol açabileceğini zannettiğimiz noktalar hakkında da kâfi izahat verildiği itimadındayız.

1 Kâzım Karabekir görüşlerini açıklar. (Y.N.)
2 Kâzım Karabekir görüşlerini açıklar. (Y.N.)

3. Doğu Anadolu vilayetlerinin Heyeti Temsiliye'sinin kaldırılması ve silinmesi gibi bir meselenin ortaya atılması bizi cidden hayrete düşürdü. Hakikatte böyle bir mesele mevcut değildir. Ve bu fikrin oraca ortaya atılmasının sebebi de anlaşılmamaktadır. Doğu Anadolu Heyeti Temsiliyesi'nin kaldırılmış olduğunu kim söylüyor? Geçen gün tafsilatlı olarak izahına çalıştık ki, bugün Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi genel namını alan Heyeti Temsiliye, Erzurum Kongresi'nce seçilen Heyeti Temsiliye'den başka bir şey değildir. Batı Anadolu fedakârlık ederek Doğu Anadolu'nun Heyeti Temsiliyesi'ne itimat beyan eylemiş, milli harekât ona tabi olmayı tam bir samimiyetle kabul eylemiştir. Malumu âliniz, Doğu Anadolu Heyeti Temsiliyesi'nin sayısı on altı kişidir. Batı Anadolu delegeleri arasından altı zatın Nizamname'nin sekizinci maddesi hükümlerince alınması Doğu Anadolu Heyeti Temsiliyesi'nin silinmesini icap ettirebilir mi? Heyeti Temsiliye'nin bütün millet için ortak olması zannımızca pek ziyade temenniye değer bir şey idi. Ve Sivas'ta toplanan Kongre, bütün milletin maksatlarını aynı noktada toplayınca ve bütün milli cemiyetler bir birlik şeklinde kabul edilince, bir parçasını başka ve diğer parçasını da yine başka bir heyetin temsil etmesi nasıl doğru olabilir? Erzurum Kongresi'nde vesair şekilde vuku bulan fikir alışverişinde hep çalışılan yön, bu genel vaziyetin teminine yönelik değil mi idi? Ve bugün hasıl olmuş bulunan şekil ne Erzurum'ca ve ne de Trabzon'ca meçhuldür. Bilakis, her iki tarafça da böyle bir neticenin husulünü görmek arzuları vardı. Şimdi bu yeni görüş nasıl bir kaynaktan çıkmış bulunur ve böyle bir görüşün tatbikinin bütün birliğimizi ve netice olarak bütün meşru maksat ve teşebbüslerimizi mahvedeceği nazarı dikkate alınmıyor mu? Sonra, mesela İzmir ve Adana'nın tahliyesine karşılık Doğu'dan tavizler vermeyi Heyeti Temsiliye'nin kabul edebileceği ihtimali nereden çıkarılıyor? Doğu Anadolu'nun menfaatleri bakımından Erzurum Kongresi'nce kararlaştırılıp Heyeti Temsiliye'ce hükümlerine riayet zaruri olan maddeler aynen baki kaldıkça bu gibi menfi düşüncelere zemin olan görüş mü olabilir? Bundan başka Heyeti Temsiliye'nin mutlaka ne doğuda ve ne batıda arazi terkine ve bu şekilde antlaşma yapmaya selahiyeti mi vardır ki birtakım endişeler hatıra geliyor? Doğu Anadolu'nun ordu teşkilatı bakımından bir müfettişlik karargâhı gibi anlaşılabilecek bir Heyeti Temsiliye'ye sahip olması, zannederim hiçbir vakit söz konusu olmamıştı. Ve bugün dahi olamaz. Gerçi Erzurum Kongresi'nde teşkilat ve Nizamname yapılırken, milli teşkilat bakımından memleketi müfettişlik daireleri nazarı dikkate alınarak birtakım bölgelere ayırmak ve her birinde vilayet heyeti merkeziyeleri ile Heyeti Temsiliye arasında aracılık eden birer heyet bulundurmak hususunda bendeniz teklif etmiştim. Fakat bunun sakıncalı ve lüzumsuz olduğunu söyleyerek, Nizamname projesinden çıkaran, Erzurum ve Trabzon delegeleri Servet ve İzzet ve Necati Beyler gibi, memleketleri ile en çok ilgili olan kişiler idi. Bugün ordu müfettişlik makamındaki bir heyetin teşkiline lüzum hasıl olsa bile, bu heyet, elinde temsil hakkını değil belki icra vasıtalarını üstlenebilir. Herhalde Sivas Kongresi'nin kararlarını münakaşa ile münasebeti olmayan bir keyfiyettir. Gerçi Heyeti Temsiliye'de halen Erzurum, Erzincan, Canik, Sivas ve son olarak iltihak etmiş Diyarbekir'den başka, Doğu Anadolu'nun bazı vilayetlerinden henüz tayin olunan delegeler hazır değildir. Fakat Elâziz, Bitlis, Kongre kararlarına tamamen itimadını beyan etmiştir. Van'da ise, ne yazık ki, henüz teşkilat dahi yapılmamıştır. Dolayısıyla Doğu Anadolu namına Heyeti Temsiliye'de çoğunluk vardır. Memleketin yekpare, milletin yekvücut olup aynı teşkilata ve aynı maksada tabi olduğuna delalet eden ortak bir

Heyeti Temsiliye'nin kabul edilmemesi meselesini görüşmek ve münakaşa etmek ve Sivas Kongresi'nin bu konudaki kararının değiştirilmesini düşünmek, Allah muhafaza etsin, pek ziyade zararlı ve tehlikelidir. Ve bilhassa zatı samilerinin böyle bir münakaşaya müsait bulunmayacağınızı kuvvetle kabul etmekteyiz. Hiçbir vakitte evvelkinden kararlaşmış olmayıp bugün emrivaki gibi gösterilen bir yön yoktur. Trabzon'da kuvvetli bir el bulundurmak hususundaki kanaatimde ısrarlıyım. Orada kuvvetli beyinler çok olabilir, fakat kalplerin ihtirası ve şahsi menfaatler ile dolu olması, çoğunlukla güzel beyinlerin zekâ ürünlerini arzu edilmeyen neticelere vardırabilir.

Netice olarak buyurduğunuz noktayı pek ziyade dikkate değer görürüm. Doğu Anadolu vilayetlerine ait kararların alınmasında evvela Nizamname'nin Heyeti Temsiliye'ye verdiği selahiyet kullanılmaktadır. Bu selahiyetin üstünde hususlar dahi yine Nizamname'nin emir buyurduğu gibi, kabul edilmeden önce vilayetlerin heyeti merkeziyelerinden sorulmaktadır. Ve şimdiye kadar bunun haricinde yapılmış hiçbir noktanın gösterilmesi imkânı yoktur. Ve bilmeyerek, böyle bir hata tarafımızdan işlenmiş ise, lütfen açıkça söyleyerek ikaz buyurmanızı maksadın selameti namına hassaten rica ederim. Bu gibi hususlara Nizamname'mizin sekizinci maddesine uygun olarak selahiyet sahibi şerefli üyelerden bulunmaları ve hem de her türlü usul ve nizamın üstünde, mevcut karşılıklı samimiyet bağları icabı olarak, zatı samilerinden sorulmuş ve sorulmakta bulunmuştur. Her halde bugünkü hassas vaziyet içinde, birtakım şekle ait noktalarda münakaşaları uzatmak ve hele aramızda ayrılığa delalet edecek yeni şekiller ortaya atılmasına kalkışmak, vatan ve millete hizmet etmek ister iken, tamamen aksine hizmet etmiş bulunmaklığımızı icap ettirebilir. Biraz rahatsızım, daha fazla oturamayacağım. Bu konuda bir görüşleri olursa yarın gece arzu buyurduğunuz zamanda yine makine başında görüşürüz. Gözlerinizden öperiz, Efendim.

Mustafa Kemal

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(20 EYLÜL 1919)

20 Eylül 335 [1919]

Meşru milli harekâta yardımından dolayı merkezi hükümetçe azledilmiş olan Sinop Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Bey'in evvelki gibi vatani ve milli vazifesini üstlenmesi Sinop Mevki Kumandanlığı'nın teklifi üzerine kararlaştırıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.[1]]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 6; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.6.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Ek olarak "Ömer Mümtaz" imzası bulunmaktadır. (Y.N.)

ERZURUM 15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(20 EYLÜL 1919)

Erzurum 15. Kolordu Kumandanlığı'na

Sivas
20'de

Çorum livası bir taraftan Dahiliye Nazırı'nın devamlı teşvikleri ve tehditleri, diğer taraftan Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın aldatmalarıyla son zamana kadar milli cereyandan fiilen mahrum bir halde bulunmakta idi. Fakat vatanın her köşesinde olduğu gibi, burada da hamiyet ve namus erbabı, milli bağımsızlık ve mevcudiyet üzerinde çalışmaktan geri kalmamış ve son olarak merkezi hükümetin vatani hıyaneti büsbütün açıklık meydanına çıkınca, liva mutasarrıfı başta olmak üzere bütün Çorumlular da bütün milletle yekvücut olduğunu sureti aşağıda yer alan telgrafname ile atebei seniyeye[1] arz olunmuştur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Suret

Sivas Milli Kongresi Heyeti Temsiliyesi Muhterem Riyaseti'ne

Livanın bütün memur reisleri, eşraf ve Âyan'ın toplantısıyla kaleme alınıp atebei seniyeye arz olunan telgrafname sureti aşağıda naklen arz olunur.

Mutasarrıf Samih

Suret

Sivas'ta toplanan Kongre'nin milletin emellere hakiki tercüman olan on maddelik kararların ve sair teferruatının hakipayi hümayunlarına arzını en-

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Koleksiyon Adı: İstiklâl Harbi, Kutu: 346, Gömlek: 54, Belge: 54-1, 2, 3'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, ATASE Yayınları, Ankara, 1999, s.357-363; Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3068'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.68-69. Arsan'ın kitabında, metnin "Erzurum Vilayeti'ne" gönderilen örneği yer almıştır. (Y.N.)

1 Padişaha. (Y.N.)

gellediği[1] *anlaşılan merkezi hükümetin hareket tarzı, hümayunlarının bütün sadık tebası gibi, Çorum livasındaki ahali ve memur kullarını üzmüş ve dolayısıyla baba ile evlat arasına girip de milli maksatları hafife alan kabineye itimatsızlık göstermemizi icap ettirmiştir. Mukaddes şahsınıza ve yüce Osmanlı hanedanına sarsılmaz bir sadakatle bağlı bulunan tebai şahanelerinin şu itimatsızlık genel olduğundan lüzumunun süratle yapılmasına ve müjde verilmesine lütuf ve merhameten müsaade ve iradei şahanelerinin şeref taalluk buyrulması istirhamına cesaret eyleriz.*

1 El yazısı belgedeki "mümanaat" sözcüğü, *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler* adlı kitapta hatalı olarak "muhalefet" şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(21 EYLÜL 1919)

21 Eylül 335 [1919]

Eskiden beri Heyeti Temsiliye'nin vuku bulan tebligat üzerine netice olarak milli harekâta muhalefetten dolayı Trabzon Valisi'nin Kuvayi Milliye tarafından tutuklanacağını ve Erzurum'a sevk edileceğini 15. Kolordu Kumandanlığı bildirmekle münasip görüldü.

Mustafa Kemal

[Ayrıca yedi imza.]

* Prof. Dr Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 8; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.6.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(21 EYLÜL 1919)

21.9.1335 [1919]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

General Harbord, maiyetiyle dün buraya geldi. Kendi arzusu üzerine gayet gizlice 3-4 saat kadar konuştuk. Yanında daha iki general ile Robert Kolej öğretmenlerinden tercümanlık vazifesini yapan Hüseyin Bey bulunuyordu. Biz de Rauf, Bekir Sami ve Rüstem Beylerle beraberdik. Adı geçenin sorduğu soruların başlıcaları şunlardır:

1. Kuvayi Milliye'nin kuruluşu ve bugünkü kuvvet derecesi ve yaygınlığı.

2. Müslüman olmayan unsurlar ve bilhassa Ermeniler hakkındaki görüşümüz.

3. Yardım ve müzaheret[1] hakkındaki fikrimiz.

Bu sorulara uzun uzadıya verilen izahatlı cevaplarda aşağıdaki noktalar anlatılmıştır.

1. Milli teşkilat; vuku bulan haksız muamelelerden üzüntü duyan millet, her tarafta kendiliğinden meşru haklarını müdafaa için örgütlendi ve Erzurum Kongresi'yle bütün Doğu Anadolu'da ve Sivas Genel Kongresi'yle de bütün Anadolu ve Rumeli'de birliğini temin etti. Kuvveti büyüktür. Yayıldığı alan da bütün vatandır. Mütareke tarihiyle ortaya çıkan sınır haricinde hiçbir emel ve teşebbüslerimiz yoktur.

2. Memleketimizde yaşayan bütün Müslüman olmayan unsurlara olduğu gibi Ermenilere de hiçbir kötü kastımız yoktur. Bilakis onların her türlü tabiiyet haklarına[2] tamamen riayetkârız. Bunun aksi olarak yayılanlar düzmeceden ve İngilizlerin aldatmacasından ibarettir.

3. Tarafsız ve kuvvetli bir devlet ve milletin, Beyanname'mizin birinci maddesi hükümleri icabınca yardımına ihtiyacımızı itiraf ve bunu memnuniyetle kabul ederiz. General, bütün milli harekât ve teşebbüslerimizi takdir ve "Bir Türk olsaydım ben de ancak bu şekilde hareket edecektim" demiş ve pek samimi ve lehimizde ümit verici fikirler ve görüşler de açıklamıştır. Konuşmamızın tamamen gizli tutulmasını özel olarak rica etti. Bugün Erzincan üzerinden Erzurum'a hareket etti. Zatıâlileriyle görüşmesi kendisine tavsiye edildi. General, ayrıca, Erzurum'da kırk bin kişilik bir

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yaymevi, İstanbul, 1960, s.225; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.72-73.

1 Arkalama, yardım etme, koruma. Burada "manda" kastediliyor. (Y.N.)

2 Arsan'ın kitabında, "hukuku tabiiyelerine". (Y.N.)

kuvvetin toplanarak Ermenistan'a taarruz ve bu şekilde Turanilik gayesinin elde edilmesine çalışılacağı hakkında söylentiler mevcut olduğunu ifade etmiştir. Cevaben, bunun katiyen asıl ve esası olmadığı ve tekmil Doğu Vilayetleri'ndeki kuvvetin on bin kadar bulunduğu ifade edilmiştir. Refakatlerindeki Hüseyin Bey'i Erzurum Heyeti Merkeziyesi'yle temasa getirerek, oradaki Ermeni facialarının hâlâ mevcut eserlerinin gösterilmesi uygun olur. Hüseyin Bey'e icap eden şeyler söylenmiştir, Efendim. Mustafa Kemal.

3. Kolordu Kumandanı
Salâhattin[1]

1 Bazı metinlerde, Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiş ve açık olan imza kısmında başka bir komutanın adı yer almıştır. (Y.N.)

AMERİKAN HEYETİ BAŞKANI GENERAL HARBORD'UN SORUSUNA CEVAP*

-Millet, tasavvur edilebilen her türlü teşebbüslerde ve fedakârlıkta bulunduktan sonra dahi muvaffak olunamazsa ne yapacaksın?[1]

-Bir millet mevcudiyetini ve bağımsızlığını temin için tasavvur edilebilen teşebbüsleri ve fedakârlığı yaptıktan sonra muvaffak olur. Ya muvaffak olamazsa demek, o milletin ölmüş olduğuna hükmetmek demektir. Dolayısıyla, millet yaşadıkça ve fedakârca teşebbüslerine devam eyledikçe, muvaffakiyetsizlik söz konusu olamaz.[2]

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.123-124; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.172-173.

1 İtalik yazı, General Harbord'a aittir. (Y.N.)

2 *Nutuk*'ta, General Harbord'un Sivas'a geliş tarihi 22 Eylül 1919'dur. Ancak, Mustafa Kemal, 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir'e 21 Eylül 1919 tarihli telgrafında, bu görüşmeyi aktarırken "General Harbord, maiyetiyle dün buraya geldi" demektedir. Harbord heyetiyle yapılan görüşme hakkında başka belge olmadığından, yukardaki soru ve cevap bu tarih sırasına konulmuştur. (Y.N.)

ERZURUM VİLAYETİ'NE, ERZURUM HEYETİ MERKEZİYESİ'NE, 15. KOLORDU VASITASIYLA AMERİKALI GENERAL HARBORD'A*

(21 EYLÜL 1919)

Vilayeti Celileye, Erzurum Heyeti Merkeziyesi'ne,
15. Kolordu Vasıtasıyla Amerikalı General Harbord'a

19 Eylül 1335 [1919] tarihiyle Damat Ferit Paşa tarafından Trabzon Valisi Galip Bey'e çekilen bir telgrafnamede, takım takım Bolşeviklerin Osmanlı sahillerine geçerek Samsun ve Trabzon yoluyla Anadolu'ya dahil oldukları ve dolayısıyla memleket dahilinde Bolşevizm usulünün yayılarak genişlemesinin engellenmesi hakkında ne gibi tedbirler alınmış olduğu sorulmaktadır. Bu bildirimin muhakkak yalan olduğunu milletimize ispat için hiçbir söze hacet olmadığı kanaatindeyiz. Yalnız milletin emellerini başka bir şekilde göstermek için Ferit Paşa'nın hıyanetler[1] işlemede ne derece ileri gittiğine herkesin nazarı dikkatini çekmekle yetiniriz.

Merkezi hükümetin pek hainane olan böyle bir iftira[2] ile milleti Avrupa'ya karşı ithama kalktığı büyük bir hayret ve esefle görülüyor. Kalp ve vicdanını yabancı menfaatlerine satan birtakım kimselerin aslı ve faslı milletimizce meçhul bir nam ve bahane uydurarak milletin bağımsızlık ülküsünü boğmaya ve milletin, hamt olsun kendi kuvvetiyle şimdiye kadar hasıl ettiği iyi tesirleri bozmaya çalıştığı aynen anlaşılıyor. Devletimizin esas ve hayati menfaatlerini düşmanların çıkarına şimdiye kadar birçok defalar ihmal ve ihlal[3] ve memleket içinde karışıklık ve ayrılık ortaya çıkarılmasına bizzat nazırlarıyla ve düşman arzusuyla uyan bir hükümet heyetine, tekmil millet açıkça itimatsızlığını göstermişken, halen makamını muhafaza hırsı ve yabancıların menfaatlerini müdafaa hevesi ile millet, söz hakkından mahrum ve muhterem padişahına yakınmasını arz etmekten yasaklanmış bırakılıyor. Memleket dahilinde asayiş ve inzibat hamt olsun yolunda ve herkes iş ve gücünde iken, güya asayişsizlik bahane edilerek millet arasında nifak ve boğazlaşma çıkarılmaya çalışılıyor. Ve her taraftan vaki olan istirhamlara ve müracaata rağmen, hâlâ zatı şevketsimat hazreti padişahi milletin emellerinden ve taleplerinden meçhuliyet içerisinde bırakılıyor. Bu derece hainane maksatlara alet olan ve gayri meşru olarak millete cebir ve tahakküm gösteren heyetin hiçbir meşru mevkii

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 20'de bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.288; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/301 5'ten aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.70-71.

1 El yazısı belgedeki "hıyanat" (hıyanetler) sözcüğü yerine, Karabekir ve Arsan'ın kitabında, hatalı olarak "cinayat" (cinayetler) sözcüğü yer almıştır. (Y.N.)

2 Bu sözcüğün yerine, *İstiklâl Harbimiz*'de, hatalı olarak "tezviratı" sözcüğü yer almıştır. (Y.N.)

3 *İstiklâl Harbimiz*'de hatalı olarak "izlâl". (Y.N.)

olmadığı ve milletin kendilerini hiçbir şekilde tanımadığını ve bütün millet fertlerinin yüce hilafet ve saltanat hukuku ve milli bağımsızlık ile mukaddes meşrutiyet hukukunu müdafaaya hazır ve emniyet ve itimada değer kişilerden meydana gelen bir hükümet heyeti talebinde olduğunu Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi, bu vesile ile bir kere daha beyan eyler. Ve bütün bu haklı maruzata rağmen, merkezi hükümetin yabancı kuvvetiyle memlekette nifak ve boğazlaşma hazırlamasına fiilen kalkışması görüldüğü halde, doğacak vahim akıbetlerin ve feci neticelerin tekmil mesuliyeti böyle bir boğazlaşmayı hazırlayan gayri meşru hükümet erkânına ait kalacağını ve milletin kendi emellerine ve hakiki kanaatlerine bütün kuvvetiyle ısrarlı ve bağlı kalacağını tekmil medeniyet âlemine ilan eyler.

2. Bu beyannamenin en küçük makamlara ve nahiye ve köylere kadar tebliği ve tebliğ sureti neticelerinin bildirilmesi Heyeti Temsiliye kararıyla arz olunur.

21.9.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(21 EYLÜL 1919)

Erzurum Vilayeti'ne

Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 1778

Zatı şahanenin lisanı hümayunlarından millete hitaben bir beyanname yayımlanmasının Babıâli'ce tasavvur edilmekte olduğu birkaç gün evvel tamimen bildirilmişti. Ferit Paşa kabinesi ahvalin hakikatinden zaten hilafetpenahiyi haberdar etmemekte ve vatani hıyanetine devam eylemektedir. Kabinenin bu devam ve ısrarı memleket için her dakika ayrı bir zararı doğuruyor. Şimdi de yayımlamakta olduklarını haber aldığımız beyanname ile milleti bir kere daha aldatmak istiyorlar. Bunların iktidar mevkiinden çekilmelerine çalışmak en büyük bir vatani vazifedir. Bunun için zatı şahaneye icap eden maruzatta bulunulması lüzumu tamimen tebliğ olunur.

21.9.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3017'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.69-70. Metnin, "Kastamonu Valiliği'ne ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne" gönderilen örneği için bkz. Nurettin Peker, *İstiklâl Savaşı'nın Vesika ve Resimleri*, Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s.92-93.

KÂZIM KARABEKİR'E*

(21 EYLÜL 1919)

Ferit Paşa kabinesinin cinayetkârane fiillerine ve harekâtına ait olan belgeler, millete lüzumu derecede, köylere ve nahiyelere kadar tebliğ ve tamim edilememiş olduğu malumu âlileridir. Böyle olsa bile, bu tebligat ile beyannamei hümayun muhteviyatını karşılaştırarak, mukayese ve muhakeme etmek ve halin hakikatini çıkarmak kati değildir. Bu bakımdan, biz esasen böyle bir beyannamenin Babıâli'de hazırlanmakta olduğunu daha evvel haber almış ve bunun milletin zihnini karıştırmasını engellemek için, İstanbul'dan alınmamasını münasip görmüştük. Zaten İstanbul'la resmi haberleşmenin kesilmiş bulunması hasebiyle, doğrudan doğruya saraydan değil, yine Ferit Paşa'nın haşiyesiyle Babıâli'den verilen işbu beyannamenin Sivas, Ankara; Kastamonu ve başka merkezlerde olduğu gibi hiçbir taraftan alınmamış olduğunu zannediyorduk. Bu beyannameyi almak için, daha evvel milletin zatı şahaneye hakikati ve hali arz etmesine müsaade olunması lazım gelirdi. Dolayısıyla, bu beyannamenin yayımlanmasına ve tamimine vasıta olmayı faydalı bulmuyoruz. Fakat, bu beyanname, Trabzon, Erzurum ve Sivas gibi merkezlerde icap edenler tarafından okunmuş bulunduğuna göre, tasavvur buyurduğunuz gibi her merkezden İstanbul'a bir telgraf çekilmesi uygun olur.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.114; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.158-159.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(22 EYLÜL 1919)

22 Eylül 335 [1919]

Amerika hükümeti tarafından Memaliki Osmaniye ve Kafkasya'da incelemeler yapmak üzere gönderilen General Harbord heyeti Sivas'a gelmekle, bunlara, milli harekâtın meşru maksat ve gayesi ve milli teşkilat ve birliğin ortaya çıkış sebebi, Müslüman olmayan unsurlara karşı olan hissiyat, İngiliz propagandası ve hainane icraatı tafsilatıyla ve delilleriyle anlatıldı ve bu görüşülen şeylerin muhtıra halinde yazılarak, dönüşlerinde almak üzere Samsun'a gönderilmesi kararlaştırıldı.

Sıhhiye ve Rüsûmat[1] gibi bazı makamların Dersaadet'le haberleşmelerinin kesilmesinden vazgeçilmesi hakkında Kastamonu Vilayeti Vekâleti'nin teklifinin kabul edilmemesine karar verildi.

Muhtelif şahıslar tarafından mağduriyet ve tutukluluğun telafisi vesaire hakkında uzayıp gelen müracaatlar üzerine, Heyeti Temsiliye selahiyeti haricinde olduğundan buna meydan verilmemesi ve hükümet işlerinin mevcut devlet kanunları dairesinde alakalı makamlar tarafından görülmesi ve halledilmesi lüzumunun tamimen tebliği kararlaştırıldı.

Aleyhimizde yazılmış bir şeyin çıkarılmasından hasıl olacak fayda, sakıncasına galip görüldüğünden, veliaht hazretlerinin yazısından, milli harekât aleyhindeki fıkranın çıkarılmasının münasip olduğunun 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa'ya cevaben bildirilmesine karar verildi.

General Harbord Heyeti'nden ayrılarak Samsun yoluyla giden Albay Jackson Heyeti'nin aleyhimizde propagandayla karşılaşmamaları için çalışılmasının Canik Mutasarrıfı Hâmid Bey'e bildirilmesi kararlaştırıldı.

Beyannamei Hümayun münasebetiyle zatı şahaneye tekrar hal ve hakikatin arzına karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca yedi imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 9; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.7.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Gümrük idaresi. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(22 EYLÜL 1919)[1]

Saltanat veliahtı hazretlerinin yazılarındaki arz olunan kısımlar, hakikatte mevcut olmayan ve özellikle milli harekât aleyhinde yazılmış bir ibare olmak bakımından, çıkarılması lüzumuna pekiştirerek karar verilmişti. Son bildiriminiz üzerine keyfiyet bir kere daha görüşüldü. Aleyhimizde yazılmış bir şeyin çıkarılmasından hasıl olacak fayda, sakıncasına galip görüldüğünden evvelki gibi çıkarılarak yayımlanmasına izin verildi.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimizin Esasları*, Sinan Matbaası ve Neşriyat Evi, İstanbul, 1933-1951, s.142.

1 Karabekir, tarih konusunda şöyle demektedir: "Bu mahzurları 19'da Heyeti Temsiliye'ye yazdım. Yazı da 21'de gazetelerde aynen yayımlandı. 23'te aldığım 22 tarihli şifre:" (Y.N.)

ERZURUM 15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(22 EYLÜL 1919)

Şifre
Zata mahsustur.

Sivas
22.9.1919

Erzurum 15. Kolordu Kumandanlığı'na

C: 20.9.1919

Trabzon vaziyetini zatı devletlerine burada açıklamayı lüzumsuz sayarız. Genel ahengi ihlal edecek zararlı teşebbüslerin vukuunu bittabi zatıalileri de arzu eylemezler. İşte bu endişe iledir ki, biz Trabzon'da teşkilatın özel fikirlere ve görüşlere bağlı olmayan, sırf milli menfaatleri kapsayan bakış açısıyla görebilmek kabiliyetinde bulunan şahıslardan vücut bulmasını istiyoruz. Bunu temin için azim ve namusundan emin olduğumuz Halit Bey'in tayinini istirham eylemiştik. Bildirilen sakıncalardan İngiliz sakıncası, bizlerce tasavvur edilmemektedir. Yalnız Halit Bey'in asabi tabiatta olmasından ötürü, genel milli emellere, özel maksatları ve ihtirasları ile engel olan şahıslar hakkında şiddetli ve kati davranacağı, Trabzon için sakıncalı görülüyorsa, esasen arzunuza aykırı bir karar alınması da bizce hiç de arzu edilen keyfiyet olmadığından, Trabzon'un ıslahı neye ve ne gibi vasıtaya bağlı ise, onun doğrudan doğruya tarafı devletlerinden alınmasını istirham ile yetiniriz, Efendim. Heyeti Temsiliye namına: Mustafa Kemal.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 101, s.102; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 101, s.1009-1010. Kâzım Karabekir, bu şifre telgrafa kısmen yer vermiştir. Bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.300.

PADİŞAH'A, BEYANNAMESİ ÜZERİNE YAZILAN TELGRAF*

(22 EYLÜL 1919)

Sivas
22 Eylül 1919

Hakipayi maali ihtivayi cenabı hilâfetpenahiye

Şevketpenah Efendimiz!

Kullarınızı hakipayi hümayunlarına tekrar hal ve hakikati arza saik olan sebep; mevcut vekiller heyetinin hakikatleri gizleyerek zatı şehinşahilerine arz ettiği ve duyurduğu gibi meşru olmayan bir emel değil, milletin haklı talepleridir. Tekrar tekrar istirhamlarımızın kabinenin hıyanet eli ile süddei seniyelerine[1] arzına engel olunması, memleketin ve hümayunlarının sadık tebası zararına, telafi edilemez bir hesap kayıt ve teşkil ediyor. Bu kere Ferit Paşa'nın görüşleri eklenerek vilayetlere tebliğ edilen hümayunlarının beyannamesi muhteviyatından dahi pek bariz anlaşılıyor ki, milletin meşru emelleri ve maksatları ve kabinenin işleyip fiilen ve belgelerle sabit hainane harekâtı, zatı akdesi hümayunlarından gizlenmiştir. Ferit Paşa'nın, zatı şevketsimatı şehriyarilerine, hakikat muhalifi maruzatta bulunmak suretiyle millet ve vatana karşı işlemekte olduğu ihaneti ikiye katlamaktan çekinmediği de büyük bir üzüntüyle görünmektedir. Tarihin hiçbir ihanet sayfasıyla karşılaştırılamayacak bir ihanetle, ahaliyi yekdiğeri aleyhine kışkırtan ve milleti yabancı ihtiraslarına feda eden bu kabinenin milli arzuya aykırı olarak mevkiinde kalması, pek büyük felaketler çekmekte ve hazırlamaktadır. Bütün cihan, mülkü hümayunlarında[2] sükûn ve asayişi beklerken vilayetlere çekilen telgrafnamelerle, bir taraftan itaat eden aşiretleri ahali fertleri üzerine teşvik ile beraber, memaliki şahanenizin karışıklık içinde ve yardıma muhtaç olduğunu resmen beyan ederek yabancı müdahalesini davet eyleyen, diğer taraftan Doğu Vilayetleri'nde geniş bir Ermenistan teşkiline ve Toros silsilesinin güneyinde kalan yerleri terke hazır bulunduğunu ifade ile, dahili ve harici düşmanlarımızın emellerini desteklemek ve tatmin etmek isteyen bir kabinenin iktidar mevkiinde kalmasını zat ve mülükü hümayunlarınızın düşmanlarınızdan başka hiç kimse arzu etmez.

Paris Sulh Konferansı'nın, mebuslarımızın seçilmesinden ve Meclis'in toplanmasın-

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 42 ve Kutu No: 31, Belge No: 91; Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Koleksiyon: İstiklâl Harbi, Kutu: 346, Gömlek: 64, Belge: 64-1, 2, 3, 4, 5'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, ATASE Yayınları, Ankara, 1999, s.348-356; Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 99, s.100-101; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 99, s.1007-1009; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.296-297.
Eski yazı belgeler, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

1 "Yüce kapınıza" anlamında. (Y.N.)

2 "Padişahın ülkesinde" anlamında. (Y.N.)

dan evvel Türkiye hakkında karar almaya başlaması muhtemeldir. Milletin itimadına dayanmadığı İtilaf devletlerince de malum bulunan Ferit Paşa kabinesinin bu şekilde işbaşında kalması, delegelerimizin Konferans'a davet ve kabul edilmemesi, kabulü halinde de, evvelce olduğu gibi bu defa da tart ve iade ile aleyhimizdeki hükmün tebliğiyle yetinilmesini gerektirecektir ki, bunun neticesi olarak ortaya çıkması tabii olan felaketin milleti büsbütün karamsarlığa uğratacağını zatı şahaneleri pek iyi takdir buyururlar. Dolayısıyla, memleketi korumak için Ferit Paşa kabinesinin hemen düşürülmesiyle, herkesin itimadına mazhar zevattan meydana gelen bir kabinenin teşkiline şehinşahilerinin müsaadelerini bütün millet namına niyaz ve istirham eyleriz; olbapta ve bütün ahvalde emir ve ferman hazreti tacdarı âzamilerinindir.

22 Eylül 1335 [1919]

Hakipayi şahaneye yapılan maruzat sureti malumat için arz olunur.

Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsiliyesi
namına
Mustafa Kemal[1]

1 *Nutuk*'ta yayımlanan belgenin altında "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi" imzası vardır. Yine *Nutuk*'ta, bu metnin, Ankara'da 20. Kolordu, Erzurum'da 15. Kolordu, Diyarbekir'de 13. Kolordu, Niğde'de 11. Tümen Kumandanlıklarına; Van, Bitlis, Trabzon, Erzurum, Kastamonu, Ankara, Diyarbekir, Elâziz, Hüdavendigâr Vilayetlerine ve Heyeti Merkeziyelerine; Erzincan, Canik, Kayseri, Niğde, Antalya, Afyon Karahisar, Kütahya, Denizli, Bolu, Urfa Mutassarıflıklarına ve Heyeti Merkeziyelerine gönderildiği belirtilmektedir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(22 EYLÜL 1919)[1]

3. Kolordu'nun mali vaziyetçe pek sıkıntıda bulunduğunu, yüz bin lira yardım edilmesini, Heyeti Temsiliye'nin de paraya özel ihtiyacı olduğundan, sırf milli maksatlara sarf edilmek üzere öbür tarafa verilen cephaneye karşılık alınan paradan gönderilmesi...

Mustafa Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.295.
1 Kâzım Karabekir, bu şifreyi 22 Eylül'de aldığını belirtmektedir. (Y.N.)

KASTAMONU VE HAVALİSİ KUMANDANI MİRALAY OSMAN VE KASTAMONU VALİ VEKİLİ FERİT BEYLERLE MAKİNE BAŞINDA HABERLEŞME*

(EYLÜL 1919)[1]

Osman ve Ferit Beylerle Makine Başında Haberleşme

[...][2]

[Mustafa Kemal:] Milli gösteriler vatanın her köşesinde aynı sağlamlık ve hararetle mevcuttur. Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbekir, Harput, Erzincan, Dersim, Sivas, Samsun, Malatya, Maraş, Ayıntap, Kayseri, Niğde, Ankara, Karaman, Afyon Karahisar, Denizli ve ilâ... en ufak köylerine kadar halk ve en ufak birliğine kadar bütün ordularımız tamamen hassas ve tam bir birlik halinde aynı istikamete yönelmiş ve alınan ve tebliğ olunan kararları harfiyen tatbik ve icra eylemektedirler. Yalnız Konya şehri şimdilik atalet halindedir. Fakat Konya'da 12. Kolordu Kumandanı evvela istifa edip çekilmek için bizden rica etmişti. Bugün gelen telgrafta 12. Kolordu bütünüyle tebliğ olunan kararları fiilen icraya başlaması üzerine yegâne mani olan Vali Cemal Bey'in şaşaladığı bildirilmekte ve baskıdan kurtulan Konya ahalisinin dahi icabı gibi teşebbüse geçeceği temin edilmektedir.

Fuat Paşa hazretleri kâfi Kuvayi Milliye ile Eskişehir'e dört saat mesafede bulunan Cemşit mevkiine varmış ve her taraftan şehri kuşatmış olduğundan, bugün Eskişehir'de bulunan İngiliz kuvvetleri kumandanı bir İngiliz heyetiyle Paşa'nın nezdine gelerek İngilizlerin milli harekâta karşı tamamen tarafsız bulunduklarını ve dahili işlerimize katiyen müdahale etmeyeceklerini temin eylemiş ve Fuat Paşa'dan kendilerine ilişilmemesini rica eylemişlerdir. Paşa da İngilizlere karşı hiçbir fikri taarruzumuz olmadığını, yalnız hıyaneti ortaya çıkan Ferit Paşa kabinesinin düşürülmesi için, mecbur olursak her türlü harekete geçeceğimizi ve İngilizler tarafından alınan Kaymakam

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 106, s.106-110; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 106, s.1014-1019.

1 *Nutuk*'ta, yukardaki haberleşmenin tarihi belirtilmemektedir. Mustafa Kemal, "Ferit Bey, Vali Vekili; Miralay Osman Bey, Kastamonu ve Havalisi Kumandanı sıfatıyla faaliyete başladıktan bir iki gün sonra, kendilerini tekrar telgraf başına davet ederek malumat talep etmiştim" demektedir. Belirtilen görevlendirme ise, 16/17 Eylül 1919'daki telgraf haberleşmesinden sonra olmuştur. Bkz. Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.164-167. Yukardaki metinde, Mustafa Kemal, General Harbord'un iki gün önce Sivas'a geldiğini ifade etmektedir. General Harbord başkanlığındaki Amerika heyetinin Sivas'a gelişi, kimi kaynaklara göre 20 Eylül, kimi kaynaklara göre ise 22 Eylül 1919'dur. Bkz. Dr. Fethi Tevetoğlu, "Millî Mücadele'de Mustafa Kemâl Paşa-General Harbord Görüşmesi II", *Türk Kültürü*, Sayı: 80, Yıl: VII, Haziran 1969, s.526 vd. Mustafa Kemal ise, 15. Kolordu Kumandanlığı'na gönderdiği 21 Eylül 1919 tarihli telgrafın ilk cümlesinde "General Harbord maiyetiyle dün buraya geldi" demektedir. Bu durumda, yukardaki metin, muhtemelen 22 Eylül 1919 tarihlidir. (Y.N.)

2 Osman ve Ferit Beyler, özetle, "Halk diyormuş ki: 1- Diğer vilayetlerin kamuoyu bizimle beraber değiller midir? 2- Bu gayri tabii ahval ne zamana kadar devam edecektir? 3- Kabinenin direnmesine karşı ne gibi tedbir buyuruldu? Lütfen bizi aydınlatınız Paşam!" demektedirler. (Y.N.)

Atıf Bey'i talep ettiğini bildirmiştir. İngilizler cevaben, tamamen haklı olduğumuzu ve kendilerinin dahi bu haklı taleplerin yerine getirilmesine çalışacaklarını beyan ile dönmüşlerdir. İngilizler, Merzifon'da bulunan kuvvetlerinin geriye alınması halinde memnun olup olmayacağımızı sormuşlar, pek memnun olacağımızı bildirdiğimizden derhal oradaki kuvvetlerini bütün ağırlıklarıyla beraber Samsun'a çekmişlerdir. Dün İstanbul'dan Fransa sefaretinden Lolon[1] isminde bir Fransız, bizimle görüşmek üzere memuren buraya gelmiştir. Elinde, milli harekâtımıza tamamen taraftar olduklarına ve hükümetin düşmeye mahkûm bulunduğuna ve her türlü arzularımızın Fransızlarca memnuniyetle tatbikine hazır bulunduklarına ve talimat verilmesini beklediklerine dair, Franchet d'Esperey'nin yaverinden bir de mektubu vardır. İki gün evvel maiyetinde iki general ve on beş kadar subaydan meydana gelen bir heyet bulunan Amerika Araştırma Heyeti Başkanı General Harbord dahi Sivas'a gelerek, milli harekâtın meşruiyetini ve lüzumunu ve merkezi hükümetin zaafını ve meşru olmadığını beyan ve bütün maksatlarımızı ve kuvvetli olduğumuzu ve haklı olan taleplerimizin kabulünden başka çare olmadığını derhal İstanbul'a bildirmiş. Gerek Amerikalılarla ve gerek Fransızlarla olan işbu münasebetlerin gayet gizli tutulmasını harekâtımızın selameti namına rica ederim. Merkezi hükümet hakkında İstanbul'daki İtilaf devletlerinin Avrupa'ya verdikleri gizli bir ajansta Ferit Paşa kabinesinin yakında düşeceği bildirilmiştir. Bir de bugün merkezi hükümet İstanbul telgrafhanesinde kendi zamanlarında cereyan etmiş şifre ve açık haberleşmeleri inceleyerek toplamakla meşgul olmuştur. Bu da kendilerinin çekilmeye hazırlıklarına bir işarettir. Kastamonu'da yaptığınız gibi yukarda isimlerini saydığım tekmil vilayetlerde dahi türlü türlü imzalarla İstanbul'a telgraflar çekilmiş ve hâlâ çekilmektedir. Bunların yekdiğerine tebliğinde, ihtimal ki ihmal ediyorlar. Kastamonu için bu hususta herkesin nazarı dikkatini çekeriz. Bu çekilen telgrafların kabine tarafından saklanmasının ehemmiyeti yoktur. Yalnız bu telgrafları kabinenin okuması kâfidir. Diğer taraftan, bütün emin ve süratli vasıtalarla çekilmesi icap eden telgraflar, ki bütün milletin maksat ve talebini özetlemektedir, İstanbul'da gerek İtilaf devletleri temsilcilerine ve gerek zatı şahaneye ulaştırılmaktadır. Bittabi İstanbul'ca genel vaziyetimiz henüz bütün kudret ve açıklığıyla anlaşılmaya başlanmıştır. Daha evvel de bu yönün elde edilmesi mümkündü; fakat ne yazık ki, Kastamonu Vilayeti gibi mühim bir haberleşme merkezi ancak Osman Beyefendi'nin gayretiyle tutulduktan sonra, Çorum'da doğrudan doğruya Harbiye Nazırı'nın emriyle aleyhimize kuvvet hazırlayan Muhittin Paşa'nın entrikası keşfolunmuş, İstanbul'un dayanak noktası kırılabilmiştir. Bugün acele eden Kastamonu halkı, bu acelesini Osman Beyefendi'nin gelişinden evvel yapmış olsaydı, ihtimal ki bugüne kadar netice alınabilirdi. İşte halkın "Bu gayri tabii ahval ne vakte kadar devam edecektir?" sorusuna verilecek olan cevap şudur: Ne vakit ki Kastamonu halkı bu hali gayri tabii .bulup endişeye düşmek zaafından kurtularak maksadımızı elde edinceye kadar sebat etmekte tereddüt eseri göstermeyecektir, işte o zaman bu gayri tabii hal kendiliğinden yok olacaktır. Kabinenin inatlaşması tabiidir. Buna karşı başka tedbire kalkışmadan evvel, ilk tedbirimizi hakkıyla ve her tarafta katiyetle tatbik etmek çarelerini düşünelim. Mesela, Bolu vaziyeti hakkında ne yapılmıştır? Bolu hizasına kadar tekmil mevkilerin İstanbul ile resmi haberleşmesinin kesildiğinden emin miyiz? Buna dair beklediğimiz malumat henüz gelmedi.

Fuat Paşa hazretleri birkaç güne kadar Eskişehir'e hâkim olacaklardır. Oradan Bilecik

1 1961 basımında "Lelong". (Y.N.)

ve Bursa'daki milli teşkilata aynı kararı tatbik ettirecektir, zatıâlileri de Bolu ve hatta mümkün olursa daha ilerilere kadar vaziyetimizi yaymaya muvaffak olursanız, bu takdirde İstanbul hükümeti kendini boşlukta bulacaktır; diğer taraftan da İngilizler dahi dahil olduğu halde, bütün İtilaf devletlerinin kendilerinden yüz çevirdiklerini görünce inatlaşmaya takatleri kalmayacağını zannederim. Bununla beraber, bundan sonra da cahilce ve ahmakça bir inada devam etmek isterlerse, her halde daha tesirli tedbirler tatbikine imkân vardır. Çünkü asıl ahalinin tereddüt edebileceği yön, İngilizlerin merkezi hükümeti tutarak birtakım fiili harekât yapması ihtimali idi, halbuki yukarda izah eylediğim gibi, bugün için vaziyet elhamdülillah tamamen milletin lehindedir.

Maksadımızın en büyük düşmanı, harekâtımızda en ufak bir zaaf ve endişe eseri göstermek olur.

Muhittin Paşa'nın, Niğde, Dersim Mutasarrıflarının, Kuvayi Milliye tarafından tutuklandıklarını bittabi işittiniz.

Diyarbekir ve Sivas vilayetlerinin aynı mealde Dersaadet'e çektikleri telgrafnameler altındaki imzaları malumat için burada belirtiyorum. (Söz konusu imzalar yazdırılmıştır.) Bunların metinlerini ve diğer sonsuz denecek kadar çok olan telgrafnameleri yazmaya imkân yoktur, çünkü hakikaten hatları uzun zaman işgal edecek kadar çoktur.

[...][1]

[Mustafa Kemal:] Ermenistan Cumhuriyeti denmekle maruf Erivan ve Nahcivan Ermenileri kendilerini hakikaten bir devlet olmuş zannıyla bazı mertebe vaziyetler almaya kalkıştı. Doğudan Azerbaycan Müslümanları çoktan sınırları dahiline girmiş ve ufak ufak muvaffakiyetli muharebelerle ilerlemekte bulunmuştu. Son günlerde Nahcivan civarında Azerbaycan İslam kuvvetleriyle Ermenilerin yegâne fırkası karşı karşıya geldi, vuku bulan mühim bir muharebede Ermeniler tamamen dağıldılar ve perişan oldular ve bunun neticesinde Nahcivan'da bir İslami hükümet teşekkül etti. Ermenistan Cumhuriyeti'nin gösterdiği kabiliyetsizlik Avrupa ve bilhassa Amerika nezdinde tamamen meydana çıkmıştır.

Ermenilerin bağımsız bir hükümet olarak devlet idare edemeyeceklerine kanaat eylemişlerdir. Belki Osmanlı hükümetinin bir vilayet veya eyaleti olabilir, denilmektedir. Hele memaliki mahrusei şahane[2] dahilinde öteden beri ortaya atılan Ermenistan muhtariyeti ve sair gibi teklifler artık tamamen kuvvetini kaybeylemiştir. Adana havalisinde Fransızlara yaslanan Ermeniler de son günlerde asık yüzler görmeye başladılar. Elhamdülillah mukadderatımız pek parlak hükümlere kavuşacaktır.

Gözlerinizden öperim, rahatça uyuyunuz, yalnız bu vesileyle mühim bir noktayı hatırlatmak isterim. Mebusları çabuk ve arzu edilen kişilerden seçmek lazımdır.

1 Kastamonu devreye girer. (Y.N.)
2 "Padişahın ülkesi" anlamında, Osmanlı ülkesi kastediliyor. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(23 EYLÜL 1919)

23 Eylül 335 [1919]

Batı Anadolu Kuvayi Milliye Umum Kumandanı Ali Fuat Paşa'dan Eskişehir vaziyet ve ahvali ve İtilaf Kuvvetleri Kumandanı İngiliz Generali Sally Clade ile vuku bulan haberleşmeye dair gelen malumat üzerine Bağdat Hattı'nın tahribi yönüne gidilmemesi, İngilizler tarafından bir taarruz vaki olmadıkça fiili bir tecavüzde bulunulmaması, milli harekâtın hedefinin yabancılar olmadığının esas alınması ve Eskişehir'in haricen kuşatılması hususlarına dair lüzumlu talimat ve görüşlerin bildirilmesine karar verildi.

Kayseri Mutasarrıflığı Vekâleti'ne Muhasebeci Abidin Bey'in tayini, 20. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'nin bildirmesi üzerine münasip görüldü ve kendilerinin müracaatı üzerine olur verildiği cevaben bildirildi.

Ulukışla ve Bor Rumlarının Adana'daki İngiliz Kumandanı'na müracaatları üzerine Dersaadet'teki İngiliz siyasi temsilciliğinden söz konusu kumandanlığa "ne vakit ihtilali andırır bir hareket olursa o zaman işgal edersiniz" gibi cevap verildiği 11. Fırka Kumandanlığı'ndan bildirilmesi üzerine, asayişi ihlal edecek hiçbir harekete meydan verilmemekle beraber milleti esarete sokacak her türlü yabancı tecavüzlerine silahla karşılık verileceğinin düşmanlara anlatılması hakkında 11. Fırka Kumandanlığı'na cevap verilmesi kararlaştırıldı.

Sadrazam Damat Ferit Paşa tarafından Trabzon Valisi Ali Galip Bey'e yazılan bir telgrafta, Güney Rusya'dan Anadolu'ya takım takım Bolşevikler geçmekte olduğu bildirilmekle, hainane bir maksatla yazılan işbu hadisenin bir beyanname ile tekzibine karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 11; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.7-8.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

ERZURUM ŞARKİ ANADOLU MÜDAFAAİ HUKUK HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(23/25 EYLÜL 1919)

Erzurum Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk
Heyeti Merkeziyesi'ne

Çıkış yeri: Amasya
Numarası: 2145

C. 21.9.35 [1919] tele. Bu konuda günlerden beri devam eden haberleşmelerden, meselede esas itibariyle bir hıyanet görülegelmekte ve Nizamname'nin, Doğu Vilayetleri hakkındaki hükümleri baki olmakla beraber ve Batı vilayetlerine de yaygınlaştırılmasından ibaret olan değişikliklerin bazı yönlerden yanlış anlama ve yorumlara uğradığı anlaşılmaktadır. Bu konuda haberleşerek izahat yapılması hemen mümkün olmadığından, inşallah yakında sözlü olarak ve yüz yüze aydınlatacağız, Efendim. 23/25.9

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: III, D: 14, F: 40. Bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

تلغرافنامه

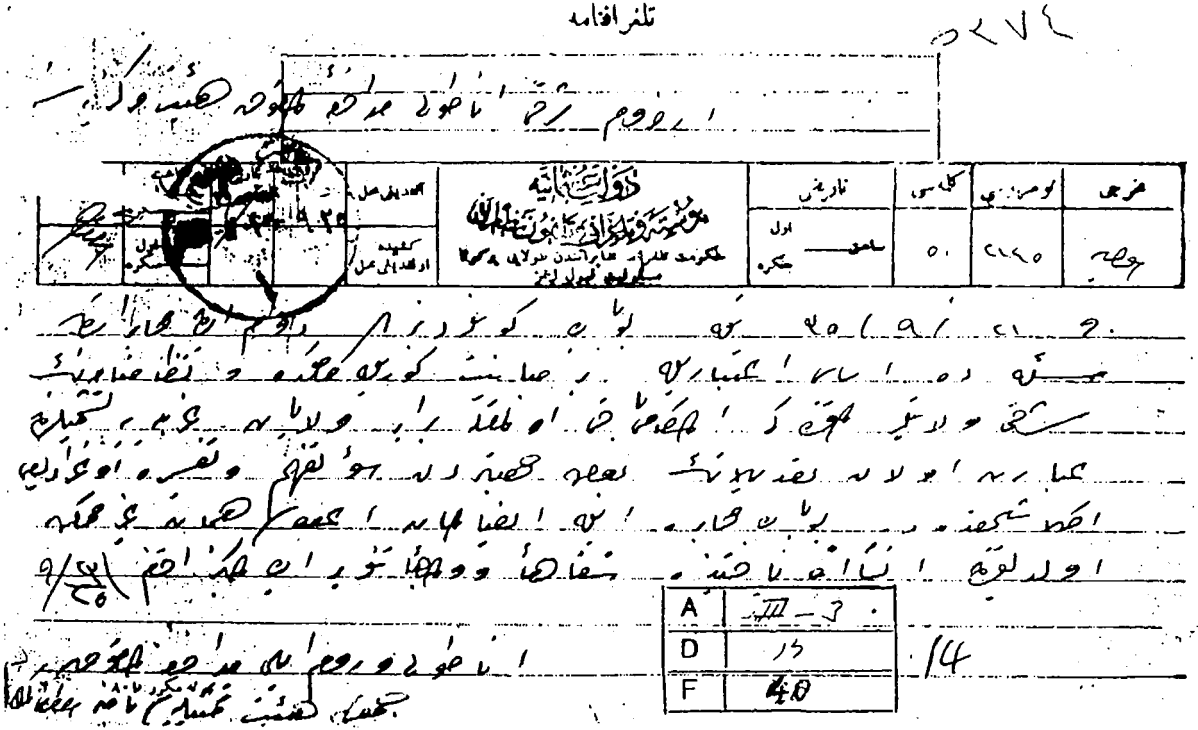

23/25 Eylül 1919 tarihli, "Erzurum Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi'ne" başlıklı belge.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(24 EYLÜL 1919)

24 Eylül 335 [1919]

İstanbul telgrafçıları ile Konya'dan geçen Seyhan telgraf memurunun ifadesine atfen Niğde'de bulunan 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey tarafından İngilizlerin Anadolu'ya askeri sevkıyat yaptığı bildirilmesi üzerine, Ali Fuat Paşa hazretlerine lüzumlu araştırma ve incelemelerin yapılması ile alınacak müdafaa tedbirlerinin bildirilmesi hakkında telgraf yazılmasına karar verildi.

Milli harekâtın Müslüman olmayan milletler aleyhinde olmadığına dair İtilaf devletleri komiserleri ile tarafsız sefaretlere bir beyanname verilmesi, Canik Mutasarrıfı Hamid Bey'in İngiliz Temsilcisi Perning'e atfen vaki olan teklif üzerine kararlaştırıldı.

Yazdığı bazı görüşlere karşılık kabineye baskı için daha ne gibi tedbirlerin hatırlarına geldiğinin Ali Fuat Paşa'dan sorulması kararlaştırıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 10; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, ***Heyet-i Temsiliye Kararları***, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.8.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

AMERİKA, İNGİLTERE, FRANSA, İTALYA FEVKALADE KOMİSERLERİYLE FELEMENK, İSPANYA, İSVEÇ, DANİMARKA SEFARETLERİNE

(24 EYLÜL 1919)

Sivas
24.9.35 [1919]

Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya Fevkalade Komiserleriyle
Felemenk, İspanya, İsveç, Danimarka Sefaretlerine

Suret

1. Millet, bugünkü birlik ve teşkilatının yöneldiği meşru maksadı ve Müslüman olmayan unsurlar hakkında beslemekte olduğu vatandaş hissini, Doğu Anadolu namına Erzurum'da ve bütün Osmanlı vatanı adına Sivas'ta yaptığı kongrelerin 7 Ağustos sene 335 [1919] ve 11 Eylül sene 335 [1919] tarihli beyannameleri ile cihana ilan eylemişti.

2. Bütün Osmanlı vatanında tam sükûn ve cins ve mezhep ayrımı yapmaksızın şahsi hürriyetin dokunulmazlığı hüküm sürdüğü halde; bazı kötü niyetlilerin milli vicdandan doğan cereyanı, Müslüman olmayan unsurlar aleyhinde göstermek istedikleri haberi alındığından; tekmil vilayetlere ve bağımsız livalara bütün Osmanlı tebaasının aynı hakka[1] sahip ve memleketimizdeki yabancıların da vatan ve millet aleyhinde bulunmamak şartıyla Osmanlı misafirperverliğine mazhariyette berdevam oldukları 16.9.35 [1919] tarihi ile tamim kılınmıştı. Milletin bugünkü talebi de vatani hıyaneti sabit olan Ferit Paşa kabinesi yerine, milli emellere itaatkâr meşru ve itimata değer bir kabinenin iktidar mevkiine geçmesidir.

3. Dolayısıyla memleketimiz dahilinde mevcut olan asayişin devamının ve Müslüman olmayan vatandaşlarımızın her türlü dokunulmazlığının emniyet altında bulunduğunu teyiden beyan ile şeref duyarız.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Hüseyin Rauf

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 18, Belge No: 84'te bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. T.C. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör No: 9, Dosya No: 335/22, Fihrist No: 12-2, 12-3'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Gnkur. Basımevi, Ankara, Şubat 1989, sayı 87.

1 El yazısı metindeki "hakka" sözcüğü, *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*'nde hatalı olarak "makarr-ı" şeklinde yer almıştır.

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(24 EYLÜL 1919)

Erzurum Vilayeti'ne

Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 2054

Eskişehir Mutasarrıfı'nın hain Ferit Paşa kabinesinin hizmetkârı olmakta devam eylemesi, İngilizlerin Eskişehir'deki kuvvetlerini hissolunur derecede artırmaya kalkışmaları, o civar halkını pek haklı olarak üzüntüye düşürmüş olduğundan, geçenlerde birçok milli kuvvetler Eskişehir hükümeti aleyhinde hareket eylemişler. Bu milli harekâtın talep edilen intizam dairesinde sevk ve idaresi için, 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa, bu Kuvayi Milliye'nin kumandasını üstlenmişlerdir. Adı geçenin Eskişehir'e dört saat mesafede Cimşit köyünde İngiliz subaylarıyla vaki olan görüşmesinde, İngilizler hükümetin dahili işlerine ve milli harekâtımıza müdahale etmeyerek katiyen tarafsız kalacaklarını ve mevcut İngiliz askerinin demiryolundan ayrılmayacaklarını temin eylemişlerdir. Kendilerine cevaben, bağımsızlığı ve mevcudiyeti için çalışan milletimizin bugünkü maksadı, vatani hıyaneti sabit olan Ferit Paşa kabinesinin düşürülmesi ve bunun hizmetkârı olan memurun işbaşından çekilmesi olduğu, İtilaf hükümetlerine karşı asla bir tecavüz fikri beslenilmediğini bildirmiştir. Tamim edilmesi rica olunur.

24.9.35 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 21'de bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim. Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.86-87.

ANADOLU VE RUMELİ MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ SİVAS HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(24 EYLÜL 1919)

Sivas
24.9.35 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne 17.9.35 [1919] tarihli şifreye ektir:

Mebusların süratle seçilmesi daha ziyade ehemmiyet kazanmakta bulunduğundan, sorulmuş dört maddelik cevaplarının hızla verilmesi ve her liva seçim muamelelerinin ne dereceye kadar ilerlemiş olduğunun hemen haber verilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 18, Belge No: 83'teki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Erzurum Heyeti Merkeziyesi'ne gönderilen örneği için bkz. TİTE Arşivi, Kutu No: 29, Belge No: 92. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.87-88.

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ SİVAS HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(24 EYLÜL 1919)

Sivas'tan
24.9.35 [1919]

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne

Heyeti Temsiliye'ye birçok şahıslar tarafından mağduriyet ve tutukluluklarının telafisi... vb. gibi müracaatlar vaki olmaktadır. Sivas Genel Kongresi Nizamname'sine göre, heyetimizin devlet idaresine müdahaleye selahiyeti bulunmadığı bir yana, bugünkü vaziyette sırf zatı hazreti padişahiye milletin maruzatını duyurmaya muvaffak olup hain Ferit Paşa kabinesinin düşürülmesine kadar İstanbul ile geçici olarak resmi haberleşmenin kesilmesinden ibaret bulunmaktadır. Dolayısıyla her vilayet ve bağımsız mutasarrıflık dahilinde hükümet işlerinin devletin mevcut kanunları dairesinde yürütülmekte olmasına göre, kanun dairesinde şikâyet hakkı vesaire gibi şahsi muamelelerin doğrudan doğruya mahallerindeki alakadar resmi makamlara arzı lüzumu, tamimen tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 18, Belge No: 84'teki belge Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.85.

GENERAL HARBORD'A VERİLEN MUHTIRA*

(24 EYLÜL 1919)

1. Osmanlı hükümeti, 30 Eylül 1919[1] Mütarekenamesi'ni imzaladığı zaman Cemiyetimiz henüz kurulmuş değildi.

Bu Kongre'nin Başkan Wilson tarafından açıkça ifade edilen milliyet prensibi esasına dayanarak neticelenmesinden sonra, milletimiz, bunun adil bir barış elde edeceğini kuvvetle ümit ediyor ve bu şekilde bir sonucu büyük bir arzuyla bekliyordu. Hakikatte Mütarekename'nin tahakkuk sahasına konması, İtilaf devletlerinin her gün tecavüzlerini artırmalarını ve Mütarekename şartlarını ihlal etmelerini keyfi bir şekilde fazlalaştırdı.

Eski zamanlardan beri ortak bir hayat yaşadığımız Müslüman olmayan unsurlar, İtilaf devletleri tarafından kendilerine gösterilen teveccühten cesaret alarak, millet ve devletin itibar ve haklarına açık hücumlara başladılar.

Hilafet ve saltanatın merkezi olan İstanbul, gaddarca ve ezici bir şekilde İtilaf devletleri tarafından işgal edilmişti. Polis ve jandarma kuvvetleri işgal kuvvetlerinin kontrolü altına verilmişti. Bu, memleketin bağımsızlığı ve hükümet merkezinin idaresine karşı fiili bir müdahale teşkil etti.

Adana ve Antalya bölgeleri Konya'ya kadar işgal edilmişti. İzmir ve civarındaki bölgenin, aynı zamanda Trakya'nın Yunanistan'a verilmesi hususu, ayrıca Doğu Anadolu'da geniş bir Ermeni devletinin, diğer taraftan Karadeniz sahillerinde Pontus Cumhuriyeti'nin kurulması meseleleri ciddi bir şekilde görüşülmeye başlandı.

Türk milletinin bu şartlar altında, topraklarının bütünlüğü ve bağımsızlığına, aynı zamanda haysiyetine ve diğer meşru haklarına karşı yapılan bu hareketlerden üzüntü duyacağı tabii idi.

Diğer taraftan İstanbul'da toplanan Mebusan Meclisi'nin dağılmasıyla idareyi ele alan ve yetersiz şahıslardan oluşan hükümet, selahiyetini milli kuvvetlerden almıyordu ve milletin temsilcilerinin denetiminden kurtulmuştu. Bu sırada bu kabinelerin sadece milletin haklarını ve itibarını gerektiği ölçüde korumak için lüzumlu vasıflardan mahrum olmayıp, esas olarak yabancı devletlerin ve bilhassa İngiltere'nin arzularını tatmin yolunda çalıştıkları ve bunların elinde sadece birer oyuncak haline geldikleri fark edildi.

* Maj. Gen. James G. Harbord, *Conditions in the Near East / Report of the American Military Mission to Armenia*, Washington Government Printing Office, 1920, s.29-37. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.74-84.
Raporun bir örneği, Prof. Dr. Feroz Ahmad tarafından Washington Senato Kütüphanesi'nden temin edilmiştir ve Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunmaktadır. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te yer alan çeviri, İngilizce metinle karşılaştırılmış ve çeviri hataları düzeltilmiştir. (Y.N.)

1 Mondros Mütarekesi kastediliyor. İngilizce metinde, tarih yanlış yazılmıştır. Doğrusu, "30 Ekim 1918" olmalıdır. (Y.N.)

Bu şekilde, mevcudiyeti hususunda ciddi bir endişeye düşmüş olan millet, doğrudan doğruya, bizzat müdahale ederek kuvvetini ve idari tutumunu göstermek lüzumunu hissetti.

Bunun neticesi olarak memleketin her tarafında kendiliğinden milli cemiyetler fışkırmaya başladı.

Bu cemiyetler içinde belli başlıları şunlardır: Erzurum'da Vilayatı Şarkıye Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Diyarbekir Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Kilikya Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti, İzmir Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti (bu cemiyet daha sonraları "Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyeti" namını almıştır), Trakya ve Paşa Eli Cemiyeti (bu cemiyet Batı Trakya cemiyetleriyle birleşerek "Trakya Cemiyeti" namını almıştır). Ayrıca İstanbul'da birçok cemiyet kurulmuştu ki, bunlardan Milli Birlik Cemiyeti en başlıcasıdır.

Bu cemiyetlerin halihazırdaki siyasi partilerle veya kurulmakta olanlarla hiçbir alakası yoktur. Aksine her türlü siyasi gayeden tamamen uzaktırlar ve mevcudiyetlerini sadece memleket bütünlüğünü, millet ve devletin diğer haklarını koruma gayesine borçludurlar. Bunların hepsi aynı tesirler ve sebepler altında faaliyet göstermektedirler.

2. Bütün memlekette kurulmuş bulunan bu cemiyetlerin teşkilatlarını tamamen nizamlı ve uyumlu bir tavırla genişletmekle meşgul oldukları sırada –adalet ve hukuk prensiplerinin talep edileceği zamanı itimatla bekliyorlardı– Yunanlılar İzmir'i ve civarını İtilaf devletlerinin himayesinde işgal ettiler ve bu vesileyle görülmedik zulümler yaptılar. Yunan askerleri ve onlara silahlarla katılan mahalli Rumlar, Müslüman halk arasında bir katliama giriştiler. Bu katliam sırasında memurlar, Osmanlı subay ve askerleri ve kendi halinde yaşayan halk, ayırt edilmeden öldürüldüler ve engizisyonvari çeşitli işkence ve vahşete tabi tutuldular. İnsanlık hukuku her halde barbarca ihlal edildi.

Tabiatıyla, Müslüman halk arasında feryatlar büyüktü. Yardım talep ediliyordu. İzmir'in masum ve işkence altındaki Müslüman halkının bu sesi, bütün memlekette yankılar yaptı. Bütün millet Yunanlıların düşmanca, barbar hareketlerine karşı yekvücut olarak ayaklandı. Şehirlerde ve hatta köylerde toplantılar örgütleniyor, İtilaf devletlerine ve bütün medeni âleme, gözyaşları içinde, koruma ve yardım talebiyle yüzlerce telgraf gönderiliyordu. Bütün bir halkın insan haklarına ve adalete dönüş yolunda yaptıkları bu ricalar işitilmedi. Aksine, Yunanlılar harekât sınırlarını ilk zulümlerini devam ettirerek genişlettiler. İstanbul'da merkezi hükümetle birlikte hareket eden İngilizlerin baskı tedbirleri daha sert bir şekil aldı. Antalya'daki İtalyan kuvvetleri artırıldı. Kilikya'da Müslüman ahali hakaret ve tecavüzlere maruz kalmaya devam etti ve Türk makamlarının baskı altında tutulması için, yeni, şiddetlendirilmiş tedbirler kullanıldı. İstanbul ve İzmir tarafından faaliyetleri yönlendirilen Yunan birlikleri Müslüman unsurlara karşı tecavüzlerini artırdılar.

Bu nazik zamanda hiçbir zaman milletin his ve arzularını temsil etmeyen Ferit Paşa kabinesinden Paris'e bir delegasyon yollaması için davette bulunulmuştu. Kongre'de delegelerimizin karşılaştığı muamele, Türkiye'ye karşı kolayca benimsenen mütecaviz bir dizi tavra eklenen bir yenisiydi.

3. Millet, kurtuluşun tam bir birlik içinde hareket eden genel ve ortak bir teşkilatın kurulmasıyla mümkün olacağını anladı. Erzurum'da Doğu vilayetlerinin birleşmesini sağla-

yacak bir kongrenin toplanması amacıyla, Erzurum ve Trabzon halkı, Haziran 1919'da ilk adımı attı. Aynı zamanda Amasya'da, bütün Anadolu ve Rumeli'nin birleşmesini sağlayacak bir kongrenin Sivas'ta toplanmasına karar verilmişti.

Kararlaştırılan kongrelerin ilki 23 Temmuz 1919'da Erzurum'da toplandı. Bu Kongre'de bütün Doğu Anadolu vilayet, liva ve kaza temsilcileri vardı. Toplantı 15 gün devam etti. (Toplantıda alınan esas kararlar, teşkilatın şekli, gayeleri ve bakış açısı hakkındaki Beyanname, prensip itibariyle daha sonra toplanan Sivas Kongresi'ndekinin aynıdır ve Türkçe aslı bu muhtıraya eklenmiştir.)

4 Eylül 1919'da ikinci kongre Sivas'ta toplandı. Bu Kongre, Batı Anadolu ve Rumeli'de seçilen temsilciler ve Erzurum Kongresi tarafından tam selahiyetle seçilmiş olan ve Doğu Anadolu adına hareket eden delegelerden müteşekkildi. Daha önceki kongre, milli hareketin başlıca tutumu hakkında karar vermiş olduğu için, Sivas Kongresi bu konuda görüşmeleri tamamladı ve bir hafta içinde kararları kabul etti. (Bu kararlar daha önce de işaret edildiği gibi, bu muhtıranın sonuna eklenmiştir.)

Bu Genel Kongre'de Osmanlı Devleti ve İtilaf devletleri arasında Mütarekename'nin imzalandığı sırada İmparatorluğun Türk hâkimiyeti altında olan bölgelerinin bir bütün teşkil ettiği, aynı inanca sahip vatandaşların yekvücut bir şekilde aynı gayeyi tam bir birlik içinde yürüttükleri, bir kere daha tespit edildi. Bu meclis, "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti" adını aldı. Bu şekilde, bütün millet ve milletin evlatlarından oluşan ve başlıca vazifesi anavatanın müdafaası olan Osmanlı ordusu, bizim kuvvetlerimizin kaynaklarıdır.

Ortak gayeye hizmet için selahiyetli ve teşkilatın işlerini idare etmek üzere bir "Heyeti Temsiliye" seçildi.

4. Ekteki Beyanname'de gösterildiği gibi, Cemiyetimizin ilk gayesi, bir yandan daha evvel bahsedilen sınırlar dahilinde Osmanlı anavatanı topraklarının bütünlüğünü muhafaza ve milli bağımsızlığı, hilafet ve saltanatın haklarını müdafaa etmek üzere milli kuvvetleri teşkilatlandırmak, diğer taraftan milli iradenin üstünlüğünü tesis etmektir.

Kendileriyle çok uzun bir zaman bir arada yaşadığımız Müslüman olmayan vatandaşlarımız (Ermeniler, Rumlar, Yahudiler vs.) hakkında en iyi niyetlerle samimi duygular beslemekten ve onları da bizimle tam bir eşitlikte düşünmekten başka bir görüşümüz veya hissiyatımız yoktur. Mutlak surette inanıyoruz ki, eğer memleket, ta içinde şimdiye kadar faaliyette bulunan kötü tesirler ve telkinlerden kurtulursa, İmparatorluğun çeşitli ırkları birbirleriyle tam bir barış içinde yaşayacaklar ve ortak, mesut ve müreffeh bir hayat süreceklerdir.

Yüksek ve temiz gayelerimiz İtilaf devletleri aleyhinde mütecaviz niyetlerden uzaktır. Buna rağmen kendimizi, mevcudiyetimize karşı yöneltilen ve insanlık ve adalet haklarına bir tecavüz olan maddi hücumlara karşı müdafaa etmemiz ve bunlara cevap vermemiz kaçınılmaz ve tabiidir.

5. Gayelerimizin mahiyetinin, izahlarımızdan ve aynı zamanda hareketlerimizden anlaşılması icap ettiği halde, bir kısım kötü niyetli şahıslar, çarpıtma ve yalan kampanyasına giriştiler ve niyetlerimize aklımızdan hiçbir zaman geçmemiş ve hakikatle hiçbir alakası olmayan şekiller vermeye çalıştılar. Bu hususta en ileri gidenler, İngilizler ve daha önce ifade edildiği gibi, onların elinde sadece bir oyuncak olan Ferit Paşa kabinesidir.

Ferit Paşa ve arkadaşları idarenin meşruti ve hür şartlar altında devam etmesi, milli kuvvetlere dayanması halinde ellerinde hiçbir kuvvet kalmayacağına kani olmuşlardır. Bu sebeple, olgunluğunu ispat etmiş olan ve medeni ve tabii hakları üzerinde iktidar ve şuurunu gösteren millet bu kabinenin yegâne düşüncesinin milli teşkilat ve onun hareketlerini bastırmak olduğunu anlamıştı. Bu bastırma teşebbüsünde hükümetin başlıca silahlarından biri, millet tarafından İttihatçılara karşı duyulan korkudur. O İttihatçılar ki, milletin zararına birkaç sene süren kötü idareleriyle ve memleketi içinden güçlükle sıyrılmaya uğraştığı bir uçuruma düşürmek cürmüyle bütün dünyada kıskanılmayacak bir şöhrete sahiptir. Bu korkuyu kullanmaya çalışan mevcut hükümet, boş yere, her türlü şahsi ihtirastan uzak olan ve tamamen milli gayeler güden bizim hareketimizi İttihatçılarla alakalı göstererek küçültmeye uğraşıyor. Kabinenin sarıldığı diğer silah, Bolşevizm korkusudur. Valilere ulaştırmaya çalıştıkları resmi tebliğlerde, Bolşeviklerin Anadolu'ya girdiklerini ve bizim faaliyetlerimizin onlar tarafından telkin edildiğini iddia etmekten utanmıyorlar.

Hakikatte İttihatçılar tarafından memleketin içine sürüklendiği acı neticeleri Ferit Paşa ve onun gibilerden çok daha iyi anlıyor ve takdir ediyoruz. Gayemiz, anavatanın ve milletin mevcudiyetine son bir darbe vurmak demek olan maceralara girmekten çok uzak olarak, büyük bir titizlikle ve basiretle ilerlemek ve kurtuluş ve refahı sağlayacak yolları bulmaktır. Bu sebeple, bizlerle İttihatçılar arasında herhangi bir münasebet olamaz.

Bolşeviklere gelince, bizim memleketimizde bu doktrinin herhangi bir yeri olamaz. Dinimiz, âdetlerimiz ve aynı zamanda sosyal bünyemiz, tamamıyla böyle bir fikrin yerleşmesine uygun değildir. Türkiye'de ne büyük kapitalistler ne de milyonlarca zanaatkâr ve işçi vardır. Diğer taraftan, sırtımızda zirai bir meselenin yükünü taşımıyoruz. Son olarak, toplumsal bakımdan, dini prensiplerimiz, Bolşevizmi benimsemekten bizi uzak tutmaktadır. Türk milletinin bu doktrine karşı eğilimi olmadığının ve hatta lüzumu halinde mücadeleye hazır olduğunun en iyi ispatı, Ferit Paşa'nın, Bolşevizmin memleketi işgal ettiği ya da etmek üzere olduğu fikriyle halkı korkutarak aldatmaya kalkışmasında bulunabilir. Ferit Paşa kabinesi, tam manasıyla, İngilizlerin istila ihtirasları için biçilmiş kaftandır. Hindistan, Mısır ve keyfi idareleri altına almaya muvaffak oldukları diğer memleketler üzerindeki tecrübelerine dayanarak planlarını hazırlayan İngilizler, Türk milletinin bütün haysiyet hissiyatından, bütün milli ve vatanperver faziletlerden, aynı zamanda hürriyet ve eğitim haklarından mahrum bir sürü haline geldiği zaman, kendilerinin arzularına boyun eğecek bir esir sürüsü elde edeceklerine tam manasıyla kanidirler. Elde etmeye çalıştıkları netice budur ve bunu elde etmek için aramızda sayısız entrikalara başvurmuşlardır. Bu taktiklerinden birkaçını tekrarlayalım:

a) Birçok Osmanlı vatandaşını İttihatçılık, İngiltere'ye aleyhtarlık ve diğer şeylerle itham ederek tutukluyor ve memleketten sürüyorlar. Bu şekilde, memleketin kanuni haklarına müdahalede bulunuyorlar. Ayrıca, memlekette kalan milliyetçileri ve vatanperver insanları tutuklamak için sebepler icat etmek veya bulmakla meşguldürler ve hükümeti bu baskılarında bir alet olarak kullanıyorlar.

b) İmparatorluğu bölmek ve Türklerle Kürtler arasında bir kardeş harbine sebebiyet vermek için, Kürtleri İngiliz himayesi altında bağımsız bir Kürdistan kurma planına katmak üzere tahrik ettiler. İleri sürdükleri tez, İmparatorluğun nasıl olsa

dağılmaya mahkûm olduğudur. Bu teşebbüsleri gerçekleştirmek için büyük paralar harcadılar, her türlü casusluğa başvurdular, hatta derhal hafiyeler gönderdiler. Bu suretle, Noel isimli bir İngiliz subayı, uzun bir zaman Diyarbekir'de gayretler sarf etti ve faaliyetlerinde her türlü sahtekârlık ve aldatmaya başvurdu. Fakat, bizim Kürt vatandaşlarımız hazırlanan komplonun farkına vararak onu ve vicdanlarını parayla satan diğer bir grup haini o muhitten kovdular. Diyarbekir faaliyetlerinde hayal kırıklığına uğramış olan Mr. Noel, Bedirhan aşiretine mensup ve para vererek ikna ettiği, fakat Kâmuran, Celâdet ve Diyarbekirli Cemil Paşazade Ekrem gibi, hısımları arasında hiç itibarı olmayan bir grup maceraperestle Malatya'ya gitti. Burada bağımsız bir Kürdistan kurulması yolundaki teşebbüslerini, aynı zamanda Bedirhan aşiretine mensup Kaymakam Kâmil Bey'le işbirliği yaparak tekrarladı.

Diğer taraftan, yalnız kendi menfaatlerini düşünen Dahiliye Nazırı Âdil Bey'in, aynı zamanda yine sadece kendi menfaatini düşünen ve milli harekât ve bilhassa Sivas Kongresi aleyhinde tedbirler alan Harbiye Nazırı Şefik Paşa'nın bir aleti olan Harput Valisi Galip Bey'le birleşti ve kendisi ve arkadaşları "Ermeni askerleri memleketi işgal edecekler, hemen silahlara!" diye feryatlara başladılar. Bu şekilde, bizim saf Kürt vatandaşlarımızın ayaklanmasını tahrik etmek istediler. Bu habis planın üç gayesi vardı: Kürt ayrılıkçılığını canlandırmak, milli kuvvetleri imha etmek ve aynı memleketin evlatları arasında bir mücadeleye ve kan dökmeye sebep olmak. Suikastı tertipleyenler, tasarladıkları faciaya Halil Bey'in, postayı yağma ettiği söylenen bir grup eşkıyayı takip edeceği bahanesiyle istettiği askerlerden bir kısmını da dahil etmekten dahi çekinmediler. (Bu hadiseye ait birkaç belge bu muhtıraya eklenmiştir.)

Bu şahıslar, milli kuvvetleri küçümsemelerinin tabii neticesi olan perişanlıkla karşılaştılar. Bu entrikaların tamamen dışında kalmış olan mahalli halk, çok geçmeden bunların hakiki mahiyetini anladı ve suçluları tutuklamak üzereydi ki, kaçtılar.

c) Eskişehir'de tam manasıyla sükûnet hâkimken, İngiliz bölükleri, mahalli kumandan Miralay Atıf Bey'in evine girdiler ve aleyhinde en akla gelmeyecek iftiralarda bulundular ve onu, askerlerinin gözleri önünde alıp götürdüler ve muhafaza altında İstanbul'a gönderdiler. Mahalli halk arasında bu tecavüzün tabiatıyla sebep olduğu heyecan ve galeyanı izah edebilmek için, İngilizler, Bolşeviklerin ve İttihatçıların bu bölgeyi istila etmekte olduklarına dair raporlar yaydılar ve bu bahaneyle özel askeri tedbirler aldılar.

d) Ferit Paşa, telgraf vasıtasıyla, Anadolu'da huzursuzluklar olduğunu ilan ederken, suç ortakları olan İngilizler, Ermenilerin Sivas'taki tecavüzlerin kurbanı olduğunu söyleyerek, Osmanlı hükümetine tehditkâr bir nota veriyorlar. Aynı zamanda istila edilen bölgelerden Merzifon'da, Hıristiyanların katliamının planlandığına dair feryatlar yükseltiliyor. Sadece bu çeşit şeylerin maddeten vuku bulmadığı değil, böyle bir şeyin tahakkukuna hiçbir ihtimal olmadığı dahi bilinmektedir. Aksine, milli harekâtın teşkilatlandırılmasından evvel, Samsun bölgesinde siyasi bir gayeyle kurulan Yunan birlikleriyle, bunların vahşetlerine maruz kalan ve ordu ve jandarmanın muhafazasının yokluğu sebebiyle kendilerini müdafaaya mecbur kalan Müslüman halk arasındaki çarpışmalar, her iki tarafa bu milli teşkilat tarafından verilen nasihatle ve hiçbir zora başvurmaya lüzum kalmadan durdurulmuştu. Bugün memleketin diğer taraflarında olduğu gibi, bu bölgede de tam bir sükûn hüküm sürmektedir.

6. Merkezi Erivan olan Ermeni Cumhuriyeti'ne karşı dostça olmayan hiçbir niyetimiz yoktur. Bugün için Cemiyetin bu devletle hiçbir münasebeti yoktur ve alakadar olmamaktadır. Bu devlet hakkında bildiklerimiz, söylentilere ve dolaylı malumata dayanmaktadır. Bununla beraber, hakikat olan şu kadarını biliyoruz ki, bu yeni devletteki Ermeniler, Ermeni müfreze kumandanının emirleriyle, Müslüman unsuru imha etmek üzere faaliyette bulunuyorlar. Bu emirlerin suretlerini gözlerimizle gördük. Erivan'daki Ermenilerin, Müslümanları imha siyaseti güttükleri ve bu kanlı vahşet dalgasının sınırlarımıza kadar genişlediği, sınırlarımızın, öbür taraftan, ölümden kaçan sayısız Müslümanla dolu olmasıyla da teyit edilmiş oluyor. Diğer taraftan, Erivan hükümeti, sınırın bu tarafında top ateşi açmak suretiyle doğrudan doğruya tahrik faaliyetlerine de kalkışmıştır.

İngilizler, bu hareketlerin cereyanı esnasında, bir yandan Ermenilerin Müslümanlara karşı tutumlarını teşvik ettiler, hatta onları bu konuda kışkırttılar; diğer taraftan Ermenilerin tecavüzlerini bize sayıp döktüler ve bunları tahammül edilemez hareketler olarak niteleditler ve bu komşu devlete saldırarak misillemede bulunmaya bizi zorladılar. Fakat biz hakikatin kendini göstereceğinden emin olarak Ermeni tahriklerine tahammül ettik ve İngilizlerin öfkelerini fark etmemiş göründük. Hakikaten, bizi Ermenilere saldırmaya teşvik eden ve bu şekilde kendi bölüklerini o topraklara gönderebilmelerini sağlayacak bir ortam yaratmayı planlayan İngilizlerin tutumlarını meydana çıkarabileceğimizi düşündük. İngilizlerin bütün bu manevraları, Kafkasya'yı boşaltmaları mecburiyetini hissettikten sonra, onların subay ve temsilcileri tarafından başlatıldı.

Azerbaycanlılar ve Erivan Ermenileri arasında çarpışmalar olduğunu işitiyoruz. Bunun sebebinin Ermenilerin Azerbaycan ve Gürcistan arasında İngiltere'nin himayesinde olan ve güneye doğru zorlayan Denikin'e karşı imzaladıkları ittifaka katılmayı reddetmeleri olduğunu tahmin ediyoruz.

Erzurum ve Van'daki Müslümanların ve bilhassa sınır bölgelerinde yaşayanların; Ermenistan'da cereyan eden katliama dair her gün aldıkları haberler ve ölümden kaçan ve ağlanacak vaziyette olan mültecilerin manzarası karşısında, büyük heyecana kapılmaları çok normaldir. Galeyanın artmasına bir sebep de Ermenilerin sınırlarımız dışında top ateşi tatbikatı yapmalarıdır. Fakat, bizim teşkilatımız bunları yatıştırmakta muvaffak olmuş, her türlü şiddetli reaksiyon ihtimali bertaraf edilmiştir.

7. Ermenistan'daki bahtsız Müslüman halkın yardımına gitmekten ve Azerbaycan Müslümanlarıyla işbirliği etmekten çekinerek, bütün faaliyet ve hedeflerimizi, anavatanın ve milletin, mevcut sınırlar içinde, geleceğini ve refahını garanti altına almak için hasretmeyi zaruri görüyoruz. Hakikatte, bize isnat olunan Turancılığın[1] zararlı

1 İngilizce metinde "Fouranism" şeklindedir. *Atatürk'ün Tanım Telgraf ve Beyannameleri*'nde, bu sözcüğün geçtiği iki yerde, karşılık olarak, "dört maddelik hareketler" ifadesi kullanılmıştır. Doğrusu, "Turanizm" (Turancılık) olmalıdır.
Mustafa Kemal, 15. Kolordu Kumandanlığı'na 21 Eylül 1919 tarihli yazısında, General Harbord'la görüşmelerini özetlerken, "Turanilik gayesinin elde edilmesine çalışılacağı hakkında söylentiler mevcut olduğunu ifade etmiştir" demektedir. (Bkz. Elinizdeki kitapta s.83.) Gotthard Jaeschke de, bu sözcüğü "Turanizm" olarak okumuştur. (Bkz. G. Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, Türkçeye çeviren: Cemal Köprülü, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s.170.)
Ayrıca, Mustafa Kemal, Harbord'a 29 Eylül 1919 tarihli mektubunda, "Zaman darlığı nedeni ile belgelerin tercümeleri yapılamamıştır" demektedir. Bkz. Elinizdeki kitapta s.159.

bir anlayış olduğuna kaniyiz. Sınırlarımızın çok ötesindeki olmayacak bir hayalin peşine düşüp maddi ve manevi kuvvetlerimizi dağıtmakla, sadece anavatanın kalbi ve mevcudiyetimizin düğüm noktası olan hilafet ve saltanat makamının müdafaası için ihtiyacımız olan kuvveti zayıflatmış olacağımızı düşünüyoruz.

Yakın zamanlarda gözlerimizin önünde cereyan eden hadiseler, bize, mutedil anlayışlara bağlı kalmayı öğretti. Mesela, henüz barışla neticelenmemiş olan Umumi Harp esnasında, hükümetimizin başında olan zat, Osmanlı kuvvetlerini Kafkasya'nın zaptı, Azerbaycan hükümetinin kuvvetlendirilmesi ve Mısır'ın geri alınması gayeleri uğrunda kullandı. Bu siyasetin sonucu olarak, bizim hakiki vatanımızın can damarı olan halk, epey kayba uğradı. Birçok verimli ve kıymetli topraklar bizden zorla sökülüp alındı ve hatta kendimize en son sınır olarak ayırdığımız yerlerden payitahtımız ve memleketimizin İzmir, Antalya ve Adana gibi eşsiz bölgeleri yabancı işgali altındadır. Halbuki eğer harbe katılmamış olsaydık veya hiç değilse katıldığımız halde kuvvetlerimizi haris emeller uğrunda harcayacağımıza, akıllıca, halihazırdaki sınırlar dahilinde topraklarımızı müdafaa etmek üzere kullanmış olsaydık, durumumuz hâlâ mağlup insanlarınki olmakla beraber, şimdiki vaziyetten farklı olacaktı.

Her halükârda, Turancılığın, emellerimizin ve faaliyetlerimizin bir parçası olduğu hakkındaki mantık dışı raporun yayılması, devamlı bizim zararımıza çalışan İngilizlerin bizim aleyhimizde yaptıkları iftiraların bir diğer misalidir.

8. Hakikati, yani hareketimizin tamamen saf milli karakterini çarpıtmak gayesiyle, İngilizler, bizim kâh Almanlar veya Bolşeviklerden, kâh yabancı Müslümanlar veya İttihatçılardan, kâh Enver Paşa'dan veya daha bilmem kimden para aldığımız izlenimini yaratmak için raporları piyasaya sürüyorlar. Bu raporlar, Ferit Paşa kabinesinin de işine geldiği için, onlara ehemmiyet verip kuvvetlendiriyor. Hakikatte Cemiyetimizin bu bahsi geçen kaynaklarla hiçbir ilgisi yoktur ve olamaz; çünkü en başından beri izah edildiği üzere, gayemiz, tamamen milli, vatanperverdir ve açık bir istikamet takip etmektedir. Böyle herhangi bir kaynaktan para kabul etmemiz için muhafazakâr ve meşru bir gaye takip eden bizlerin, bu şekilde kabul edilen parayı, verenlerin niyet ve isteklerine kurban etmemiz icap eder.

Genel olarak, Cemiyetimizin, tahmin edildiği gibi büyük miktarlarda paraya ihtiyacı yoktur. Gayemiz gayri meşru değildir, bunun için de yabancı bir devlet tarafından kabul edilmesini parayla elde etmeye uğraşmak zorunda değiliz. Veya başka bir milletin vicdanını satın almamızı zorlayan bir pozisyonda değiliz. Veya para sarf ederek, bilinmeyen bir hedefi milletimize telkin etmek mecburiyetinde de değiliz. Cemiyetimiz milli şuurdan doğan, tamamıyla halis ve vatanperver bir hareketin mahsulüdür ve bu hareket, milli bir kuruluş ve teşkilatın kabulüyle meydana gelmiştir. Hazinemiz, bağımsızlığın ve vatanperverliğin kıymetini takdir etmeyi öğrenmiş olan milletimizin şuurudur. Gelirlerimizin kaynağı, milletin kendiliğinden yaptığı bağışlardır.

9. Mütarekename'den sonra, Avrupa devletleri, Türkiye'de haklarını bilen ve bunları müdafaaya hazır bir millet olmadığını düşünmekle hataya düştüler. Bize ölü bir memleket ve kansız hasta bir millete layık olan muamele tatbik edildi. Versay Konferansı'nda anavatanımızı parçalamak ve topraklarını sağa sola hediye etmek fikri kabul edildi. Çok şükür, insanlığı yeni facialara sokmak için tertiplenen bu mantıksız

kararlar ertelendi. Yine, bizim kaderimizle ilgili kati kararların Amerikan Kongresi kararları ve görüşlerine tabi olması da, bizim için şükredilecek bir şeydir. Amerikan milleti tarafından ileri sürülen milliyetçi ve asli prensiplerle beslenen inanç, dünya topraklarını kana bulayan ve cesetlerle dolduran ve bu şekilde sonsuz gözyaşlarının akmasına sebep olan Umumi Harbin sona ermesine sebep oldu.

Amerikalıların insani kararları sayesinde, devamlı ve tam bir barışın kurulabilmesi için gerekli ortamın bulunacağına dair sarsılmaz bir itimat besliyoruz. Hiç şüphemiz yok ki, medeniyet, hak ve adaleti temsil eden Amerikan milleti ve Amerikan Kongresi, tertemiz kalpli Türk halkı ve onun medeniyete bağlılık derecesi hakkında kâfi derecede aydınlanmıştır ve kaderi üzerinde en tesirli, tarafsız ve tatbik edilebilir kararları alacak ve bizi şükran duyguları içinde bırakacaktır.

10. Türk milleti bin yıldan fazla bir zamandır bu topraklarda yaşama hakkına sahiptir. Bu, eskiye ait kalıntılarla tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti'ne gelince, bu devlet yedi asırdır yaşamaktadır ve muhteşem mazisi ve tarihiyle övünebilir. Biz kudreti ve haşmeti bütün dünyada, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında tanınan bir milletiz. Cengâverlerimiz ve ticaret gemilerimiz okyanusları aşmışlar ve bayrağımızı Hindistan'a kadar götürmüşlerdir. Kabiliyetlerimiz, bir zamanlar sahip olduğumuz ve bütün dünyaca bilinen hâkimiyetimizle ispat edilmiştir. Fakat son asır boyunca Avrupa kuvvetlerinin hükümet merkezimizdeki entrikaları ve bu entrikaların neticesinde bağımsızlığımıza müdahaleleri, iktisadi hayatımızı sekteye uğratan sınırlamalar, asırlarca bir arada kardeşçe yaşadığımız Müslüman olmayan unsurlarla aramızda ektikleri anlaşmazlık tohumları ve bu durumlara ek olarak hükümetlerimizin zayıflığı ve bunun neticesi olan kötü idare, muasır gelişmeye ve refah yolunda ilerlememize, mani teşkil etti. Bugün içinde bulunduğumuz müşkül vaziyet, hiçbir zaman bizim esastan ehliyetsizliğimizi veya muasır medeniyete intibak edemediğimizi ifade etmez. Bu, tamamen yukarıda sayılan birbirine zıt sebepler yüzünden hasıl olmuştur.

Eğer memleketimiz yabancıların entrika ve müdahalelerinin kâbusundan kurtarılırsa ve memleketin meseleleri milli irade ve arzulara hürmet eden muktedir bir hükümet tarafından idare edilirse, memleketin, bütün dünya için memnuniyet kaynağı olacak bir duruma geleceğine dair en kati teminatları verebiliriz.

Bizi kurbanı olduğumuz haksız baskıdan kurtarmak ve kalkınmamızı hızlandırmak yolunda kudretli ve tarafsız bir yabancı milletin yardımının bizim için çok kıymetli olacağını ayrıca belirtmek isteriz.

Milliyetçilik prensibini temsil eden Wilson doktrini ve Amerikan milleti tarafından gösterilen ve bu doktrinin muvaffakiyetini garanti altına alan hakkaniyet ve insaniyet ruhu bize büyük ümitler veriyor.

Mustafa Kemal Paşa[1]

1 İngilizce metinde, imza, "Moustapha Kemal Pasha" şeklindedir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(25 EYLÜL 1919)

25 Eylül 335 [1919]

Merkezi hükümetin teşviki ile İstanbul'da Mirliva Abdülkerim Paşa aracılık teklifinde bulunmakla, kendisi ile görüşülerek Ferit Paşa kabinesinin çekilmesinden ve milli emellere itaatkâr bir kabinenin işbaşına geçmesinden başka çare olmadığı bildirildi.

Eskişehir'deki İngiliz Generali Sally Clade'in 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa nezdine gönderdiği bir erkânıharb binbaşısı ile Eskişehir İngiliz kontrol subayından[1] meydana gelen bir heyet marifetiyle, İngilizlerin dahili ahvalimize ve milli harekâtımıza katiyen müdahale eylemeyeceklerine dair verdikleri sözün bir beyanname ile ilanına karar verildi.

Milli teşkilatın mevkiinin nezaketi hasebiyle Samsun'da daha bir müddet gizli kalması hakkında Canik Mutasarrıfı Hamid Bey'in teklifinin kabul edilmemesine karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 12; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basını: 1989, s.9.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Baykal'ın kitabında hatalı olarak "zabitanından" (subaylarından) şeklindedir. (Y.N.)

ANKARA'DA 20. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ MAHMUT BEYEFENDİ'YE*

(25 EYLÜL 1919)

25.9.1919
Saat: 7 sonra

Mahmut Beyefendi'ye

Telgrafnamenizi okudum. Fuat Paşa hazretlerinin şimdi bulunduğu yerden makine başında İstanbul ile görüşebileceğini zannetmiyorum. Hakikaten böyle ise, Kerim ve Hadi Paşalara, Fuat Paşa hazretlerinin Ankara'da bulunmayıp meşgul olduğunu ve fakat görüşmek arzu eyledikleri takdirde, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin Sivas'ta hazır bulunan Heyeti Temsiliyesi'nin ve bunlar arasında Kerim Paşa hazretlerine özel muhabbeti olan Mustafa Kemal Paşa ile makine başında arzu eyledikleri tarzda görüşmek mümkün olduğunu bildirirsiniz. Yalnız, Fuat Paşa'nın İstanbul'la görüşmek istediği hakkındaki sözleri doğru olamaz, dolayısıyla "onlar görüşmek arzusunda iseler"[1] kaydında dikkatli bulunmak lazımdır. Her halde bu zevatın görüşmeye istekli oldukları takdirde Sivas'la görüşmeleri daha seri olur.

S:[2] Bu zevat İstanbul'da makine başında mıdırlar?

C: Hayır. Şimdi makine başında değillerdir. Dün gece makine başında idiler, Efendim.

S: İstanbul'a telgrafı verdiniz mi?

C: Şimdi yazılmaya başlanmıştır.

-Telgrafı alan zata bunun şimdi icap edenlere ulaştırılmasını ihtar etsinler.

C: Deraliye'deki[3] Merkez Müdürü bekliyor. O zat alacaktır Beyim.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 110, s.114-115.
Belgenin "26 Eylül 1919" tarihiyle yayımlanan bir bölümü için bkz. General Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hâtıraları*. Vatan Neşriyâtı, İstanbul, 1953, s.224.

1 20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmut, Mustafa Kemal'e, "Bizzat çözülecektir. Dakika tehiri araştırılacak ve sebep olanlar cezalandırılacaktır" kaydıyla gönderdiği telgrafında, İstanbul'dan bir telgraf aldığını, yazdıranın aslında Abdülkerim Paşa olduğunu; bu telgrafa Ticaret ve Ziraat Nazırı Hadi Paşa vasıtasıyla cevap beklediklerini bildirir. Mahmut Bey, Abdülkerim Paşa'nın bu hileyle, müracaatın Anadolu'dan olduğunu ilan edip yaymak istediğinin anlaşıldığını belirtmektedir. Mustafa Kemal'in yukardaki telgrafında yer alan "onlar görüşmek arzusunda iseler" kaydı, bu tutuma işaret etmektedir. Mahmut Bey'in Mustafa Kemal'e telgrafı için bkz. *Nutuk*, c.III, Vesika No: 109. (Y.N.)

2 "S" soru, "C" cevap anlamındadır. Sorular M. Kemal'e, cevaplar Mahmut Bey'e aittir. (Y.N.)

3 İstanbul. (Y.N.)

Mahmut Bey'in İstanbul'a cevabı

Cevap
2

Ankara'dan
25.9.1919
Saat: 19

Ankara'dan:

-Fuat Paşa'nın olduğu yerden biz bile bazan dolaylı olarak telgraf yazdırabiliyoruz. Yüksek emirleri şifre ile ve fakat başlıksız olmak ve telgrafnamede evvelki şifreyi yazdıran memur vasıtasıyla ulaştıracağız. Yazacağımız metni şimdi size okuyacağım Efendim.

Sivas'tan:

- Pek güzel!

- Tamamıyla şifre yapılacak. "Erkânıharbiye Mirlivalarından Abdülkerim Paşa Hazretlerine: Fuat Paşa hazretleri Ankara'da olmadığından telgrafınızı ulaştırmak mümkün olamıyor. Görüşmek arzu ettiğiniz takdirde Rumeli ve Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin Sivas'ta hazır bulunan Heyeti Temsiliyesi'yle ve bunlar arasında bilhassa Abdülkerim Paşa hazretlerine özel muhabbeti olan Mustafa Kemal Paşa hazretleriyle makine başında görüşmenizin mümkün olabileceğini arz eylerim, Efendim."

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

Sivas'tan:
- Çok uygundur. İstanbul'dan verdikleri telgrafı aynen verir misiniz?

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(25 EYLÜL 1919)

5534

Erzurum Vilayeti'ne

Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 2250

Eskişehir'deki İngiliz Generali Sally Clade, 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa hazretleri nezdine gönderdiği bir erkânıharbiye binbaşısıyla, Eskişehir İngiliz kontrol askeri subayından meydana gelen bir heyet marifetiyle, İngilizlerin, dahili ahvalimize ve milli harekâtımıza katiyen müdahale eylemeyeceklerine dair söz vermiştir. 25.9.35. [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuku Milliye[1] Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 41'de bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.88.

1 Buradaki "Milliye" sözcüğü Cemiyetin ismine yanlışlıkla eklenmiş. Bu sözcük, Erzurum Kongresi'nde Cemiyetin isminden çıkarılmıştı. 2 Aralık 1918'de ilk konulduğunda, Cemiyetin adı, Vilayatı Şarkiye Müdafaai Hukuku Milliye idi. Erzurum Kongresi'nde, "Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti" adını aldı. Sivas Kongresi'nde ise "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti" oldu. (Y.N.)

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(25 EYLÜL 1919)

5520

Erzurum Vilayeti'ne

Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 2168

Kongre kararlarının ve bildirimlerinin ve bilhassa Heyeti Temsiliye tarafından vuku bulan tebligatın, tamim edilmeyerek şurada burada kaldığı, cereyan eden haberleşmelerden ve vuku bulan şikâyetlerden anlaşılmıştır. Milletin, mukadderatına ait her türlü kararlardan haberdar edilmesi aşikâr olduğundan, şimdiye kadar tamim edilmemiş tebligat varsa derhal tamimi ve bundan sonra vuku bulacak bildirimlerin, her türlü vasıtaya müracaatla gecikmeden nahiyelere ve köylere tamim edilmesi, özel ehemmiyetle rica ve temenni olunur. 25.9.35 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi: 24/3040'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV.* Derleyen Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.89.

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(25 EYLÜL 1919)

Çıkış yeri: Sivas
3721
Erzurum

Erzurum 15. Kolordu Kumandanlığı'na

Ferid Paşa kabinesine itaatkâr olduğu anlaşılan Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey, milletçe tutuklanarak Şam Vapuru'yla Dersaadet'e iade kılınmıştır. Ankara Valisi Muhiddin Paşa'nın milli teşebbüsler aleyhine bulunduğu soruşturmasına dayanılarak Kuvayi Milliye tarafından tutuklanarak muhafaza altında Sivas'a gönderilmiş olduğu malumat için tebliğ olunur.

25.9.35 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Koleksiyon Adı: İstiklâl Harbi, Kutu: 346, Gömlek: 50, Belge: 50-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, Belge No: 98, s.371.

GENERAL SOLLY FLOOD'A*

(25 EYLÜL 1919)

Mustafa Kemal'den General Solly Flood'a
İstanbul'daki İngiliz Yüksek (Fevkalade) Komiseri'ne ulaştırılmak üzere.

Sivas, 25 Eylül 1335 [1919]

Doğu Anadolu namına Erzurum'da ve tüm Osmanlı anavatanı namına Sivas'ta toplanan 7 Eylül 1919 [1335] ve 11 Eylül 1919 [1335] tarihli kongrelerin bildirileri ile, millet, dünyaya toplu olarak şimdiki birlik ve teşkilata kendisini sevk eden yasal amacı; keza Müslüman olmayan unsurlara karşı besledikleri dostane vatanseverlik hissiyatını bildirmek ister.

2. Tüm Osmanlı anavatanında herhangi bir din ya da milliyet ayrımı gözetmeksizin şahsi hürriyetin korunabildiği ölçüde tam barış olmasına rağmen, bazı kötü niyetlilerin milli şuurdan kaynaklanan hareketi Müslüman olmayan unsurlara karşı bir hareket gibi göstermeye çalıştıklarını öğrenmiş bulunuyoruz.

3. 18 Eylül 1919 [1335] tarihli tamim, bütün vilayetlere ve bağlı sancaklara, padişah hazretlerinin bütün tebaasının aynı haklara sahip olduğunu; keza memleketimizdeki yabancıların memleketimize ve milletimize karşı herhangi bir faaliyete karıştıkları ortaya çıkarılmadıkça misafirperverlikle karşılanacaklarını bildirdi.

4. Milletin şimdiki talebi, memlekete karşı hainane faaliyetlerde bulunduğu sabit olan Ferit Paşa kabinesi yerine milli emellerle uyumlu, adil ve güvenilir bir kabinenin iktidara gelmesidir.

5. Dolayısıyla, tespit ve teyit etmek isterim ki, ülkemizde mevcut barışın muhafazası ve Müslüman olmayan dostlarımızın emniyeti herhangi bir taaruza karşı korunacaktır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* FO (Foreign Office - İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivleri), 406/41, s.292-293, No: 139/2'den aktaran: *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.160-161.
İngilizce metin, Em. Tnk. Kd. Alb. Ercan Güner tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(26 EYLÜL 1919)

26 Eylül 335 [1919]

Konya Valisi Cemal Bey İstanbul'a firar eylediğinden Belediye dairesinde toplanan halk tarafından eski mebus Hoca Vehbi Efendi'nin Vali Vekâleti'ne tayini bildirilmekle, tasvip edildi.

Arapkir'de bulunan Kürdistan Teâlî Cemiyeti'nin İstanbul ile haberleştiği ve İngilizler hesabına Kürtlük meselesini çıkaran bu gibi teşkilatın derhal[1] mahv ve yok edilmesi lüzumu hakkında Elaziz Vilayeti'nin ehemmiyetle nazarı dikkatinin çekilmesi kararlaştırıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 13; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.9.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayınlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Baykal'ın kitabında, el yazısı belgedeki bu sözcük yer almamıştır. (Y.N.)

HARPUT'TA VALİ HAYDAR BEYEFENDİ'YE*

(26 EYLÜL 1919)

Şifre

Sivas
26.9.35 [1919]

Harput'ta Vali Haydar Beyefendi'ye

Ahzı Asker Heyeti Riyaseti nezdinde
bulunan Harbiye Anahtarı[1] iledir.

1. Firari Ali Galip Bey'in akrabalarından olup Harput'ta bulunan Evkaf Müdürü Rıfat Bey ile Umûru Hukukiyye Müdürü ve Vilayet Yaveri ve diğer bir şahsın, herhal emniyete değer olmadıkları, evvelce aralarında cereyan eden karşılıklı konuşmalardan şüphe edilmektedir. Nazarı dikkati âlilerine celbederiz.

2. Arapkir'de Kürdistan Teâli Cemiyeti olduğu ve "Kâtibi Umumî Hulusi" imzası ile evvelce İstanbul ile haberleştiği anlaşıldı. İngilizlerin hesabına Kürtlük zararlı meselesini çıkaran bu gibi teşkilatın da mahv ve ilgası lüzumu açık bulunduğundan, bu konuda da icabının icrası.

3. Halit Bey, yüksek arzu ve bildiriminiz üzerine Elâziz'e gelmişti. Görüşülüp görüşülmediğinin bildirilmesi istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Özel Arşivi, Klasör No: 10, Dosya No: 1335/23-31, Fihrist No: 36'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler IV*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s.126-127.

1 Harput Askerlik Şubesi Başkanlığı'nda bulunan Harbiye şifre anahtarı kastediliyor. (Y.N.)

ÇERKEŞ MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ İDARESİ'NE*

(26 EYLÜL 1919)

Tel — Sivas'tan
Şifre — 26.9.35 [1919]

Çerkeş Belediye Riyaseti Vasıtasıyla
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti İdaresi'ne

25 Eylül 35 [1919] tarihli hamiyetperverane telgrafnameleri Heyeti Temsiliye'mizce görüşüldü. Muhterem Çerkeş ahalisinin asil hissiyat ve harekâtlarını takdir ve muvaffakiyet temenni ederiz. Kastamonu Heyeti Merkeziyesi'yle irtibat muhafaza edilerek milli mukaddes mesaimize azimkârane devam buyrulması temennisiyle hürmet takdim eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Vesika No: 291'deki belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

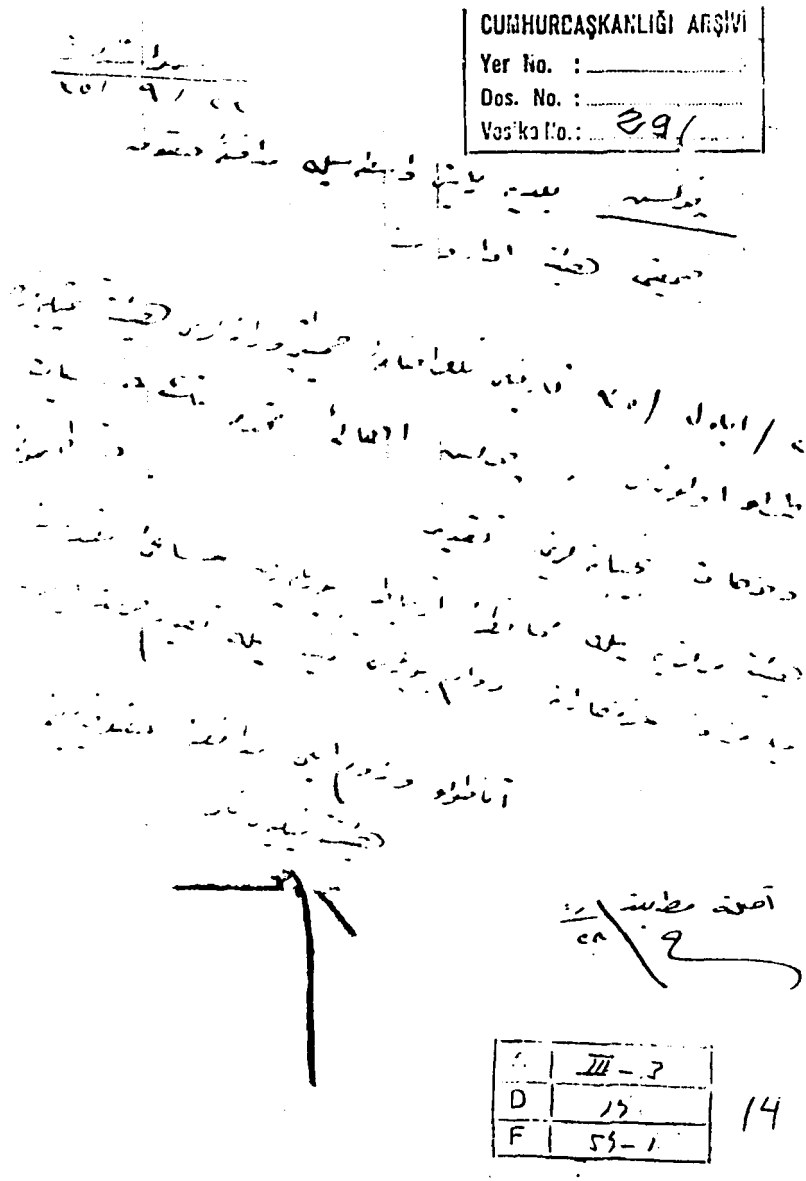

26 Eylül 1919 tarihli, "Çerkeş Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti İdaresi'ne" başlıklı belge.

20. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ MAHMUT BEY'E*

(26 EYLÜL 1919)

İsmail Fazıl Paşa hazretlerinin, yaşlılıktan ötürü cemiyetimizin amaç ve ilkelerine uymayan bazı isteklere yürekten bağlandığı görülmüştür. Kendilerine layık olduğu saygıyı göstermekle birlikte, önerilerinin dikkatle incelenmesi ve oradaki yetkili kişilerin işlerine karıştırılmaması uygun olur. İlk fırsatta Fuat Paşa hazretlerinin de dikkati çekilecektir.[1]

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Özel Arşivi, Kls: 12, Dos: 1335/27-2, Fih: 6'dan aktaran: Cihat Akçakayalıoğlu, *Atatürk Komutan, İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle*, ATASE Yayınları, Ankara, 1998, s.208-209.

1 Akçakayalıoğlu, metni bu haliyle yayımlamıştır. (Y.N.)

BEYANNAME*

(26 EYLÜL 1919)

Konya'da 12. Kolordu, Erzurum'da 15. Kolordu, Ankara'da 20. Kolordu, Diyarbekir'de 13. Kolordu, Niğde'de 11. Fırka Kumandanlıklarına.

Adana, Van, Erzurum, Trabzon, Bitlis, Diyarbekir, Elaziz, Kastamonu, Ankara, Konya, Hüdavendigâr Vilayetlerine ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine.

Erzincan, Canik, Kayseri, Maraş, Urfa, Niğde, Antalya, Isparta, Burdur, Denizli, Afyon Karahisar, Karesi, Eskişehir, Bolu, İzmit Mutasarrıflıklarıyla Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyelerine. Elaziz'de 11. Kolordu Ahzı Asker Reisi Vehbi Beyefendi'ye, Giresun Heyeti İdaresi'ne, Şehremaneti'ne.

Sivas
26 Eylül 35 [1919]

Beyanname

Ferit Paşa kabinesinin pak ve nezih Anadolu'da yegâne kirli dayanak noktası olan Konya Valisi Cemal Bey'in, Konya'da vatan ve milletimiz aleyhinde yabancılara dayanarak yapmış olduğu ihanetkârane harekâtı, cidden hamiyet erbabına ve bilhassa Konya muhterem ahalisine pek ziyade kan ağlatmakta idi. Bu defa adı geçen Cemal Bey'in harekâtındaki alçaklık[1] orada bulunan yabancıların dahi nefretle bakmasına sebep olduğundan, kendisi milletle karşı karşıya bırakılmıştır. Cemal Bey, son bir çırpınış hareketi olmak ve neticede kendisini terk eden yabancıları müdahaleye mecbur kılabilmek boş hayaliyle, hapishanede bulunan bütün kanlı katil tutukluları çıkarıp silahlandırmak ve kendisine cinayet vasıtası kılmak istemiştir. Artık bu kadar

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 107, s.110-111; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 107, s.1019-1020; Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Arşivi, Klasör No: 31, Dosya No: 102, Fihrist No: 6'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Şubat 1989, sayı 87, yıl 38, Belge No: 2085, s.11-13. 15. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, s.373-376. Ayrıca bkz. Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, c.I, Türk Tarihi Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s.321-322.
Kansu, metni 27 Eylül 1919 tarihiyle yayımlamıştır. (Y.N.)

1 Bu sözcüğün aslı olan "habaset" karşılığında, *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler* ve *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber* kitaplarında, hatalı olarak "hıyanet" sözcüğü yer almıştır. (Y.N.)

adice ve alçakça harekete teşebbüs eden bir şahsın Konya vilayeti şahanesini daha fazla lekelemesine tahammül doğru olamayacağını takdir eden halk, hamiyet ve kahramanlığın gereğini göstermeye girişmekte tereddüt etmemiştir. Bunun farkına varan Cemal Bey, bugün hempalarıyla İstanbul'a firar etmiştir. Adı geçenin İstanbul'a varmadan evvel ele geçirilmesi ümit edilmektedir. Ferit Paşa ve Dahiliye Nazırı Adil Bey'in en nüfuzlu zannettikleri fesatlık aletlerinin akıbetini asil milletimizin nazarı dikkatlerine ve Ferit Paşa kabinesinin de nazarı ibretine koyarız.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(27 EYLÜL 1919)

27 Eylül 335 [1919]

Ferit Paşa kabinesinin Anadolu'da yegâne kirli dayanak noktası olup, geçenlerde firar eden Konya Valisi Cemal Bey'in akıbetinin asil milletimizin nazarı dikkatlerine ve Ferit Paşa kabinesinin nazarı ibretine bir beyanname ile konulması kararlaştırıldı.

Mirliva Abdülkerim Paşa'nın kabine ile anlaşma yolu bulmak maksadıyla devam eden aracılık teklifine karşı, milletin zatı hazreti padişahiye karşı beslemekte olduğu tükenmez sadakat defalarca teyit edilerek, bugün milli azim ve kararın, vatani hıyanetleri sabitlik mertebesine varan Ferit Paşa kabinesinin düşmesi ile, yerine, namuskâr ve milli emellere itaat ve hizmet eden bir heyetin oturması olduğu, gerekçeleri ve ekleriyle, enine boyuna kendisine izah kılındı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 14; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.9.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

KERİM PAŞA İLE TELGRAF BAŞINDA HABERLEŞME*
(27 EYLÜL 1919)

Sivas
27 Eylül 1919
Saat: 11 evvel

(Kerim Paşa ile Telgraf Başında Haberleşme)

-Mustafa Kemal Paşa telgraf başındadır. Kerim Paşa'ya söyleyiniz, buyursunlar diyorlar.

-Zatı samileri Mustafa Kemal Paşa hazretleri misiniz, ruhum?[1]

-Evet. Muhterem Kerim Paşa hazretleri.

Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa hazretlerine: (Paşa'ya söyleyiniz, anlar, hazreti evel karşınızdadır). Afiyeti âlileri inşallah iyidir kardeşim. Vatan ve hayrın emrinde büyük vatanperver kardeşim ile ve yüce Temsiliye'den candan dostlarla fikir alışverişi yapmak isterim. Hâkipayinize iletilmek üzere Ali Fuat Paşa vasıtasıyla bir telgraf göndermiştim. Elinize geçen işte o telgraf esası üzerine, makul bir çözüm, inşallah meyvesini toplarız. [...]

Kerim Paşa hazretlerine (kutbil'aktap deyiniz anlar). Şimdi cevap veriyorum.
Pek muhterem ve nezih kalpli kardeşim Abdülkerim Paşa hazretlerine:

1. Elhamdülillah afiyetim berkemaldir. Büyük ve asil milletimizin meşru haklarını müdrik ve onu muhafaza ve müdafaaya bütün mevcudiyetiyle girişmiş olduğunu görmekle pek mesudum. Âcizleriyle ve Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin Heyeti Temsiliyesi'yle fikir alışverişi yapmak hususunda gösterilen arzuya samimiyetle teşekkür ederiz. Heyeti Temsiliye üyelerinden Erzurum Temsilcisi ulemadan Raif Efendi hazretleri ve Erzincan ve Dersim Temsilcisi Şeyh Hacı Fevzi Efendi hazretleri ve eski Bahriye Nazırı sevdiğiniz kardeşlerden Rauf Beyefendi hazretleri ve eski valilerden Sivas ve Tokat ve Havalisi Temsilcisi Bekir Sami Beyefendi hazretleriyle, Bitlis ve Havalisi Temsilcisi Mazhar Müfit Beyefendi hazretleri ve İstanbul aydınlarının özel delegeleri Vaşington Sefiri Kebiri Ahmet Rüstem Beyefendi hazretleri ile pek çok

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 112, s.116-129; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.1026-1039.

1 İtalik dizilen bölümler Abdülkerim Paşa'ya aittir. Abdülkerim Paşa'nın konuşmalarına özetlenerek yer verilmiştir. (Y.N.)

sevdiğiniz Kara Vasıf Beyefendi ve İsmail Fazıl Paşa hazretleri, Samsun ve Havalisi Temsilcisi eski Üçüncü Kolordu Kumandanı Refet Beyefendi, Batı Anadolu Temsilcilerinden Ömer Mümtaz Bey, Husrev Sami Beyefendiler ve Diyarbekir Havalisi Temsilcisi İhsan Hâmit Bey, Van ve Muş Havalisi Temsilcilerinden Mirza Beyzade Hacı Musa Bey bu anda yanımda bulunmaktadırlar. Hepsi Fuat Paşa hazretleri vasıtasıyla çekilen telgrafnamenin manasına vâkıftırlar. Ve şimdi cereyan eylemekte bulunan haberleşmeyi takip ediyorlar, hepsi samimiyetle gözlerinizden öperler. Diğer temsilci arkadaşlara da haber gönderdim. Burada bulunmayıp bazı özel vazifelerle meşgul olan temsilci arkadaşlarla da daima makine başında temas ve irtibat halindeyiz. Dolayısıyla Heyeti Temsiliye'miz ile arzu buyurulduğu gibi ve en seri bir şekilde fikir alışverişi buyurmaları imkân altındadır. Hepimizin ciddi emellerinin, vatan ve milletin selamet ve saadetine ait makbul bir hal şeklinin meyvesini toplamaktan ibaret bulunduğuna şüphe yoktur. Ancak bu hususta esas aldığınız telgrafnamenin manası bilmem ne dereceye kadar kuvvetli bir dayanak olabilir. Zorlukları halletmek isteyenlerin çıkış noktaları, ahvalin hakikatine uygun olmak gerektir. Müsaade buyurursanız, siz biraderimizin telgrafnamesinin muhteviyatından izaha ve sorulmaya muhtaç görülen bazı noktaları burada tekrar edeyim. Muhterem büyük padişahımız efendimiz hazretlerinin beyannamei hümayunlarındaki uyarıların, hükümet ve milletimizin yegâne peyveste[1] olacağı gayesinde tamamen ortağız. Asil milletimizin ve hepimizin zatı akdesi hilâfetpenahiye olan hürmet ve sadakat bağlarımızın sarsılmaz bulunduğuna asla kimsenin şüphe ve tereddüt etmeye hakkı yoktur. Hakanı celilüşşanımızın her türlü emellerine ve iradelerine baş eğmek, bizim için büyük bir nimettir. Âcizleri aylarca önce, bu halis hakikati, vicdanımın bütün samimiyetiyle hâkipayi şahaneye arz etmiş idim. Bugün ve ilelebet bu kurtuluş noktasına sadakatim katidir. Bütün mesai arkadaşlarımın kati hissiyat ve görüşleri aynıdır. Genel olarak, büyük ve âlicenap ve vefakâr milletimizin dahi bundan başka türlü mütehassis olmasına imkân tasavvur edilemez. Halifei akdes ve padişahı celilüşşanımız hakkındaki sadakat ve kulluk ve sonsuz hürmetlerimizin her ne olursa olsun daima muhafaza edileceğini bütün mukaddesatımız üzerine yemin ile bir kere daha burada teyit eyleriz. Yalnız, dayanak noktası alınan hümayun beyannamesi muhteviyatının bizlere ve asil millete değil, Ferit Paşa ve arkadaşlarına bir hitap ve azarlama olduğu, küçük bir bakış ve inceleme ile ortaya çıkacak açık şeylerdendir. Hakikaten padişahın temiz kalbini derin üzüntülere düşüren ahval ve harekât, milletimiz tarafından değil, fakat Ferit Paşa, Dahiliye Nazırı Âdil Bey, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa ve bunların mesai arkadaşları olan Harput Valisi Ali Galip Bey, Ankara Valisi Muhittin Paşa, Trabzon Valisi Galip Bey, Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey, Konya Valisi Cemal Bey taraflarından işlenmiştir. Malatya ihanetkârane teşebbüsü, Çorum hainane tertibi, Konya çırpınma teşebbüsü, hakiki safhalarıyla bilginize ulaşmış değilse, zatıâlinizi de hallin başlangıcı olmak üzere tasavvur buyurduğunuz noktada isabetsizlikten dolayı mazur görürüz. Milletin bütün bu suikastlara karşı yapmaya mecbur olduğu ve hiçbir şekilde mahalli sükûnet ve asayişi sekteye uğratmayan ve sırf zararları ortadan kaldırma maksadından ibaret olan ilk harekâtı, hainane teşebbüsleri kırmak, faillerini ya yakalayıp tutuklamak veya firara mecbur bırakmaktan ibaret bulunmuştur. Bu hakikati İstanbul'a firar eden Kastamonu Valisi Ali Rıza ve Konya Valisi Cemal Bey'in lisanından dahi işitmekle teyit

1 Peyveste: Ulaşmış, bitişik. (Y.N.)

etmek ve bu şekilde zan ve şüpheleri gidermek mümkündür. Hümayun beyannamesinde memleket ve milletimiz mukadderatı hakkındaki yabancı görüşlerinin lehimize değiştiğine dair olan hümayun ifadeleri tek hakikattir. Ancak bu büyük değişiklik, hiçbir vakit Ferit Paşa hükümetinin takip eylediği siyaset neticesi değildir. Bu güzel netice, milletimizin mevcudiyetini göstermek ve ispat etmek konusunda kendisinin aldığı azimkârane teşebbüsün semeresidir. İşte velinimeti biminnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerini bu noktada aldatıyorlar. Milletimizin gelişen her türlü teşebbüsleri, devletimizin esas ve hayati menfaatleriyle tamamen birleşmiştir ve kurtuluş çaresi ve hayat dayanağı, ancak ve ancak Kuvayi Milliye'nin etken ve milli iradenin, hilafetpenahın mukaddes emelleriyle birleştirilerek hâkim olmasındadır. Bu sağlam ve meşru esastan zerre kadar sapmak, maazzalahü tealâ devlet ve millet ve vatanımız için acı hüsrana yol açar ve yüce hilafet ve saltanat makamının dokunulmazlığını ihlal eder. Asil milli harekâtımızı kötü yorumlayıp ilan etmekten geri kalmayan zavallı kötü niyetlilerin çok olduğu muhakkaktır. Fakat derin üzüntülere değer ki, bu kötülük ve melanetin başında devleti ebet müddetimizin başköşesindeki Ferit Paşa ve nezaret mevkilerinde bulunan Âdil Bey, Süleyman Şefik Paşa gibi devlet adamları bulunuyor. Memleketimize takım takım Bolşevikler girdiğini ve milli harekâtın Bolşevik harekâtı olduğunu resmen ilan edenler ve yayanlar, bu bedbahtlardır. Asil ve nezih milli harekâtımızın İttihatçıların son çırpınış harekâtı olduğunu ve İttihatçıların parasıyla çevrildiğini resmen ve alenen cihana, yabancı gazetecilere söyleyen, bu gafillerdir. Anadolu'da karışıklık olduğunu ajanslarla resmen ilan eden ve Mütarekename özel maddesine göre muazzez vatanımızı düşman işgaline maruz bırakmak isteyen bu cahillerdir. Malatya'da İslam ahaliyi Sivas İslam ahalisine karşı boğazlaşmaya sevk etmek isteyen, bu zavallılardır. Milli harekâtın önüne geçeceğim diye, Sivas'ın ve milli hassasiyetin görüldüğü her yerin İngilizler tarafından işgalini isteyen, bu hainlerdir. Bununla birlikte, tıpkı siz biraderimizin tasavvurları gibi, kötü niyetlilerin bu güzel memleketin üzerindeki iftiralarını ve melanetlerini aleni takip etmelerini kırmak ve onları ümitlerinin pususunda felçli ve cansız bırakmak ve devleti ebet müddeti Osmaniye ile muazzam İslam milletimizin sırf vatanın selametine ait noktada icraatını birleştirmek, bizim dahi en yüce gayemizdir ve elhamdülillâhi tealâ asil ve nezih ve meşru olan bu gayenin elde edilmesinin temininde artık milletimiz her türlü kötü niyetli eserleri kırmış ve bütün kahramanlığıyla azimkârane adımını atmıştır. Bütün yabancı devletleri, Ferit Paşa ve arkadaşlarının zaafını ve cehaletini ve kendi millet ve vatanları aleyhindeki alçakça icraatını eserleri ve belgeleri ile kati olarak öğrendi. Ve istisnasız hepsi büyük bir iyi niyetle milletle ve bizlerle şahsen temas ve münasebete girdi. Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar ve en nihayet İngilizler dahi milletimizin ne dereceye kadar haklı ve maksadında meşru olduğunu ve yaygın kuvvetini ve azimkârane niyetini ve buna karşılık merkezi hükümetin ne kadar asılsız ve millet ile alakasız bir aciz heyet olduğunu takdir etti. Milletimize karşı, bu gafil ve aciz hükümet heyetine aldanarak reva gördükleri haksız muamelelere bir özür makamında olmak üzere Merzifon'u tahliye etti ve Samsun'u dahi tahliye edeceğini bildirdi ve bu tahliyeye başladı. İngilizler, bilhassa devlet ve miletimizin dahili işlerine ve meşru maksat takip ettiği tahakkuk eden milli harekâtımıza katiyen müdahale etmeyeceklerine dair Eskişehir'den gönderdikleri bir özel heyet ile söz verdiler. Milleti, mukadderatını denetlemede kabine ile karşı karşıya serbest bıraktılar. İşte milli teşebbüslerimizin, bağımsızlığın temini

hususunda elde etmeye muvaffak olduğu ilk netice budur. Bu milli cereyan, ancak, zatı akdesi hümayunun beyannamei şahanelerinde işaret buyurulduğu üzere, memleketimizin her tarafında ve bilhassa devletin can evinde, İstanbul'da, Kanunu Esasi hükümlerine riayetin teminiyle neticelenmiş olacaktır. Mevcut hükümetin geniş derecede bir iyi niyete sahip bulunduğu zannında isabet olmadığını arz etmeme müsaade buyurmanızı rica ederim. Çünkü Ferit Paşa kabinesine birçok münasebetlerle ve bilhassa Erzurum ve Sivas Kongreleriyle halin hakikatinin izahında kusur edilmediği gibi, bizzat tarafı acizanemden dahi Ferit Paşa'ya hitaben Erzurum'dan Sivas'a dönüşüm esnasında özel olarak yazdığım tafsilatlı şifre bir telgrafta, milletin kuvvet ve iradesine karşı çıkacak hiçbir kuvvet kalmadığını ve kendisinin muhalefet ve engelleme vadisinde devam etmemesi lüzumunu ve bilhassa milli emeller ile padişahın arzusunu ve hükümetin icraatını birleştirmek için elinde son bir barıştırma kuvveti bulunduğunu ve bu asilane harekete girişmesi halinde yüce Osmanlı devletinin tarihinde yeni bir altın sayfa vücuda getirebileceğini bütün samimiyetle bildirmiştim. Bu gafil zat buna cevap vermemekle beraber, Anadolu'daki mukaddes ve yaygın milli cereyanı, İttihatçıların ve birkaç kişinin tahriklerinin eseri olduğunu ilan etmekle yetindi ve menfaat hırsıyla ve cehalet ve gafletin körlüğüyle iki tarafı idare ederek mevkiini muhafaza edebilecekleri batıl zannında bulunan birkaç valisinin aldatıcı raporlarını benim nezih ve vatanperverane uyarılarıma tercih etti. Bugün her türlü alçaklık ve hıyanet ve acz ve miskinlik mevkiinde kaldıktan ve millet de bütün ahvalin hakikatlerine tam açıklığı ile vâkıf olduktan sonra, bize düşen vazife, en seri hareketle zatı akdesi hümayunun mukaddes beyannamesinde irade buyurdukları üzere, yakında barış görüşmelerine davet olunacak Osmanlı delegelerinin Konferans karşısında milletle ahenk içinde, mevcudiyetini ispat edebilecek, milletin hürmet ve itimadına mazhar ve Kuvayi Milliye'ye dayanan ve milli emellere itaatkâr liyakatli zevattan olmasını bir an evvel temin eylemektir. Bu da âcizane zannımıza göre, Ferit Paşa'nın derhal mevkiini terk eylemesi ve zatı akdesi padişahinin mutemedi ve fakat milli emellere tamamen itaatkâr bir zata kabine riyasetinin verilmesiyle mümkündür. Ferit Paşa'da zerre kadar hamiyet ve vatanperverlik hissi mevcut ise, mevkiinde bir dakika bile fazla kalmasının, millet ve memleket için zararların artmasına ve hatır ve hayallerine gelmeyen büyük vahamete sebebiyet vermekten başka bir semere veremeyeceğini anlaması gerekir. Eğer kendi şahsi şerefleri ve hayatları hakkında herhangi bir tereddütleri varsa, bugün için bu gibi şeylerle meşgul olma tenezzülünden pek yüksek olan milletimiz adına kendilerine istedikleri tarzda söz ve teminat vermeyi dahi milletimizin menfaati icaplarından sayarız. Fakat tuttukları yanlış yolda inada ve direnmeye devamları halinde doğacak neticelerin mesuliyeti kendilerine dönecektir. İşte siz biraderimizin telgrafnamesi ve vuku bulan hayırlı teşebbüsleri münasebetiyle bir defa daha ve son defa zatı asilaneleri gibi, kalbi cidden vatan ve millet aşkıyla ve sevgili ve muhterem hakanımıza muhabbet, kulluk ve sadakatle dolu olan namuslu ve mert, kadim arkadaşım ve kardeşlik hatırasını daima hürmetle muhafaza eylediğim kardeşim Abdülkerim Paşa hazretleriyle de ulaştırmış olmak, bizim için her türlü vicdani huzurun teyidine vesile olmuştur.

2. Milli harekât, bütün genişliğiyle İstanbul'a ilerlemektedir. Bittabi Ferit Paşa ve arkadaşları buna tamamen vâkıftır. Zatıâlileri dahi bu malumatı talep buyurunuz ve aydınlanınız. Şimdi gözlerimizin önünde duran en son telgrafnamelerde Kütahya'nın milli

süvari kuvvetleri tarafından işgali ve Kütahya'daki İngiliz kuvvetlerinin özel trenle kuzeye hareketlerini ve Çiftehan'a gelen bir İngiliz heyetinin oradaki Kuvayi Milliye Kumandanı'na, İngilizlerin Türklerle elli senelik bir dostluk ve kardeşliğe sahip bulunduğunu ve milli harekâta karşı tamamen tarafsız kalacaklarını temin eylediği ve hatta arzu edersek yardıma hazır bulunduklarını bildirdiği ve İzmit, Bolu, Zonguldak, Şile'deki Kuvayi Milliye'nin hareket için emir bekledikleri bildirilmektedir. İstanbul'da hükümetin tamamen vâkıf bulunduğunuz tekmil baskılarına rağmen hazırlanmış olan Kuvayi Milliye, İngilizlerin teminatı meveddetkâranesile[1] derhal harekete geçebilirler. Konya Valisi'nin firarı üzerine Konya'da genel ve büyük bir toplantı yapılarak, ünlü ulemadan Hoca Vehbi Efendi hazretleri ahalinin oybirliğiyle vali vekâletine seçiliyor.

Aziz kardeşim, artık bütün bu harekâtı durdurmak yalnız ve ancak bir şeye bağlıdır ki, o da, cidden zatı hazreti padişahiye sadık ve milli emellere bütün meşru manasıyla itaatkâr bir zata kabine riyasetinin verilmesine ve ancak bu zatın milli emelleri anlayarak ona göre tedbirler almaya girişmesine bağlı bulunduğunu arz ederim.

Bütün bu söylediklerimize göre bir görüşünüz varsa lütfen bildirmenizi rica ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

C: Evvela zatıâlileriyle birlikte bulunan ve yüksek isimleri belirtilen muhterem zevatın hepsine selam ve tekrimimi[2] *arz ve ulaştırmaya lütuf buyurmanızı rica ederim. Muazzez kardeşim, şimdiki ahvalin zorluklarını kaldırmaya hizmet eder ümidiyle başladığım kısa konuşmanın bütün safhalarını zatıâliniz izah ettiniz. [...]*[3]

-Kerim Paşa hazretleri; lüzumundan fazla izahat asıl maksattan tarafları uzaklaştırabilir. Ve bir de beyannamei hümayunun yorumlarıyla fazla meşgul olmak faydasızdır. Rica ederim asıl mesele üzerinde görüşelim!

-Asıl mesele üzerine görüşeceğiz. Müsaade buyurunuz devam edelim, Efendim.

-Rica ederim en son söz ve teklif üzerinde anlaşalım.

-Evet oraya geleceğiz, Efendim.

-Kerim Paşa hazretleri; maksatlarımızın ortak olduğuna şüphemiz yoktur. Her halde vatanımızın bütünlüğünü, milletimizin bağımsızlığını, mevcudiyetimizin müdahale ve taarruzdan korunmasını temin etmek ve bilhassa yüce saltanat ve hilafet makamına bağlılığımızı sonsuz sadakatkârane hissiyatı ile muhafaza eylemek mukaddes gayesiyle vuku bulmakta olan meşru mesaimiz ve milli gösterilerin artık daha fazla yanlış anlaşılmasına ve düzeltilmeye muhtaç görülmesine ve özellikle bu düzeltme ve değişiklik için de cinayet ve ihaneti sabitlik mertebesine varan bir kabine erkânının meşru olmayan müdafaalarının esas alındığını görmeye tahammülümüz yoktur. Biz zatıâlii biraderilerinin asil hissiyatına tam emniyetimiz bulunduğu için, son vaziyeti izah ve milletin kati taleplerini arz ettik. Bilmem tekrarı lazım mıdır? Zatıâlileri bu neticelenmesi gereken milli arzuya

1 "Sevecen teminatıyla". (Y.N.)
2 Saygı. (Y.N.)
3 Abdülkerim Paşa görüşlerini açıklamayı sürdürür. (Y.N.)

karşılık Ferit Paşa kabinesinin yüce devletin sadaretini hâlâ kirletmesine aracılık etmek istiyorsanız, bu mesainiz hiçbir faydalı semere vermeyeceğinden başka, biraderilerinin hakkındaki kadim kardeşlik hissiyatımızın da sarsılmasına sebep olacağından endişe ederim. Şimdi Ferit Paşa an kaybetmeden mevkiini bir namus ehline terk edecekse ve buna kanaatiniz varsa, hallolunacak hiçbir müşkül kalmamıştır. Aksi takdirde yapmakta olduğunuz iyiliksever aracılık, kalbinizin kırılmasından ve boşuna bir yorgunluktan başka bir neticeye varmayacaktır ve Ferit Paşa'da mevkii muhafaza hırsı baki ise, bunun memleket için ve millet için zarar getireceği açıklığına karşı, milletin nihayetinde kendisinin acı akıbete uğramasına sebebiyet vereceğine emniyet etmekte olduğuna bir an bile tereddüt olunmasın. İşte kardeşim, milletin ve millet namına heyetimizin telaffuz edebileceği en son ve en kati söz, bundan ibarettir. Vuku bulmakta olan fiili teşebbüslerimizde bu hakikati seniyei cenabı tacdarı azaminin[1] sarsılmaz anlayışına arz ve ulaştırmaya yöneliktir. Zatı biraderileri ancak bu asilane vazifeyi yapmakla, bugün vatan ve miletin zatı samilerinden beklediği dini ve milli vazifeyi yapmış olursunuz.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,

Sözü uzatmamak tabii asıl maksattır. Ve asıl gaye, vatanın hayati menfaatleri hedefidir. Kardeşim, ben sırf şahsi görüşlerimle sizlere olan kardeşlik ve yüksek alakama dayanarak burada bir barıştırma teşebbüsünde bulunmak istedim. Hiçbir şekilde hükümetin bir nüfuz veya maksadını desteklemeyi lüzumlu görerek kendimi alakalı kılamadım. Onun için hükümet müdafaaları benim yazılarımın haricinde kalır... [...]

Abdülkerim

Saat: 4,5 sonra'da

Kerim Paşa Hazretlerine

Yüksek beyanatlarının esas noktalarına sıra ile cevap arz edilecektir. Zatıâlii biraderilerini, hakkımızdaki kardeşlik alakasına dayanarak işbu hayırlı teşebbüse girişiklerinden dolayı ne derece haklı bulmakta isek, bizce kendiliğinden düşmüş olan Ferit Paşa ve arkadaşlarının alçakça harekâtı hakkında özellikle arz ettiğimiz izahattan sonra, artık böyle bir heyetle barıştırmanın vatan ve milletimize zararlı olacağını takdirde, o derece sürat gösterileceğine itimat etmek isteriz. Şu mühim ve tarihi zamanda tıpkı zatıâlileri gibi, hükümetin, milletin emellerinin gerçekleştiği yer, aynı zamanda her ikisinin tek yürekli ve tek yönlü olamamasından pek üzgünüz. Milletin bütün hudapesendane mesaisi sırf bu yönün teminine yöneliktir.

Bize lütfen işitmeyi hatırlattığınız harici tehlikeler hakkında açık ve kati ve sağlam en son bilgilere sahip bulunmaktayız.

1 Padişaha hitap biçimlerinden. (Y.N.)

Hükümet ile şu ana kadar hiçbir temas ve münasebette bulunmayıp da, bu kere ve fakat artık ne yazık ki hükümet milletin her bakımdan itimatsızlığına uğradıktan sonra temas ve münasebet aramaya kalkışmanız pek çok sevdiğimiz zatı biraderileri için bir kötü tesadüf ve talihtir. Padişahımız efendimiz hazretlerinin yüksek heyecan gösteren milletimizin gösterilerini pek yüce ve meşru bir gaye şeklinde belirtmiş olduğu hakkındaki asilane teyidinize hassaten teşekkürler eder ve bu vesile ile de şanlı padişahımıza sonsuz hürmet ve sadakatimizi tekrar eyleriz. Şimdiye kadar müşkülatı halletme makamını hakkıyla kazanan süddei mülûkâneye[1] maruzat ve istirhamlar ulaştırmayı engelleyerek ihanetini sağlamlaştıran Ferit Paşa kabinesine de lanet etmekten kendimizi alıkoymak mümkün değildir. Hakikaten bu melanetkârane engelleme olmasaydı, meselenin hallinin, tasavvur buyurulduğu gibi kolay olacağına şüphe yoktu.

Hükümetin katiyen çekilmesine ait kati kararlar üzerine, efradını cami ve ağyarını mani[2] bir yüce eserin vücut bulduğu müjdelerini bekliyoruz. Bu yüce eserin zatıâlileri ve acizleri gibi bir iki ferdin değil, bütün milletin istirhamları neticesi olarak büyük padişahımız efendimiz hazretleri tarafından tesis buyurulacağı bir tabii emirdir.

Bütün bu haberleşmemize maddi bir netice vermiş olmak için müsaade buyurursanız zatıâlii biraderilerinden şu soruyu soralım:

Maksat ve gayelerimiz bir ve bilhassa millet ile hükümetin tek yürek olması kati emeldir. Bugün iktidar mevkiini işgalde inat eden Ferit Paşa kabinesinin aciz ve ihaneti milletçe bellidir. Dolayısıyla bizim ve zatıâlileri gibi hamiyet erbabı ve vatanperverinin alacağı teşebbüsün gayesi ne olmak lazım gelir? İdaresinin her dakikasından millet için, gelecekteki mukadderatımız için, yeni bir felaket sebebi hazırlamasından başka bir semere beklenmeyen Ferit Paşa ile milletin arasını bulmak imkânsızlığı ile meşgul olmak mı, yoksa bir an evvel bu meşru olmayan heyetin yerine, ihtiyaçları ve mukadderatı memleket ve milletle denk bir yeni heyetin devlet işlerini üstlenmesi lüzumunu zatı akdesi hümayuna arz ve ulaştırmaya yol aramak mıdır? Lütfen bu iki noktadan biri için evet veya hayır şeklinde cevap verirseniz, Allah'ın ve milletin nezdinde bütün asaletleriyle süslenmiş kalacağına şüphe olmayan asilane teşebbüslerinin bizlere ait tarafındaki safhasını iyi tamamlamış olursunuz. Cümleten asil ve temiz vicdanınızın yansıması olan gözlerinizi öperiz kardeşim.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son cevaba ait kanaatim:

Süddei seniyei mülûkâne[3] her müracaatın ve bütün müşkülatın halledildiği makam olup meşru bir devlette bu atebei ulya bütün millet fertlerine yönelen mihraptır. Aynı zamanda, Anadolu'nun bütün maruzatının hilafetpenahilerinin kapsamlı düşüncelerine sunulduğu hakkında bendenize malumat vermişlerdir. O halde herkesin işlerinin kıblesi ve

1 "Padişahlık makamı" anlamında. (Y.N.)
2 "Aynı özelliği taşıyanları toplayıp, yabancı olanları dışarda bırakan" anlamında bir deyim. (Y.N.)
3 "Padişahlık makamı" anlamında. (Y.N.)

yüce maksatların kabul yeri olan padişahımız efendimizin hümayunlarının her şeyden haberi vardır demek ve açık suretlerin ortaya çıkışı veya devamı hudapesendaneleri nezdinde istikrarlı bulunuyor demek lazım gelecek. Hümayun beyanatının memleketin idaresine ve saffhalarına ait geçen diğer noktalarından çıkarılan manalar da gözler önündedir. İşte kardeşim, bütün mevcudiyetimizle bu güzel vatanın kurtuluşu için sığınılacak yerin dayanağı etrafında milletin emellerinin, harici perişanlıkların alçak menfaatlerini reddedip çürütecek şekilde halline inşallah kudretimiz yeter. Bu büyük maceranın en son girdiği safhalar sökülmüş olsaydı, ah bütün vatan zindeliğiyle tek dil olarak harice haykıracaktı. Bizim vatanımızın hakkı bu ağız dalaşıyla haleldar olamaz ve padişahı hakempenah efendimizin hümayunlarının emelleri de, vatanın bunu maddeten kucaklamasıyla selamet sahiline ulaştıracaklar ve yine Allah'ın azameti icabı, Cenabı Mevlâ nice yüce sebepler yaratması ile de telkin ile bu müşkülküşa düğümü tamamen hal buyuracaktır. Elbette ki Hudanın emri güzeldir ve yakındır. "Yedullahi fevka eydihim"[1] *ayetimiz bikeremi mevlâ milli haklılığımız yüceliğinde kutlu ve hayırlı olacaktır. İşte ruhu Kerim budur, ruhu muazzezim.*

Abdülkerim

Saat: 6,10 sonra

Büyük Hazret,

Yüce mihrabı ümmet ve millet bilmekteki kati kanaatimiz icaplarındandır ki, her türlü milli maruzat ve istirhamları süddei seniyei mülûkâneye arz ve ulaştırmaya fırsat aramaya teşebbüsten geri durmadık. Ferit Paşa ve arkadaşlarının, bu has ve nezih emele set çekmeye çalışmasına rağmen, yine aynı kulluk yolunda devam etmekteyiz. Yalnız burada müsaade buyurursanız büyük bir hatadan zatıâlii biraderilerini kurtarmak maksadıyla arz edelim ki, Anadolu'nun bütün maruzatının hilafetpenahilerinin kapsamlı düşüncelerine sunulduğu hakkındaki malumata, milletin henüz itimadı kati değildir. Çünkü millet emindir ki, sevgili ve büyük hakanları, ihanetkârane fiil ve harekâtı sabit olan birkaç şahsı, hiçbir vakit bütün kalp ve vicdan ve mevcudiyetleriyle ve en derin kulluk hissiyatı ile padişah ve halifelerine bağlı bulunan koca asil milletlerine tercih buyurmazlar.

Bütün mesaimiz güzel vatanın kurtuluşu için sığınılacak yerin dayanağı etrafında sağlam ve idrak etmiş bir kütle teşkilidir. İnşallahu taalâ bugünkü hal dahi tam sükûnet ve muvaffakiyetle geçecektir. Bütün vatan, bütün zindeliğiyle, hariçten evvel dahilde ve bütün üzücü ahvale sebebiyet veren Ferit Paşa ve mesai arkadaşlarına karşı tek dil olarak haykırmaktadır. Cenabı kadiri mutlakın her türlü müşkülküşa düğümlerin halline vasıta yaratacaklarından eminiz.

En güzel ve yakın olan Huda emrinin tecellisiyle bedbaht ve mazlum asil milletimizin kurtuluş ve selamete mazhar olmasını deryayı rahmeti izzetten yalvararak ve afakı daima bir dûdu muannitle sarılı olan[2] İstanbul'daki bazı zevatın hakikati görmekteki alçakça

1 "Allah'ın eli her elden üstündür" anlamında. (Y.N.)

2 Tevfik Fikret'in *Sis* şiirindeki "Sarmış yine âfakını bir dûd-ı muannid" (Sarmış yine ufuklarını inatçı bir duman) dizesine gönderme yapılıyor. (Y.N.)

inatlaşma hissinin yok olmasını bekleriz. Milletin asil ruhu işte böyle mütehassistir. Muhterem kardeşim yalnız tekrar etmekliğime müsaadenizi rica ederim ki, evet veya hayır şeklinde cevap verilmesini istirham eylediğimiz sorular, ne yazık ki cevapsız bırakılmıştır. Azizim! Yedullahi fevka eydihim,[1] fakat, bununla beraber müşkülatı ve meseleleri halle girişenlerin kararlaştırılmış bir hedefi olmak gerektir. Malumu biraderileridir ki, yedi sekiz saatten beri birbirimize açıkladığımız fikirler ve görüşler, âcizane zannımızca ne zatıâlinizde ve ne de bizde hiçbir türlü yeni intibalara en ufak bir tesir dahi yapamamıştır. Millet ilahi azamete ve hilafetpenahinin hakiki emellerine dayanarak ve sığınarak maksadına ulaşacak ve taleplerini temin eyleyecektir. Bu konuda Huda emrini yerine getirecektir. Ve buyurduğunuz gibi, milli haklılığımız kutlu ve hayırlı olacaktır. Cömertçe dualarınızın eksik edilmemesini rica ederim. Çalışma bizden, yardım Hudayı lemyezeldendir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son iki sözüm ruhum: Milli emellerin vatanın korunmasına ve yüksek haklara ait esaslarını yüceltmek ve muhafaza etmek şartıyla bütün haberleşmemizden hem mevcut hakikatler ve hem de halis temenniler açılıp beyan edilmiştir. Zannedersem şimdiki ahvalde bunların büyük vaziyetleri ve yedullah yüce âyeti de hayrile kabul buyurulmak üzere sarf edilmiştir. İşte ruhum hepsi bu.

Herkesi muhabbetlerle kucaklarım. Allaha ısmarladık yine görüşeceğiz muazzez kardeşim, Efendim.

Abdülkerim

Teşekkür ederim kardeşim. İnşallah yine görüşmekle müşerref oluruz. Halis niyetleri büyük sevaplara sebep olur. Biraderilerinin hatırında kalmak üzere, son bir cümle arz ediyorum. Millet kuvvetli, müdrik, azminde katidir. Fiili harekât seri cereyanını almıştır. Zatı şevketsimatı tacidarı azaminin[2] lütfen ve iyilikle karar vermeleri ve meseleyi halletmeleri zamanıdır. Ve bu kararın –ki, her türlü kararların üstünde ve şüphesiz asil milletleri hakkında hilafetpenahinin mahsus lütfunu ihtiva edecektir– verilmesi anında her şey tam nizamını bulmakta bir an gecikmeyecektir. Allaha emanet olunuz kardeşim.

Mustafa Kemal

-Allaha ısmarladık cümleten gidiyoruz.

-Allah selamet versin, Efendim.

1 "Allah'ın eli her elden üstündür" anlamında. (Y.N.)
2 Padişaha hitap biçimlerinden. (Y.N.)

CANİK MUTASARRIFI HAMİD BEYEFENDİ'YE*

(27 EYLÜL 1919)

Sivas
27.9.335 [1919]

Canik Mutasarıfı Hamid Beyefendi'ye

Zarf içinde gönderilen muhtıranın[1] Erzurum yoluyla Kafkasya'ya giden Amerikalı General Harbord'un dönüşünde kendilerine takdimini rica ederim. Adı geçen, muhtırayı almak üzere Samsun'da bekleyecektir, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge)*, c.I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.100-102, Belge No. 5.

1 General Harbord'a yazılan 24 Eylül 1919 tarihli muhtıra kastediliyor. (Y.N.)

20. KOLORDU'YA CEVAP*

(27 EYLÜL 1919)

20. Kolordu'ya Cevap

C. Teşekkür ederim. Pek uygundur. Hepimiz hepinizin gözlerinden öperiz. Kardaşım.

M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi. Vesika No: 297'deki belge Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(28 EYLÜL 1919)

28 Eylül 335 [1919]

İzmit'teki milli cereyana muhalefetkâr bulunması hakkında İngiliz temsilcisi Gambel'e Mutasarrıflık vasıtası ile yazılmasına ve Fırka Kumandanı'na icap eden talimatın verilmesine karar verildi.

Dahili ve harici siyasi vaziyetimizin iyileştiği ve her ferdin vatanın selameti namına asayiş temini vasıtalarıyla alakadar olmasının bir beyanname ile tebliği kararlaştırıldı.

Ereğli, Bolu, Adapazarı, İzmit havalisindeki Kuvayi Milliye'nin, kabinenin inatlaşması halinde İstanbul'a harekete hazır bulunduklarının bir tamim ile ilanı kararlaştırıldı.

Konya Valisi Cemal Bey'in firarı ve Vehbi Efendi'nin Vali Vekâleti'ne seçilmesi ile Refet Bey'in karşılanma şekli hakkında bir tamim yazıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 15; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.10.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*
(28 EYLÜL 1919)

Sivas
28.9.1335 [1919]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Ali Fuat Paşa hazretleri delaletiyle, Abdülkerim Paşa imzalı bir telgrafname alındı. 25.9.1335 [1919] akşamı, Ankara'dan Ali Fuat Paşa'yı, İstanbul'dan telgraf başına istediler. Bulamadılar. Kerim Paşa'nın şifresinde, hükümet ve milletin arasını bulmak için, milli harekâtın idarecileri ile görüşmek üzere tayin olunacak mahalle yüksek zevat ile gelebileceği bildirilmekte idi. 27 Eylül 1335'te [1919'da] İstanbul'dan Mustafa Kemal Paşa telgraf başına çağırıldı. Makine başında, Heyeti Temsiliye huzuruyla sekiz saat Abdülkerim Paşa ile haberleşildi. Bütün haberleşmelerden çıkan netice, hükümetin bu aracılığı ileri sürdüğü, zatı akdesi hazreti padişahinin ise, zatı hümayunlarına karşı, bütün milletin zatı hazreti hilafetpenahiye karşı beslemekte olduğu tükenmez sadakat defalarca teyit edilerek, bugün azim ve kararlarının, vatani hıyaneti sabitlik mertebesine varan Ferit Paşa kabinesinin düşmesiyle, yerine namuskâr ve milli emellere itaat ve hizmet eden bir heyetin oturtulması olduğu enine boyuna izah kılındı. Ve milli cereyanın takip eylediği safhalar ve teşebbüsler ..... nihayetine kadar etraflıca anlatıldı. Beyannamei hümayundaki hakikatler, bu görüş açılarından açıklanarak, siyasi vaziyetin lehimizde kaldığı son şekli, sırf milli mevcudiyetin en sonunda gösterilmesine borçlu olduğu, yoksa Ferit Paşa kabinesinin sefihane siyasetinin neticesi olmadığı bildirildi. Sevgili padişahımızın aldatılmakta bulundukları etraflıca anlatıldı. Ferit Paşa kabinesinin bütün siyasi ve dahili hayatiyeti birer birer anlatıldı. Hakiki vaziyeti gören ahalinin, hatta yabancıların İngilizleri bile dahili işlerimize müdahaleden ve milli cereyan aleyhinde bulunmaktan çekindikleri bildirildi. Ve işin en kestirme yolunun, keyfiyeti, şevketmeap efendimize arz etmek olduğu bildirildi. Buna dair verdiği cevabı, Anadolu vaziyetinden hilafetpenah efendimizin haberdar oldukları ve milletin arzusunu yerine getirecekleri merkezinde idi. Buna karşı, vaziyetin tamamen şevketmeap efendimizce malum olduğuna milletin kani bulunduğu,[1] çünkü bu halde zatı akdesi hümayunlarına bağlı bulunan birkaç şahsı elbette tercih eylemeyecektir. Milletin kuvvetli, müdrik, azminde kati bulunduğu ve şevketmeap efendimizin karar vermeleri ve meseleyi halletmeleri zamanı olduğu bildirilmiştir. Kerim Paşa, tekrar görüşeceğini beyan ederek haberleşmeye son vermiştir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1960, s.326; Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hâtıraları*, Vatan Neşriyâtı, İstanbul, 1953, s.224-225.

1 *İstiklâl Harbimiz*'de "bulunduğu", *Millî Mücadele Hâtıraları*'nda "bulunmadığı" şeklindedir. Doğrusu, "bulunmadığı" olacaktır. Bkz. "Kerim Paşa ile Telgraf Başında Haberleşme" (27 Eylül 1919). Bkz. Elinizdeki kitapta s.136. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(28 EYLÜL 1919)

Şifre

Sivas
28.9.1919

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 27.9.1919 tel:

İstanbul hükümetinin Abdülkerim Paşa'yı aracı ederek uzlaşma yönü aramakta ve bir heyet göndermeyi rica etmekte olduğuna dair dün makine başında sekiz saat devam eden haberleşmenin özetini zatıâlii biraderanelerine bugün arz ettik. Bunun incelenmesinden sonra söz konusu müracaata lüzum görülüp görülmeyeceğinin bildirilmesini rica ederiz. Lüzum görüldüğü takdirde Trabzon Valisi'nin, Dahiliye Nazırı Âdil Bey'den milli harekâtımıza muhalefet hususunda hiçbir farkı olmadığından kendisinin asil milli harekâtımıza hiçbir şekilde müdahalesine müsaade buyurulmaması Heyeti Temsiliye kararıyla rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 118, s.137; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 118, s.1048.

TAMİM*

(28 EYLÜL 1919)

Tamim

Protesto

Sivas
28.9.35 [1919]

Ereğli, Bolu, Adapazarı, İzmit ve havalisinden Kuvayi Milliye, merkezi hükümetin mecnunane ve ihanetkârane harekâtından ötürü derhal düşürülmesi lüzumunu, zatı hazreti padişahiye arz ederek bildirmiş ve Ferit Paşa kabinesinin inatlaşması halinde İstanbul'a harekete hazır bulunmuş olduklarını ve bu şekilde hareketlerine karşı İtilaf devletlerinin tarafsız kalacakları hakkındaki teminata tamamen kani bulunduklarını bildirmişlerdir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 371'deki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Telgrafın 15. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği ve fotokopisi için bkz. *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.381-383. Erzurum Vilayeti'ne gönderilen örneği için bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.103.

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(28 EYLÜL 1919)

5910

Erzurum Vilayeti'ne

Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 2486
Saat: 20.58

Konya Valisi Cemal Bey'in, ihanetkârane işleri ve harekâtı milletçe tahakkuk ettikten sonra hempalarıyla birlikte firar ettiğini ve toplanan halkın, oybirliğiyle, ulemayı kiramdan Vehbi Efendi hazretlerini Vali Vekâleti'ne tayin eyledikleri, tamimen tebliğ edilmişti. Heyeti Temsiliye'miz üyelerinden eski 3. Kolordu Kumandanı Refet Beyefendi, otomobil ile Ereğli'ye ve oradan özel trenle Konya'ya dün gece ulaşmıştır. Adı geçenin verdiği malumatta, Konya muhterem ahalisinin büyük bir bayram şeklinde milli gösterilerde bulunarak, hıyaneti tahakkuk eden Ferit Paşa kabinesinin bir an evvel mevkiini terk eylemelerini talep eyledikleri ve asayişin fevkalade mükemmel olduğu ve orada bulunan İngiliz ve Fransız temsilcilerinin, Refet Beyefendi'yi ziyaretle, milli harekâta karşı tamamen tarafsız kalacaklarını bir daha teyit eyledikleri bildirilmiştir.

28.9.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi: 24/3042'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.94-95.

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(28 EYLÜL 1919)

5940

Erzurum Vilayeti'ne

Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 2599
Saat: 21 s.

1. Dahili ve bilhassa harici siyasi vaziyetimiz, elhamdülillah milletimizin asil ve azimkârane teşebbüsleriyle gösterdiği ve ispat eylediği kudret ve mevcudiyet sayesinde memnuniyet verici bir surette düzelmiştir.

2. Vatanımız dahilinde asayişi ihlal eden bir hareketin bile olması, vatani ve milli yüksek menfaatlerimize külliyen aykırı olduğundan, her tarafta alakalılarca bu hususta lüzumlu ve kati tedbirler icra olunacağı tabii bulunmakla beraber, milletin her ferdinin asayişin temini vasıtalarıyla alakadar olarak vatanperverliğin icabını göstermesi lüzumu tamimen rica olunur.

28.9.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi: 24/3041'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV.* Derleyen Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.96. Telgrafın 15. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği ve fotokopisi için bkz. *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.378-380.
İkinci kaynakta yayımlanan belge tarihsizdir ve iki metin arasında birkaç küçük fark vardır. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(28 EYLÜL 1919)

Sivas
28.9.35 [1919]

Zata mahsustur.

15. Kolordu Kumandanlığı'na

C. 26.9.35 [1919] şifreye.

1. Trabzon Valisi Ali Galip Bey hakkındaki karar ve tatbikat pek münasip görülmüştür. Vaziyet aydınlanıncaya kadar Erzurum'da muhafaza altında kalması uygun olur.

2. Kongre telgrafnamesi aslına uygundur.

3. Konya Valisi'nin İstanbul'a firar eylediğinden *(ylb)*[1] kararlaştırılmış bu gibi icraat ve her taraftaki birlik ve azim inşallah milletin milletin[2] meşru emellerinde yakında muvaffak olacağını temin eyleyecektir. Hürmet arz eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

3. Kolordu Kumandanı
Salahaddin[3]

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Koleksiyon Adı: İstiklâl Harbi, Kutu: 349, Gömlek: 89, Belge: 89-2'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.391-393.

1 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)

2 El yazısı belgede "milletin" sözcüğü iki kez yer almıştır. (Y.N.)

3 Mustafa Kemal'in imzası, şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(28 EYLÜL 1919)

5900
Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 2491
Saat: 20.35[1]

Erzurum Vilayeti'ne

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin meşru maksadı ve vatanın kurtarılması emrindeki görüş açısının faydalı semeresi fiilen toplanmaya başlanıldığından, malum teşebbüsleri ile meydana çıkmakta ve tahakkuk eylemektedir. Erzurum ve daha sonra Sivas Genel Kongresi'nin 11 Eylül 1335 [1919] tarihli Beyannamesi muhteviyatı işbu teşebbüslerin esas düsturlarıdır. Genel Kongre Beyannamesi'nde;

1. 30 Teşrinievvel 1334 [30 Ekim 1918] tarihindeki sınırımız dahilinde kalan vatan kısımları yekpare ve bu vatanda yaşayan İslam vatandaşların yekvücut olduğu açıkça belirtilmiştir.

2. Osmanlı camiasının bütünlüğü ve milli bağımsızlığımızın temini ve yüce hilafet ve saltanat makamının dokunulmazlığı esası, kati olarak kabul edilmiştir.

3. Vatanımızda birlikte yaşadığımız Müslüman olmayan bütün unsurların her türlü tabii haklarının saklı olduğu ve fakat adı geçen unsurlara siyasi hâkimiyet ve toplumsal dengemizi ihlal edecek imtiyazlar verilmesi kabul olunmayacağı beyan olunmuştur.

4. Beyanname'nin 7. maddesi, ki aynen şudur: "Milletimiz insani, asri gayeleri yüceltir ve fenni, sınai ve iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Dolayısıyla devlet ve miletimizin dahili ve harici bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü mahfuz kalmak şartıyla altıncı maddede belirtilen sınırımız –yani İtilaf devletlerince Mütarekename'nin imzalandığı 30 Teşrinievvel 1334 [30 Ekim 1918] tarihindeki sınırımız– dahilinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi devletin fenni, sınai, iktisadi yardımını memnuniyetle karşılarız ve bu adil ve insani şartları ihtiva eden bir barışın da acilen kararlaştırılması, insanlığın selameti ve âlemin sükûnu namına başlıca milli emelimizdir" siyasi bakış açımızı teşkil eder.

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 23 ve Kutu No: 31, Belge No: 93'teki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.90-91.

1 "Saat: 20.35" bilgisi, *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te bulunmaktadır. (Y.N.)

5. Milletin ve memleketin mukadderatı, Kanunu Esasi dairesinde teşekkül etmiş bir hükümet heyetinin iktidarı altında bulundurularak, Kanunu Esasi hükümlerine mutlak riayet ve bütün devlet kanunlarının tamamen tatbiki lüzumu, ehemmiyetle nazarı dikkate alınmıştır. Hepimiz, işbu açık esaslara bağlı kalarak çalışmak sayesinde, vatan ve milletimizin her türlü müdahale ve esaretten kurtarılmakla, selamet ve saadet ve refaha mazhar olacağına emindir. Cemiyetimiz, mesaisini daima meşruiyet dairesinde sarf etmeyi, mevcudiyet ve meşruiyetimizin menfaatleri icabı bilir. Dolayısıyla, Milli Meclis'in toplanmasıyla, bugünkü vazifemizin Milli Meclis'e intikali tabiidir. Ancak, vatan ve milletimiz için kurtuluş sebebi olacağına katiyen emin olduğumuz yukarda açıkça belirtilen maksat ve bakış açısının Meclisi Mebusan'ca takibini, memleket ve milletimizin selameti namına şiddetle arzu etmek, Cemiyetimizin esas vazifelerindendir. Bu sebeple de, milletin seçeceği mebusların, hiç bir maksat ve görüşe sadakati tahakkuk edenlerden seçilmesini gönülden tavsiye ederiz. Cemiyetimiz, memleket ve milletin birlik ve selametine ait yukardaki bakış açıları saklı kalmak şartıyla herkesin görüşüne tamamen hürmetkârdır.

Ve Mebusan seçimlerine, Cemiyetimizin meşru olmayan hiçbir tesiri ve müdahalesi hatıra gelemez; yalnız her şeyden önce söz konusu olan mesele, vatan ve milletimizin hayat ve mematı meselesi olduğundan, bu noktanın teminine, Cemiyetimiz, milleti irşad ve ikaz ve seçimleri hızlandırmayı ve takip etmeyi bir vatani vazife sayar. Dolayısıyla, livanız dahilindeki seçim hazırlıklarının derecesini ve malum olmuş ise adaylarınızın ve kimin mebus olmak istediklerini iki gün zarfında süratle bildirilmesini Heyeti Temsiliye hassaten rica eyler. 28.9.35 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

RİZELİLER ADINA BELEDİYE AZASI MATARACIZADE HAKKI BEY VE ARKADAŞLARINA*

(28 EYLÜL 1919)

Sivas
28.9.35 [1919]

Rize'de Bütün Muhterem Ahali Namına Eşraftan Belediye Azası
Mataracızade Hakkı Bey ve Arkadaşlarına

Zatı akdesi padişahiye vuku bulan hamiyetververane maruzatınız Heyeti Temsiliye'mizce görüşüldü ve Rize'nin kahraman vatanperver halkının yüksek hissiyatı yüceltildi ve takdir olundu. Milletin meşru maksadını ve harekâtındaki inceliği takdir buyuran padişahımız efendimiz hazretleri de milli arzuyu yakında yerine getireceklerdir. Dün makine başında İstanbul'un daveti üzerine Heyeti Temsiliye'mizle sekiz saat cereyan eden fikir alışverişi neticesinde ahvalin hakikatleri bütün açıklığıyla bir defa daha tekrar edilmiştir. Bütün İtilaf devletleri milli harekâta karşı tamamen tarafsız kalacaklarını ve artık dahili ahvalimize müdahale etmeyeceklerini temin eylemişlerdir. Her günkü vaziyete dair yeni malumatın talep buyurulması münasip olur. Hassaten cümlenize hürmet ve selamlar ithaf eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 368'deki belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Aynı telgraf, 13 Ekim 1919 tarihli ve 46 sayılı *Türk Dünyası*'nda, "Batum'dan gelen bir yolcu tarafından verilmiştir" açıklamasıyla yayımlanmıştır. Trabzon'dan Erzurum Hukuku Milliye Cemiyeti Riyaseti'ne gönderilen örneği için bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.93-94. (Y.N.)

ISPARTA MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(28 EYLÜL 1919)

Sivas
28.9.35 [1919]

Isparta Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne

C. 21/27.9.35 [1919] tele:

Mukaddes milli cereyanın kati azmi karşısında, hain Ferit Paşa kabinesinin er geç düşmesi muhakkaktır. Millet böyle yekvücut oldukça, meşru emellerinin elde edilmesinde Cenabı Allah'ın inayetine mazhar olacağı şüphesizdir.

Vatanperverane mesailerinizde muvaffakiyetler temenni ederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaayi Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: 111-3, D: 14, F: 52'de bulunan belgeyi fotokopisiyle birlikte aktaran: Yrd. Doç. Dr. Nuri Köstüklü, *Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s.326.
Eski yazı belge, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

SİNOP MUTASARRIFI MAZHAR TEVFİK BEYEFENDİ'YE*

(28 EYLÜL 1919)

Sivas
28.9.35 [1919]

Sinop Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Beyefendi'ye

Ortak imzalı telgrafnameniz Heyeti Temsiliye'ce okundu. Vatanperverane mesailerinize devamı buyurunuz. Dahili ve harici her türlü vaziyetimiz elhamdülillah pek mükemmeldir. Kastamonu ile sıkı temas ve irtibatın muhafazası rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi. A: III-3, D: 14, F: 54-2'de kayıtlı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

SÜRMENE'DE GULAÇZADE AHMET BEYEFENDİ'YE*

(28 EYLÜL 1919)

Sivas
28.9.35 [1919]

Sürmene'de Erzurum Kongresi Delegesi Gulaçzade Ahmet Beyefendi'ye

C.26 Tele:

Fedakâr hamiyetli Sürmenelilerin gösterdiği asil hissiyata ve yüksek delalete şükran arz eyleriz. Millet böyle yekvücut, yek azim olarak meşru emellerini elde etmek için çalıştıkça, elbette Cenabı Allah en büyük yardımcısı olacaktır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 372'de kayıtlı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

ULUBORLU MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(28 EYLÜL 1919)

Sivas, 28.9.35 [1919]

Uluborlu Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne

C. 26/27.9.35 [1919] tele.

Meşru milli emellerin elde edilmesi uğrunda sarf edilen gayret ve vatanperveraneleri, hürmete değerdir. Konya Heyeti Merkeziyesi ile temas olunarak, şüpheli şahıslar hakkında lazım gelen tedbirlerin ortaklaşa alınması tavsiye olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Arşivi, Klasör No: 1, Dolap No: 1335, Fihrist: 47-2'den fotokopisiyle aktaran: Yücel Özkaya, "İstiklâl Savaşında Türk Halkının Kuvayı Milliye'ye ve Millî Ordu'ya Katkıları", *İkinci Askeri Tarih Semineri*, ATASE Yayınları, Ankara, 1985, s.251, 254, 259. Belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından okunmuştur. (Y.N.)

İNCESU MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(28 EYLÜL 1919)

Sivas
28.9.35 [1919]

İncesu Müdafaayı Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne

C. 27.9.35 [1919] tele.

Vatanın ve milletin kurtuluşu ve saadeti uğrundaki samimi mesaileri şükrana layıktır. Sizler gibi namuslu, hamiyetli yol göstericiler sayesinde bu mübarek millet inşallah mesut olacaktır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 286'da kayıtlı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge. Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

BOĞAZLIYAN MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(28 EYLÜL 1919)

Sivas
28.9.35 [1919]

Boğazlıyan Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Merkeziyesi'ne

C. 27.9.35 [1919]

Meşru vatanperverane mesailerinizde muvaffakiyetler temenni eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi. Vesika No: 284'te kayıtlı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

ERZURUM İSTANBUL HEYETİ TAHKİKİYE REİSİ ZİYA BEY'E*

(28 EYLÜL 1919)

Sivas
28.9.35 [1919]

Erzurum İstanbul Heyeti Tahkikiye Reisi Ziya Bey'e

C: 27 tele.

Telgrafnamenizi tamamen çekmekte serbestsiniz efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 367'de kayıtlı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

İZMİT MUTASARRIFLIĞI'NA*

(29 EYLÜL 1919)

Sivas
29.9.35 [1919]

İzmit Mutasarrıflığı'na

Vatanın her tarafının olduğu gibi, İzmit'te dahi muhterem ahalinin istihsali makamında meşru'aları,[1] hıyanet ve ihaneti tahakkuk eden Ferid Paşa kabinesinin düşürülmesiyle, yerine, milli emellere, şevketmeab hazreti padişahiye istirhamlarda bulunmanız hususunun ne kadar meşru ve hak olduğuna kimsenin şüphe etmeye hakkı yoktur. Bütün İtilaf devletleri ve İngilizler dahi, haklı ve meşru bulunduğuna kani oldukları milli harekâtımıza ve genel olarak dahili ahvalimize müdahaleye selahiyetleri olmadığını ve müdahale etmeyeceklerini bildirmişlerdir. İzmit'te İngiliz siyasi temsilcisi olan Mr. Gamiye resmen müracaat ile milli maksat ve harekâtımızın yönelmiş olduğu meşru gayeyi ve mahalli asayişi temin hususunda, her türlü tedbirlerin alındığını ve bilhassa Müslüman olmayan unsurlardan olan vatandaşların her türlü hukuk ve huzurlarının, tarafımızdan kefalet altında bulunduğunu beyan ile, herhangi bir sebeb ve şekilde müdahaleye kalkıştıkları takdirde, vuku bulan hareketlerinin verdikleri söze aykırı tecavüz şeklinde kabul edileceğini namımıza ifade ediniz. İnzibat hususunda alınan tedbirler ve tertibat ve ahalinin meşru teşebbüsleri ve İngilizlerin vaziyeti hakkında malumat verilmesi lüzumu, Heyeti Temsiliye kararıyla rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Özel Arşivi, Kl: 2, Dos. No: 1335/3-3, Fih: 24'ten aktaran: Emine Kısıklı, "Sivas Kongresinin Milli Mücadelede Kamuoyu Oluşturması Açısından Önemi", *Atatürk Yolu / Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi*, Mayıs 1988, yıl 1, sayı 1, s.40.

1 Yukarda belirtilen kaynakta belgenin fotokopisi yayımlanmamıştır. Eski yazı belgenin yanlış ya da eksik okunmuş olması ihtimali vardır. Metinde bu tür kopukluklar bulunmaktadır. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(29 EYLÜL 1919)

29 Eylül 335 [1919]

Trabzon Valisi Galip Bey'in milli harekâta karşı fiil ve tavırları ve merkezi hükümet ile haberleşmeye devamı hasebiyle mevkiinde bırakılması uygun görülmeyerek, vaziyet açıklık kazanıncaya kadar Erzurum'da muhafaza altında bulundurulmak üzere devren bulunduğu Ardasa'dan Kuvayi Milliye marifetiyle Erzurum'a sevk edildiği 15. Kolordu Kumandanlığı'ndan bildirilmekle, vaki olan harekâtın münasip olduğuna dair cevap verildi.

Eskişehir'de bulunan İtilaf livası[1] kumandanı General Sally Clade tarafından 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa'ya gönderilen bir mektupta kullanılan tabirler ve Kuvayi Milliye'mizi vasıflandırma şekli, adı geçenin hak ve selahiyeti haricinde ve tahrik edici bir tarzda olduğundan, Dersaadet'te bulunan İtilaf devletleri siyasi temsilcilerinin bir muhtıra ile nazarı dikkatlerinin çekilmesi kararlaştırıldı.

İzmit'teki Müslüman olmayan unsurların milli harekâttan korktuklarının haber alınması üzerine bir beyanname ile mukaddes maksadın tekrar ilanı kararı verildi.

Beynen-nehreyn[2] kabile reislerinin İngilizlerin zulümlerine dair yazdıkları telgraf suretinin Samsun yoluyla dönecek olan General Harbord heyetine takdimi için refakatlerindeki Muallim Hüseyin Bey'in aracı yapılmasına karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 17; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.10.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 "Liva"nın buradaki karşılığı "tugay". (Y.N.)

2 "İki nehir arası". Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki Mezopotamya kastediliyor. (Y.N.)

GENERAL HARBORD'A MUHTIRA HAKKINDA*

(29 EYLÜL 1919)

Sivas
29 Eylül 1919

General,

Sivas'ta vaki görüşmemiz sırasında telkin etmiş olduğunuz üzere milli teşkilatımızla ilgili olarak size yapmakla şerefyap olduğum beyanları teyit eden bir muhtırayı[1] zarf içinde takdim kılıyorum.

Zaman darlığı nedeni ile belgelerin tercümeleri yapılamamıştır. Hüseyin Bey'in bu işi üstleneceğine şüphe yoktur.

Dostane tutumunuz için minnet ifademi yenilerim.

Samimi hislerimle.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal Paşa[2]

* İngilizce belgeyi fotokopisiyle birlikte yayımlayan: *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, c.1, s.100-102.

1 24 Eylül 1919 tarihli muhtıra, bu ciltteki tarih sırasında yer alınıştır. (Y.N.)

2 İmza, M. Kemal'in el yazısıyla ve Latin harfleriyle "Moustapha Kémal Pacha" şeklindedir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(29 EYLÜL 1919)

Şifre
Zata mahsustur.

29.9.1919

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Heyeti Temsiliye'ye hitaben 27.9 tarihli şifre telgrafnamei âlileri bugün akşam ulaştı. Trabzon vilayeti kamuoyu hakkında tamamen buraca da aydınlanılmıştır. Trabzon merkezi müstesna olmak üzere bütün kaza ve livalarıyla haberleşilmektedir. Merkezdeki hal dahi Vali'nin tutuklanmasından ve cezalandırılmasından sonra son bulmuştur. Rüştü Bey'in 3. Fırka Kumandanlığı Vekâleti'yle Trabzon'a gönderilmesinde hatırıma gelen noktaları arz edeceğim. Evvela, Vali'yi tutuklayan, Halit Bey'dir. Birkaç gün sonra Rüştü Bey'in bu şekilde gönderilmesi, Halit Bey'in hareketini oradaki kötü niyetlilere karşı eleştirmek gibi olabilir. İkincisi, Halit Bey, mühim vaziyetlerde fırkasının başına geçmeyi beklerken, bugün geçirmekte olduğumuz mühim ve tarihi zamanda diğer bir zatın yerine geldiğini görmekten üzüntü duyabilir. Dolayısıyla, bu tertipten vazgeçilerek, Rüştü Bey'in münasip şekilde vazifesi başında bırakılmasını samimiyetimize dayanarak ve tamamen hususi olarak rica ederim. Bununla beraber, kolordunuzun askeri hususları ve tertibatına hiçbir şekilde müdahale hatırımdan geçmediği için, nihayet askeri hususlarda arzu ettiğiniz ve münasip bulduğunuz şekilde hareket tabiidir kardeşim, Efendim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 103, s.103-104; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 103, s.1011.

İZMİT'TE 1. FIRKA KUMANDANI ASIM BEYEFENDİ'YE*

(29/30 EYLÜL 1919)

Sivas
29/30.9.1919

Birinci Fırka Kumandanı Asım Beyefendi'ye

Zatıâlinizin pek mühim olan İzmit'teki fırkaya kumanda etmekte olduğunuzu memnuniyetle haber aldım. Vatan ve milletimizin düşürüldüğü sıkıntılı halin izahına lüzum yoktur. Milletimizin gösterdiği ve fiilen ispat eylediği mevcudiyet sayesinde ümit ve kurtuluşun kuvvet kazandığı, eserleriyle sabit olmaktadır. Milletimiz takibine karar verdiği hareket hattında büyük bir azim ve katiyetle devam eylediği takdirde, kurtuluş muhakkaktır. Birkaç ay evvel milli harekâtımızı kötüye yormaya uğraşan kötü niyetliler artık malum bir hale gelmiştir. İtilaf devletleri ve İngilizler dahi maksat ve harekâtımızdaki meşruiyeti ve milletin azminin katiyetini takdir ederek, en nihayet tarafsız kalacaklarını ve dahili ahvalimize müdahale eylemeyeceklerini bildirmişlerdir. Ve hatta milletimizi memnun etmek için Merzifon'u tahliye eyledikleri gibi Samsun'u dahi tahliyeye başlamışlardır. Yalnız Ferit Paşa kabinesi meşru milli harekâta karşı harici düşmanların bile yapmadıkları ihanetkârane harekâtı tasdikten geri durmadı. Neticede milletin itimatsızlığına uğradı. Millet yekvücut ve tek dil olarak meşru bir kabinenin iktidar mevkiine getirilmesini zatı şevketsimatı hazreti padişahiden istirham eyledi ve milli arzu padişah tarafından kabul buyurulacağı zamana kadar tekmil Anadolu, bütün vilayetler, kolordular, kabine ile ve meşru olmayan makamlar ile resmi haberleşmeyi kesti. Zatıâlilerinin milletçe verilmiş olan işbu genel karardan hariç kalamayacağınız ve böyle vaziyetler karşısında yaratılıştan hamiyetlerinizin icaplarını göstereceğiniz ve tatbik buyuracağınız tabiidir. Dolayısıyla zatıâlinizden aşağıdaki hususları rica eyleriz:

1. Kolordunuz Kumandanı zata, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa'nın Elâziz Valisi Ali Galip Bey'e Dahiliye Nazırı Âdil Bey'le beraber Malatya İslam ahalisini Sivas İslam ahalisine karşı boğazlaşmaya ve vatanın kurtuluşunu hedef alan milli harekâtı imhaya ait talimatnamenin suretiyle hıyanet ve ihanet suçu işlediğinden kendisinin gayri meşru olduğunu ve derhal nezaret mevkiini terk etmesi lüzumunu ihtar eylemesini bildirmek lazımdır. Eğer Kolordu Kumandanı'nız bu merdane ve vatanperverane hareketi yapamayacak veya yapmak istemeyecek bir zat ise, doğrudan doğruya vatanperver zatıâlilerinin işbu milli vazifeyi yapmaları beklenir.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 124 içinde, s.143-145; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 124 içinde, s.1054-1057.

2. Bütün millet ve ordunun düşürmekten[1] ibaret olan meşru talebi zatı şahanece kabul buyuruluncaya kadar, İzmit mülki hükümeti ile beraber kumandanlık dahi Ferit Paşa kabinesi ile resmi münasebetlerini keserek milletin hareketine uyacaktır.

3. İngilizlere karşı vaki olan hareketinizin tamamen dahili ahvalimize ait olup kendilerine karşı hiçbir mahsus maksadımız bulunmadığı izah edilecek ve Hıristiyan unsurların hiçbir tereddüt ve korkusuna mahal bırakılmayacak şekilde, mülkiye tarafı ile ortaklaşa her türlü inzibat tedbirleri alınacaktır.

4. Fırkanızın mevcudu her yerde olduğu gibi terhis edilmiş halde bulunmadığından hiçbir dağdağaya meydan verilmeyerek ve seferberlik tarzında olmayarak, mevzii milli müfrezeler teşkiliyle takviyesi yoluna girişilecektir. Fırkanızda kırk beş kadar üssubay[2] ve subay bulunduğu tahminine göre, o havalide külliyetli milli müfrezeler teşkilatı kolay olur. İşbu milli teşkilatın bilhassa İzmit-Kandıra hattıyla bunun batısında Üsküdar'a doğru yayılması icap eder.

5. Her ihtimale karşı İzmit civarında 1. Fırka'nın ve bütün kumandan ve subay arkadaşlarınızın bulunacakları vaziyetin tedbirli ve ihtiyatkâr olması lüzumunu hatırlatırım. Milli harekâtımıza ve dahili ahvalimize fiilen müdahale edecek olan yabancı kuvvetlerine karşı namuskârane ve merdane karşılık vermede asla tereddüt gösterilmeyecektir. Bu gibi ahvalde müdafaanın memleket menfaatleri için zararlı olabileceği ve .... asla iltifat olunmamalıdır. Hakkını gasp ve şeref ve mevcudiyetine hakaret ettirenlere hak ve şeref verebilecek hiçbir âlicenap düşman yoktur.

6. İstanbul ile muhtelif vasıtalarla irtibat tesis ve temin olunmak lazımdır. Bu şekilde evvela Üsküdar'da namuskâr subaylarımız ve mert ordumuzun yardımı altında kuvvetli milli teşkilat yapılmak için, zatıâlileriyle 1. Fırka'nın bütün subay arkadaşlarımın gayret sarf eyleyeceklerine emniyetim berkemaldir.

7. Eskişehir civarında Kuvayi Milliye ile birlikte bulunan Batı Anadolu Umum Kuvayi Milliye Kumandanı Fuat Paşa hazretleriyle, Ankara'da 20. Kolordu Kumandan Vekili Kaymakam Mahmut Bey'le, Kastamonu Havalisi Kumandanı Miralay Osman Bey'le ve Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'le irtibat kurup muhafazaları münasip olur. Bursa'da Bekir Sami Bey'le sık sık haberleşmenizi ve ora vaziyeti hakkında doğrudan doğruya bizi dahi aydınlatmanızı rica ederiz. Yukardaki ricalarımızın alınıp icaplarına girişildiğine ve neticelerine dair malumat verilmesini rica eder, muhabbetle gözlerinizden öperiz kardeşim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

1 Hükümetin düşürülmesi kastediliyor. (Y.N.)
2 Metinde "ümera". Binbaşı, yarbay ve albaylara verilen ortak ad. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(30 EYLÜL 1919)

30 Eylül 335 [1919]

Merkezi hükümet tarafından Kolordu Kumandanı olarak Konya'ya gönderilen Kara Sait Paşa'nın daha ileride tutuklanmasına İtalyanların mani olduğu, fakat Konya'dan iade edildiğini ve Vali Cemal Bey'in tahriki ile Bozkır'da çıkan hadiselerin ehemmiyet kazandığını ve etrafı tehdit etmekte olduğunu Heyeti Temsiliye üyelerinden Refet Bey'in bildirmesi üzerine, Ankara'da 20. Kolordu vekâletine ve Niğde'de 11. Fırka Kumandanlığı'na icap eden yardımın yapılması ve irtibatın tesisi hakkında talimat verilmesi kararı verildi.

Vaziyetin ehemmiyet kazanması dolayısıyla, Konya Vilayeti ile 2. Ordu Müfettişliği'nin uhdesine verilmesi Heyeti Temsiliye üyelerinden Refet Bey tarafından talep edilmekle, ahalinin oybirliği ile tayin olunan Vali Vekili'nin değiştirilmesinin uygun olamayacağı ve kaldırılmış olan müfettişliğin yeniden canlandırılmasına selahiyetli bulunulmadığı belirtilerek, Kolordu ve Vilayet'in adı geçen kumandanla irtibat temin etmesi ve işbirliği yapması tavsiyesine karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 16; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.11.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

KONYA VİLAYET MAKAMINA*

(30 EYLÜL 1919)

Vilayet Makamına
Konya

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi üyelerinden Miralay Refet Beyefendi, Konya vilayeti dahilinde milli teşkilatın tamim ve teşkili ve her türlü asayiş ve irtibat işlerinin temini hususlarında tam selahiyete sahip olduklarından, kendileri ile irtibat tesis edilerek ve işbirliği yapılarak, söz konusu emellerimizin gerçekleşmesine ihtimam kılınmasının temini.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* 1 Teşrinievvel 1335 (1 Ekim 1919) tarihli *Babalık Gazetesi*'nden aktaran: Mehmet Önder, *Milli Mücadele'de Konya / I. Delibaş Hadisesi Konya*, 1960, s.64. Ayrıca bkz. Cemal Kutay, *Kurtuluşun Kuvvacı Din Adamları*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.90.
Kutay, kaynak belirtmemiştir ve yayımladığı metinde farklılıklar vardır. (Y.N.)

KÂZIM KARABEKİR'E*

(30 EYLÜL 1919)

Şifre

Sivas
30.9.35 [1919]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C. 26.9.35 [1919]

İsmet Bey kardeşimizin mebus olmasını tabii çok arzu ederiz. Yalnız, kendisinin Erkânıharbiye[1] subaylarımızın en mümtaz simalarından bulunması bakımından, ilk fırsatta Erkânıharbiye Umumiye Riyaseti'ne tayini ile gelecekteki ordumuz teşkilatının bu muktedir ele verilmesini vatan için daha faydalı görmekteyiz. Dolayısıyla, şimdilik elimizde asker olarak kalması lazımdır, Efendim.

Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Arşiv No: Atatürk, Dolap No: Özel, Göz No: 1, Klasör No: 5, Dosya No: 335/37, Fihrist No: 40'tan aktaran: *Askerî Tarihi Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Eylül 1978, sayı 77, s.54.

1 Bugünkü karşılığı "Kurmay". (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(30 EYLÜL 1919)

Zata mahsus

Sivas
30.9.1335 [1919]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

C: 27.9.1335 [1919]

1. Gelenleri tanımıyoruz.[1] Sordukları ve teklif eyledikleri maddelerin, müdafaayla ilgili bir ittifak mahiyetinde olmasına göre, bize karşılık olarak temin eyleyecekleri şartlar ve faydalar ne olacaktır? Bunu söylemiyorlar ve en mühim olan para meselesine de selahiyetsizlikten dem vuruyorlar. Ağa Sadık hakkında beyan buyurulan görüşler son derece dikkate değer görülmüştür.

2. Mektup getirenler de tanımamakla beraber Rauf Beyefendi'ye mektup yazanın verdiği isimler meçhul değildir. Bu konuda vaziyet daha ziyade açıklığa kavuştukça ve aydınlandıkça bildirilmesini rica ederiz.

3. Kolordu Kumandanı
Salâhattin

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.321-322.

1 Kâzım Karabekir, Heyeti Temsiliye'ye 27 Eylül 1919 tarihli yazısında; Bakû'dan iki kişi geldiğini, birinin Kafkasya İttihat Fırkası'ndan Ahmet Ağa zade Sadık, diğerinin Odabaşı zade Temel Bey olduğunu söylemektedir. Karabekir, bu iki kişinin maksatları hakkında şunları yazmıştır: "1. Azerbaycan hükümeti, Deniken kıtaları veya Ermenistan tarafından hücum olursa, Osmanlı kıtaları tarafından fiili yardım görmeyi ümit edebilir mi? 2. Mensup oldukları İttihat Fırkası, Rusya'daki Bolşevikliği himaye etmek ve bu şekilde eski Rusya taraftarları ile Bolşevikliği birbiriyle çarpıştırarak Rusluğu zaafa düşürmek, fakat Azerbaycan'a Bolşevikliği sokmamak..." Bkz. Karabekir, *aynı eser*, s.320-321. (Y.N.)

MİHALICCIK MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ İDARESİ'NE*

(30 EYLÜL 1919)

Sivas
30.9.35 [1919]

Mihalıccık Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti İdaresi'ne

C. 27.9.35 [1919] tele.

Vatan haini Ferit Paşa kabinesinin bir an evvel şu mübarek milletin başı üstünden zararlarının defi için icabına girişilmiş ve takibatta bulunulmaktadır. Milli teşkilatın tamamlanması ve genişletilmesiyle milli mevcudiyetimizi dostun düşmanın nazarında ispata yönelen vatanperverane gayretlerinize şükran arz eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 301'de kayıtlı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

BARTIN BELEDİYE RİYASETİ'NE*

(30 EYLÜL 1919)

Sivas
30.9.35 [1919]

Bartın Belediye Riyaseti'ne

C. 26.9.35 [1919]

Osmanlı memleketlerinin her tarafında olduğu gibi, hamiyetli Bartın ahalisinin dahi, zatı akdesi hazreti padişahiye, vatani hıyaneti tahakkuk eden Ferit Paşa kabinesinin düşürülmesi hakkında maruzatta bulunulduğuna dair telgrafnameleri büyük bir şükranla okundu.

Milletin sırf meşru emellerini elde etmek maksadıyla gösterdiği mevcudiyetin, bu gayeye yönelen milli teşkilatın, oraca da genişletilip kuvvetlendirildiği müjdelerinizi de bekleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 307'de kayıtlı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

ADAPAZARI KAYMAKAMLIĞI'NA*

(30 EYLÜL 1919)

Tel

Sivas
30.9.35 [1919]

Adapazarı Kaymakamlığı'na

C. 28

Vatanın her tarafında olduğu gibi, Adapazarı'nda da, namuslu memurların, hamiyetli ahalinin, sevgili padişahımıza, vatani hıyaneti sabit olan Ferit Paşa kabinesi hakkında müracaatta bulundukları müjdelerini ihtiva eden telgrafnameleri büyük bir şükranla okundu. Vatanın kurtuluşuna, milletin bağımsızlığını muhafazaya yönelik milli teşkilatın, kazanız dahilinde de genişlemesine ve yayılmasına vatanperverane gayretleriniz rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 303'te kayıtlı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

GÖYNÜK KAYMAKAMLIĞI'NA*

(30 EYLÜL 1919)

Sivas
30.9.35 [1919]

Göynük Kaymakamlığı'na

Göynük'ün hamiyetli ahalisinin meşru milli emellerimizin elde edilmesi emrindeki vatanperverane gösterilerin tafsilatını ihtiva eden telgrafnameleri büyük bir şükranla okundu. Milli teşkilatın genişlemesi ve yayılması ile milli mevcudiyetin dosta düşmana gösterilmesi, vatanperverane gayretlerinizden beklenmektedir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 305'te kayıtlı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belge. Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(1 EKİM 1919)

1 Teşrinievvel 335
[1 Ekim 1919]

Ferit Paşa kabinesinin milli harekâtın hedef aldığı milli ve mukaddes gayeleri ve ahvalin hakikatlerini İstanbul ahalisinden gizlemesi ve hakikate aykırı açıklamalarda bulunmuş olması dolayısıyla, İstanbul ahali ve matbuatına bir beyanname ile meşru milli harekâtın ve maksadın izahı kararlaştırıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.11.

KÂZIM KARABEKİR'E*

(1 EKİM 1919)

Sivas
1.10.1335 [1919]

C: 29.9.1335 [1919]

1. Mütalaatı devletleri pek isabetli görüldü. Belirtilen esaslar dahilinde bir beyanname kaleme alınmak üzeredir. Trabzon'da basılarak İstanbul'a sokulup dağıtılmasının temini için, aynen zatı devletlerine bildirilecektir. Sivas ve Ankara'da da basılarak sevk ettirilecektir.

2. Şimdilik, daha kati bir teşebbüs imkânı tasavvur edilmiş değildir. Hiç şüphesiz ki, hükümetin şu anki direnmesi, ara sıra Trabzon telgrafhanesinin kaçakçılığına, Bursa'nın henüz milli harekâta katılmamış olmasına ve İzmit'in de henüz kazanılmış bulunmasına ve Konya'ya gönderdikleri Kara Sait Paşa'nın vaat ettiği icraatına borçlu bulunmaktadır. Bunlardan sonuncusu, Refet'ten bugün gelen malumat, lehülhamd def edilmiştir. Refet Bey de, Sait Paşa'yı geldiği trenle İstanbul'a iade etmiş ve zatı şahaneye arzı hal eylemesine dair vaat almıştır.

3. Şimdilik arz olunan mesaimizin asıl hedefi, İzmit'i tamamen kazanıp orada bir hareket üssü yapmak, himmeti devletleri ile yakında Trabzon tamamen emin bir şekle gireceğinden, Bursa'yı da buradan giden delegelerin varıp işe başlaması sayesinde kazandıktan sonra, İstanbul'la sınırlı bir şekilde kalacak olan hükümete karşı, milli harekâtı, İzmit'ten Üsküdür'a ve hatta Kadıköy'üne kadar fiilen ve fikren sokmak.

4. Vaziyet inşallah lehimize mesut gelişmesine devam ettikçe, aynı zamanda Heyeti Temsiliye karargâhının Ankara'ya ve daha batıya nakli suretiyle İstanbul'a yaklaşmak hususunda da tesirli olabileceğini düşünüyoruz. Bu konudaki mütalaai devletlerini anlamak istiyoruz.

5. Ali Fuat Paşa, İstanbul içinde dahi kabine aleyhinde teşebbüslere girişti̇ğini bildiriyor. Bunun ne dereceye kadar faal ve tesirli olacağını kestiremiyoruz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

3. Kolordu Kumandanı
Salâhattin

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.331.

CİDE KAZASI MÜDAFAAİ HUKUK RİYASETİ'NE*

(1 EKİM 1919)

Açık telgraf

1 Ekim 1919

Cide kazası Müdafaai Hukuk Riyaseti'ne:

İlk defa gelen yardımınız memnuniyete yol açtı. Teşekkür ve takdirlerimi arz ederim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Nurettin Peker, *1918-1923 İstiklâl Savaşı'nın Vesika ve Resimleri (İnebolu ve Kastamonu Deniz ve Kara Harekâtı. Hatıralar),* Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s.127.
Peker, bu telgrafın, "Cide Müdafaai Hukuk Heyeti'nin, kendi ceplerinde çıkan 52 lirayı Mustafa Kemal'e göndermeleri üzerine alındığını ve o zamanki Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Faizoğlu Hamza Efendi'de mahfuz olduğunu" belirtmektedir. (Y.N.)

İSTANBUL ŞEHREMANETİ'NE, BÜTÜN MATBUATA, İSTANBUL AHALİSİNE*

(2 EKİM 1919)

2.10.1919

İstanbul Şehremaneti'ne[1]
Bütün Matbuata Birer Sureti Verilecektir.

İstanbul Ahalisine:

Mütareke'nin imzasından beri gittikçe daha müthiş bir katiyetle mevcudiyetimizi tehdide ve sıra ile İstanbul, Musul, Adana ve İzmir gibi her biri bir hayat düğümü ehemmiyetinde en mühim vilayetlerimizin işgaliyle tahakkuka başlayan büyük tehlike, dışardan, mağlubiyetten ve harici sebeplerden doğmuş gibi görünebilirse de, hakikatte her şeyden ziyade dahili ahvalimizden hasıl olduğu inkâr edilemez; Almanya ve Bulgaristan gibi eski müttefiklerimiz de bizimle beraber ve bizim kadar mağlûp oldularsa da, hiçbirinin mevcudiyeti ve hayat hakkı tehlike altında kalmadı: Onların bugünkü vaziyetleriyle bizim şimdiki vaziyetimizin en yüzeysel bir bakışla karşılaştırması, maruz olduğumuz felaketin meydana gelmesine, sade bir mağlubiyetin kâfi bir sebep teşkil edemeyeceğini bütün açıklığıyla ispat eder. Bu farkın yegâne sebebi, onlarda hükümetle milletin birleşmiş ve bizde ise hükümetin milletten tamamıyla uzaklaşmış olmasıdır. Tekrar tekrar değişikliklerle birbirini takip etmiş olan Ferit Paşa kabinelerinin bugüne kadar takip etmiş oldukları dahili ve harici siyaset göz önüne getirilecek olursa, felaketimizin neden bu kadar geniş bir mahiyet aldığı derhal anlaşılır: Mevcut hükümetin harici siyasette milli emellerimize tamamıyla aykırı bir hareket hattı takip etmekte olduğunun en büyük delilleri, İzmir gibi, Yunanlılıkla hiçbir alakası olmayan bir vilayetimizdeki haksız ve caniyane işgalin kaldırılmasına değil, sınırlanmasına ve bu şekilde de Akdeniz sahillerimizde belli sınıra sahip bir Yunan sömürgesi teşekkülüne sebep olması; orada ırzıyla namusunu müdafaa mecburiyetinde kalan ümmeti Muhammedin cezalandırılmasını emrederek açıktan açığa Yunan menfaatlerine hizmet etmesi, Musul ve Adana gibi coğrafi ve milli birliğimizin en bölünmez parçalarından olan vatan kısımlarının mukadderatını tamamıyla ihmal edip Paris Konferansı'na verdiği notada Toros silsilesini memleketimizin tabii sınırı şeklinde göstermesi ve bilhassa gerek Şûrayı Saltanat'ta ve gerekse Paris Konferansı'nda "Vilâyatı Şarkıyede geniş bir Er-

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 97, s.93-97; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 97b, s.1000-1004.

1 İstanbul Belediyesi'ne. (Y.N.)

menistan teşkiline" razı ve hatta sebepsiz talip olması gibi birtakım hainane teşebbüslerdir ki, bunların hepsi nazarı itibara alınırsa, elimizde vatan namına Ankara ve Kastamonu vilayetlerinden başka bir şey kalmayacak demek olur. İşte mevcut hükümetin bütün harici siyaseti ve vatan teorisi bundan ibarettir. Zaten en müthiş harici düşmanlarımızın tasavvur ettikleri geleceğin Türkiyesi de nihayet bundan başka bir şey değildir! Ferit Paşa'nın dahili siyaseti genel hatları itibariyle bütün milletçe malum olmakla beraber, genel vaziyetimize en çok tesir icra etmiş olanlarının tekrarı da faydadan uzak değildir.

1. Ferit Paşa, hem milleti, hem padişahı aldatmak suretiyle şimdiye kadar mevkiinde payidar olabilmiştir; çünkü Paris'ten dönüşünde Konferans'a verdiği notaların feci muhteviyatını çarpıtarak tercüme edip, zatı şahaneye ve milletin görüşüne arz etmiş ve bu suretle hıyanetini gizlemeye çalışmıştı. Fakat Avrupa matbuatı adı geçen belgelerin hakiki metinlerini aynen yayımlamış olduğundan, sadrazamın yaptığı caniyane hile bütün açıklığıyla meydana çıktı.

2. Düşmanlarımızın bile takdir ettikleri milli harekâtımızı şahsi ihtiraslar ve İttihatçı tahrikleri sayıp cezalandırılmasını emretmekle, hem millete hem padişaha karşı alenen ve doğrudan doğruya karşı ve hatta düşman vaziyeti almıştır; mesela padişahımız, son beyannamei hümayununda Anadolu harekâtının tamamıyla milli sebeplerden doğduğunu ve neticede meşru olduğunu ilan buyurduğu halde, sadrazam, *Tan*[1] gazetesi yazarına bu harekâtın İttihatçı tahrikleri olduğunu ve yakında yok edileceğini söylemekten çekinmedi; bu şekilde, bu hükümetin bu millet aleyhinde olduğu, artık tereddüt edilemeyecek şekilde sabit olmuştur.

3. Ferit Paşa kabinesi milletin padişah ile de temasına mani olarak Anadolu ahalisinin zatı şahaneye çektiği ve halen çekmekte olduğu telgrafları mabeyni hümayuna ulaştırmamakta ve zapt edip gizlemektedir.

4. Bir taraftan bu cinayeti işlemekle beraber, diğer taraftan Sivas'ta toplanan Anadolu ve Rumeli Kongresi'nin bütün üyelerini ölü veya diri yakalatmak için Harput Valisi Ali Galip isminde bir fesatçının, yanına Kürt aşiretleri alarak Sivas üzerine yürümesini emrediyor. Bu şekilde İslami unsurlar arasında boğazlaşma çıkarmaya çalışıyor! Fakat hükümetin bu hususa ait haberleşmeleri milletçe elde edildiğinden kan dökülmesine meydan verilmeksizin Ali Galip ve avenesi cezalandırılmıştır. İşte bütün bu ve bunlara benzer saymakla tükenmez cinayetler ve hıyanetler işlemiş ve işlemekte olan mevcut hükümetin, devleti çöküşe sürüklediğini takdir eden Anadolu halkı, bu hale artık bir nihayet vermek mecburiyetini hissetmiş ve Allah'ın emrine ve Peygamber'in hadisine uyarak zulme karşı harekete başlamış ve zalimlerle her türlü münasebeti kesmiştir. Büyük bir iman ve en kuvvetli bir milli birlik ile harekâtını tanzim edip teşkilatını tamamlamış olan Anadolu ahalisi, her türlü mülki ve milli haklarının her türlü ihtimale karşı muhafazasını temin edecek bir maddi seviye de kazanmıştır. Şimdiye kadar bütün mukadderatımızı payitaht idare ediyor ve millet ve memleketimizi kurtaracak teşebbüsler Anadolu'dan değil, hemen daima İstanbul'dan çıkıyordu. Payitahtın bugün maruz olduğu tehlikeleri nazarı itibara alan Anadolu, mevcut şartlar altında İstanbul'dan kurtuluş ümit

1 1961 basımında *"Temps"*. (Y.N.)

etmek imkânı olmadığını gördüğünden bütün mevcudiyetimizle meşru haklarımızın müdafaası kendi üzerine düştüğünü takdir edip vazifesini yapmaya başlamıştır. Bugün işte bu sıfat ve bu mahiyetle payitahta selam gönderen bütün Anadolu, aşağıdaki maddeleri İstanbul ahalisinin bilgilerine arz etmek vazifesiyle mütehassistir:

1. Milli harekât birleşmiş ve muntazam teşkilata bağlı olarak bütün Anadolu vilayetlerini ihtiva etmiş ve ta payitahtın kapısına kadar dayanmıştır.

2. Bu şekilde, cihan kamuoyu ve resmi makamları, milletimizin hayat hakkına sahip olduğunu ve hiçbir zaman esir olamayacağını idrak etmiş ve bu idrake dayanan kararını milli harekâtımıza karşı tamamıyla tarafsız ve hayırhah olacağını temin etmekle göstermiştir.

3. Anadolu'da sakin olup her türlü meşru haklarının en mutlak bir emniyet içinde bulunduğunu gören Müslüman olmayan bütün unsurlar da milli emellerin meşruiyetine tamamıyla kani olmuşlardır.

4. Anadolu'da ikamet ve seyahat eden tekmil yabancılar da aynı kanaatle mütehassis olarak mensup oldukları devletleri aydınlatmaktadırlar.

5. Netice olarak, gayri meşru olduğu bütün cihan nazarında sabit olan Ferit Paşa kabinesinin bu memlekette hiçbir dayanak noktası kalmamıştır.

Bu hakikatleri payitaht ahalisine arz etmekle bahtiyar olan Anadolu, bugün İstanbul'un da bir milli vazifesi bulunduğu kanaatindedir. Ve bu vazife de payitahtın her tarafında milli teşkilat merkezleri meydana getirerek maddeten ve manen Anadolu milli harekâtına iltihak etmek ve bir baykuş edasıyla milletin mukadderatı üstünde durmakta olan mevcut hükümeti artık bu milletin başından gitmeye her şekilde davet etmektir.

Dünyada her milletin, icraatına tahammül ettiği bir hükümetin mesuliyetine ortak sayılacağını, Mösyö Clémenceau Ferit Paşa'ya verdiği cevabi notada belirtmişti; düşük idarenin zulümlerine ancak muharebe sebebiyle tahammül etmiş olan bu millet, eğer mevcut hükümetin mesuliyet ve cinayetine hiçbir zorlayıcı sebep olmaksızın katılmak istemiyorsa, bu hükümete karşı olan hissiyatını artık göstermelidir.

Eğer bu vazife bugün yapılmayacak olursa, yarın Ferit Paşa kabinesinin milli emellerimize aykırı olarak kabul edebileceği barış şartları karşısında Avrupa'ya karşı hiçbir itiraz hakkımız kalmaz; o zaman bize cihan kamuoyu "vaktiyle bu itiraz hakkınızı neden kendi hükümetinize karşı kullanmadınız?" diyecek ve bunu derken de her halde pek haklı bir söz söylemiş olacaktır.

Çünkü Peygamberimiz "Kema tekûnu yüvellâ aleyküm", yani "siz ne mahiyette olursanız, işbaşındakiler de o mahiyette olur!" buyurmuşlardır.

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

İZMİT MUTASARRIFI SUAT BEYEFENDİ'YE*

(2 EKİM 1919)[1]

Mutasarrıf Suat Beyefendi'ye

Zatıâlinize Heyeti Temsiliye kararıyla son günlerde vuku bulan tebligat tamamen alınmış ve icapları yapılmış mıdır? Lütfen bildirilmesini rica ederim.[2]

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk.* c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 120, s.137; Kemal Atatürk, *Nutuk.* c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 120, s.1049.

1 Tarih için bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.137; Kemal Atatürk, *Nutuk,* c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.191.

2 İzmit Mutasarrıfı Suat Bey, Mustafa Kemal'in makine başında sorduğu bu soruya özetle, "Tebligatı aldım. İhtilaf ve karışıklık olmaması için ahaliyi serbest bırakarak dinlemeyi, en doğru yol buldum. Olumsuz söylentiler vardır. Heyeti Temsiliye'den izahat istemek ve bilhassa maksadın İttihat hükümetini canlandırmak olup olmadığını katiyen anlamak azmindedirler. Bendeniz en tarafsız bir adam olmak üzere sükun ve asayişi muhafaza ile yükümlüyüm. Bendeniz her kim ve her ne için olursa olsun neticesi meçhul bir maceraya başkalarını sevk etmeyi doğru görmem. İhtiyat edilmesi taraftarı olduğumu tam bir tecrübem üzerine arz ederim" cevabını verir. Bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.137; Kemal Atatürk, *Nutuk,* c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.191.

İZMİT MUTASARRIFI SUAT BEY'E*

(2 EKİM 1919)

Sivas
2 Teşrinievvel 1919
[2 Ekim 1919]

Suat Bey'e

C. İzmit'te zerre kadar anlaşmazlık ve karışıklığa meydan vermemek, esas vazifeniz olduğu gibi tarafımızdan da hassaten rica edilmiş bir hususdur. Milli teşkilat ve harekâtımızın meşru maksat ve mahiyetini, gerek zatıâlinize ve gerek İzmit'te birçok zevata ve bütün dünyaya karşı yazmış ve yazmakta bulunduğumuz beyanname ve izahnamelerle, en garezkâr düşmanlarımıza bile anlatmış olduğumuza şüphemiz kalmamıştır. Artık, ancak avamın uydurmasından başka bir mahiyeti olmayan dedikoduların, karar verme hususunda tesirli olabileceğine imkân tasavvur etmiyoruz. Bundan başka, ahalinin açıklanmasına lüzum gördüğü noktalar var idiyse, bunlar neden derhal sorulup mesele halledilmemiş bulunuyor? Zatıâliniz tarafsız mevkiinde kalmayı tercih buyuruyorsunuz. Halbuki takip ettiğiniz hareket hattı katiyen tarafsızlık olamaz. Çünkü zatıâliniz milletin meşru harekâtına karşı tarafsızlığınızı iddia eylediğiniz halde, ihanetkârane harekâtıyla gayri meşru ve kendiliğinden yok olan Ferit Paşa kabinesinin memurluğunu yapmakla meşgulsünüz. İttihatçılığın canlandırılmasıyla meşgul olacak dar görüşlülerden olmadığımızı zatıâliniz pek güzel takdir buyurabilirsiniz. Zatıâlinize pek halisane ve fakat, bütün katiyetiyle şunu arz ederim ki, zatıâliniz henüz Ferit Paşa kabinesine itimat beslemiyorsanız, bunu, Dahiliye Nezareti'ne resmen bildirmelisiniz. Eğer milletin hükmü ve arzusuna aykırı olarak Ferit Paşa kabinesine itimadınız mevcut ise, İzmit muhterem ahalisini meşru milli harekâtında serbest bırakmak üzere derhal mevkiinizi terk ile İstanbul'a hareket ediniz. Bu iki noktadan herhangi birine riayet etmemeniz halinde, hakkınızda vukuu beklenen halin müsebbibi ve mesulü yine zatıâliniz olmuş bulunacağını büyük bir samimiyetle iletmeyi vicdani bir vazife sayarım.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.137-138; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.192.

İZMİT MUTASARRIFI SUAT BEY'E*

(2 EKİM 1919)

Suat Bey'e

C: Bütün beyanatınızı tam bir itidal ile dinledim. Genel maksadın yüceliği ve meşruiyeti muhakkak ve tartışmasız olunca, neticelerin elde edilmesi için kuvvetlerin birliği ve işbirliği tabii ve her türlü engelin kaldırılması ve giderilmesi kolay olur. Bütün Anadolu'nun yekvücut ve beş kolordunun yekpare olarak, devlet ve millet hayatını ortaklaşa temin için başladıkları ve faydalı eserleri toplanmakta bulunan hayırlı bir işte, İzmit gibi vatanperverlerin sığınağı olan bir şehirde, ne asker, ne memur ve ne de herhangi bir vatanperverin hariç kalmasını zaten tasavvur etmiyoruz. Bu konuda fazla izahat ve soruya lüzum kalmadığı kanaatiyle, yarınki cuma namazı toplantısına kadar beklemeyi münasip görüyoruz. Zatıâlinizi fena gözle gördüğüm hakkındaki zan doğru değildir. Çünkü vicdanımız mustarip olmaksızın verebileceğimiz hükümler ancak fiili neticelere bağlıdır, Efendim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 122, s.139-140; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 122, s.1051.

İZMİT'TE FIRKA KUMANDANI ASIM BEYEFENDİ'YE*

(2 EKİM 1919)

Sivas
2.10.1919

Fırka Kumandanı Asım Beyefendi'ye

Beyefendi: Vatanımızın selametini temin için milletçe ve orduca başlanmış olduğu malumunuz olan asil harekâta tamamen taraftar bulunacağınıza şüphe etmediğim için, zatıâlinize orada yapılması elzem olan bazı hususları Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi kararıyla tebliğ ve neticesi hakkında malumat verilmesini rica eylemiştim. Bu konuda henüz bir cevabınızı almadım. Bundan başka bazı kaynaklardan verilen malumatta, ihtimal İstanbul'a yakınlık dolayısıyla olacak, tereddüt eserleri gösterildiği bildirilmiştir. Kabinenin düşeceği ve belki de düşmüş olması muhakkaktır. Dolayısıyla milletin azim ve iradesi her türlü tereddüdün üzerinde sağlamlığa sahiptir. Avrupa devletleri bile bu yüksek irade karşısında hürmetkâr vaziyetini almıştır. Şimdi zatıâlinizin kati görüş ve kararınızı bekliyoruz, Efendim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 123, s.140; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 123, s.1052.

FIRKA KUMANDANI ASIM BEYEFENDİ'YE*

(2 EKİM 1919)

Sivas
2 Teşrinievvel 1919
[2 Ekim 1919]

Fırka Kumandanı Asım Beyefendi'ye

C: Yüksek izahatınızdan lüzumu derecede aydınlanıldı. Teşebbüs edilecek hareket ve başvurulacak tedbirlerin biraz ora ahalisince büyütülmekte olduğunu zannediyorum. Maksat gayet açık ve meşrudur, bundan hiç kimsenin tarafsız ve hele muhalif kalmasını tasavvur etmek istemiyoruz. Çünkü söz konusu olan mesele hiçbir vakit particilik gibi hasis bir hedefe yönelik değildir. Ahalinin subaylara teminat vermesi de şimdilik lüzumsuzdur. Anadolu'nun hiçbir yerinde böyle kayıtlara ve şartlara hiç kimse tabi tutulmamış ve buna lüzum hissedilmemiştir. İstanbul ahalisine hitaben yazılmış yeni bir beyanname vardır. Onu aynen şimdi zatıâlinize verdireceğim. Muhteviyatı yarınki toplantınızda faydalı olabilir. Ferit Paşa'nın yarına kadar çekilmesi ihtimali yüksektir. Bu takdirde, yarınki toplantınız neticesinde zatı şahaneye ve tayin ettiği takdirde yeni kabine reisine, kabinenin milli emellere tamamen itaatkâr tarafsız zevattan meydana gelmesini istirham etmek hususunu ve bunun beklendiğinin arz edilmesini temin buyurunuz. Bir de vatanımızı ve milli bağımsızlığımızı kurtarmak için, teşekkül edecek yeni kabine ile birlikte daha pek çok çalışmaya ihtiyacımız olduğundan, tamamen sükûnet dairesinde Heyeti Temsiliye kararı ile arz ettiğim hususları nazarı dikkatte bulundurarak teşkilata devam buyurulmasını rica ederim kardeşim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 126, s.146-147; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 126, s.1058-1059.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(2 EKİM 1919)

2 Teşrinievvel 335
[2 Ekim 1919]

Ferit Paşa kabinesinin düşmesi ve Âyan'dan Birinci Ferik Ali Rıza Paşa kabinesinin iktidar makamına geçmesi üzerine Ali Rıza Paşa kabinesinden talep edilecek maddelerin belirtilerek başka bir görüşleri varsa bildirilmesinin bütün Heyeti Merkeziyelerden sorulmasına karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 19; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.11.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayınlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

TAMİM*

(2/3 EKİM 1919)

2/3 Teşrinievvel 1919
[2/3 Ekim 1919]

Tamim

Gayet aceledir.

Bütün Vilayetler ve Bağımsız Livalar Heyeti Merkeziyelerine,
Belediye Riyasetlerine,
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Riyasetlerine
Malumat için (Sadruluzmaya)[1]

1. Vatan ve milletin kurtuluş ve selametini temin için, ihaneti tahakkuk eden Ferit Paşa kabinesinin düşürülmesiyle, yerine, Kuvayi Milliye'ye dayanan ve milli emellere tamamen itaatkâr ehil zevattan meydana gelen bir kabinenin ikamesi hususunda, milletin, meşru teşkilatına dayanarak vuku bulan azimkârane teşebbüsleri ve zatı akdesi padişahiye sürekli istirhamları neticesi olarak, Ali Rıza Paşa hazretlerinin riyaseti altında bir kabine teşekkül etmiştir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi tarafından vuku bulan müracaat üzerine, adı geçen, yarın öğleden sonra saat ikide Vekiller Meclisi'nin toplantısı esnasında heyetimizle makine başında görüşeceklerini vaat buyurdular. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tayin ve tespit edilen milletin meşru teşkilatına ve maksatlarına riayetkâr olduğu takdirde, Kuvayi Milliye'nin yeni kabineye yardımcı ve Ferit Paşa'nın sebebiyet verdiği anlaşmazlığın külliyen yok olacağını arz ve Milli Meclis'in toplanarak fiili denetime başlayıncaya kadar milletin mukadderatı hakkında hiçbir taahhüte girilmemesi ve Sulh Konferansı'nda[2] millet ve memleketin mukadderatını tayine memur olacak delegelerin eskisi gibi ehil olmayanlardan tayin edilmeyip, milletin emellerini hakkıyla müdrik ve itimadına mazhar, vukuf ve iktidar sahiplerinden seçilmesi esasının kabul buyurulması rica edilecektir. Bu konuda başkaca görüşleriniz varsa yarın öğleye kadar süratle bildirilmesi temenni olunur.

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 31, Belge No: 97 ve 99'da bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 127, s.147; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 127, s.1059-1060.

1 Sadaret makamına. (Y.N.)

2 Paris Barış Konferansı. (Y.N.)

2. İşbu tamim, vilayetlerin ve bağımsız livaların Heyeti Merkeziyelerine tebliğ olunmuştur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(3 EKİM 1919)

3 Teşrinievvel 335
[3 Ekim 1919]

Muhafaza altında Sivas'a gelen Ankara Valisi Muhiddin Paşa istifasını Nezaret'e takdim eylediğinden, Trabzon Valisi Galib Bey'in de onu misal alarak istifasını vermesinin münasip lisanla kendisine tebliğinin 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa'dan rica edilmesine karar verildi.

Dersaadet'teki İngiliz genel karargâhından geri dönen Ankara'daki İngiliz kontrol subayının İngilizlerin milli harekâta karşı olmadıklarına dair vaki olan ifadesi 15. ve 13. Kolordu Kumandanlıklarına bildirildi.

Bugün Sadrazam Paşa'nın sorması üzerine yeni hükümetin Erzurum ve Sivas Kongreleri kararlarına riayetkâr kalması, milletin mukadderatı hakkında hiçbir kati ve resmi taahhütlere girişilmemesi ve Sulh Konferansı'na gidecek delegelerin hakkıyla milletin emellerini müdrik olanlardan seçilmesinin talebine ve buna cevap gelene kadar resmi haberleşmenin evvelki gibi kesik bulundurulmasının tamimine karar verildi.

Eski vekillerden hıyanetkârâne harekâtı görülenlerle mağdur valiler ve kolordu kumandanları hakkında Sadaret'e, Dahiliye ve Harbiye Nezareti'ne, bütün kolordu kumandanlarıyla valilerin müracaat etmesine, 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa'nın teklifi üzerine karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 21; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.11-12.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

SADRAZAM ALİ RIZA PAŞA'YA*

(3 EKİM 1919)

Sadrazam Fahametlû, Devletlû Ali Rıza Paşa Hazretleri'ne

Millet şimdiye kadar işbaşına geçenlerin Kanunu Esasi'ye ve milli emellere aykırı malum harekâtından üzülerek meşru haklarını tanıtmak ve mukadderatını emin ve ehil ellerde görmek kati kararını vermiş ve lazım gelen azimkârane teşebbüslere girişmiştir. Muntazam teşkilata tabi Kuvayi Milliye, milletin kati iradesini, biinayyetillahilkerim tamamen göstermek ve ispat etmek kudretini kazanmıştır. Millet, kuvvet ve iradesini hiçbir vakit mukaddesei şahanenin emellerine aykırı ve memleket ve milletin menfaatları ile zıt bir tarzda sarf etmek akılsızlığında değildir. Millet; zatı akdesi hilafetpenahinin[1] emniyet ve itimadına mazhar olan zatı fahametpenahileriyle[2] değerli arkadaşlarınızı müşkül vaziyette bırakmaktan katiyen sakınmakta olup, bilakis tamamen yardımcı olmaya bütün samimiyetiyle hazırdır. Ancak Vekiller Heyeti arasında Ferit Paşa ile faaliyet ortaklığı eylemiş nazırların mevcudiyeti, yüksek heyetlerinin görüşleriyle milli emellerin uygunluk derecesini samimiyetle anlamak mecburiyetini hasıl eylemiştir. Milletçe tam emniyet hasıl olmadıkça atılmış olan kurtuluş adımının durdurulması ve yarım tedbirlerle yetinilmesi, milletle yüksek heyetleri arasında da yanlış anlamaları icap ettirebileceğinden, imkânsız görülmektedir. Dolayısıyla, heyetimiz, kati ve açık olarak, zatı samii sadaretpenahilerinden, aşağıdaki hususların yeni hükümetçe tasvip ve kabul edilip edilmeyeceğini büyük bir hürmetle anlamayı borç sayar:

1. Yeni hükümetin, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tayin ve tespit edilen milletin meşru teşkilat ve maksatlarına riayetkâr kalması.

2. Milli Meclis'in toplanarak fiili denetime başlayıncaya kadar milletin mukadderatı hakkında hiçbir kati ve resmi taahhüde girilmemesi.

3. Sulh Konferansı'nda millet ve memleketin mukadderatını tayine memur olacak delegelerin eskisi gibi ehil olmayanlardan tayin edilmeyip, milletin hakkıyla emellerini tamamen müdrik ve itimadına mazhar vukuf ve iktidar ehlinden seçilmesi.

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 25-2, 3, 4 ve Kutu No: 31, Belge No: 99'da bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 128, s.148-149; Kemal Atatürk, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 128, s.1060-1061; *Tasviri Efkâr,* 8 Ekim 1919, sayı 2864; *Vakit,* 8 Ekim 1919.

1 "Mukaddes halifenin" anlamında. (Y.N.)

2 "Sadrazamla" anlamında. Ali Rıza Paşa kastediliyor. (Y.N.)

Bu esaslarda tamamen anlaşma hasıl olduğu takdirde milletin vicdanından doğmuş ve bütün İtilaf devletlerince meşruiyeti ve kudreti tanınmış olan milli teşkilatımızın hükümetin yardımcısı olacağı ve bu suretle hükümetin, milletin ve memleketin mukadderatını temin hususunda Sulh Konferansı'nda vuku bulacak teşebbüslerinin daha emin ve tesirli bulunacağı tabiidir.

Bir defa bu esas noktalarda bir anlaşma hasıl olduğu anlaşıldıktan sonra, son hadiseler sebebiyle hasıl olan tabii olmayan ahvalin giderilmesi maksadıyla bazı tali maruzatta bulunmaklığımıza sadaretpenahilerinin müsaadesi istirham olunacaktır.

3 Teşrinievvel 335
[3 Ekim 1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

BÜTÜN VİLAYETLERE VE BAĞIMSIZ MUTASARRIFLIKLARA MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYE RİYASETLERİYLE BELEDİYE RİYASETLERİNE 13., 15., 20. KOLORDU KUMANDANLIKLARINA NİĞDE'DE 11. FIRKA, İZMİT'TE 1. FIRKA KUMANDANLIKLARINA VE TORUL'DA 3. FIRKA KUMANDANI HALİT BEY'E*

(3 EKİM 1919)

Bütün Vilayetlere ve Bağımsız Mutasarrıflıklara,
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziye Riyasetleriyle
Belediye Riyasetlerine,
13., 15., 20. Kolordu Kumandanlıklarına,
Niğde'de 11. Fırka, İzmit'te 1. Fırka Kumandanlıklarına ve
Torul'da 3. Fırka Kumandanı Halit Bey'e:

Bugün Sadrazam Ali Rıza Paşa'nın vuku bulan sorusu üzerine heyetimiz tarafından teklif edilen hususlar aynen aşağıda belirtilmiştir. Cevaben, yemin için sarayı hümayuna gideceklerinden, cevabının yarın verileceği bildirilmiştir.

Hükümet ile millet arasında görüş ve emellerde anlaşma hasıl olduğu tamimen tebliğ edilinceye kadar, resmi haberleşmenin eskisi gibi kesilmiş bir halde bulundurulması lüzumu, Heyeti Temsiliye kararıyla tebliğ olunur.

Suret: 128 numaralı vesikadır.[1]
13.10.1335 [1919][2]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 129, s.149; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 129, s.1061-1062. Ayrıca bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.334.

1 Vesika: 128 için bkz. elinizdeki kitapta s.186-187. (Y.N.)

2 Belge, *Nutuk*'un 1927 ve sonraki baskılarında "13.10.1335" [1919] tarihiyle yer almıştır. Doğrusu "3 Ekim 1919" olmalıdır. Bkz. Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.196-197. Aynı belgenin, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi'nde bulunan iki ayrı sureti de, "3.10.335" [1919] tarihlidir. Bkz. TİTE Arşivi, Kutu No: 31, Belge No: 99'daki "Erzurum Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi'ne" başlıklı belge ve TİTE Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 49'daki "Erzurum Vilayeti'ne" başlıklı belge. Her iki belge de Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Metin kısmı, *Nutuk*, c.III, Vesika No: 129'un aynısıdır. (Y.N.)

BÜTÜN VALİ VE KOLORDU KUMANDANLARIYLA BAĞIMSIZ MUTASARRIFLIKLARA*

(3 EKİM 1919)

Sivas
3.10.1919

Şifre

Bütün Vali ve Kolordu Kumandanlarıyla Bağımsız Mutasarrıflıklara

Aşağıdaki mealde Sadrazama müracaat buyurulması ve neticenin haber verilmesi rica olunur:

"İslam ahaliyi silahlandırmaya ve yekdiğeri aleyhine boğazlaşmaya sevke kalkışan ve orduyu dağıtmak ve netice olarak vatanı müdafaasız bırakmak için emir verdiklerinden ve ordunun sırlarını, şifreleri çalmak için fiili tertibat almak suretiyle fâş eden ve Kanunu Esasi hükümlerince taarruzdan korunan milletin özel haberleşmesine mani olan eski nazırlardan Ali Kemal Bey, Süleyman Şefik Paşa, Dahiliye Nazırı Âdil Bey'in, Millet Meclisi'nin açılışında Divanıâli'ye verilmek üzere hiçbir tarafa firarlarına meydan verilmemesini ve Telgraf Müdürü Umumisi Refik Halid Bey'in, aynı sebeplerden dolayı derhal tutuklanarak ilgili mahkemeye verilmesini, kanunun dokunulmazlığı ve kutsiyeti adına talep ederiz."

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.142; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.198; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.335.
Karabekir'in kitabında yer alan metinde, "Dakika gecikmesi doğru değildir" notuyla birlikte şu paragraf eklidir:
"15. Kolordu tarafından Erzurum, 13. Kolordu tarafından Diyarbekir, 12. Kolordu tarafından Konya, 20. Kolordu tarafından Ankara ve Kastamonu vilayetlerine birer suretin de süratle verilmesi rica olunur." (Y.N)

BÜTÜN KOLORDU KUMANDANLARINA VE MİLLİ HAREKÂTA YARDIM EDEN VALİ VE VALİ VEKİLLERİNE*

(3 EKİM 1919)

Bütün Kolordu Kumandanlarına ve
Milli Harekâta Yardım Eden Vali ve Vali Vekillerine

Sivas
3.10.1919

Şifre

Aşağıdaki telgrafın, Harbiye ve Dahiliye Nazırlarına çekilmesi ve haber verilmesi rica olunur:

"Dahiliye Nazırı'nın ihanetkârane harekâtına alet olarak ahaliyi fiilen silahlandırmaya ve boğazlaşmaya sevke kalkışan Konya Valisi Cemal ve Elâziz Valisi Ali Galip ve Malatya Mutasarrıfı Halil Beylerin tutuklanarak Divanıharbe verilmeleri ve Trabzon Valisi Galip, eski Kastamonu Valileri İbrahim ve Ali Rıza Beylerle Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın istihdam olunmaması ve kanuni milli haklara tecavüz etmediklerinden ve milli harekât ve emellere yardımlarından dolayı azledilen Sivas Valisi Reşit Paşa'nın asli memuriyetinde kalması, eski Bitlis Valisi Mazhar Müfit ve eski Van Valisi Haydar Beylerin derhal açık olan vilayetlere tayin ve istihdamları talep olunur."

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.141-142; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1961, s.197; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.335-336.
Karabekir'in kitabında, "Dakika gecikmesi doğru değildir" notuyla yer alan metin, iki madde halinde kaleme alınmıştır. Birinci madde yukarıdaki gibi; 2. madde ise şöyledir:
"15. Kolordu tarafından Erzurum 13. Kolordu tarafından, Diyarbakır 12. Kolordu tarafından, Konya 20. Kolordu tarafından, Ankara ve Kastamonu vilayetlerine birer suretinin verilmesi rica olunur." (Y.N)

3., 20., 12., 15., 13. KOLORDU KUMANDANLIKLARINA 20. KOLORDU KUMANDANI FUAT PAŞA'YA KONYA'DA REFET BEY'E*

(3 EKİM 1919)

Şifre

3., 20., 12.,15., 13. Kolordu Kumandanlıklarına
20. Kolordu Kumandanı Fuat Paşa'ya (ayrıca)
Konya'da Refet Bey'e (ayrıca)

Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın ilk tebliğine cevap olmak üzere, aşağıdaki telgrafın gizli[1] olarak kendisine çekilmesi ve haber verilmesi rica olunur.

"Zatı devletlerinin, meşru milli harekâtın başlangıcından beri büyük bir kanaat ve imanla başında bulunduğunuz malumumuzdur. Harbiye Nezareti'ne teşrifleri memnuniyetle karşılanmıştır. Muvaffakiyeti devletlerine, bütün ordu ve tekmil Kuvayi Milliye yardımcı olacaktır. Ancak, muvaffakiyetlerinin temini maksadıyla, aşağıdaki hususların mümkün olan süratle tatbikini rica ederiz.

a) Cevat Paşa veyahut eski Birinci Ordu Müfettişi Fevzi Paşa'yı Erkânıharbiyei Umumiye Riyaseti'ne.

b) Galatalı Miralay Şevket Bey'i veyahut Yusuf İzzet Paşa'yı, İstanbul'daki Kolordu Kumandanı ve İstanbul Muhafızı; Yusuf İzzet Paşa İstanbul Muhafızı ve Galatalı Şevket Bey 25. Kolordu Kumandanı şeklinde olabilir.[2]

c) Miralay İsmet Bey'in Harbiye Nezareti[3] Müsteşarlığı'na.

d) Fırka[4] Kumandanı Kaymakam Kemal Bey'in, Polis Müdiriyeti Umumiyesi'ne tayinine delalet.

e) Ordu üzerinde kötü tesir yapmış olan ve Harbiye Nezareti'ni atıl ve kıymetsiz bir hale düşüren ve rütbelerinin iadesi Milli Meclis'ten geçmeksizin olan ve özel siyasi fikirle istihdam edilmekte bulunan emeklilerin derhal asıllarına döndürülmesiyle, mühim ve hassas makamların emniyetli ellere bırakılması lazımdır.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*. c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.142-143; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, Milli Eğitim Basımevi, 1961, İstanbul, s.198-199; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.336; Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hâtıraları*, Vatan Neşriyâtı, İstanbul, 1953, s.233-234.

1 Bu sözcüğün karşılığı olan "mahrem" sözcüğü Cebesoy'da yoktur. (Y.N.)

2 (b) şıkkı Cebesoy'da yoktur. (Y.N.)

3 Bu sözcük, Karabekir ve Cebesoy'da yoktur. (Y.N.)

4 Karabekir'de "10. Fırka". (Y.N.)

f) 3. Kolordu Eski Kumandanı Miralay Refet Bey, sebepsiz istifaya mecbur edildiğinden, bu muamelenin düzeltilmesiyle kendisinin şimdi bulunduğu Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na tayini[1] ve Fuat Paşa'nın hakkındaki muamelenin düzeltilmesiyle 20. Kolordu Kumandanlığı'nda kalması.[2]

g) Fuat Paşa'nın yerine tayin edilen Hamdi Paşa ve 12. Kolordu'ya tayin edilen Sait Paşa derhal asıllarına döndürülmelidir.[3]

h) İlk fırsatta müfettişliklerin[4] canlandırılmasıyla Doğu Anadolu'daki kolorduların, 13. Kolordu da dahil olduğu halde Kâzım Karabekir Paşa'ya ve Batı Anadolu'daki kolorduların, İstanbul ve Edirne de dahil olduğu halde Ali Fuat Paşa'ya bırakılması ve şimdilik iki müfettişlikle yetinilmesi münasip görülmüştür."

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal[5]

1 Bu fıkra, Karabekir'de, (d) fıkrası içinde belirtilmiştir. (Y.N.)
2 "ve Fuat Paşa'nın hakkındaki muamelenin düzeltilmesiyle 20. Kolordu Kumandanlığı'nda kalması" sözcükleri Cebesoy'da yoktur. (Y.N.)
3 Cebesoy'da, "derhal emekliye döndürülmelidir" şeklindedir. (Y.N.)
4 Cebesoy'da, "ordu müfettişliklerinin". (Y.N.)
5 Karabekir'de, "Heyeti Temsiliye namına" ifadesi yer almamıştır, yalnızca "Mustafa Kemal" imzası vardır. (Y.N.)

KÂZIM KARABEKİR'E*

(3 EKİM 1919)

Sivas
3.10.1335 [1919]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 2.10.1335 [1919] Şifreye:

1. Ferit Paşa ve arkadaşlarının düşmesi milli muvaffakiyetinin temin ve elde edilmesinde zatıâlilerinin yaptığı kati teşebbüslerin tesiri takdir ve tebrike değer olmakla, Heyeti Temsiliye'ce teşekkür arz olunur. Kâzım Bey'e gelip şifre ile bildirildiği belirtilen mektup, henüz ulaşmadı. Cemâl Paşa hakkında, tasavvur olunduğu gibi hareket olunacaktır. Ancak, kendisi ile muameleye başlamayı öğleden sonra sadrazamla telgraf başında ve vuku bulacağını arz ettiğimiz haberleşmeden sonraya bırakalım.

2. Sadrazama, aşağıdaki mealde derhal müracaat olunmasını, yüksek olurunuz üzerine, bütün vali ve kumandanlara şunu yazdık: İslam ahaliyi silahlandırmaya ve yekdiğeri aleyhine boğazlaşmaya sevke kalkışan ve orduyu dağıtmak ve netice olarak vatanı müdafaasız bırakmak için emir verdiklerinden ve ordunun sırlarını şifreleri çalmak için fiili tertibat almak suretiyle fâş eden ve Kanunu Esasi hükümlerince taarruzdan korunan milli özel haberleşmeye mani olan eski nazırlardan Ali Kemal Bey, Süleyman Şefik Paşa, Dahiliye Nazırı Âdil Bey'in, Millet Meclisi'nin açılışında Divanıâli'ye verilmek üzere hiçbir tarafa firarlarına meydan verilmemesini ve Telgraf Müdürü Umumisi Refik Halid Bey'in aynı sebeplerden dolayı derhal tutuklanarak ilgili mahkemeye verilmesini, kanunun dokunulmazlığı ve kutsiyeti adına talep ederiz.

3. Hemen Divanıâli'ye verilmesi Millet Meclisi'nin toplantı halinde bulunmasına bağlı olduğu için, üçüncü madde o şekilde yazılmıştır.

4. Harbiye Nazırı Cemâl Paşa'ya aşağıdaki gizli telgrafın çekilmesini, tekmil kolordu kumandanlarına yazdık. Ve Harbiye Nazırı'nın ilk tebliğine cevaben çekilmesini rica ettik:

Zatı devletlerinin meşru milli harekâtın başlangıcından beri, büyük bir kanaat ve imanla başında bulunduğunuz malumunuzdur.[1] Harbiye Nezareti'ni teşrifleri memnuni-

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*. Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.336-338.
1 "malumumuzdur" olmalı. Bkz. Elinizdeki kitapta s.191, 3 Ekim 1919 tarihli telgraf. (Y.N.)

yetle karşılanmıştır. Muvaffakiyeti devletlerine bütün ordu ve tekmil Kuvayi Milliye yardımcı olacaktır. Ancak, muvaffakiyetlerinin temini için, aşağıdaki hususların mümkün olan süratle tatbikini rica ederiz:

a) Cevat Paşa veyahut eski Birinci Ordu Müfettişi Fevzi Paşa'yı Erkânıharbiyei Umumiye Riyaseti'ne.

b) Galatalı Miralay Şevket Bey veyahut Yusuf İzzet Paşa İstanbul'daki Kolordu Kumandanı ve İstanbul Muhafızı; Yusuf İzzet Paşa İstanbul Muhafızı ve Galatalı Şevket Bey 25. Kolordu Kumandanı şeklinde olabilir.

c) Fırka Kumandanı Kaymakam Kemal Bey'in Polis Müdiriyeti Umumiyesi'ne tayinine delalet.

d) Ordu üzerinde kötü tesir yapmış olan ve Harbiye Nezareti'ni atıl ve kıymetsiz bir hale düşüren ve rütbelerinin iadeleri Milli Meclis'ten geçmeksizin olan ve özel siyasi fikirle istihdam edilmekte bulunan emeklilerin derhal asıllarına döndürülmesiyle, mühim ve hassas makamların emniyetli ellere bırakılması lazımdır. Ve eski 3. Kolordu Kumandanı Miralay Refet Bey sebepsiz istifaya mecbur edildiğinden, düzeltilerek kendisinin şimdi bulunduğu Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na tayini ve Fuat Paşa'nın hakkındaki muamelenin düzeltilmesiyle 20. Kolordu Kumandanlığı'nda kalması.

e) Fuat Paşa'nın yerine tayin edilen Hamdi Paşa ve 12. Kolordu'ya tayin edilen Kara Sait Paşa derhal asıllarına döndürülmelidir.

f) İlk fırsatta müfettişliklerin canlandırılmasıyla Doğu Anadolu'daki kolorduların[1] İstanbul ve Edirne dahil olduğu halde Ali Fuat Paşa'ya bırakılması ve şimdilik iki müfettişlikle yetinilmesi münasip görülmüştür.

g) Aşağıdaki telgrafname kolordu kumandanları ve şimdi milli harekâta yardım eden vali ve vali vekilleri tarafından Harbiye ve Dahiliye Nazırlarına çekilmek üzere şifre ile tamim edilmiştir: Dahiliye Nazırı'nın ihanetkârane harekâtına alet olarak ve ahaliyi fiilen silahlandırmaya ve boğazlaşmaya sevke kalkışan Konya Valisi Cemâl ve Elâziz Valisi Galip ve Malatya Mutasarrıfı Halil Beylerin tutuklanarak Divanıharbe verilmeleri ve Trabzon Valisi Galip ve eski Kastamonu Valileri İbrahim ve Ali Rıza Beylerle Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın istihdam olunmaması, kanuni milli haklara tecavüz etmediklerinden ve milli harekâtın emellerine yardımlarından dolayı azledilen Sivas Valisi Reşit Paşa'nın asli memuriyetinde kalması, eski Bitlis Valisi Mazhar Müfit ve eski Van Valisi Haydar Beylerin derhal açık olan vilayetlere tayini ve istihdamları talep olunur.

1 *İstiklâl Harbimiz*'de bu sözcükten sonra yer alması gereken bir bölümün dizilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Eksik olan bölüm şudur: "13. Kolordu da dahil olduğu halde Kâzım Karabekir Paşa'ya ve Batı Anadolu'daki Kolorduların..." Bkz. Elinizdeki kitapta s.192. (Y.N.)

6.[1] Eski Kastamonu Valisi İbrahim Bey, İstanbul'da hükümete bütün sırları vererek ve hizmet arz eyleyerek tahliye olunmuştur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

1 *İstiklâl Harbimiz*, 4. maddeden sonra 6. maddeye geçmektedir. (Y.N.)

BÜTÜN VİLAYETLERİN VE LİVALARIN HEYETİ MERKEZİYELERİNE*

(3 EKİM 1919)

Bütün Vilayetlerin ve Livaların Heyeti Merkeziyelerine

Milli teşkilatın derecesi, mebuslar seçimi faaliyeti ve mahalli ahval hakkında haftada bir kere kısa malumat vermesi rica olunan raporlar muntazaman gelmiyor. Yapılacak bir şey olmasa bile, belirtmeye değer bir şey yoktur kaydıyla olsun malumat verilmesine gayret gösterilmesini rica ederim.

3 Teşrinievvel 335
[3 Ekim 1919]

Sivas'ta
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliye Reisi
Mustafa Kemal

* Ali Rıza, *Alıfada Yadigâr Urfa Mücahedesi*, Sinop Matbaası, 1343 H (1924 Miladi), s.33. Metin, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(4 EKİM 1919)

4 Teşrinievvel 335
[4 Ekim 1919]

Yeni kabine ile, emellerin birleştirilmesi ve uzlaştırılması için haberleşmede bulunulduğundan, daha sonra bildirilinceye değin, evvelki gibi İstanbul ile resmi haberleşmeye devam edilmemesi tamim kılındı.

Vuku bulan maruzata Sadrazam Paşa'nın bu akşam cevap vereceği bildirilmiş ise de, gelen telgrafnamenin adresi ve imzası olmadığından keyfiyetin araştırılmasına imkân bulunamadığının ilanına karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca sekiz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 20; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.12.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayınlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

TAMİM*

(4 EKİM 1919)

Aceledir.

Sivas,
4 Teşrinievvel 1919
[4 Ekim 1919]

Kolordulara
Vali ve Mutasarrıflara
Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine (Karahisar, Gümüşhane, Rize, Giresun, Ordu Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti İdarelerine)

Bugün yeni kabine ile makine başında haberleşmeye devam edilmiştir. Kabine dünkü tekliflerimiz hakkında Beyanname ve Nizamname'mizin muhteviyatını sordu. İcap eden malumat ve izahat verildi. Vekiller Heyeti'nce görüşüldükten sonra bu gece cevap verileceği bildirildi. Dolayısıyla kati neticeye kadar, evvelki gibi, resmi haberleşmeye hiçbir taraftan girişilmemesi lüzumu Heyeti Temsiliye kararıyla tamimen tebliğ ve rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 131, s.152; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 131a, s.1065.

KASTAMONU, ANKARA, SAMSUN, SİVAS, İZMİT, BOLU, ELÂZİZ, TRABZON, DİYARBEKİR, KONYA TELGRAF BAŞMÜDÜRLERİNE*

(4 EKİM 1919)

Sivas
4.10.1919

Kastamonu, Ankara, Samsun, Sivas, İzmit, Bolu, Elâziz,
Trabzon, Diyarbekir, Konya Telgraf Başmüdürlerine

Heyetimiz yeni kabine ile emelleri uzlaştırmak ve birleştirmek üzere haberleşmektedir. Bu husus kararlaştırılıncaya ve tahakkuk edinceye kadar, daha sonra bildirilinceye değin, evvelki gibi, İstanbul ile olan resmi haberleşme katiyen kesik bulundurulacaktır. İcap edenlerin ehemmiyetle nazarı dikkatlerinin çekilmesi tavsiye olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 131, s.152-153; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 131b, s.1065-1066.

SADRAZAM ALİ RIZA PAŞA'YA*

(4 EKİM 1919)

Çıkış yeri: Sivas

Sadrazam Paşa Hazretlerine

Heyetimiz, fehametpenahilerinin cevabını ne vakit beklesin, emredilip bildirilmesini istirham eyleriz.

4 Teşrinievvel 335
[4 Ekim 1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 1968, sayı 14, s.21.

ALİ FUAT PAŞA'NIN TELGRAFINA CEVAP*

(4 EKİM 1919)[1]

İşaratı devletlerine şükran arz olunur. Bahsolunan yerlerde Nizamname'ye uygun olarak teşkilatın bir an evvel tamamlanmasına ve yeni teşkilata göre de icap edenlerin aydınlatılmasına ve yol gösterilmesine hizmeti devletleri rica olunur.

* Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hâtıraları*, Vatan Neşriyâtı, İstanbul, 1953, s.236.

1 Metinde tarih ve imza bulunmamakla birlikte, Ali Fuat Paşa'nın 4 Ekim 1919 tarihli telgrafına Mustafa Kemal Paşa'nın cevabı olduğu belirtilmektedir. (Y.N.)

ANADOLU VE RUMELİ MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ SİVAS HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(4/5 EKİM 1919)

Sivas
4/5.10.335 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne

Sadrazam Paşa'nın vuku bulan maruzatımıza bu gece cevap vereceğini tamimen bildirmiştik. Hakikaten Dersaadet'ten telgrafçılar marifetiyle bazı talepleri ihtiva eden bir telgrafname alınmış ise de, bunda adres ve imza bulunmadığından şüphelenme sebebi görülmüş ve keyfiyeti araştırmaya girişilmiş ise de, bu gece imkân bulunamamıştır. Yarın elde edilecek netice bildirilecektir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Kutu No:18, Belge No: 88'de bulunan metin Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.99. Belgenin "Erzurum Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi'ne" başlıklı örneği için bkz. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 31, Belge No: 99. Bu belgede, ilk cümlenin son sözcüğü olarak "bildirilmişti"; ikinci cümlede ise, "talepleri ihtiva eden" yerine "görüşleri ihtiva eden" sözcükleri yer almıştır. (Y.N.)

HEYETİ TÈMSİLİYE KARARI*

(5 EKİM 1919)

5 Teşrinievvel 335
[5 Ekim 1919]

Aydın cephesinde çarpışan Kuvayi Milliye'mizden Reis Hâcım imzasıyla gelen bir rapor üzerine Aydın vilayetimizin mukaddes topraklarını kirleten Yunanlıların katiyen püskürtülüp uzaklaştırılacağına tam emniyetimiz bulunduğunun ilanına dair cevap yazılmasına karar verildi.

Alaplı nahiyesinde birtakım Laz şakilerinin milli harekâtla alakalı gibi göstererek cinayetler işledikleri haber alındığından, bir an evvel cezalandırılmaları ve bu gibi adi haydutlarla Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin alakadar bulunmadığının resmen her tarafa ilanı hakkında Bolu Mutasarrıflığı'na ve Ereğli Kaymakamlığı'na tebligat yapıldı.

Samsun'un İngiliz kıtaları tarafından tahliyesi münasebetiyle, bu tahliye harekâtının İtilaf devletlerinin milletimizin meşru haklarına riayetkâr olacaklarının ilk müjdecisi olarak kabul edildiğinin tamimine karar veridi.

Milli harekât ve teşkilata yardım ve hizmeti ile öne çıkan Avanos Kaymakamı Enver Bey'in değiştirilmesine teşebbüs edildiği 11. Fırka Kumandanlığı'ndan bildirilmekle, Kırşehir Mutasarrıflığı'nın nazarı dikkatinin çekilmesine karar verildi.

Sandık mevcudu bir heyet huzurunda sayıldıktan sonra tamamen alınacağı ve hükümete ait zahire anbarlarına el konacağı Şube Reisi tarafından beyan olunduğu Akseki Malmüdürü'nün bildirimine atfen Antalya Heyeti Milliye Riyaseti tarafından bildirilmekle, bu gibi hallere katiyen meydan verilmemesinin Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na ve Antalya Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi Riyaseti'ne bildirilmesi kararlaştırıldı.

Sadrazam Paşa hazretlerinin görüşlerinde nifak ve bozuşma ve hükümete el koyma gibi bazı izahı muhtaç maddeler görülmekle, izahına ve bir tamim ile ilana karar verildi.

Diyarbekir'de 13. Kolordu Kumandanı Cevdet Bey'in vaki olan teklifi üzerine, Suriye ve Irak'ta yaşayan bütün din kardeşlerimizin imtiyaz ve bağımsızlığa kavuşmaları emellerimizin en başında gelmekte ise de, mevcut siyasi vaziyete göre, Avrupa ve Amerika'ya doğruca müracaatlarının uygun olduğuna dair Cevdet Bey'e cevap verildi.

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 22; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.12-13.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi'nin her tarafa tamamen ulaşmadığı anlaşıldığından, teşkilata ait esas maddelerin özet olarak telgrafla bazı merkezlere bildirilmesine karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca dokuz imza.]

BALIKESİR'DE KUVAYİ MİLLİYE REİSİ HACİM BEYEFENDİ'YE*

(5 EKİM 1919)

Balıkesir'de Kuvayı Milliye Reisi Hacim Beyefendi'ye

1. İhaneti tahakkuk eden Ferid Paşa kabinesinin düşürülmesinden sonra Ali Rıza Paşa hazretlerinin riyaseti altında teşekkül eden yeni kabinenin milli emellere tamamen itaatkâr olacağı ümit edilmekle beraber, bu hususun her türlü şüphe ve tereddütten uzak bir şekilde temini ve belgelendirilmesi maksadıyla vuku bulan tekliflerimizin cevabı beklenmektedir.

Neticesinin tarafı âlilerinize bildirilmesine değin, mevcut tedbirlerinizi ve tertibatınızı muhafaza buyurunuz.

2. İtilaf devletleri, maksat ve teşebbüslerimizin meşruiyetini ve milli azim ve iradenin kudretini takdir etmişler ve şimdiye kadar merkezi hükümetin aciz ve beceriksizliği sebebiyle milli mevcudiyetimizi görmezden gelerek yapılan haksız muamelelere karşı bir özür makamında olmak üzere, Merzifon ve Samsun'da bulunan İngiliz kuvvetlerini tamamen çekmişlerdir. Ve milli harekâta ve dahili ahvalimize müdahale etmeyeceklerine dair cevap vermişlerdir.

3. Aydın vilayetimizin mukaddes topraklarını kirleten Yunanlıları katiyen püskürteceğimize ve uzaklaştıracağımıza tam emniyetimiz mevcuttur. Bu kanaatleri orada bulunan bütün aynı milli imanı taşıyan kahraman arkadaşlarımıza tebliğ buyurmanızı ve işbu telgrafnamenin ulaştığının süratle bildirilmesini rica ederiz.

5 Teşrinievvel 335
[5 Ekim 1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvayı Milliye Hatıraları.* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1967, s.81.

BURSA VİLAYETİ'NE*

(5 EKİM 1919)

Sivas
5.10.35 [1919]

Bursa Vilayeti'ne

Milletin haklarını ve bağımsızlığını muhafaza uğrunda bütün cihana gösterdiği birlik ve azim ve irade ve vatanımızda yaşayan bütün unsurlar arasındaki iyi ilişkiler ile memleketin her tarafında lehülhamt hüküm sürmekte olan asayiş ve sükûnu tam karşısında, İngilizlerin evvela Merzifon ve daha sonra Samsun'dan askerlerini tamamen çektiklerini, bugün büyük sevinçle idrak eden millet, bu tahliye harekâtını, İtilaf devletlerinin milletimizin meşru haklarına riayetkâr olacaklarının ilk müjdecisi olarak kabul eder.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih K. Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi 2. Defter'deki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine ılmıştir. "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne" gönderilen metin ı bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.99-100.

SADARET MAKAMINA*

(5 EKİM 1919)

Sivas, 5.10.1919

Yüce Sadaret Makamına

4 Teşrinievvel 35 [4 Ekim 1919] tarihli cevabi sadrazamlık telgrafnamenizin muhteviyatına göre, Cemiyetimiz Heyeti Temsiliyesi'nin vuku bulmuş olan maruzat ve tekliflerinin tamamen tasvip ve kabul buyrulmuş olduğu büyük bir şükranla anlaşıldı. Ancak, âcizane tarafımızdan taahhüt edilmesini talep buyurduğunuz noktalar hakkında aşağıda izahatta bulunmaklığımıza yüksek müsaadelerinizi rica ederiz:

Hükümetin harekât rehberinin kanuni hükümlere tamamen riayetkâr olması tabii olup âcizane heyetimizce de bunun tecellisini temin etmek yegâne gayedir. Son zamanda ortaya çıkan tabii olmayan ve kanunsuz ahvalin etkeni ve müsebbibi Ferit Paşa kabinesi idi. Bu husus, adı geçen kabinenin düşmesiyle yüce heyetinizce kanuni hükümler dairesinde hareket ve Ferit Paşa kabinesi tarafından yapılmış meşru olmayan fiillerin ve hareketlerin sebep ve kaynaklarının yok edilmesi için icap eden kati tedbirlere başvurulduğu takdirde kendiliğinden ortadan kalkar ve bu yüzden vukuu beklenen sakıncalara ve devamı muhtemel harekâta sebebiyet verilmemiş olur. Cemiyetimizin mevcut Vekiller Heyeti'ne kanuni hükümler dairesinde her türlü taahhüt ve yardımda bulunabilmesi için evvela hükümetin meşru ve kanuni olan milli teşkilatımızı iyi karşıladığını açık ve kati bir lisanla ifade buyurması lazımdır. Aksi takdirde, Cemiyetimizle merkezi hükümet arasında karşılıklı emniyet ve samimiyetin hasıl olduğu şüpheli kalacak ve neticede zıt harekât ve teşebbüslerin ortaya çıkması beklenecektir.

Payitaht ile Anadolu'yu yekdiğerinden ayırmaya âcizane heyetimiz ve temsilcileri bulunduğumuz millet fertleri sebebiyet vermiş olmayıp, bilakis eski hükümetin Paris Sulh Konferansı'nda Doğu Vilayetleri'nin tamamıyla geniş bir muhtariyete sahip Ermenistan olmak üzere kabulü ve Toros Osmanlı sınırı gösterilerek iki üç vilayetin Osmanlı camiası haricine bırakılması ve payitaht ve vilayetlerimizin çoğu yerlerinde Mütareke hükümlerinin aksine birçok işgallere ve devlet ve milletin haysiyet ve bağımsızlığını ihlal eden ahvale seyirci kalması ve milli mevcudiyetini muhafaza dindarane azmiyle mukaddes haklarını müdafaa için ayağa kalkan Kongre üyelerinin eşkıya çetesi gibi cezalandırılması maksadıyla Mamuretülâziz[1] vilayetinde birtakım eşkıya toplamaya girişerek Sivas ve Mamuretülâziz vilayetleri ahalisi arasında boğazlaşma sebeplerini hazırlama emrini veren, eski hükümetin meşru olmayan ic-

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından,*Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 132, s.153-157; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 132, s.1066-1071.

1 Bugünkü Elazığ. (Y.N.)

raatı olmuştur. Osmanlı memleketinin topraklarının işgali tehlikesine gelince; milli teşkilatın mevcudiyetini gösterdiği günden beri hiçbir işgal vaki olmadığı gibi, bilakis Ferit Paşa kabinesinin hoşgörüsü ve günahları neticesi olmak üzere Mütareke hükümlerine aykırı olarak işgal edilen Merzifon ve Samsun gibi yerlerimiz tahliye edilmiştir. Dolayısıyla mülki birliği âcizane heyetimiz değil, eski hükümetin ihlal eylediğini arz ve beyan lüzumsuzdur. Tarafımızdan hiçbir resmi daire işgal edilmemiş olduğundan, vaki olmayan bir halin düzeltilmesi düşünülemez. Yabancılar ile vaki olan münasebetlerimiz resmi siyasi bir şekilde olmayıp Kuvayi Milliye'miz aleyhinde eski hükümetin vaki olan yayınlarının doğruluk veya yanlışlığını araştırma konusunda gelen ve payitahtta milletin itimadına mazhar Kuvayi Milliye'ye dayanan meşru bir hükümet göremeyen İtilaf devletlerinin nezdimize gönderdikleri birtakım siyasi memurlarla vaki olan temaslardan ibaret olup, gayesi milli emelleri, milli teşkilatın genişliğini ve kudretini, milli idarenin yaygınlığını ve katiyetini, kati olarak onlara göstererek, milletimiz hakkında hürmet ve itimat kazanmayı teminle sınırlı kalmıştır ki, bunun da Sulh Konferansı'nda millet mukadderatı hakkında zararlı değil bilakis birçok faydalı netice elde edeceği tereddüt ve şüpheden uzaktır. Mebusan seçimleri hakkında eski hükümetin verdiği açık emirler dairesinde hareket eden hükümetler henüz esas defterleri bile tanzime yeni başlamış olduklarından, seçimlerde ahalinin hürriyetine tecavüz ve müdahale, şimdiye kadar maddeten mümkün olmadığı gibi, Cemiyetimiz bir siyasi parti olmadığından, siyasi ihtiraslardan tamamen arınmış bulunacağını ve seçimlerde katiyen ahalinin vicdani görüş ve hürriyetine müdahale etmeyeceğini defalarca beyannameleriyle esasen ilan eylemiştir.

Hükümet muamelelerine vurulan sekte ancak resmi haberleşmelerin kesilmesidir ki, bu da, milletin eb-i müşfik ve ekremi[1] bulunan padişahına maruzat ve istirhamlarını takdime mani teşkil ederek padişah ve millet fertleri arasında bir engel seddi teşkil eden Ferit Paşa kabinesinin kanunsuz hareketlerinin zaruri neticelerindendir.

Şu noktaya da büyük ehemmiyet ve ciddiyetle fahametpenahilerinin nazarı dikkatini çekmeye mecburuz ki, yüksek beyanatınızda memleketimizde meşrutiyet usulü icabınca milli hâkimiyetin geçerli olduğu belirtilmişse de, feshinden itibaren Meclisi Mebusan'ın dört ay zarfında toplanması, Kanunu Esasi'mizin açık hükümlerinden iken bugüne kadar seçimlerin esas defterleri bile tanzim edilmemiştir. İzaha muhtaç olmadığı üzere, dört ay zarfında toplanması, kanuni bir mecburiyet altında bulunan Milli Meclis'in şu ana kadar toplanmamış olması Ferit Paşa kabinesinin açıktan açığa meşrutiyete bir darbesini ve Kanunu Esasi'ye kati bir tecavüzünü teşkil eder ve Ceza Kanunu'nun özel maddesine uygun olarak bir cinayet sayılarak sebep olanları hakkında kanuni hükümlerin tam olarak tatbiki, milli hâkimiyeti kabul edecek ve kanuni hükümlerin tatbikini kendisi için kanuni bir vazife sayacak her meşru hükümetin ilk mukaddes vazifesidir.

Ferit Paşa kabinesinin doğurmuş bulunduğu bugünkü tabii olmayan vaziyetin tekrar etmemesi için, ilk maruzatımızda ortaya konulmasına müsaade istirham eylediğimiz aşağıdaki tekliflerin iyi karşılanmasını ve tatbikini temenni eyleriz:

1 "Şefkatli ve büyük atası" anlamında. (Y.N.)

1. Meşru ve kanuni olan milli teşkilat ve teşebbüslerimiz bazı kötü niyetliler ve bilhassa Ferit Paşa kabinesi tarafından Bolşeviklik veya İttihatçılık mahiyetinde kötüye yorulmuş ve bu yüzden memleketimiz dahilinde karışıklık olduğu tamim edilmiş ve duyurulmuştu. Bugün millet arasında nifak ve şikak[1] olduğu zehabında bulunulduğu anlaşılmıştır. Bu söylentiler katiyen doğru değildir. Bilakis memleketimizde her zamandan ziyade asayiş ve huzur olup, millet dahi birleşmiş bir kütle halindedir. Bu hakikatler bütün cihan nazarında sabittir. Merkezi hükümet için pek büyük bir manevi kuvvet ve bir dayanak noktası ehemmiyetinde bulunan bu vaziyete rağmen Ferit Paşa kabinesi ta son zamana kadar Anadolu ahvalini karışık ve endişe verici göstererek, milletin cihan nazarında kazanmaya başladığı medeni itibarı yok etmeye çalışmaktan geri kalmadı. Dolayısıyla bugün tekmil Anadolu'nun yeni hükümetten beklediği ilk iş, milletin yekvücut olup sükûn içinde meşru haklarının müdafaasına çalıştığını ve memleketin hiçbir tarafında asayişi ihlal edecek hiçbir hal ve hareket mevcut olmadığını ve özellikle milli emellerin tamamıyla haklı ve meşru olduğunu resmi bir beyanname ile cihan kamuoyuna ilan etmektir. Bu suretle milletin teşkil ettiği genel birliğe hükümet de iltihak ederek, hiçbir siyasi kuvvetimiz bu yüce cereyanın haricinde kalmamış olacaktır.

2. Düşük hükümetin ihanetkârane tahriklerine alet olarak ahaliyi silahlanmaya ve boğazlaşmaya sevk eden birtakım memur reislerinin ilgili mahkemeye verilmesi ve milli meşru harekâta mani olan ve hıyanet eden bazı eski valilerin de devlet hizmetinde istihdam olunmamaları ve sırf milli kanuni hakları desteklediklerinden dolayı azledilenlerin de memuriyetlerine iadeleriyle hak ve adaletin yerine getirilmesi talep ve rica olunur.

3. Ordunun maneviyatı üzerinde kötü tesir icra eden, Harbiye Nezareti'ni atıl ve iktidarsız bir hale getiren, rütbelerinin iadesi Milli Meclis'in tasdikine sunulmamış olan ve istihdamlarının yegâne sebebi de birtakım hastalıklı siyasi sebep ve düşüncelerden ibaret bulunan emeklilerin derhal asıllarına geri döndürülmesiyle mühim ve mutena askeri makamların ehil ellere verilmesini ordunun ve devletin selameti namına arz ve teklif ederiz.

4. İslami unsurları birbiriyle boğazlaşmaya sevk edip milletin meşru harekâtını zorlaştırmak üzere eski hükümetin vermiş olduğu kanunsuz hainane emirleri ait oldukları şahıslara tebliğ eden, ordunun sırlarını ihtiva eden şifreli askeri haberleşmeleri çaldırmak için tertibat almaktan ve bilhassa Posta Telgraf Müdiriyeti Umumiyesi'nde bir hafiye ve casus teşkilatı vücuda getirmekten çekinmeyen ve bu şekilde resmi haberleşmelerin kanuni gizlilik ve kutsiyetini ihlal eden eski nazırlardan Ali Kemal ve Âdil Beylerle Süleyman Şefik Paşa'nın Meclis açılışında Divanıâli'ye[2] verilmek üzere hiçbir tarafa firarlarına meydan verilmemesini ve bilhassa Posta ve Telgraf Müdiri Umumisi Refik Halit Bey'in derhal tutuklanarak ilgili mahkemeye verilmesini kanunun dokunulmazlığı ve milli hakların kutsiyeti namına talep ederiz.

5. Gerek İstanbul ve gerekse taşrada milli meşru harekâta katılmış veya adı geçen harekâtı desteklemiş olanlar aleyhinde, düşük hükümet tarafından başlanılmış olan keyfi takibat ve baskılara nihayet verilmesi, kanuna dayanarak ve büyük ehemmiyetle talep ve rica olunur.

1 "Bozuşma ve anlaşmazlık". (Y.N.)
2 Yüce Divan. (Y.N.)

6. Başlangıçta İtilaf hükümetlerinin sırf kendi askeri bakış açılarından konulması teklif edilen ve Osmanlı hükümeti tarafından üstlenilen Dersaadet matbuat sansürünün birçok sebep ve bahanelerle evvela İtilaf kontrolü ve ardından adı geçen İtilafçılar tarafından baskı öncesi sansüre katılma şeklindeki müdahaleler ile hükümet nüfuzunun kaybolması ve eski kabinenin de bu yabancı kuvvetinden kanunsuz faydalanması yüzünden, bugün matbuat, milletin meşru emellerini gösteremeyecek ve mukaddes haklarını müdafaa edemeyecek acı veren bir hale gelmiş ve bunun bütün maddi ve manevi mesuliyeti hükümetin omuzlarına yüklenmiştir. Dolayısıyla Osmanlı hükümetince Kanunu Esasi'ye aykırı olan bu hale resmen bir nihayet verilmesini ve şayet İtilaf devletleri tarafından, kendi bakış açılarından askeri sansüre devamda ısrar olunacak olursa, bu sansürün Osmanlı hükümeti Matbuatı Umumiye Müdiriyeti'nin kati denetimi altında olmak üzere esas hatları belli ve Dersaadet matbuatınca malum şartlar dairesinde İtilafçılar tarafından icrasına müsaade ile, Osmanlı hükümetinin millet kamuoyu karşısında sansür mesuliyetinden kurtarılmasını arz ve teklif ederiz. Ortaya konulan maruzat ve tekliflere milleti tatmin edecek açık ve uygun cevap verileceği zamana kadar, milli maksatların temini için milletçe alınmış olan fiili tedbirlere eskisi gibi devam zaruretinde kalınacağını bütün vilayetler ve bağımsız livalar ile bunlara bağlı yerlerden aldığımız kararlar üzerine tam bir katiyetle arz ederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

TAMİM*

(5 EKİM 1919)

768

Sivas 129.1000 Resmi

Tamim

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Riyaseti'ne

Sadrazam Paşa hazretleri Erzurum ve Sivas kongrelerindeki esas kararları ve milli teşkilatın maksatlarını tabii bulmakla beraber, görüşlerinde bazı izaha muhtaç taraflar görüldüğünden hükümetle milletin hakiki olarak anlaşmasının temini maksadıyla ve bütün merkezlerin özetledikleri görüşlerine dayanarak verilen cevap ve yapılan teklifler, aşağıda aynen tamim ve tebliğ olunur.

Gelecek cevap ve ona göre alınacak kararlar derhal tebliğ olunacaktır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Erzurum'da 15. Kolordu, Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne,
Erzurum Vilayeti'ne ve bağlı yerlere
Erzurum Vilayeti Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne ve Ahzı Asker Riyasetlerine.

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Kutu No: 31, Belge No: 99-5'te bulunan belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. 5 Ekim 1919 tarihli "Şehremanetine, Matbuata" başlıklı örneği için bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.149; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.207. Ayrıca bkz. *Alemdar* gazetesi, 9 Ekim 1919.

CANİK MUTASARRIFI HAMİD BEYEFENDİ'YE*

(5 EKİM 1919)

Sivas
5.10.35 [1919]

Canik Mutasarrıfı Hamid Beyefendi'ye

C: 30.9.35 [1919] tarih 9504.

Fırsat çıktığında, muhtıranın temsilcilere iletilmesine delaletleri ve daha sonra General Harbord'a verilmek üzere Samsun'a gönderilen raporun ulaşıp ulaşmadığının bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Harp Tarihi Dairesi Arşivi, D: 335-22, F: 12-8'den aktaran: Fethî Tevetoğlu, "Millî Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa-General Harbord Görüşmesi", *Türk Kültürü* dergisi, Temmuz 1969, sayı 81, yıl VII, s.592.

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(5 EKİM 1919)

Şifre
Zata mahsustur

Sivas
5.10.1919

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 2.10.1919

Halit Bey hakkındaki maruzatım, adı geçenin izzeti nefsinin yaralanmaması görüşüne yönelik idi. Kendisinin müracaatı üzerine vaki olduğu bildirilen son vaziyet için tamamen yüksek görüşlerinize katılırım, Efendim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 104 içinde s.105; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 104 içinde, s.1013.

İZMİR VİLAYETİ'NE*

(5 EKİM 1919)

Suret

İzmir Vilayeti'ne

Mebus seçimleri hakkındaki hazırlık derecesinin iki gün zarfında bildirilmesine dair 23 Eylül 1335 [1919] tarihli tamime, tarafı âlinizden henüz cevap verilmemiştir. Cevabın gecikmesindeki sebebin ve talep olunan malumatın süratle bildirilmesi.

5 Teşrinievvel 1335
[5 Ekim 1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Başbakanlık Arşivi, Yıldız evrakı, Karton 71'den fotokopisiyle aktaran: *Belleten*, c.XXXII, Ekim 1968, sayı 128, s.453. Aynı metnin "Karesi Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi'ne" gönderilen, üzerinde "(Hacim Bey'e verilecektir)", "Çıkış yeri: Sivas, Numarası: 358" bilgileri bulunan ve imza yerinde ise "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Mümessiliyesi Reisi namına Mustafa Kemal" yazılı örneği için bkz. *Balıkesir ve Ala,şehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvayı Milliye Hatıraları*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1967, s.253.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(6 EKİM 1919)

6 Teşrinievvel 335
[6 Ekim 1919]

Milli harekâta yardımı ve iltihakından dolayı merkezi hükümetçe azledilen Giresun Kaymakamı Nizamettin Bey'in yerine tayin olunan Bâdi Bey'in istifa ettirilerek Dersaadet'e iadesi kararlaştırıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca dokuz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 23; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.13-14.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

YUNUS NADİ İLE MAKİNE BAŞINDA GÖRÜŞME*

(6 EKİM 1919)

İstanbul: Harbiye telgrafhanesi, Yunus Nadi Bey zatı devletinizle görüşmek istiyor, Efendim. Harbiye telgrafhanesinde makine başında hazırım!

[Mustafa Kemal:] Hazır olan kimdir?

Telgrafçı: Yunus Nadi Bey ve yanında Nazır Paşa'nın[1] *Yaveri Cevat Rifat Bey vardır efendim. Nazır Paşa'yı istediler mi, yoksa...*

[Mustafa Kemal:] Kendileriyle şimdi görüşürüz. Yalnız, beni, telgrafa davet ettikleri zaman Nazır Paşa istiyor demişlerdi. Davet eden Nazır Paşa mıdır, yoksa zatıâlileri mi?

Yunus Nadi Bey: Nazır Paşa'nın müsaadesiyle ve yaveri vasıtasıyla Harbiye merkezinden, zatı devletlerini aradık. Yanlış anlaşılmıştır efendim.

[Mustafa Kemal:] Teşekkür ederim. Buyurun.

[...][2]

Sivas, 6.10.1919

Yunus Nadi Beyefendi'ye

Heyeti Temsiliye'ce Sadrazam Paşa hazretlerine vuku bulan esas ve tali teklifleri ve adı geçenin heyetimize verdiği cevabı, bilhassa bu cevabın son fıkralarını gördünüz mü? Yüksek beyanat ve görüşlerinizden bu yazıları görmemiş olduğunuza ve tekliflerimizin, mahiyet ve samimiyeti tamamen anlaşılmamış olanlar tarafından zatıâlinize hikâye edilmiş olduğuna hükmediyoruz. Bu sebeple, esas hakkında burada fikir alışverişini müşkül görüyoruz. Yalnız şahsi olan yüksek görüşlerinizde bazı noktaları aydınlatmak maksadıyla, aşağıda sıra ile izahat verilir:

Yeni kabine ile milli teşkilatımız arasında, birlik ahengi elde edilmesinin gecikmeyeceğine, biz de hüküm vermekte idik. Bunun gecikme sebebini bizde değil, yeni kabinenin dört günden beri göstermekte olduğu tereddütlü tavırda aramak lazımdır. Yeni kabine ile aramızda anlaşmazlık olduğunu dahi, yeni kabine bize bildirmemiştir. Yeni kabinede bırakılan eski nazırların namusları hakkında şüphe etmemekle beraber, eski ka-

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.150-153; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.209-214.

1 Harbiye Nazırı Cemal Paşa. (Y.N.)

2 Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın isteğiyle, Ali Rıza Paşa hükümeti ile Heyeti Temsiliye arasında arabuluculuk yapan Yunus Nadi görüşlerini açıklar. Bkz. *Nutuk*, c.III, Vesika No: 133. (Y.N.)

binenin cinayetkârane harekâtına bilerek veya bilmeyerek katılmış oldukları, nazarı dikkatte tutulacak mühim bir noktadır. Abuk Paşa'nın kabinenin düşmesinde yapmış olduğu rol meçhulümüzdür. Biz, neticeyi temin eden kuvveti pek iyi biliriz. Bizim maksadımız, bu hükümeti, tasavvur buyurulduğu gibi, intikal devresi hükümeti gibi görmek değildir. Bilakis milletin mukadderatını kararlaştıracak ve barışı yapacak en mühim bir heyet olabilmesini temenni ederiz. Milli esas menfaatlerimizde düşmanın bizce hiç ehemmiyeti yoktur. Biz, hareket hattımızı düşmanın dedikodusuna uydurmak zaafını reddedenlerdeniz. Dahili ve harici vaziyete bütün açıklığıyla vâkıfız. Attığımız adım tesadüfi değil, derin düşüncelere ve sağlam esaslara ve bütün milletin muntazam teşkilata tabi hakiki kuvvetine ve azim ve iradesine dayanmaktadır. Millet, hâkimiyetini bütün manasıyla bütün cihana tanıttırmaya kati karar vermiştir. Bunun için de her yerde, her türlü tedbirler alınmıştır. Mevcut hükümetin milli emelleri ve talepleri iyi karşılamasını ve neticelendirmek için çalışmasını talep ederiz. Çünkü başka türlü hükümet icra edemez. Abuk Paşa'yı bilmiyoruz. Fakat Cemal Paşa'dan milli teşkilatımızın delegesi olmaktan başka bir şeyi beklemeyiz.

Ve nazır olur olmaz kendilerinin herkesten evvel vasıtasız olarak bizimle temasa gelip hakiki vaziyeti anlayacağını ve ona göre hükümetle milli teşkilatın görüşlerini birleştirmeye girişeceğini ümit ediyorduk. Halbuki henüz böyle bir temastan çekindiği görülüyor. Bizim yeni kabineye karşı vuku bulan tekliflerimiz ve taleplerimiz, şahsi ve kendince olmayıp, bütün vilayetler ve bağımsız livalar ile bağlı yerlerin ve beş kolordu kumandanının ve milli teşkilata sadık memur reislerinin Heyeti Temsiliye'mize bildirdikleri tekliflerin, Heyeti Temsiliye'mizce hükümeti mümkün olduğu kadar müşkül vaziyete sokmamak tarafı nazarı dikkate alınarak çıkarılmış özetin özetidir. Ve bu tekliflerde ve taleplerde tasavvur ve tasvir buyurduğunuz sakıncalar yoktur. Hükümet, Heyeti Temsiliye'mizle, samimi ve ciddi münasebet ve fikir alışverişinde bulunduğu takdirde, vuku bulmuş olan taleplerin ve tekliflerin hükümetçe tatbiki mümkün olabilecek şekil ve zamanını kararlaştırmakta hiçbir engel yoktur. Yalnız Sadrazam Paşa'nın, Heyeti Temsiliye'mize 4 Teşrinievvel'de [4 Ekim'de] vuku bulan cevabi telgrafındaki son fıkralar nazarı dikkat çekicidir. Eğer meşru milli teşkilatımız ve bunun başında ve idaresinde bulunanlar, gayri meşru ve gayri kanuni tanınmak zihniyeti idame olunacak ise, hiçbir anlaşma imkânı bulunamayacağına şüphe yoktur. Bugün yayımlanacağını bildirdiğiniz beyannamede, milli teşkilat ve harekâtımız hakkında her ne sebep ve suretle olursa olsun, eleştirici bir lisan kullanıldığı takdirde ve suret, görünüşte birkaç kelimeyle sınırlı kalsa bile, tarafımızdan, derhal her türlü anlaşma imkânı kaçırılmış kabul edilecektir ve zaten merkezi hükümeti Heyeti Temsiliye ile tamamen anlaşmadıkça, beyannamesi hiçbir taraftan alınmayacaktır. Belki İstanbul'la sınırlı kalabilir.

Heyeti Temsiliye'miz, bütün vilayetler ve bağımsız livalar namına mahallerinde milletin genel oyuyla seçilmiş temsilcilerden teşekkül etmiş ve Erzurum ve Sivas'ta toplanan genel kurullar tarafından ayrılmış ve seçilmiş meşru milli bir heyettir. Temsil kabiliyeti ve kudreti de fiili eserleriyle meydandadır. Meclisi Mebusan toplanarak fiilen denetime başlayacağı güne kadar, Heyeti Temsiliye'nin millet ve memleket mukadderatıyla alakadar bulunması zaruridir. Hükümetin, heyetimizle samimi temas ve münasebeti bittabi kendi mevki ve kuvvetini takviye edecektir. Ayrı ayrı istikametlerde yürüdüğü takdirde memleket ve millet menfaatleri için sakıncalar getireceği tabiidir.

Biz, bugünkü kabinede, bilhassa vücutları memleket ve millet için faydalı olacağına kani bulunduğumuz bazı zevatın, eskiden olduğu gibi birer birer kabineden çıkarılması tarzındaki son usul kabine manevralarına maruz kaldıklarını görmek istemeyiz. Sivas'ta toplanmış bulunan Heyeti Temsiliye, hükümetle bizzat doğrudan doğruya, en samimi temasta bulunmaya hazır ve amadedir. Bu vazifeyi başkalarına vermek selahiyetine sahip değildir. Hükümetle tam anlaşma hasıl olduğu takdirde, temasın kolaylığı ve temini için başka çareler dahi düşünülebilir. Özetle, karışık vaziyetin acilen bertaraf edilmesi; evvelemirde hükümetin kendisine arz ve teklif ettiğimiz tarzda bir beyannamesinin, gösterişli kelimelerle değil, samimi bir lisan ile yayımlanmasına ve sair tekliflerin iyi karşılanıp infaz edileceğine dair Sadaretin maruzatımıza doğrudan doğruya cevap vermesiyle mümkün olacaktır. Yoksa hâlâ Refik Halit Bey tarafından telgraflarımız ve beyannamelerimiz kontrol edilirken, çalınırken ve alıkonulurken, hükümetin samimiyetinden bahsolunması, bize pek garip geliyor.

Hükümet bu tereddütlü vaziyetinde birkaç gün daha devam edecek olursa, millet nazarında henüz belirlenemeyen emniyet ve itimadı büsbütün ortadan kaldırmaya sebebiyet verecektir. Her taraftan aldığımız telgrafnamelerde, yeni hükümetin emniyete değer olup olmadığına dair sorular sorulmaktadır. İhtiram arz ederim kardeşim.

Mustafa Kemal

TAMİM*

(6 EKİM 1919)

Tamim

Gayet aceledir.

6 Teşrinievvel 1919
[6 Ekim 1919]

İzmit, Adapazarı, Bilecik, Bursa, Eskişehir, Ankara, Kütahya, Kângrı,[1] Afyon Karahisar, Denizli, Antalya, Konya, Burdur, Kastamonu, Bolu, Sinop, Samsun, Trabzon, Giresun, Rize, Niğde, Kayseri, Harput, Diyarbekir, Bitlis, Vilayet, Liva ve Kazalarına.

Bugün yeni kabine makine başında Heyeti Temsiliye'mizle dolaylı olarak bazı haberleşmede bulunmuştur. Kabinenin, muhteviyatı malumumuz olmayan bir beyanname yayınlayacağı anlaşılmıştır. Milli talepleri desteklediğini henüz kati olarak bildirmemiş olan kabinenin her ne şekilde olursa olsun bütün tebligatının, evvelki gibi, daha sonra bildirilinceye değin telgrafhanelerce alınmaması hususundaki tedbirlerin ehemmiyet ve dikkatle devamı lüzumu tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 134, s.159; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 134, s.1073.

1 Çankırı. (Y.N.)

KÖŞK'TE HAREKÂTI MİLLİYE VE HARBİYE UMUM REİSİ TAHİR BEY'E*

(7 EKİM 1919)

Tel

Sivas
7.10.35 [1919]

Köşk'te Harekâtı Milliye ve Harbiye Umum Reisi Tahir Bey'e

Mukaddes topraklarımızın cansiperane bir şekilde müdafaası müjdelerini anlatan telgrafnameleri büyük bir kıvanç ve şükran ile okundu. Haksız işgallere bir nihayet vermek, sevgili İzmir'imizden Yunanlıların ebediyen def edilmesini ve püskürtülmesini idrak etmek, milli mevcudiyetimizi ve bağımsızlığımızı kurtarmak azmiyle bütün Anadolu ve Rumeli yekvücut bir halde birleşmiş ve Hakkın inayetiyle, bu birlik ve azmin ve hele Aydın cephesinde kahramanane dövüşen siz kardeşlerimizin fedakârlıkları sayesinde siyasi vaziyet lehimizde gelişmeye başlamış ve millete düşman olan Ferit Paşa kabinesinin adamları da kolayca düşmüştür. Kahraman mücahitlerimize selam ve ihtiramlar eder, Cenabı Allah'tan muvaffakiyetler dileriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı Arşivi, Dolap No: 50, Göz No: 4, Dosya No: 159'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi,* Haziran 1964, yıl 13, sayı 48, Vesika No: 1112.

EDİRNE'DE ANADOLU VE RUMELİ MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ TRAKYA-PAŞAELİ HEYETİ TEMSİLİYESİ RİYASETİ'NE*

(7 EKİM 1919)

Sivas
7.10.1919

Edirne'de Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi Riyaseti'ne

C. 6 ve 7.10.1919 telgrafnamelere

1. Rumeli ve Anadolu aynı ruh ve vicdanla milli mevcudiyetimizi ve bağımsızlığımızı kurtarmak azmiyle mukaddes mücahedeye atılmış olduğundan, maksatlarda ve esaslarda tam bir birleşme bulunacağı, esasen şüphesiz idi. Yüksek müjdeleriniz büyük bir şükran ve sevinçle karşılandı. Milli meşru emellerimizde hayırlısıyla muvaffak olmaklığımızı Cenabı Haktan temenni eder, samimane ve ihtiramkârane hissiyatımızı takdim eyleriz.

2. Yeni kabine ile tamamen anlaşma temin edilebilecektir. Haberleşmekteyiz. Neticesi arz olunacaktır.

3. Muntazaman irtibatın muhafazasını hassaten rica ederiz, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.326; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 269, s.1254-1255.

MİRALAY BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(7 EKİM 1919)

Sivas
7.10.35 [1919]

Bursa'da Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami Beyefendi'ye

Bursa muhterem ahalisinin gösterdiği vatanperverane hissiyata teşekkür olunur. Heyeti Temsiliye'mizin bütün kararlarının alınıp alınmadığının ve Sivas Genel Kongresi'nde hazır bulunup şimdiye kadar Bursa'ya dönmeleri temin edilen Osman Nuri ve Ahmet Nuri Beylerin ulaşıp ulaşmadıklarının bildirilmesini rica ederiz. Yeni hükümet ile anlaşma temin edilmek üzeredir. Daha sonra bildirinceye değin, resmi haberleşmede bulunmamakla beraber, asayiş ve sükûnun temini hususunda son derece dikkatli ve tedbirli bulunmanızı hassaten tavsiye ederiz. Eskişehir civarında bulunan Ali Fuat Paşa hazretleriyle irtibat kurulması ve muhafaza edilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 2. Defter. Metin, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(7 EKİM 1919)

7 Teşrinievvel 335
[7 Ekim 1919]

Eskişehir vaziyetinin milli arzuya uygun bir şekle girdiğini bildiren 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa'nın gösterdikleri dirayet ve uyanıklıktan dolayı teşekküre karar verildi.

17.9.35'te [1919'da] gönderilen arizanın[1] zatı şahaneye ulaştırılmasına aracılıklarından dolayı Âyan'dan Müşir Fuat Paşa hazretlerine teşekkür arzına karar verildi.

Harbiye Nazırı Cemal Paşa vasıtasıyla kabinenin tebliğ eylediği cevabi beş maddenin kabulü ile yeni kabine ile anlaşılmaya ve yardıma karar verildi.

Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın kabine nezdinde Heyeti Temsiliye delegesi olarak bulunmasına kendi arzusu üzerine olur verildi.

Aydın cephesinde Köşk'te Harekâtı Milliye ve Harbiye Umum Reisi Tahir Bey'in harp harekâtı raporu geldiğinden, oradaki kahraman mücahitlerimize selam ve ihtiram takdim kılındı.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin her türlü kararlarına itaat etmeye hazır olup tebligatını bekledikleri Edirne'de Trakya Paşaeli Cemiyeti'nden bildirilmekle, ihtiram beyan edilmesine ve irtibatın muntazaman muhafazasının tebliğine karar verildi.

Hükümeti seniye ile milli emeller arasında tam anlaşma hasıl olduğunun müjdelenmesine ve milli teşkilatımızın heyetleri arasında servis suretiyle telgraf haberleşmesinin icrasına hükümetçe müsaade buyurulduğuna ve dolayısıyla Ferit Paşa kabinesine karşı resmi haberleşmenin kesilmesi hususunda alınmış olan tedbirlerin kaldırılması lüzumuna ve Heyeti Temsiliye tarafından zatı hazreti padişahiye vuku bulan şükranı ihtiva eden maruzat suretinin ve bu konuda Heyeti Temsiliye Beyannamesi'nin çekilmesine karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca dokuz imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 25; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.14.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Küçükten büyüğe yazılan yazı. (Y.N.)

BATI ANADOLU UMUM KUVAYİ MİLLİYE KUMANDANI ALİ FUAT PAŞA'YA*

(7 EKİM 1919)

Sivas
7 Ekim 1919

Batı Anadolu Umum Kuvayi Milliye Kumandanı
Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Milletin meşru emellerini elde etmek maksadıyla, bu büyük mücadelede birlik ve mevcudiyetimizi cihana gösterme ve ispat hususunda sarf edilmiş olan mesai ve vatanperverane gayretleri ve üstlenilen mukaddes vazifeyi en müşkül anlarda millet ve memleket menfaatlerine uygun bir şekilde icra konusunda gösterilen, devletlerinizin dirayet ve uyanıklığı, Heyeti Temsiliye'mizce yüceltilmeye ve şükrana layık görüldüğünü arz ile minnettarlığımızı ifade ederiz.

Bekir Sami, Mazhar Müfit, Ahmet Fevzi, Raif, Hüseyin
Rauf, Mustafa Kemal, Mustafa, Ömer Mümtaz, Vasıf[1]

* Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hâtıraları*, Vatan Neşriyâtı, İstanbul, 1953, s.238; *Yücel* dergisi, Kasım 1945, sayı 109, s.85.

1 Metnin altındaki imzalar Heyeti Temsiliye üyelerine aittir. (Y.N.)

DERSAADET'TE ÂYAN'DAN MÜŞİR FUAT PAŞA'YA*

(7 EKİM 1919)

Sivas
7.10.35 [1919]

Dersaadet'te Âyan'dan
Devletlû Müşir Fuat Paşa Hazretlerine

Milli maksatlarımızı temin hususunda gösterilen yüksek vatanperverane delaletleri, şanlı Osmanlı tarihinin yaşayan yadigârı olan muhterem şahsiyetlerine karşı kalbinde büyük muhabbetler ve tazimler taşıyan milleti müteşekkir kıldığını arz ile tazimat arz eyleriz.

Haydar	Burhan	Mazhar Müfit	Mustafa
Mustafa Kemal	Bekir Sami	Ömer Mümtaz	

[Okunamayan imzalar]

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden alınan ve bir örneği Aydınlık Arşivi, No: 8-II'de kayıtlı belge, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

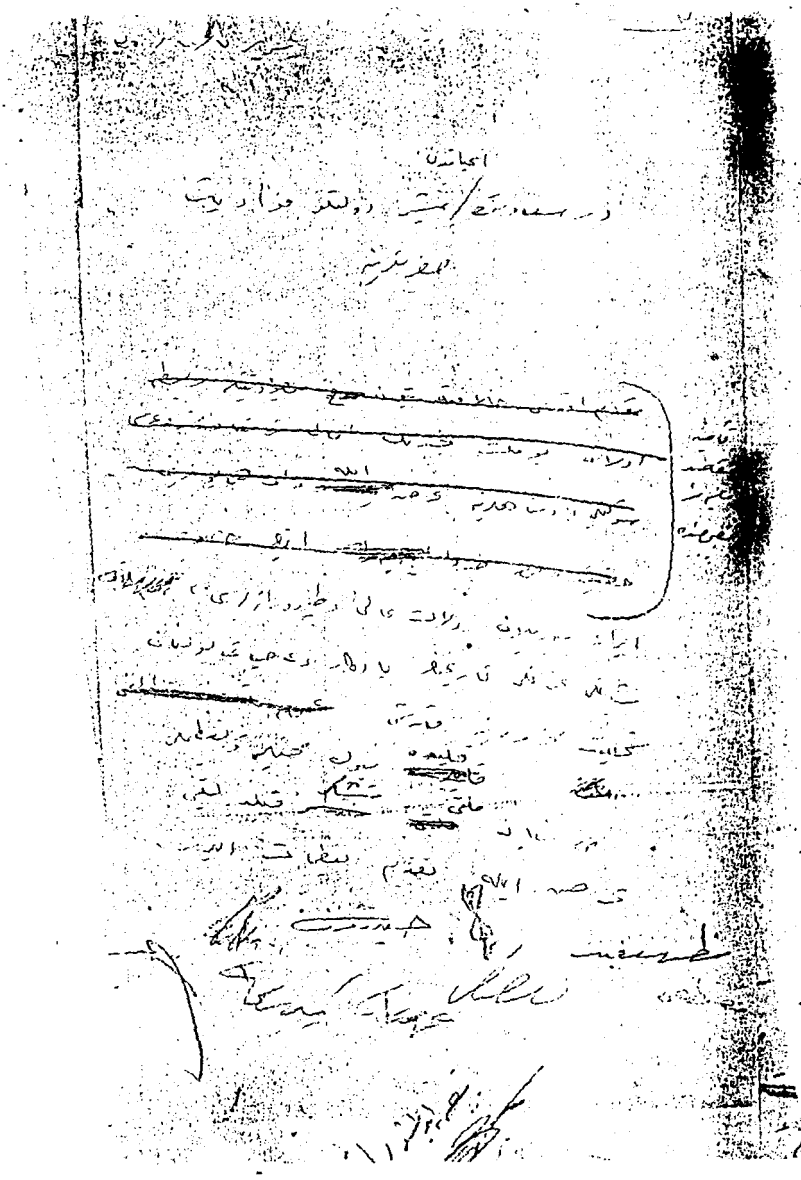

7 Ekim 1919 tarihli, "Dersaadet'te Âyan'dan Müşir Fuat Paşa'ya" başlıklı belge.

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(7 EKİM 1919)

Şifre

Sivas
7.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

C: Beyanatı devletlerine madde madde sıra ile aşağıdaki cevap arz olunur:

1. Kabinenin bizimle ortaklaşa ve birlikte, milli iradenin hâkimiyeti esasını kabul buyurmasına, millet namına, teşekkür arz eyleriz. Kabinenin ve Heyeti Temsiliye ve bütün milli teşkilatımızın intikamcılıkla şaibedar olması, bizce dahi, fevkalade çekinmeye ve korkulmaya değerdir. Bu noktada ve kabahatlilerin kanuni şekilde cezalandırılmaları lüzumunda dahi, kabine ile tamamen hemfikiriz.

2. İkinci madde muhteviyatından dolayı da, hassaten teşekkür ederiz. Vuku bulmuş olan maruzatta, bu noktanın açıklanmasına görülen lüzum şu idi:

Milli emellere ve harekâta muhalefetlerinden dolayı, millet tarafından tecrit edilen bazı vali ve kumandanlar, şekle riayet düşüncesiyle, isterse geçici olsun memuriyetlerine iade edildikleri takdirde, mahallerince kabullerine imkân görülemediğinden, hükümet nüfuzuna karşı riayetsizlik vuku bulabilir endişesi idi.

3. Üçüncü madde, bilhassa mucibi şükrandır. İnşallah birlik ve beraberlikle, vatan ve milletimizin saadet ve selametini temin kolayca olur.

4. Tam bir samimiyet ve büyük teminatla arz ederiz ki, kabine, gösterdiği ciddiyet ve samimiyetine karşılık, Heyeti Temsiliye, ne dahile ve ne harice karşı, hiçbir vakit hâkim vaziyeti almayacak, bilakis birlikte kabul buyurulan bakış açıları dairesinde, hükümetin nüfuz ve kuvvetini tahkim ve takviyeyi, vatan ve milletin selameti için, vazife sayacaktır. Bu hususta katiyen şüphe ve tereddüt buyurulmamasını arz ve rica ederiz. Bilhassa zatı devletlerinin, Nizamname'mizin sekizinci maddesi icabınca, doğrudan doğruya Heyeti Temsiliye'miz üyesi sıfatıyla kabinede temsilci bulunmaları, iki tarafın icraat ve kararlarında anlaşmanın teminine kefil olacağı için memnuniyet sebebidir.

Artık kabine ile milli teşkilatımız arasında, her noktada anlaşma ve görüş birliği hasıl olduğu tahakkuk eylediğine göre, bittabi, haberleşme hususunda konulan kısıtlamaların kaldırılacağı tabiidir. Ancak, Heyeti Temsiliye, bütün Anadolu ve Rumeli'deki teşkilat

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.154-155; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.215-217.

merkezleriyle irtibatı muhafaza mecburiyetinde olduğundan, servis tarzında vuku bulmakta olan telgraf haberleşmemizin eskisi gibi devamına müsaade buyurulmasını hassaten istirham ederiz. Burada şunu da arz edelim ki, hükümet, emirlerini tebliğe başladığı dakikada hiçbir tarafta hiçbir engele tesadüf etmemek ve bu şekilde zerre kadar nüfuzu kırılmamak lüzumlu bulunmakla, bu hususun temini için Heyeti Temsiliye tarafından icap edenlere lüzumu gibi tebligatta bulunulabilmek maksadıyla kırk sekiz saat kadar zaman bırakılmasını rica ederiz. Heyeti Temsiliye tarafından yapılacak tebligata esas olmak, millete emniyet bahşetmek üzere yayımlanmasını rica eylediğimiz kabine beyannamesinin, gizli olarak, yayımlanmadan önce bir suretinin heyetimize lütuf buyurulmasını hassaten istirham ederiz. Çünkü bu beyannamede, bir kelime, milletçe yanlış anlamaların devamına yol açabileceğini ve Heyeti Temsiliye'yi de millete karşı pek müşkül bir vaziyette bırakılabileceğini tam bir samimiyetle arz eyleriz.

Heyeti Temsiliye tarafından zatı şahaneye takdim olunacak bir şükran arizası[1] ile millete yapılacak tebligat suretini, son şeklini vermeden evvel zatı devletlerine şimdi arz edeceğiz ve bunların muhteviyatına dair kabinenin vuku bulacak görüşleri, hürmetle nazarı dikkate alınacaktır.

Yeni İntihabı Mebusan Kanunu[2] hakkındaki görüşümüzü daha sonra arz etmek üzere, adı geçen kanunun hangi bakış açısıyla yapılmış olduğunu lütfen bildirmenizi rica ederiz.

5. Esaslarda tam anlaşma hasıl olduktan sonra, zatı devletleriyle şerefli arkadaşlarınızın samimiyetlerine şüphe edilemeyeceğinden, teferruat hakkında kendiliğinden fikir birliğinin meydana geleceği tabiidir. Âcizleri ve bütün mesai arkadaşlarımın en büyük hürmet ve samimiyetlerimizle zatı devletinizin ve dahil bulunduğunuz kabinenin muvaffakiyetlere mazhar olmasına ve bu sayede vatanın kurtarılmasına yönelik gayenin bir an evvel tecelli etmesine bütün mevcudiyetimizle çalışacağımıza emniyet buyurmanızı arz ve burada hazır olan bütün arkadaşlarımın selam ve hürmetlerini takdim ederim.

Mustafa Kemal

1 Küçükten büyüğe yazılan yazı. (Y.N.)
2 "Mebus Seçimi Kanunu". (Y.N.)

FIRKA KUMANDANLIKLARINA*

(7 EKİM 1919)

Sivas
7.10.35 [1919]

Fırka Kumandanlıklarına

Hükümeti seniye ile milli emeller arasında tam anlaşmanın hasıl olduğunu büyük bir memnuniyetle müjdeleriz. Hükümet, milli teşkilatımız heyetleri arasında servis suretiyle eskisi gibi telgraf haberleşmesi icrasını kabul buyurmuştur. Dolayısıyla Ferit Paşa kabinesine karşı resmi haberleşmenin kesilmesi hususunda telgrafhanelerce zaruri olarak alınmış olan engelleme tedbirleri derhal kaldırılacaktır. Heyeti Temsiliye tarafından zatı akdesi padişahiye vuku bulan maruzatın sureti ve beyanname çekilmektedir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 2. Defter'deki metin, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. "Bütün vilayet ve liva kazalar ve nahiye matbuatına" başlıklı ve "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuku Osmani Heyeti Temsiliyesi Mustafa Kemal" imzalı örneği için bkz. *Atatürk'ün Tamim. Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.100. Aynı metnin 20. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hâtıraları*, Vatan Neşriyâtı, İstanbul, 1953, s.233. Ayrıca bkz. *Vakit*, 9 Ekim 1919.

BEYANNAME*

(7 EKİM 1919)

Beyanname

Harici ve dahili felaketlerin tehdidi altında tabii haklarıyla mukaddesatının korunmasını temin gayesi etrafına toplanan büyük milletimiz, bugüne kadar milli hâkimiyeti ayaklar altına alan birkaç şahsın hainane husumeti karşısında kalmıştı. Millete dayanamamak itibariyle aslında hiçbir kuvvet ve ehemmiyeti olmayan adı geçen şahısların her nasılsa işbaşına gelmiş bir hükümet şeklinde olması, bu mahiyetinden bir resmi ehemmiyet almasını doğuruyordu. Bu sebeple, şimdiye kadar milletin manevi birliği noksansız olmakla beraber, merkezi hükümetin bu milli birliğe dahil olmamış bulunması, dosta düşmana karşı milletin değil fakat devletin genel birliğini tamamlanmamış olarak gösteriyordu. Lakin bugün Cenabı Hakka ve kendi hakkına dayanan büyük milletimizin gösterdiği mutlak iman karşısında engeller devrilip nihayet aynı kurtuluş gayesi etrafında devletimizin de genel birliği tamam oldu. Bu milli muvaffakiyet iki safhada tecelli etti: Bunların birincisi milletin meşru emellerini öğrenen hilafetpenah efendimizin[1] Ferit Paşa kabinesini derhal düşürmesiyle ve ikincisi de, Ali Rıza Paşa hazretleri riyasetinde teşekkül eden yeni Vekiller Heyeti tarafından milli emellerimizin meşruiyeti ve Kuvayi Milliye'nin hâkimiyeti esasları kabul edilerek, milletle hükümet arasında tam bir anlaşma olmasıyla tahakkuk etti. Bu anlaşma nedeniyle, bugünden itibaren bütün milli teşkilat ve Heyeti Temsiliye'miz her iki tarafça ortak ve bütün milletçe lüzumlu görülen görüşlerimizin teminiyle, milli emellerimizin elde edilmesinde yeni Vekiller Heyeti'ne destek ve yardımcı olacak ve resmi haberleşmeler üzerine konu olan yasakları kaldıracaktır. Bu vazifenin yapılmasında teşkilatımız hiçbir yerde hiçbir kimse tarafından hükümetin kanuni vazifelerine ve icraatına karşı hiçbir müdahaleye katiyen meydan vermeyecek ve bu suretle milli teşkilatın bütün mesai ve faaliyet hedefi, vatanın kurtarılması emrinde merkezlenmiş kalacaktır. Kurtuluşun elde edilmesinde, hükümetin resmi vazifelerine karşılık milletin de pek büyük ve pek kaçınılmaz

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 31, Belge No: 103'teki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 137, s.161-162; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 137, s.1075-1076.
Yukarıdaki Beyanname, *Vakit*, *Tasviri Efkâr* ve *İleri*'nin 9 Ekim 1919 tarihli sayılarında küçük farklarla ve "Millete Beyanname" başlığıyla yayımlanmıştır. Aynı metin, "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Tarafından Neşrolunan Beyanname" başlığı altında, *İradei Milliye*'nın 12 Ekim 1919 tarihli sayısında da yer almıştır.

1 Padişah kastediliyor. (Y.N.)

milli vazifeleri olduğunu nazarı itibara alan Cemiyetimiz, hükümetçe tasdik edilmiş olan Nizamnamesi hükümlerine uygun olarak, bütün teşkilatını tamamlayarak, milli vazifelerin yapılmasında intizamı temin etmeyi elzem saymaktadır ve esasen bu büyük ve milli gayeden başka hiçbir maksat takip etmeyen heyetimiz, her türlü şahsi menfaatlerden ve parti ihtiraslarından da arınmış olduğundan, ilan etmiş olduğu milli esaslardan hiçbir sebep ve bahane ile hiçbir zaman sapmayacak ve en büyük faaliyet hissesini, Kuvayi Milliye'nin şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da tam asayiş ve sükûn içinde dengelenmesine hasredecektir ve en tehlikeli tarihi şartlar altında bile milli vakarından ve herkesin hukukuna riayetteki mirasçısı olduğu hasletlerinden zerre kadar ayrılmamış olan milletimizin bundan sonra da aynı tarz ve harekette sabit kalacağında ve bu suretle bu mübarek topraklara sahip olmaktaki medeni liyakatını bütün cihana tasdik ettireceğinde şüphe yoktur.

Nahiyelere, köylere ve bütün bağlı yerlere süratle tamim edilecektir.

7.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

PADİŞAH'A*

(7 EKİM 1919)

7 Teşrinievvel 1919
[7 Ekim 1919]

Süddei Seniyei Hilafetpenahiye

Milletin sesini boğmak suretiyle memleketin her tarafından yükselen genel feryadın hakipayi şahanelerine ulaşmasını yasaklayarak hem milletini, hem padişahını aldatmaktan çekinmemiş olan eski kabinenin, milli müracaat ve şikâyet üzerine düşürülmesiyle, yerine, milli talepler dairesinde işleri yürütecek bir Vekiller Heyeti ikame buyurulması, milletin süddei seniyelerine karşı mirasçısı olduğu kulluk ve sadakatini teyit etmiş olmakla herkesin şükranını bütün itaat eden milleti namına, atebei felek-mertebei şehriyarilerine takdime cüret ederiz. Her ahvalde emir ve ferman şevketlû, kudretlû, mehabetlû, hilafetpenah efendimiz hazretlerinindir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 138, s.162; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 138, s.1076-1077. Ayrıca bkz. *Vakit*, *Tasviri Efkâr* ve *İleri* gazeteleri, 9 Ekim 1919.

AMASYA'DA 5. FIRKA KUMANDANI CEMİL CAHİD VE OSMAN BEYLERE*

(7 EKİM 1919)

Sivas
7.10.35 [1919]

Amasya'da 5. Fırka Kumandanı Cemil Cahid ve Osman Beylere

Batum'dan Washington harp gemisiyle İstanbul'a geçecek olan Amerikan Heyeti, yalnızca malum evrakı almak üzere Samsun'da bekleyeceğinden, geminin gelişinden sonra evrakın heyete takdimi lüzumunun ehemmiyetle Samsun Fırka Kumandanlığı Vekâleti'ne bildirilmesiyle, otomobil ve yaverin geri gönderilmesi münasiptir, Efendim.

Mustafa Kemal

* Fethî Tevetoğlu, "Millî Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa-General Harbord Görüşmesi", *Türk Kültürü* dergisi, Temmuz 1969, sayı 81, yıl VII, s.593.

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(7 EKİM 1919)

Aceledir.

1057

Erzurum Vilayeti'ne

Çıkış yeri: Sivas
Numarası: 535

Şimdiye kadar vaki olan tebligat ve bildirimlerimizin ulaşıp ulaşmadığının ve icaplarının yapılmakta olup olmadığının, ulaşmamış ise mani olan sebeplerin süratle bildirilmesi rica olunur.

7.10.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi: Kutu No: 21, Belge No: 48'deki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)
Belgenin "İzmir Vilâyeti Âliyesine" başlıklı örneği için bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.156; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.218.

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA VASITASIYLA AHMET İZZET PAŞA'YA*

(7/8 EKİM 1919)

Şifre

Sivas
7/8 Teşrinievvel [Ekim] 1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

C. 7/8.10.1919.

"Ahmet İzzet Paşa Hazretlerine".[1]

Yüksek görüşleriniz, layık olduğu ehemmiyetle nazarı dikkate alındı. Milli harekâtın tesirleri hakkındaki iyi anlayışınıza teşekkür olunur. Bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra dahi, vaki olan milli hizmetlerin hakîmane bir tarzda devam ettirileceğine ve kanuni bir idarenin tamamen teessüsüne bütün mevcudiyetimizle çalışılacağına itimat buyurulmasını rica ve çünkü mesaimizin gayesinin kanuni bir devrenin açılmasına yönelik bulunduğunu arz ederim. Elhamdülillah hükümet ile millet, bakış açılarında tam anlaşmayı hasıl eylemiş olduklarından bundan sonra da devam edeceğinden emin bulunduğumuz karşılıklı samimiyet ve tam birlik şeklini, millet ve memleket menfaatlerine kefil olacak şekilde gösterecektir.

Hastalıklı siyaset ve harekâtı herkesin malumu olan Ferit Paşa kabinesine milletin itaat etmemesi ve emellerine ve fiillerine ortak olmaması, harici siyasetimiz üzerinde hiçbir kötü tesir bırakmayıp, bilakis Ferit Paşa kabinesinin sebebiyet verdiği bütün uğursuz tesirleri bertaraf etmiş ve şükrana ve övgüye değer olan bugünkü müsait siyasi vaziyetimizi temin eylemiştir.

Milletin itimadına mazhar bugünkü kabine ile birlik halinde bulunmak, dahili vaziyetimizi, harici siyaset üzerinde en faydalı ve tesirli bir etken kılacağına şüphe yoktur.[2] Fevkalade hadiselerde bazı yerlerde arzu hilafında bazı vakaların ortaya çıkması,

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından. *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.166; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.232-233. Ayrıca bkz. Ahmet İzzet Paşa, *Feryadım*, c.2, Nehir Yayınları, İstanbul, 1993, s.322-323.
Feryadım'da, yukarıdaki telgraf, hatalı olarak, "18 Ekim 1919" tarihiyle yayımlanmıştır. (Y.N.)

1 Ahmet İzzet Paşa'nın şifre dahilinde kalan imzasıyla, Harbiye Nazırı Cemal Paşa tarafından Mustafa Kemal'e gönderilen 7/8 Ekim 1919 tarihli telgrafın cevabıdır. Mustafa Kemal de aynı şekilde cevap vermiştir. Bkz. Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s. 230.

2 Ahmet İzzet Paşa, kitabında, bundan sonra şu cümleye yer vermiştir: "Hükümeti seniyenin beyannamesi muhteviyatı mucib-i itminandır." Bkz. Ahmet İzzet Paşa, *aynı eser*, s.323. (Y.N.)

kaçınılması mümkün olmayan zaruri ve tabii ahvaldendir. Bilhassa Kütahya ve Bilecik ve Eskişehir gibi mevkilerin ve bu mevkilerdeki masum ve mağdur halkın, altında bulunduğu baskı ve hakaret, lütfen ve insaf gözüyle bir an düşünülürse, şikâyet sebebi görülen ahvalin ne derece haklı[1] olduğu, azıcık düşünmekle sabit olur. Buralardaki acı veren ve üzücü vaziyetin de sebebi ve kaynağı eski hükümetin miskinane tavrı olduğu düşünülünce, tariz ve suçlama hedefinin milli harekâta yönlendirilmesi haksızlık olur inancındayım. Kastamonu Vali Vekili'nin, sözünü ettiğiniz telgrafnamesinden adı geçen Vekili de mazur görmenizi rica edeceğim. Çünkü bu müracaat tarzı yalnız Kastamonu'dan değil, daha bazı yerlerden de vaki olmuş ve yeni kabinenin kararsız gibi görünen ilk tavrı bir iki gün daha devam etseydi, bu tür müracaatlar memleketin her köşesinden yağacaktı. Bundan böyle, bu gibi hallere katiyen meydan verilmemesi için icap eden her türlü tedbirler alınacak ve tesirler icra edilecektir ve yüksek tavsiyeleri doğrultusunda, tam birliğin temini ve esas kanunlar dairesinde hükümetle samimi bağların tesisi için tam bir saflıkla çalışılacaktır. Hürmet ve tazim ile ellerinizden öperim, Efendim.

Mustafa Kemal

1 Ahmet İzzet Paşa'nın kitabında "hafif". (Y.N.)

KÂZIM KARABEKİR'E*

(8 EKİM 1919)

Sivas
8.10.1335 [1919]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

Harbiye Nazırı Cemâl Paşa hazretleri delaletleriyle kabine ile vuku bulan haberleşmeler neticesinde kendisinden gelen cevap aynen aşağıdadır.

Mustafa Kemal

"Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Cevap:

"1. Zatı devletlerine ve şerefli arkadaşlara acizleri sıcak ve samimi teşekkürlerimi takdim ile kıvanç duyarım. Kabinenin şerefli üyeleri bu hürmet hissinde ortaktır ve Sadrazam Paşa hazretleri gözlerinden öperler.

"2. Teşkilat bakış açısından vuku bulacak servis tarzındaki haberleşmeye kabine müsaade etmiştir.

"3. Ahalinin fikirlerini tatmin için Beyanname'nin yayımlanmasının hızlandırılmasına zaruret hasıl olmuş ve lüzumlu noktalara dikkat olunmuştur.

"4. Zatı hazreti padişahiye yazılacak maruzat ile tebligat suretine ait kabine görüşünü almak vaatlerinizin icrasına başlandığını gösterir bir hali övünmeye sebep oldu. Yeni mebusan seçim kanunu, seçim zamanını kısaltmak ve mebus sayısını azaltmamak ve seçim tarzını kolaylaştırmak esasına dayanmaktadır. Bu esaslara göre, seçim bu ay sonunda bitecektir. Zatı devletlerine ve şerefli arkadaşlara büyük hürmetimin takdimine müsaade buyurulmasını rica ederim.

Harbiye Nazırı
Cemâl"

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.347.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(8 EKİM 1919)

8 Teşrinievvel 335
[8 Ekim 1919]

Lâdik Hıristiyanları hakkında Yüzbaşı Zolter imzasıyla Samsun'dan yazılan telgrafnameye Canik Mutasarrıfı Hamîd Bey vasıtasıyla cevap verilmesine ve bu şekilde siyasi merciin Dersaadet'teki Osmanlı hükümeti olduğunun kendisine ihtarına karar verildi.

Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın Heyeti Temsiliye'ye servis haberleşmesine hükümetçe müsaade olunduğuna ve ahalinin fikirlerini tatmin için hükümetçe beyanname yayınlanmasının ve mebuslar seçiminin çabuklaştırılması için bir kararname yayınlandığına dair olan bildirimine cevaben teşekkür arzına ve bu bildirimin tamimine karar verildi.

Milli teşkilata mukaddes maksadın takibi sırasında en büyük engel olan düşük hükümete rağmen fedakârane mesai sarf eden bütün memurlara, bilhassa telgraf memurlarına teşekkür edilmesi kararlaştırıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca on imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 24; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.14-15.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(8 EKİM 1919)

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Şifre

C: 7/8 Teşrinievvel [Ekim] 1919

1. İltifatı devletleri âcizane arkadaşlarımca mucibi şükran oldu. Ve bilmukabele gerek Sadrazam Paşa hazretlerine ve gerekse kabinenin şerefli üyelerine arzı tevkirat[1] ederiz.

2. Gerek esas hatlarımızı teşkil eden genel milli talepler ve gerekse mukaddes maksada bir an evvel ulaşmayı kolaylaştıracak lüzumlu teferruat üzerinde hükümeti milletle iyi anlaştırmak hususundaki hamiyetkârane delalet ve gayretlerinden dolayı da zatı devletlerine bütün arkadaşlar namına şükran arz ederim, Efendim.

8.10.1919

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 136, s.160; Kemal Atatürk, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 136, s.1074-1075.

1 Tevkirat: saygılar, yüceltmeler. (Y.N.)

SADARET'E*

(8 EKİM 1919)

Telgrafname

Vilayeti Celileye

Çıkış yeri: Sivas Saat: 24/45

Suret

Huzuru Celili Cenabı Sadaretpenahiye

Yüce Vekiller Heyeti tarafından yayımlanıp Dahiliye Nezareti'nce sureti vilayetlere tamim edilmiş olan resmi beyanname, tarafımızca okundu.

Vatan ve milletin bugüne kadar maruz olduğu tarihi şartların en tehlikelilerinden doğmuş bir milli birliğe dayanan kanuni teşkilat ve meşru harekâtımızın eski kabine tarafından kötüye yorulması, şimdiye kadar hükümetin millete dayanmasına ve milletten istifadesine mani oluyordu. Zararlı tesirleri malum olan bu yanlış anlamanın, yüksek heyetinizce bu şekilde giderilmesi ve hükümetin milli talepler ve emeller dairesinde işleri idare edeceğinin ilanı, bugünden itibaren, milletle hükümeti ayrılamayacak bir şekilde birleştirmiştir. Mukaddes maksadımızın tahakkukunda en mühim etken olacak bu genel birliğin temin buyurulmasından doğan şükranı, mahsus tebriklerimizle birlikte arz ederiz. Ferman. 8.10.1335 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 26; *Tasvir-i Efkâr*, sayı 2865, 9 Ekim 1919; *Vakit*, 9 Ekim 1919. Metinler, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Başbakanlık Arşivi, Siyasi Karton 34/64, Heyet-i Temsiliye ile Cereyan Eden Muhabere Evrakı, No: 7'den aktaran: M. Tayyip Gökbilgin, *Millî Mücadele Başlarken*, c.2, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1965, s.57-58. Telgrafın Erzurum Vilayeti'ne gönderilen örneği için bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.101-102.

İSTANBUL TELGRAF BAŞMÜDİRİYETİ VASITASIYLA BÜTÜN HABERLEŞME MEMURLARINA*

(8 EKİM 1919)

İstanbul Telgraf Başmüdiriyeti Vasıtasıyla Bütün Haberleşme Memurlarına

Milli teşkilat mukaddes maksadını takip ederken, en büyük engel olarak karşısında düşük hükümeti gördüğü halde, büyük milletimizin asil evladından olan devlet memurlarının ve bilhassa memleketimizin muhtelif kısımları arasında irtibat vasıtası olan haberleşme memurlarının her türlü müşkül şartlara rağmen meşru emellerimizi desteklemesi, milli birliğin pek kıymetli bir etkeni olduğundan, bütün millet namına hepinizi tebrik ile şükran arz ederim. 8.10.35 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* *İradei Milliye*. 12 Ekim 1919'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.101.

CELÂL NURİ BEYEFENDİ'YE*

(8 EKİM 1919)

Celâl Nuri Beyefendi'ye[1]

Sivas
8 Teşrinievvel 35
[8 Ekim 1919]

Hoş geldiniz. Hasretle gözlerinizden öperiz. Kamuoyunu milletin yüksek maksatları bakış açısıyla aydınlatmakla ve yol göstermekle yerine getirdiğiniz vatani vazifenin kıymet derecesi ve yüceliği, zamanla layık olduğu derecede takdir olunacaktır. Bizler şimdiden bu hususiaki mesaii biraderlerine teşekkür arz ederiz. Yabancı arzusu ve baskısıyla ve eski kabinelerin kusurlarını ve suçlarını gizlemesine pek uygun düştüğü için bugünkü hasta vaziyete düşürülmüş olan sansür hakkında yeni kabineye lüzumlu maruzatta bulunulmuştur. Talep edilen neticenin hasıl olması beklenmektedir. Herhalde bütün noktalardan milli emellere katıldığı memnuniyetle görülen mevcut hükümetin, milli bağımsızlığın ve meşrutiyetin temelini teşkil eden matbuat hürriyetini lüzumu gibi temin etmesini hep birlikte bekleyerek, şu müşkül tarihi anda kendisine yardımcı ve destek olalım. Buradaki arkadaşlarımızın hepsi, ihtiramlarını takdim ederler.

Mustafa Kemal

Haşiye: Münasip görürseniz bu konuşmayı yayımlarsınız. Ali Rıza Bey'e selam ederim.

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Arşivi, Klasör 14, Fihrist 19, Dosya 1335/32'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Prof. Dr. Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s.75 ve Fotokopi: 3.

1 Celâl Nuri (İleri). O tarihte İstanbul'da yayımlanan *İleri* gazetesi yazarı. Bkz. Prof. Dr. Yücel Özkaya, *aynı eser*, s.36. (Y.N.)

MAKİNE BAŞINDA GÖRÜŞME*

(8 EKİM 1919)[1]

S: Heyeti Temsiliye'nin 7/8 Teşrinievvel'de [Ekim'de], yani dün gece verdiği bir kısa tebliğ ile beyannamesi ve zatı şahaneye ait ariza işaret olunan merkezlere tamamen verildi mi?

Mustafa Kemal

C: Efendim, beyannamenin büyük kısmı yazılmıştır. Bir taraftan da onunla meşgulüz. Yalnız küçük tebliğin yalnız Trabzon Vilayeti yazılmamıştır. O da, tel'in bozukluğundandır. Zatı şahaneye olan telgrafınız da teslim edilmiştir. Müsterih olunuz, Efendim:

S: Bize Bursa'yı buldurunuz. Vali Vekili, Nizamiye Fırkası Kumandanı Bekir Sami Bey ve Jandarma Kumandanı makine başına gelsinler. Bir taraftan da Vekiller Heyeti'nin, Babıâli'de toplantı halinde olup olmadığını anlayıp, söyleyiniz.

C: Baş üstüne. Emri devletlerini şimdi yerine getiririm. Bir dakika müsaade, Efendim. Bursa'dan hemen sizleri Matbuatı Osmaniye Cemiyeti Reisi istiyor, Efendim. Matbuat Reisi'nin ismi, Tasviri Efkâr imtiyaz sahibi Velid Bey'dir.

-Heyeti Temsiliye'nin Heyeti İstihbariyesi, Velid Bey'e arzu ettiği bilgiyi verecektir. Yalnız Paşa hazretlerinin Babıâli'ye olan tebligatı cevapla alıp çekiniz ve bir suretini de matbuata veriniz.

C: Baş üstüne, Velid Bey gelsin mi?

-Bu telgraf çekilinceye kadar beklesinler, Efendim.

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Arşivi, Klasör 14, Fihrist 19/3, Dosya 1335/32'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Prof. Dr. Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s.76-77 ve Fotokopi: 6. Belge, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiş ve okuma hataları düzeltilmiştir. (Y.N.) Özkaya, yukarıdaki belgenin, Matbuat Cemiyeti Başkanı ve *Tasviri Efkâr* Başyazarı Velit (Ebüzziya) ve Matbuat Cemiyeti İkinci Başkanı Giritli Ahmet Saki'ye cevap olduğunu belirtmektedir. Bkz. Yücel Özkaya, *aynı eser*, s.37. (Y.N.)

1 Belgenin üzerinde tarih bulunmamakla birlikte, içeriğinden, görüşmenin 8 Ekim 1919'da gerçekleştiği anlaşılmaktadır. (Y.N.)

VELİD BEYEFENDİ'YE*

(8 EKİM 1919)

Velid Beyefendi'ye[1]

Ruşen Eşref Bey'in[2] en seri olarak gelebileceği yol, Dersaadet-Ulukışla şimendifer, Ulukışla, Kayseri, Sivas amerika otomobilleridir. Büyük hasretle teşriflerini beklerim. Ben kendilerini dört ay evvel davet etmiştim. O zaman yol mevsim itibariyle daha sıkıntısız değil mi idi? Şimdi belki biraz yağmurlardan rahatsız olur. Hareket gününü bir gün evvel bildirirseniz, icap edenlere kolaylık için tebligat yapmaya imkân kalır. 8.10.35 [1919]

Mustafa Kemal

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Arşivi, Klasör 14, Fihrist 20/1. Dosya 1335/32'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Prof. Dr. Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s.81 ve Fotokopi: 18.

1 Ebüzziya-zâde Velid. Matbuat Cemiyeti Başkanı ve *Tasviri Efkâr* Başyazarı. Bkz. Prof. Dr. Yücel Özkaya, *aynı eser*, s.37. (Y.N.)

2 Ruşen Eşref (Ünaydın). *Tasviri Efkâr* yazarı. Bkz. Prof. Dr. Yücel Özkaya, *aynı eser*, s.40-41. (Y.N.)

URFA MUTASARRIFLIĞI'NA*

(8 EKİM 1919)

Urfa Mutasarrıflığı'na

Sivas 209-60

Hamiyet ve vatanperverane gayretlerine teşekkür olunur. Teşkilatın tamamlanmasına ve genişletilmesine son derece gayret buyurulması hususunun Jandarma Kumandanı Ali Rıza Bey'e tebliği ve haberleşmenin devamı ve Diyarbekir'de 13. Kolordu Erkânıharbiye Riyaseti ile Mardin'de 5. Fırka Kumandanı ile münasebet tesisi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

8 Teşrinievvel 1335
[8 Ekim 1919]

* Ali Rıza, *Ahfada Yadigâr Urfa Mücahedesi*, Sinop Matbaası, 1343 H (1924 Miladi), s.28-29; Ali Saib, *Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri*, Ankara, 1340, s.28-29.
Metin, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(9 EKİM 1919)

9 Teşrinievvel 335
[9 Ekim 1919]

İngiliz ihtiyat yüzbaşısı Zolter'in hükümet haklarına ve haysiyetine tecavüz şeklinin ve ardından Sinop'taki beyanatının yüce Dahiliye Nezareti'ne bildirilmesinin Sinop Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Bey'e ve yüce Harbiye Nezareti'ne bildirilmesinin 20. Kolordu Kumandanlığı'na tavsiyesi kararlaştırıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca on imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 26; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.15.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

EDİRNE VALİ VEKİLİ İHSAN ADLİ BEYEFENDİ'YE

(9 EKİM 1919)

Sivas, 9.10.1919

Telgraf

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendi'ye

C: Milli birliğin mesut neticelerinden olmak üzere Trakya ve Paşaeli Cemiyeti'nin, Rumeli ve Anadolu topraklarında yaşayan dindaşlarımızın ve muazzez ülkelerimizin haklarının müdafaası emrindeki girişime dair yüksek müjdelerinize şükran arz olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.327; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 271, s.1255-1256.

MATBUAT CEMİYETİ MENSUPLARININ SİVAS'A GELİŞİ HAKKINDA*

(9 EKİM 1919)

Telgraf. 906/150

Sivas
9.10.35 [1919]

Eskişehir Mutasarrıf Vekâleti'ne,
Eskişehir'de Müdafaai Hukuk Cemiyeti Merkeziyesi'ne,
Konya'da Heyeti Temsiliye üyelerinden Refet Beyefendi'ye ve "Konya Heyeti Merkeziyesi'ne",
Ulukışla Kaymakamlığı'na "Ulukışla Mevkii Kumandanlığı'na",
Niğde'de 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Beyefendi'ye ** Yalnız Niğde'ye
Kayseri Mutasarrıf Vekili Emrullah Beyefendi'ye,

Dersaadet'te Matbuat Cemiyeti namına Heyeti Temsiliye nezdine gelmek üzere yazar Ruşen Eşref ve fotografî Kenan Beyler, yarınki (10 Teşrinievvel [Ekim]) Cuma günü Eskişehir-Konya-Ulukışla-Kayseri üzerinden Sivas'a hareket edeceklerdir. Adı geçenlere her türlü kolaylık ve yardımın gösterilerek, mümkün olan süratle Sivas'a gelebilmelerinin teminini rica ederim.

** Yalnız Niğde'ye

Bu konuda, Ulukışla'da icap edenlere süratle emirler verilerek Eşref Bey'in ve maiyetinin iyi karşılanacağına ve amerika otomobilleriyle hareketinin emin olunacağına itimat hasıl edilmesi ve oraya varmalarıyla oradan hareketlerinin tarafı acizaneme bildirilmesini hassaten temenni ederim. Ruşen Bey, aynı zamanda samimi bir arkadaşımdır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Arşivi, Klasör 14, Fihrist 20/3, Dosya 1335/32'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Prof. Dr. Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s.81-82 ve Fotokopi: 12. Metin, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiş ve okuma hataları düzeltilmiştir. (Y.N.)

TEKE MUTASARRIFI CELÂL BEYEFENDİ'YE*

(9 EKİM 1919)[1]

Teke Mutasarrıfı Celâl Beyefendi'ye

C. 7/8.10.35 [1919]

Liva dahilindeki yabancı harekât ve ifşaatına dair muntazaman malumat verilmesine hassaten şükran arz olunur. Bilhassa İtalyanların vaziyeti dakikane bir surette takip buyrulup malumat verilmesi beklenmektedir. Milli teşkilatımızın tam bir sükûn ve intizamla liva dahilinde de genişletilmesi ve yayılması vatanperver gayretlerinden beklenmektedir. Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal

Mustafa Kemal 3. Kolordu Kumandanı

* *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919-1923*, c. I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.105-106. Belge, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

1 Belge, yukarıda belirtilen kaynakta, "Şifre, Sivas, 9 Ekim 1919" bilgisiyle birlikte yer almıştır. (Y.N.)

MİLLETE BEYANAT*

(9 EKİM 1919)[1]

9 Ekim 1919 tarihli "Moniteur Oriental"den alıntı.

Mustafa Kemal Paşa'nın Millete Beyanatı

Tabii haklarımızın korunmasını temin ve harici ve dahili felaketlere çare bulmak için yeniden birleşen büyük milletimiz, birkaç hainin kin dolu hıncı yüzünden tehlikeye maruz kaldı. Kendi milletinden destek almayan bu gayri meşru hükümet, sahip olduğu resmi durum dolayısıyla, bize zarar verebilirdi. Düşmanlarımız gibi dostlarımızın da, bizi, birliği bozulmuş ve dağınık görmelerinin sebebi işte budur.

Bugün, ilahi yardım ve büyük milletimiz tarafından gösterilen demirden irade sayesinde hainler düştü ve devlet ve millet, aynı kurtuluş ve birleşme hedefi etrafında toplandı. İki şey dikkate alınmalıdır:

1. Mukaddes halifemiz, milletin meşru emellerini anladığı anda Ferit Paşa kabinesini düşürdü.

2. Ali Rıza Paşa tarafından kurulmuş olan yeni kabine, milli emellerimizin meşruiyet ilkelerini kabul etti (sansürle kaldırılmış birkaç kelime) ve hükümet ile millet arasındaki ahenk tamamlandı.

Sonuçta, bugünden başlayarak yeni hükümeti sempatimizle destekleyeceğiz ve resmi haberleşme üzerine konmuş olan sınırlamalar ve yasaklar kaldırılacaktır. Hiçbir durumda hükümetin işlerine müdahale etmeyeceğiz ve böylece bir kere daha kendi faaliyetimizin sadece milletin müdafaasına hasredildiğini ispat edeceğiz.

Hükümetin ödevleri karşısında, millete büyük bir milli vazife düşmektedir; o da, bütün ödevlerin sırasıyla tamamlanmasını sağlamaktır. Bizim en büyük ilkemiz zaten millete hizmet idi, kanuna engel olmak değil. Ayrıca, her zaman yaptığımız gibi, sadece sükûnet ve huzuru sağlamaktan başka bir işimizin olmayacağı anı neşe ile düşünelim. Sükûnetinden ve asayişinden, dayandığı zor ve yorucu anlarda asla vazgeçmemiş olan milletimiz bu vasıflarını her zaman koruyacak ve bu muzaffer ve mukaddes toprağı korumaya muktedir olduğunu medeni dünyaya gösterecektir.

Mustafa Kemal

* FO (Foreign Office - İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivleri), 406/41 sayfa 279-280, No. 136/3'ten aktaran: *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.156.
Fransızca metin, Kiraz Perinçek tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (Y.N.)

1 Tarih, "Moniteur Oriental"de yayımlandığı belirtilen tarihtir. (Y.N.)

SURİYELİLERE BEYANNAME*

(9 EKİM 1919)

9.10.1919 tarihlerinde Halep'te Mustafa Kemal Partisi tarafından yayımlanmış bir beyanname çevirisi.

Mustafa Kemal'in Suriyelilere Beyannamesi.

İstibdat yönetiminin ellerine düşmüş bedbaht bir milletin sesine ve düşmanın kötü niyetlerine kulak verin.

Aramızda tahrik edilen ve bizleri birbirimizden ayıran husumete ehemmiyet vermemenizi bir dindaşınız olarak temenni ediyorum, bütün anlaşmazlıkları ortadan kaldırmalıyız ve bütün silahlarımızı ülkemizi bölmek isteyen hain partilere karşı çevirmeliyiz. Eğer dinlemezseniz, sonunda siz üzüleceksiniz. Dinimizin imansız düşmanlarının vaatlerine kanmayınız.

Onlar aralarında anlaştılar. Bunu anlamanız için Gladstone Yasaları[1] yeterlidir.

Kayıtsız olmayalım. Ülkeyi ve İslamiyeti, ülkemizin "kolay lokma" olduğunu düşünen düşmanların ellerinden kurtarmak istiyoruz.

Allah'ın izniyle İnançlı Birlikçiler[2] düşmanlarına karşı çarpışmaya karar verdiler. Konya ve Bursa'yı temizledik. Konya'yı ele geçirmekle düşmanın irtibat hatlarını kestik. Hakka inanan mücahitler Arap kardeşlerinin yakında ziyaretçisi olacak ve düşmanı püskürtecektir.

Din kardeşi gibi yaşayalım ve düşmanlarımızı perişan edebilelim.

* FO (Foreign Office - İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivleri), 371/4233/156717, 16 November 1919'dan aktaran: *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.215.
İngilizce metin, Em. Tnk. Kd. Alb. Ercan Güner tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (Y.N.)

1 1880'li yıllarda Türk ve Afganlara karşı yürütülen İngiliz dış politikasına muhalefet eden ve dört kez başbakanlık yapan İngiliz politikacısı William E. Gladstone'un (1809-1898) "Home Rule Bill - Özerk Yönetim Yasa Taslakları". (Y.N.)

2 İngilizce metinde "Faithful-Unitarians". (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(10 EKİM 1919)

10 Teşrinievvel 335
[10 Ekim 1919]

İlaveten tamimi teklif edilen dört madde hakkındaki kanaatin Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya tafsilatla bildirilmesine karar verildi.

Lâdik Hıristiyanları hakkında Samsun İngiliz Temsilcisi Kapudan Pering'in müracaatına Canik Mutasarrıfı Hamîd Bey vasıtasıyla cevap verilmesi kararlaştırıldı.

Heyeti Temsiliye ile yakından temas etmek üzere kabine tarafından gönderilecek olan Bahriye Nazırı Cemal Paşa[1] hazretleri ile Amasya'da görüşülmesi kararlaştırıldı.

Bursa'da delege Ahmet Nuri Bey aleyhinde ortaya çıkan cereyanlardan dolayı adı geçenin bir iki ay Bursa'dan uzaklaşmasının kendisine tebliğine karar verildi.

Dersaadet'ten Kaymakam Kemal Bey'in teklifi üzerine orada henüz ayrıca bir temsilci bulunmadığı hakkında tamim yazıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca on imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 27; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.15.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 "Bahriye Nazırı Salih Paşa" olmalı. (Y.N.)

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(10 EKİM 1919)

Sivas, 10.10.1919

Şifre

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine[1]

C: 9.10.1919

Cevabi maruzatta bulunmadan evvel, Heyeti Temsiliye'nin, muhterem kabine erkânı hakkında hürmet hissi ve iyi niyet beslediğini ve fikir alışverişinde ve görüş teatisinde tarafların safiyet ve samimiyeti rehber aldığına kanaati olduğunu arz eylerim. Muhtelif vasıtalarla tamimi lüzumlu görüldüğü emredilen ve bildirilen dört madde hakkında Heyeti Temsiliye'nin görüşleri ve düşünceleri aşağıda arz olunur:

1. Rum ve Ermenilerle, İngilizler başta olmak üzere İtilaf devletlerinin ve bunların siyasetlerine alet olan düşük Ferit Paşa kabinesinin, milli birliğe ve vatanın saadetine yönelik her tür meşru milli teşebbüsleri ve harekâtı gelişigüzel İttihatçılıkla ithamı bir meslek edinmiş oldukları herkesçe malumdur. Milli teşebbüslerimizin ve teşkilatımızın İttihatçılıkla hiçbir alaka ve münasebeti olmadığı, kötü niyetlilerin dışında, gerek millet ve gerek temasta bulunan yabancılarca belirlenmiş olduğu halde, sırf buyurduğunuz yanlış anlamaları ve söylentileri bertaraf etmek maksadıyla, Sivas Genel Kongresi'nin birinci celse toplantısında görüşmelere başlanmadan evvel bütün delegeler İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin canlandırılmasına çalışılmayacağına dair alenen birer birer yemin edilmiş ve bu yemin sureti her tarafa yayımlanmış ve ilan olunmuştur. Bundan başka münasebet düştükçe ve bilhassa yabancılarla temaslarda bulunuldukça bu noktaya özel

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 142, s.164-167; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 142, s.1079-1082.

1 Mustafa Kemal, *Nutuk*'ta, Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya başka bir yazısından söz etmekte ve şöyle demektedir:

"10 Teşrinievvel'de [Ekim'de] verdiğimiz cevapta, mülakat mahalli olarak Amasya'yı tespit ettik. Görüşmek üzere Heyeti Temsiliye'den benimle beraber Rauf ve Bekir Sami Beyler gidecekti. Bunu da bildirdik. Salih Paşa'nın İstanbul'dan hangi gün hareket edeceğinin ve Amasya'ya hangi gün varabileceğinin vakit ve zamanı ile bildirilmesini rica ettik."

Bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.167-168; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.234. (Y.N.)

ehemmiyet atfolunarak lüzumlu beyanat ve izahatta bulunulmaktadır. Bununla beraber, tavsiye buyurulduğu üzere, bu konuda yine fırsat çıktıkça beyanat ve yayından geri kalınmayacaktır. Yalnız bu mesele, görünürdeki şekli bir yana bırakılırsa, esas mahiyeti itibariyle özel ehemmiyete sahiptir. Bu bakımdan, sırf kabinenin değerli üyeleriyle fikir teatisi ve yüce heyetinizin bu noktadaki hâkim kanaatini öğrenebilmek maksadıyla bu konuda Heyeti Temsiliye'nin görüşünü arz etmeyi lüzumlu görmekteyiz. Biz Müslüman olmayan unsurlar ile İtilaf hükümetlerinin siyasi maksatlar altında körükledikleri gelişigüzel İttihatçılık düşmanlığını esas itibariyle doğru görmüyoruz. İttihatçılardan idari suçları ve suiistimalleri ile memleketi harabeye sürükleyenlerden ibaret azınlık bir hizip vardır ki, işte asıl millet ve bizim nazarımızda itham edilecek olanlar bunlardır. Yoksa İttihat ve Terakki mensuplarından olup tarafsızlığını muhafaza etmiş, fenalığa alet olmamış namus sahiplerinin bu şekilde kötü zan altında kalmasını ve bilhassa her millette olduğu gibi iyiyle kötüyü lüzumu derecede ayırt edemeyen bütün avam kısmının töhmet altında kalmasını doğru görmedikten başka, memleketin dahili asayiş ve intizamı ve geleceği itibariyle de tehlikeli sayıyoruz. Dolayısıyla kabinenin bu maddeden esas maksadının ne olduğunu izah buyurmanızı hassaten istirham ederiz.

2. İkinci madde muhteviyatına gelince, bu husus üzerinde irdelenmeye değer ve muhtelif şekillerde münakaşaya kabiliyetlidir. Mesela, aşağıdaki görüşler dahi vardır:

Tamir edilemez felaket ve acı veren neticelerle sonuçlandığından, bugün milletin memnuniyetsizliğini çeken Umumi Harbe katılmamak elbette son derece arzuya değer idi. Fakat buna maddi imkân mevcut değildi. Çünkü katılmamak, silahlı bir tarafsızlığı, yani Boğazlar'ın kapalı bulundurulmasını icap ettiriyordu. Halbuki vatanımızın coğrafi mevkii, İstanbul'un stratejik vaziyeti, Rusların İtilaf hükümetleri yanında yer almış olması, bizim seyirci kalmamıza asla müsait değildi. Bundan başka, silahlı bir tarafsızlığın devam ettirilmesi için paramız, silahımız, sanayiimiz, kısacası lazım olan vasıtalarımız mevcut değildi. İtilaf devletlerinin, bilhassa İngilizlerin para vermemesinden vazgeçelim, gemilerimizi zapt ve milletin dişinden tırnağından artırarak biriktirdiği İnşaatı Bahriye'ye[1] ait yedi milyon liramızı da gasp eylemeleri ve İtilaf devletlerinin harp ilanı ile beraber bizim harbe girmemizden daha dört ay evvel tamamen Osmanlı hükümeti zararına bir Ermenistan cumhuriyeti teşkiline karar verdiklerini ilan eylemiş olmaları ve hatta Bolşeviklerin yayınladığı gizli antlaşmalardan anlaşıldığına göre, İstanbul'un Çarlık Rusyası'na vaat edilmiş olması, harbe İtilaf devletleri aleyhine girmekliğin kaçınılması imkânsız olduğunu gösterir açık delillerdendir. Bir de İngiltere ve Fransa'nın, kendisine İstanbul'u vaat eyledikleri Rusya dururken, uğursuz Balkan Harbi'nden sonra hiçbir askeri kıymet ve milli mevcudiyet atfeylemedikleri milletimizi, kendilerine iltihak eylemeyi farz etsek bile, tercih edeceğini tasavvur eylemek elbette doğru olamaz. Harbe girmekliğimizi bir cinayet kabul etmek ve koca bir milleti dört beş kişinin oyuncağı olacak derekede saymak, fikrimizce lehimizde bir fayda sağlamak şöyle dursun, bilakis düşük Ferit Paşa'nın Paris'te Avrupa'dan merhamet dilenmek hastalıklı fikirleriyle ortaya koyduğu alçakça beyanatına Klemanso'nun[2] vermiş olduğu hakarete bulaştırılmış cevabın maazallah bir kere daha işitilmesine sebep olabilir.

1 İnşaatı Bahriye: Birinci Dünya Savaşı öncesinde kurulan donanma vakfı. Vakfın parasını peşin ödediği gemiler, savaş çıkınca teslim edilmediği gibi paraları da iade edilmedi. (Y.N.)

2 Clémenceau. (Y.N.)

Dolayısıyla merdane bir surette hakikati söylemek ve kahramanca harp eden bu koca milletin, mağlubiyetin zaruri neticelerine katlanmakla beraber, hareketinin cinayet görülmesini ve bu yüzden ithamını ve cezalandırılmasını kabul etmemek en sağlam ve en hayırlı bir prensip kabul olunabilir.

Harbe sebep olanlar hakkındaki noktaya gelince: Harp ilanı, mesuliyeti olmayan zatı şahanenin hakkı olduğuna ve o zamanki kabinenin harp ilanından dört ay sonra toplanan Milli Meclis'te verdiği izahat üzerine alkışlarla itimada mazhar olmuş bulunmasına göre, mesele Divanıâli'nin incelemesinden geçmeden gelişigüzel şu veya bunun aleyhinde ithamlara kalkışmakta isabet olmayabilir.... Harbi Umumi'ye girmek ve girmemek veyahut girmek zarureti karşısında zamanını seçmek hususunda başka görüşler dahi vardır. Buradaki görüşler, düşman bakış açısına cevap olmak üzere lüzumlu görülmüştür.

3. Harp esnasındaki kötü idarelerin meydana çıkarılıp cezalandırılması, vatanımızda mesuliyetin büyük ve küçüklere eşit olduğunu, kanun devrinin tamamen tarafsızca ve tam bir adalet ve hakkaniyetle başladığını idrak etmek, başlıca emellerimizdir. Fakat biz bunu birçok münakaşalara sebep olacak olan kâğıt üzerinde reklam tarzında yayından ziyade, fiilen tatbikatıyla dosta düşmana gösterilmesini daha uygun ve faydalı görüyoruz.

4. Seçimler hakkındaki bakış açımızı aşağıdaki beyanname[1] ile yayımlamış ve ilan eylemiştik. Bu konuda varit olacak başkaca görüşler varsa emrini ve bildirilmesini istirham eyleriz.

Mustafa Kemal

1 *Nutuk*'taki belgenin altında bu beyannameye yer verilmemiştir. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA AHMET NURİ BEY'E*

(10 EKİM 1919)

Sivas
10.10.35 [1919]

Gayet aceledir.

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na,
Ahmet Nuri Bey'e

Hakkı âlilerindeki itimadımıza, bittabi şüpheleri olamaz. Yalnız, milli teşkilatın ilk şekillenme ve kuruluş devrinde, Bursa'da birçok dedikodu olduğu çok sayıda müracaatlardan anlaşılmakta ve bu tabii olmayan halin devamı ise, memleketin selameti adına zararlı görülmekte olduğundan, bu sıralarda bir iki ay kadar Bursa'da bulunmamak üzere ya Dersaadet'e veyahut münasip bir mahalle teşriflerini rica eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 2. Defter'deki metin, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

DENİZLİ'DE MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ REİSİ AHMET HULÛSİ BEY'E*

(10 EKİM 1919)

Sivas

Denizli'de Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Ahmet Hulûsi Bey'e

6.10.35 [1919] tarihli telgrafnameleri şükran ve iftiharla okundu. Millet meşru emellerini kurtarmak uğrunda, böyle yekvücut bir halde, vatan düşmanlarına karşı mukaddes mücahedesine devam eyledikçe, elbette, Cenabı Hakkın inayetine mazhar olacaktır.

Muhterem mücahitlere selam ve hürmetler eder ve muvaffakiyetinizi dileriz.

10 Teşrinievvel 35
[10 Ekim 1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ahmet Akif Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, Öğretmenler Yardımlaşma Derneği Yayınları, İzmir, 1949, s.68. Ayrıca bkz. Ali Sarıkoyuncu, *Milli Mücadele'de Din Adamları 1*, Ankara, 1995, s.231.

BURSA VİLAYETİ'NE*

(10 EKİM 1919)[1]

Sivas
10.10.35 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi'nin, Dersaadet'te henüz ayrıca bir temsilcisi olmadığı, Sivas'taki adı geçen heyetin, icap edenlerle doğrudan doğruya telgrafla temas ve münasebet eylediği beyan olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 2. Defter; Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 48-2; Kutu No: 28, Belge No: 144; Kutu No: 18, Belge No: 90; Kutu No: 21, Belge No: 25; *Tasviri Efkâr*, 12 Ekim 1919; *Türk Dünyası*, 12 Ekim 1919. Metinler, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

1 TİTE Arşivi'ndeki dört belge de tarihsizdir. 10 Ekim 1919 tarihi yalnızca Bekir Sami Arşivi 2. Defter'de bulunmaktadır.

MATBUAT CEMİYETİ REİSİ VELİD BEY VASITASIYLA İSTANBUL'DA *TASVİRİ EFKÂR, VAKİT, AKŞAM, TÜRK DÜNYASI* VE *İSTİKLÂL* GAZETELERİNE*

(10 EKİM 1919)

Matbuat Cemiyeti Reisi Velid Bey Vasıtasıyla
İstanbul'da *Tasviri Efkâr, Vakit, Akşam, Türk Dünyası* ve *İstiklâl* Gazetelerine

C: 9 Teşrinevvel [Ekim] 1919

Sorduğunuz maddelere ait izahatı, Heyeti Temsiliye namına aşağıda tebliğ ediyorum.

1. Maksatlarımızın esas hatlarından olan üç nokta üzerinde hükümetle anlaştık ve bu noktalar hükümetin resmi beyannamesinde de açıkça belirtilmiştir; evvela, Erzurum Kongresi ile Sivas'ta toplanan Genel Kongre'ce ortaklaşa kabul edilen Nizamname ile Beyanname'nin ihtiva ettiği esaslar dairesinde milli emellerin hükümetçe hareket hattı alınması; ikincisi, Milli Meclis'in toplanmasına kadar millet ve memleket mukadderatı hakkında hiçbir kati taahhüde girişilmemesi ve üçüncüsü de, Sulh Konferansı'na gönderilecek delege heyetinin milli itimada mazhar, kifayet ve iktidar erbabından meydana gelmesi şeklinde olan bu üç noktayı hükümet tamamıyla kabul etmiş ve diğer birtakım teferruat üzerinde de anlaşılmıştır. Bununla birlikte, eğer Kongre'nin Nizamnamesi'yle Beyannamesi'nde yer alan esaslara henüz vâkıf değilseniz, onları da tebliğ edebiliriz.

2. Heyeti Temsiliye ile hükümetin karşılıklı icraatı sebebiyle devletin iki başlı bir şekilde görünmesini hakikate uygun bir anlayış tarzı bulmuyoruz: Ferit Paşa kabinesi zamanında bile, hükümet gayri meşru ve neticede yok hükmünde olduğundan, millet kendisine meşru ve kanuni bir baş temin etmek için çalışmış ve hiçbir şekilde ikinci bir baş mahiyetini almamıştı; bugün ise bütün faaliyetimiz kanunun hâkimiyetini temine yönelik olduğundan, iki başlı gibi görünen vaziyetin iyileştirilmesine yönelmiştir ve bu itibar ile de kötüye yorulmamalıdır.

3. Hükümetin kati bir taahhüt altına girmemesini talepten maksadımız, mülki ve milli kararlarımıza milletin haberi olmadan kötü tesir yapacak zararlı taahhütlerdir. Mesela, Ferit Paşa, Doğu Vilayetleri'nde geniş bir Ermenistan teşkilini kendi şahsi fikriyle taahhüt etmek istemişti. Maksadımız, işte bu gibi ve bundan daha fena ve

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 143, s.167-168; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 143, s.1082-1084.

tamir edilemeyecek zararların önünü almaktır. Yoksa, hükümeti milli menfaatler lehindeki teşebbüslerinden alıkoymak değildir. Hükümet, büyük devletlerin hakkımızdaki kararlarını lehimizde değiştirmek için istediği kadar teşebbüslere girişebilir. Yalnız Meclisi Mebusan'ın fikrini almaksızın Sulh Konferansı kararlarını imza edemez. Meclisi Mebusan'ın toplanmasının hızlandırılması hakkında tamim edilen son seçim kararnamesi de bu hususu mümkün kılmaktadır.

4. Heyeti Temsiliye bir hükümet mahiyetinde olmadığından, tabii, devletlerle resmi münasebetlere girişemez. Bizim yapabileceğimiz, ancak hükümetin milli emellere uygun olan bakış açısını milletçe ve milletler nezdinde müdafaa ve destek için özel ve gayri resmi teşebbüslerde bulunmak olabilir.

5. Mevcut hükümetin dahili ve harici siyasetimizi iyi çevirmeye muktedir olup olmadığı hakkında şimdilik kati bir şey söyleyemeyiz. Bunu icraat gösterecektir. Bizim maksadımız, teklif ettiğimiz milli esasların hükümetçe kabulü idi. Mevcut hükümet ile de aynen böyle oldu. Cemiyetimiz siyasi bir parti olmadığından vekillerin veya başvekilin birtakım tercih sebeplerinin belirtilmesiyle tayin ve seçiminde etken olmadık ve olamayız.

6. Bu meseleleri daha açık ve tafsilatlı şekilde anlamak arzu edildiği takdirde Sivas'a bir iki zat gönderilmesi pek uygun olur.

7. Yeni bir kabine teşkili meselesi hakkında Heyeti Temsiliye şimdilik hiçbir düşünce ileri süremez.

8. *İradei Milliye*[1] gazetesinde birtakım devletleri alakadar edecek fıkralar bulunması aleyhtarlık maksadından değil, cereyan eden vakalardan halkı haberdar etmek tabii mecburiyetinden ileri gelmektedir. Nitekim, aleyhte gibi görünen fıkralar olduğu gibi, lehte bulunan fıkralar da vardır. Fazla olarak, eğer sırf aleyhtarlık şeklinde görülebilecek fıkralar varsa, bu da, milli haklara karşı vuku bulan bazı tecavüzlere karşı pek haklı bir meşru müdafaa mahiyetindedir.

10 Teşrinievvel [Ekim] 1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaaii Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

1 Heyeti Temsiliye tarafından Sivas'ta yayımlanan gazete. (Y.N.)

YENİGÜN GAZETESİ MUHABİRİYLE GÖRÜŞME*

(10 EKİM 1919)

Sivas'ta bulunan özel muhabirimiz, dün, Mustafa Kemal Paşa hazretleriyle vuku bulan görüşmesini bize telgrafla tebliğ eylemiştir.

Görüşme konusu: Milli teşkilatın kuvveti ve yaygınlığının derecesi / Milli teşkilatta İttihatçılık var mı? / Milli teşkilat ve Müslüman olmayan unsurlar / Asayiş / Teşkilatın yabancılarla münasebeti / Milli teşkilatın ve Heyeti Temsiliye'nin seçimlerdeki vaziyeti / Mustafa Kemal Paşa'nın mebusluğu.

Sivas
10 Teşrinievvel 1335
[10 Ekim 1919]

Bugün öğleden sonra Mustafa Kemal Paşa hazretleriyle görüşme yaptım. Paşa, Heyeti Temsiliye ile beraber Sivas'ın en büyük binalarından birinde ikamet etmektedir. Görüşme esnasında, Heyeti Temsiliye üyelerinden birkaçı da yanında idi. Simasında ve bilhassa sözlerinde, büyük bir azim eseri parıldayan Mustafa Kemal Paşa, pek mütevazı ve asilane bir tavır ile bütün suallerime cevap verdiler. Konuşmamızı harfiyen tebliğ ediyorum:

Milli Teşkilatın Kuvveti ve Yaygınlığı

S: Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti teşkilatının kuvveti ve yaygınlığının derecesi nedir?

C: Mütareke'den sonra millet iki büyük felaket altında kalmıştı. Bunların birincisi, vatan ve milletin uğradığı haksız muameleler; ikincisi de, eski hükümetin bu taarruzlar esnasında, adeta Yunanlılarla işbirliği eder gibi hareket etmesidir. Bu iki büyük sebep, memleketin her tarafında bir uyanış galeyanı vücuda getirdi. Memleketimizin her kısmında tesir icra etmiş olan aynı sebepler, aynı maksat uğrunda, her yerde milli teşkilat vücuda getirilmesini doğurmuş ve nihayet bütün bu dağınık teşkilat birleşerek memlekete yayılmıştır.

* *Yenigün* gazetesi, 11 Ekim 1919, sayı 204. Eski yazı metin, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

Milli Teşkilat ve İttihatçılık

S: Milli teşkilatın İttihatçı tahrikleri olduğuna dair bir rivayet var. Bu hususiaki mütalaai devletleri ne merkezdedir?

C: Teşkilatımızın ne gibi milli etkenlerden doğduğunu izah ettim. Dolayısıyla, esas maksadımız vatan ve milleti kurtarmak olduğuna göre, karşımızda iki düşman zümre bulunması pek tabii idi. Bunların biri, şahsi menfaatlerine genel menfaatleri feda eden eski hükümet; ikincisi de, tükenmemizi bekleyen birtakım dahili düşmanlarımızdır. Bunlar cihan nazarında milli harekâtı kirletmek ve kendilerini kurtarmak için zaman icabı kuvvetli bir silaha sahipti. Bu silah ise, İttihatçılık iftirası idi. Fakat gerek milli fiiliyatımız ve gerekse hükümetin değiştirilmesinde gösterdiğimiz tarafsızlık, cihan kamuoyunda, sefil ihtiraslardan ne kadar uzak olduğumuzu ispat etti. Bize İttihatçı diyenler unutuyorlar ki, milli harekât, bütün millet tarafından icra edilmektedir. Eğer işin içinde İttihatçılık olmak lazım gelse, bütün millet İttihatçılıkla itham edilmiş olur. Fazla olarak, gerek şimdiye kadar yayımladığımız beyannamelerle ve gerekse Genel Kongre'de kabul edilen yemin suretiyle, hiçbir partiye mensup olmadığımızı ve İttihatçılıkla alakamız bulunmadığını kâinata ilan ettik. Hatta zatı şahane bile, son beyannamei hümayunlarında, milli teşkilatın sadece milli sebeplerden doğmuş olduğunu ilan buyurmuşlardı. Fakat Ferit Paşa hükümeti yalnız millete değil, "Tan"[1] gazetesi muhabirine, Anadolu harekâtının İttihatçı tahriklerinden doğmuş olduğunu söyledi. Artık böyle bir iddiaya nasıl ehemmiyet verilebilir? Hatta son zamanda Bolşevikliği de aleyhimizde bir silah gibi kullanmak isteyen Ferit Paşa, Trabzon ve Samsun'dan Anadolu'ya akın akın Bolşevikler geldiğini de, vilayetlere resmi telgraflarla tebliğ ederek ilan etmek garabetinde bulunmuştu.

Milli Teşkilat ve Müslüman Olmayan Unsurlar

S: Milli teşkilatın, Müslüman olmayan unsurlar aleyhinde birtakım eğilimleri olduğuna dair de bir rivayet var. Bu hususiaki fikri devletleri nedir ve milli teşkilat ile Müslüman olmayan unsurların münasebetleri ne merkezdedir?

C: Her şeyden evvel şunu söylemek isterim ki, milli teşkilatın, Müslüman olmayan unsurlar aleyhinde hiçbir gizli fikri yoktur. Gerçi, birtakım Müslüman olmayan unsurların, devlet ve milletimiz aleyhinde bazı tahriklere ve teşebbüslere girişecek kadar zararlı eğilimler besledikleri vaka ile sabit olmuşsa da, meşru haklarına dayanan milletimizin sükûn ve ciddiyeti karşısında hiçbir netice elde edemeyeceklerini hissetmeye başladıkları ümit edilebilir. Bu takdirde arada hiçbir zıtlık sebebi kalmayacaktır. Biz, onların her türlü tabiiyet haklarını tamamıyla temin ederek, unsurlar arasında bir yardımlaşma ve ahengin canlandırılmasını esas maksatlarımızdan sayacağız.

1 *Le Temps.* (Y.N.)

Teşkilatın Yabancılarla Münasebeti

S: Yabancılarla münasebetiniz nasıldır?

C: Şimdiye kadar gerek tesadüfen ve gerekse Anadolu ahvalini incelemek için memuren bu havaliye gelen muhtelif milletlere mensup yabancılardan birçokları ile temas edildi. Bunların bize söyledikleri ilk hisleri, uzaktan müthiş bir heyula gibi tasavvur ettikleri Anadolu'yu, bilakis en dikkate değer bir sükûn ve asayiş içinde görmekten doğan hayretlerine dair oluyordu. Bilhassa milli teşkilatın genişliği ve ehemmiyetiyle milletin azimkârane birliğini gözleriyle görüp, genel taleplerimizi etrafıyla incelediklerinden, milli emellerimizin meşruiyeti ile teşkilatımızın manevi temizliği hakkında, mensup oldukları memleketler kamuoyuna tekrar tekrar raporlar yazmaktan geri kalmadılar. Bu şekilde bugün Avrupa ve Amerika'da hakikatin meydana çıkmaya başladığını görmekle memnun oluyoruz.

Milli Teşkilat ve Seçimler

S: Genel olarak Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin, özel olarak Heyeti Temsiliye'nin seçimler esnasındaki vaziyeti ve faaliyet tarzı ne olacaktır?

C: Cemiyetimiz bir siyasi parti değildir. Bu sebeple, seçimler esnasında, ne genel olarak Cemiyet'in ve ne de özel olarak Heyeti Temsiliye'nin doğrudan doğruya hiçbir faaliyet ve müdahalesi olmayacaktır. Bu sebeple, bu meselede bize düşen vazife, medeni haklardan faydalanan vatan evladından her ferde düşen milli vazifenin tamamıyla aynıdır. Yalnız, bizim bu hususta fazla olarak söyleyebileceğimiz yegâne bir söz var ise, o da, milletin tamamını temsil edip en mühim milli mukadderatımız hakkında belli birtakım esaslara sahip olduğumuzdan, bu esasları müdafaa edecek ve bunlara taraftar olacak bir mebus çoğunluğu seçilmesini temenniden ibarettir.

Mustafa Kemal Paşa'nın Mebusluğu

S: Zatıâliniz mebusluğa adaylığınızı koyacak mısınız?

C: Ben, sırf vatan ve milletime, böyle bir tarihi dakikada tamamıyla vücudumu hasredebilmek gayesiyle, mukaddes mesleğimden ayrılıp, sinei millete mevcudiyetimi verdim. Bunu yaparken, alelade millet ferdi olarak elimden gelen her fedakârlıktan geri kalmamak azminde idim. Dolayısıyla, tamamıyla milletimin genel iradesine tabi ve münkaadım.[1] Eğer millet beni mebus seçmek arzusunu gösterirse, memnuniyetle kabul ederim. Fakat kendiliğimden hiçbir teşebbüste bulunmayacağım.

1 "boyun eğenim", "itaat edenim" anlamında. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(11 EKİM 1919)

11 Teşrinievvel 335
[11 Ekim 1919]

Mülki ve askeri reislerden milli emellere ve maksatlara yardımları dolayısıyla düşük hükümetçe azledilenlerin mahallerinde bırakılması ve ihanetleri malum olanların değiştirilmesi hakkında müracaat yapılmış olmakla, değişiklik ve tayinlerde söz konusu müracaatın nazarı dikkate alınması hakkında kabine nezdinde delege Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya yazılmasına karar verildi.

Dersaadet'te milli maksatları Rum ve yabancılara karşı Hıristiyanlar aleyhinde göstermek hususunda Ali Kemal, eski Dahiliye Nazırı Mehmed Ali Beylerin idaresindeki *Antant* gazetesinin faaliyeti haber alındığına ve Ermeni Patrikhanesi'nde toplantılar yapıldığına ve Hürriyet ve İtilâf Fırkası tarafından da teşvikler yapılmakta bulunduğuna, Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın nazarı dikkatinin çekilmesine ve devam eden müracaat hasebiyle Refik Halit Bey'in makamında bırakılmaması ve Dahiliye Nazırı Âdil ve Gümülcineli İsmail Hakkı ve İstanbul Telgraf Merkez Müdürü hakkında muamele yapılması hususunun bildirilmesine karar verildi.

Batı Anadolu'daki teşkilat ve mebus seçimi hakkında Heyeti Temsiliye bakış açısının Konya'da bulunan üyelerden Refet Beyefendi'ye bildirilmesine karar verildi.

Hüdavendigâr Vilayeti[1] dahilinde teşkilatın tamamen tatbiki hususunda Bursa'da bulunan Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e bazı tavsiyelerde bulunuldu.

Karesi Livası[2] dahilinde milli teşkilatın Bursa'dan Nizamname getirtilerek tatbikine ve bölgenin icaplarına göre milli ve askeri teşkilatın birleştirilmesi ve seçilecek mebusların milli emel ve maksatların Meclis'te teminine çalışacak zevattan olması hakkında, Balıkesir'de 14. Kolordu Kumandan Vekili Kâzım Bey'in nazarı dikkatinin çekilmesi kararlaştırıldı.

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 28-29; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.16-17.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Merkezinde Bursa şehrinin bulunduğu vilayet. (Y.N.)

2 Merkezinde bugünkü Balıkesir'in bulunduğu sancak. (Y.N.)

Milli harekât esnasında memuriyetlerinden uzaklaştırılmış olan valilerin tekrar eski memuriyetlerine dönmeleri halinde, milletçe kabul edilemeyeceklerinden, hükümetin nüfuzuna halel gelmemesi için isimleri malum valiler hakkında kati muamele icrası hususunda Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya bilgi verilmesi kararlaştırıldı.

Mevcut teşkilatlarıyla, gönderilmek üzere olan Cemiyet Nizamnamesi arasında mühim fark olmadığından, mevcut teşkilatlarının muhafaza ve takviye edilmesi ve bütün bağlı olan yerlerin Heyeti Merkeziye'ye bağlı kalarak teşkilatlarının tamamlanmasının ve irtibatın temininin Edirne'de Trakya-Paşaili Heyeti Merkeziyesi'ne tavsiyesi kararlaştırıldı.

Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisarı livalarında milli teşkilatın süratle tatbiki ve milli maksatlara sadık zevatın mebus seçtirilmesinin bildirilmesi ve Batı Anadolu'nun Aydın, Karesi, Konya, Hüdavendigâr bölgelerinin irtibat kolaylığı bakımından milli teşkilatı hakkındaki görüşlerinin Ali Fuat Paşa'dan sorulmasına karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca on imza.]

KONYA'DA REFET BEYEFENDİ'YE*

(11 EKİM 1919)

Şifre
Aceledir.

Sivas
11.10.1919

Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı Vasıtasıyla
Heyeti Temsiliye Üyelerinden Refet Beyefendi'ye

1. Konya, Isparta, Burdur, Antalya ve Afyon Karahisar, Denizli, Menteşe livalarında Nizamname icabınca milli teşkilatın süratle tesis edilmesi ve tamamlanması pek mühimdir. Teşkilatın mümkün olan vasıtalarla Aydın, Saruhan, İzmir livalarına yayılmasına çalışmak icap eder. Gerek bu bölgelerin ve gerek Eskişehir, Kütahya, Balıkesir, Çanakkale bağımsız livalarıyla Bursa vilayetinin irtibat kolaylığı bakımından teşkilatı hakkındaki görüşlerinin beyanını rica ederiz.

2. Mebusların, milli maksatlara dayanan esaslarımızı kabul eden zevattan seçilmesi için, her tarafça lüzumlu tedbirlere girişilmelidir. Heyeti Temsiliye, kimsenin Cemiyet adına adaylığını koymayacaktır. Fakat talep olunan vasıflara sahip olanlar, şahsen, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına adaylıklarını koymalıdırlar. Bu şekilde adaylıklarını koyanlar, isimlerini, mensup oldukları liva heyeti merkeziyeleri vasıtasıyla doğrudan doğruya aynı zamanda isimlerini Heyeti Temsiliye'ye bildireceklerdir. Hepimiz gözlerinizden öperiz.

3. Orada gerek muharebe bakımından, gerek milli teşkilat itibariyle görüşlerinizin bildirilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 148, s.175-176; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1961, Vesika No: 148, s.1092.

FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEY'E*

(11 EKİM 1919)

Şifre
Gayet aceledir.

Sivas
11.10.1919

Bursa Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e

1. Bursa'da, Nizamname icabınca kuvvetli ve itimada ve itibara değer zevattan meydana gelen bir heyeti merkeziyenin ve Bilecik'te bir heyeti idarenin teşekkülü ve Bilecik livasının merkeze bağlanması ile bütün Hüdavendigâr vilayeti dahilinde, nahiyelere varıncaya kadar teşkilatın yayılmasıyla, vilayetin, sağlam bir kütle haline süratle getirilmesi pek ziyade elzem ve faydalı görülmektedir. Bu hususta icap edenlerin teşvik ve isteklendirmesiyle neticenin bildirilmesini hassaten rica ederim.

2. Mebus seçiminde Cemiyetimizin görüşü, heyeti merkeziyeye hitaben açık telgrafla yazılmıştır. Görüş bildirilmesi münasip olur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 149, s.176; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 149, s.1092-1093. Ayrıca bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi, Bekir Sami Arşivi, 2. Defter.

BALIKESİR'DE FIRKA KUMANDANI KÂZIM BEYEFENDİ'YE*

(11 EKİM 1919)

Şifre
Aceledir.

Sivas
11.10.1919

Balıkesir'de Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendi'ye

1. Heyeti Temsiliye zatıâlii biraderilerine hürmet ve muhabbet arz eder. Cephe ve muharebe bakımından teşkilat hakkında aydınlatmanızı rica ederiz.

2. Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Teşkilat Nizamnamesi'nin Bursa'dan getirtilmesiyle, o bölgenin icaplarına göre milli ve askeri teşkilatın birleştirilmesi hususunda siz biraderimizin gayretleri rica olunur.

3. Milli teşkilata dahil heyetlerin ve şahısların muhtelif tarzda merkezi hükümetten taleplerde bulunmaları, Kuvayi Milliye'nin birlik ve ahengine halel vereceğinden, icap edenlere bu konuda lüzumlu nasihatlerde bulunularak, muharebe ve askeri hususları bittabi zatıâlileri ve kolordu halledip neticelendireceğinden, teşkilat heyeti merkeziyesinin irtibatın muhafazası bakımından şimdilik Sivas'ta bulunan Heyeti Temsiliye ile haberleşme tesis etmesi uygun olur.

4. Mebusların, milli emellerin ve maksatların Meclis'te teminine çalışacak zevattan seçilmesi pek mühimdir. Bunların Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına şahsen adaylıklarını koymalarını ve tarafı âlinizden himaye olunmalarını rica ederim kardeşim.

5. İşbu telgrafın ulaştığının bildirilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 147, s.175; Kemal Atatürk, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 147, s.1091.

EDİRNE'DE ANADOLU VE RUMELİ MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ TRAKYA-PAŞAELİ HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(11 EKİM 1919)

Sivas
11.10.1919

Edirne'de Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi'ne

1. Teşkilat Nizamnamesi posta ile gönderilmiştir. Mevcut teşkilatınızla mühim farklar yoktur. Gelinceye kadar mevcut teşkilatınızı aynen muhafaza ve takviye buyurmanız uygundur.

2. Kırkkilise, Tekirdağ, Gelibolu ve Çatalca livaları Heyeti Merkeziye'nize bağlı kalarak teşkilatlarını tamamlamalıdırlar.

3. Münasebetlerin takviyesi ve aydınlanmanın tamamlanması için, şimdilik her gün gayet kısa bir raporun Sivas'ta Heyeti Temsiliye namına gönderilmesini rica ve hürmetlerimi takdim ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.329-330; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 277, s.1259.

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(11 EKİM 1919)

Sivas

15. Kolordu Kumandanlığı'na,
Bayezit Mutasarrıflığı'na,
Erzurum ve Bayezit Heyeti
Merkeziyelerine verilmiştir.

Erzurum Vilayeti'ne

1. 23 Eylül 35 [1919] tarihli tebliğname ulaştı mı? İşbu tebliğname, mebus seçimlerinde Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin görüşlerini ihtiva etmektedir.

2. Cemiyetimiz, mebus seçimlerine meşru olmayan hiçbir müdahalede bulunmayacaktır. Heyeti Temsiliye tarafından kimsenin adaylığı konulmayacaktır. Ancak Cemiyetimizin milli vicdandan doğan görüşünü ve buna göre tespit olunan esasları kabul edenler, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına adaylıklarını koyacak ve isimlerini, mensup oldukları liva heyeti merkeziye ve idareleri vasıtasıyla ve aynı zamanda doğrudan doğruya Sivas'ta Heyeti Temsiliye'ye bildireceklerdir.

3. İşbu telgrafın ulaştığının ve bütün kaza ve nahiyelere tamim edildiğinin süratle bildirilmesi hassaten rica olunur.

11.10.35 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 21, Belge No: 47 ve Kutu No: 18, Belge No: 89'daki belge Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Nimet Arsan, *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.103-104.
Aynı metin, 12 Ekim 1919 tarihli olarak, "Pek önemli ve aceledir" kaydıyla "Bilecik'te Miralay Bekir Sami Bey'e" de gönderilmiştir. Bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 2. Defter. (Y.N.)

TAMİM*

(11 EKİM 1919)

Sivas
11.10.1919

Tamim

1. Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti vilayet heyet ve bağımsız liva heyeti merkeziyeleri kendilerine bağlı bütün heyeti idarelere ve keza heyeti idareler nahiyelere kadar olan heyeti idarelere, Heyeti Temsiliye'nin tebligatını mümkün olan süratle yapmaya ehemmiyet vermelidir.

2. Hiçbir heyeti merkeziye veya idare ve genel olarak milli teşkilatımıza dahil heyet ve şahıslar Cemiyetimiz namına doğrudan doğruya merkezi hükümetten hiçbir talepte bulunmayacaktır. Milli teşkilatımıza ait her türlü münasebetleri, sırasıyla, heyeti idareler heyeti merkeziyelerle ve heyeti merkeziyeler de Heyeti Temsiliye ile icra edecektir. Üst heyetlerin kayıtsızlığı halinde, ona tabi olan diğer heyetlerin derhal Heyeti Temsiliye'ye müracaatı doğrudur.

3. Şimdilik bütün vilayet ve bağımsız liva heyeti merkeziyeleri en az haftada iki defa Heyeti Temsiliye'ye milli teşkilat ve teşebbüsleri hakkında mühim malumatı ihtiva etmek üzere kısa bir rapor verecektir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 18, Belge No: 82 ve Kutu No: 21, Belge No: 21'deki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.329; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 276, s.1258.

MÜDAFAAİ HUKUK RİYASETLERİNE*

(11 EKİM 1919)

Kongre Sivas

Müdafaai Hukuk Riyasetlerine

Mebus seçimleri meselesinde fevkalade gayret sarf edilmesi, mevcut hükümetçe bildirilen değiştirilmiş kararname henüz gelmemiş ise, civar heyetlerden talep olunup hükümlerine uygun olarak seçimin hızlandırılarak tamamlanması, adaylıklarını koyan zevatın isim ve hüviyetlerinin açık olarak bildirilmesi.

11 Teşrinievvel 35
[11 Ekim 1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 91, Belge No: 24'teki belge Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s. 103.

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR'E*

(11 EKİM 1919)

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C. 8.10.1335 [1919] tele:

Asil hissiyatınıza şükran arz olunur. Zatı vâlaları gibi hamiyetkâr ve fedakâr kumandanlara ve reislere sahip oldukça, bu millet için kurtuluş ve saadet muhakkaktır. Cenabı Hak meşru milli emeller uğrundaki mukaddes mücahedemizde hepimize hayırlı muvaffakiyetler buyursun. Âmin. 11.10.1335 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.349.

MATBUAT CEMİYETİ REİSİ VELİD BEYEFENDİ'YE*

(11/12 EKİM 1919)

Matbuat Cemiyeti Reisi Velid Beyefendi'ye,

11/12.10.35 [1919]

C: Söz konusu ettiğiniz mesele hakkında haberleşmek ve fikir alışverişinde bulunmak için, evvelemirde, yüksek heyetinizi teşkil eden yüksek zevatın isimlerinin bildirilmesini rica ederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Özel Arşivi, Klasör. 14, Fihrist. 23/2, Dosya. 1335/32'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Prof. Dr. Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s.77-78 ve Fotokopi: 8. Belge, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(12 EKİM 1919)

12 Teşrinievvel 335
[12 Ekim 1919]

Katledilerek vefat eden Eskişehir Mutasarrıfı Hilmi Bey'in katillerinin takip ve yakalanması hususunda, hükümetin kanuni icraatına Kuvayi Milliye'nin tamamıyla yardım edeceğinin ve bu gibi fiillerin teessür ve teessüfe değer olduğunun gönderilen telgrafnameye cevaben Osmanlı yazarlarından Süleyman Nazif Bey'e bildirilmesi kararlaştırıldı.

Milli harekâta muhalefetlerinden dolayı firar eden veya Kuvayi Milliye tarafından memuriyet mevkilerinden uzaklaştırılan Elaziz, Edirne, Trabzon, Konya, Ankara Valileri ve Çorum, Niğde, Kayseri Mutasarrıflarıyla, Edirne ve Niğde polis ve komiseri gibi memurların bir an evvel azledildiklerinin resmen tanınması ve yerlerine namuslu zevatın tayinine delaletleri hususunda Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın nazarı dikkatinin çekilmesi, Müdafaai Hukuk Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi ile 15. Kolordu Kumandanı'nın teklifi üzerine kararlaştırıldı.

Nigehbânı Askerî Cemiyeti hakkında şiddetle kanuni takibat icrasının Harbiye Nazırı Cemal Paşa'dan talebine karar verildi.

Aydın cepheleri hakkında Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya tafsilatlı malumat verilerek icraat ve görüşünün sorulmasına karar verildi.

İzmit ve Gekbüze[1] ahvalinin mahallinde incelenmesi ve araştırılması için İstanbul'dan münasip bir zatın adı geçen havaliye gönderilmesi, Adapazarı ve Gekbüze'den vaki olan bildirim üzerine Dersaadet'te Kaymakam Kemal Bey'e bildirildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca on imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 30; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.17.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Bugünkü Gebze. (Y.N.)

SÜLEYMAN NAZİF BEYEFENDİ'YE*

(12 EKİM 1919)

Deraliye'de Osmanlı Yazarlarından Süleyman Nazif Beyefendi'ye

Sivas
12 Teşrinievvel [Ekim]

Hilmi Bey merhumu tanımıyoruz. Kendisini katledenlerle hiçbir alakamız yoktur ve olamaz. Katil hadisesi hakkında aldığımız malumat, milli harekete ve teşebbüslere muhalefetinden dolayı aşırı bir milliyetperver tarafından katledildiğinden ibarettir.

Her türlü alçaklık ve cinayet erbabının takip ve yakalanmasında, hükümetin kanuni teşebbüslerine ve icraatına Kuvayi Milliye'nin bütün mevcudiyetiyle yardım edeceği tabiidir.

Bu gibi fiillerden bizim dahi sizin gibi üzülmekte ve acı duymakta bulunduğumuzun beyanını lüzumsuz sayarız efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* *Tasviri Efkâr*, 20 Ekim 1919, sayı 2876. Metin, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. 21.10.1919 tarihli *Tarik* gazetesinden aktaran: Sadi Borak ve Dr. Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Tamim ve Telgraflar*, c.V, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1, Ankara, 1972, s.126; *Atatürk'ün Özel Mektupları*, Derleyen: Sadi Borak, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s.118-119.

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(12 EKİM 1919)

Şifre

Sivas
12.10

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Milli harekâta muhalefetlerinden dolayı kısmen firar ve kısmen de Kuvayi Milliye tarafından açığa çıkarılan Harput, Edirne, Trabzon, Kastamonu, Konya, Ankara Valileriyle, Çorum, Niğde, Kayseri Mutasarrıflarıyla Edirne ve Niğde Polis Müdürleri gibi memurların bir an evvel azledilmelerinin[1] resmen tanınmasını ve yerlerine namus sahibi zevatın tayini suretiyle, kabineye karşı milli itimadın bir an evvel takviyesi lüzumu, bu konudaki art arda müracaatlar üzerine önemle arz olunur.

12.10.35 [1919]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Özel Arşivi, Klasör No: 9, Dosya No: 335/20, Fihrist No: 8'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Şubat 1989, sayı 87, yıl 38, s.18-19.

1 Yukarda belirtilen kaynakta, bu sözcüğün aslı olan "infisallerinin" yerine, hatalı olarak "istifalarının" sözcüğü yer almıştır. Belge, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(12 EKİM 1919)

Sivas
12.10.35 [1919]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

C. 9.10.35 [1919] şifreye: Trabzon Valisi hakkındaki mütalaai devletleri pek isabetlidir. Milli harekâta muhalefetlerinden dolayı gerek firar eden ve gerekse millet tarafından açığa çıkarılan bu gibi memurlar hakkında, resmi muamelenin bir an evvel yapılması lüzumu, temsilci sıfatıyla Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya bildirilmiştir, Efendim. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal

3. Kolordu Kumandanı
Selahaddin[1]

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Koleksiyon: İstiklâl Harbi-7, Kutu: 349, Gömlek: 104, Belge: 104-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ocak 2000, sayı 109, yıl 49, s.9-11.

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(12 EKİM 1919)

Sivas
12.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

İkdam gazetesinin 23 Eylül 1919 tarih ve 8123 numaralı sayısında yayımlanan Askerî Nigehban Cemiyeti'nin muhtırası, pek haklı olarak orduyu hümayun[1] üssubay ve subaylarının nefret ve heyecanını çektiği ve bu konuda üst kumandanlar tarafından protesto ve şikâyetnameler gönderilmek ve bu ihanete bir an evvel son verilmesini talep etmek gibi teşebbüslerde bulunulmak istendiği haber alınmaktadır. Hakikaten, Cenabı Hakka bin kere şükürler olsun, padişahına sadık, askeri kanunlara itaatkâr, her türlü siyasi cereyanlardan uzak olan Osmanlı ordusu, bugün vatan ve milletin yegâne nigehbanı[2] olduğunu fikri birliği ve askeri disiplini ile cihana göstermekle, dahili ve harici vaziyetimizi temin eylemektedir. Devlet kanunlarına aykırı, saltanatı seniyenin payitahtında, Harbiye Nezareti'nin gözü önünde, askeri bir fesat cemiyetinin faaliyet icra etmesi ve hatta beyannamelerinin matbuat sayfalarına kadar geçmesi, bütün ordunun infialinin artmasına ve zaman geçtikçe hiç şüphesiz nezaretpenahilerinin makamına kadar usulsüz müracaatlara ve belki de karşı tedbirlere kalkışılarak vatan ve millet için telafi edilemez felaketlere sebebiyet verecektir. Buradaki malumata göre, bu kanuna aykırı fesat cemiyetinin başında, Kiraz Hamdi Paşa, hırsızlığından dolayı uzaklaştırılan Erkânıharp Miralayı Refik Bey, eski Halâskâr Grubu'ndan Binbaşı Kemal Bey, eski Bandırma Sevkıyat Reisi Topçu Binbaşılarından Hakkı Efendi ve henüz bu cemiyetle bağını kesip kesmediği malum olmayan uzaklaştırılan Erkânıharp Binbaşılarından Nevres Bey gibi şahıslar olup, üyeleri de suçları yüzünden ordudan uzaklaştırılmış veya emekliye sevkedilmiş kimseler ile, ahlaksızlıklarıyla tanınmış sınırlı miktarda şahıstan ibaret bulunmaktadır.

Malumu samileri olduğu üzere, Cevat Paşa hazretlerinin nezaretleri zamanında bu cemiyete karşı Harbiye Nezareti takibata başlamış, fakat sonra değişikliklerden dolayı arkası bırakılmıştı. Dolayısıyla, bu fesat kaynağının hemen kökünden söküp atılması, mensuplarının, başkalarına ibret olacak şekilde şiddetle cezalandırılması ve bu icraat ve takibattan orduyu hümayunun resmi tamimlerle haberdar kılınması, fedakâr ve namuslu

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 150, s.177-178; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 150, s.1093-1094.

1 Saltanat ordusu. (Y.N.)

2 Nigâhban: Gözcü, bekçi. (Y.N.)

subaylar topluluğunun zihinlerinin yatıştırılması, ordunun inzibatının temini bakımından hayati ve acil bir mesele saydığımızdan, nezaretpenahilerinin muvaffakiyeti bakımından arzını borç sayarız.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(12 EKİM 1919)

Aydın cephesinin vaziyeti, bazı bakımlardan ehemmiyetle değerlendirilecek mahiyettedir. Malumu devletleridir ki, şimdiye kadar bu cephede ortaya çıkan hadiselere ve faaliyete, millet, müteşebbis ve taraftar; fakat merkezi hükümet, engelleyici ve aleyhtar bulunuyordu. Hakikaten, buradaki muharebe harekâtına, merkezi hükümetin resmen ve siyaseten taraftar görünmesi incelemeye değer olmakla beraber, yine alenen milletin müdafaa ve tecavüzden alıkonmasına yönelik tedbirlerde ve icraatta bulunması da, milletin hükümet hakkındaki itimadını sarsacak hususlardandır.

Heyeti Temsiliye, işbu harekât ile mümkün olduğu kadar temas ve irtibat temin etmiş ve vaziyeti, haricin siyasi ihtiraslarına mahal bırakmayacak tarzda şekillendirmeye çalışmıştır. Fuat Paşa, Eskişehir ve batısında; Refet Bey, Konya ve Yenişehir civarlarında bu hususlarla meşgul oldukları gibi, Kâzım Bey de Balıkesir'de aynı vazife ile çalışmaktadır.

Fuat Paşa, bu cephelerdeki bütün Kuvayi Milliye'yi makul bir şekil ve düzene sokarak, nizamiye kıtaları ile aralarındaki münasebetleri tanzim ve bir irtibat tesis etmek üzere, resmi veya resmi olmayan bir sıfatla bütün cepheye memur etmek veya bu vazifeyi gayri resmi olarak Refet Bey'e vermek; Konya'daki 12. Kolordu'ya her halde milliyetperver zihniyette bir arkadaşın gönderilmesi; Fuat Paşa gayri resmi vaziyette bırakıldığı takdirde, 20. Kolordu'ya dahi aynı vasıflarda bir zatın gönderilmesi mühimdir.

Tarafı devletlerinden, bu vaziyetler hakkında bir an evvel karar verilmesini ve çünkü arzuyu samilerine muhalif birtakım teşkilat ve tertibata kalkışılmasını doğru görmediğimizi arz ederiz. Bu konudaki noktai nazarı devletleri, mümkün olan süratle malumumuz olursa, icap edenlere o yolda tebligatta bulunmamız tabiidir.

* Tahsin Ünal, "Mustafa Kemal ile Cemal Paşanın Muhaberatı", *Türk Kültürü* dergisi, c.3, sayı 13, yıl 1963, s.109-110. Belgenin bir özeti için bkz. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, 5-3522, Kls: 329, Ds: 3 (13), F: 34-4'ten aktaran: Zekeriya Türkmen, "Ali Rıza Paşa Hükümeti Kuvayı Milliye İlişkileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.XVI, Mart 2000, sayı 46, s.53.

SALİH NİYAZİ BABA HAZRETLERİNE*

(12 EKİM 1919)

Sivas
12.10.35 [1919]

Hacı Bektaşı Veli Hazretleri Dergâhı Şerifi Postnişini ve Türbedarı
Salih Niyazi Baba Hazretlerine

C. 8.10.35 [1919] tele:

Sevgili vatanımızın kurtuluşu ve saadeti uğrunda ümmeti necibenin biinayetillahi taala giriştiği mukaddes mücahedede sarf edilmiş olan naçizane hizmetlerimizi takdiren, cömertçe gösterilen faziletli teveccühlere şükran arz eyleriz. Nezih milletimizin zafere ve kurtuluşa ulaşmasına yönelik eviyyei hayriye[1] ve faziletli yol göstermelerinizin devamını büyük bir hürmetle dileriz. Heyeti Temsiliye'miz üyelerinden Erzincanlı eş-şeyh Hacı Fevzi Efendi hazretleri hürmet ve tahiyyat[2] arz eyler, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Özel Arşivi, Göz No: 4, Klasör No: 6, Dosya No: 1335-3-3, Fihrist No: 50'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Ağustos 1981, sayı 80, yıl 31, s.7-9.

1 El yazısı belgede bu şekildedir. (Y.N.)

2 Tahiyyat: "Allah uzun ömürler versin" demeler, selamlar, hayır dualar. (Y.N.)

EDİRNE VALİ VEKİLİ İHSAN ADLİ BEYEFENDİ'YE*

(12 EKİM 1919)

Sivas
12.10.1919

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendiye

Bugün Anadolu'nun, vatanın kurtuluşu ve saadeti, milletin kurtuluşu ve bağımsızlığı uğrunda yekvücut ve tek yürek olan Trakyalı kardeşleriyle el ele vermiş olması, kurtuluşun güzel bir başlangıcıdır. Böyle mesut ve tarihi bir anda Edirne vilayetinde zatıâlileri gibi hamiyetkâr bir arkadaşımızın işin başında bulunması ayrıca bir müjdedir. Cenabı Hak milleti meşru emellerine kavuşması konusunda hayırlısıyla muvaffak eylesin. Âmin.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından. *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.328; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 274, s.1257.

VAKİT GAZETESİ MUHABİRİ İLE GÖRÜŞME*

(12 EKİM 1919)

Sivas, 12 Teşrinievvel [Ekim]
(Özel muhabirinizden)

Bugün, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi'nden Mustafa Kemal Paşa ile görüşme yaptım. Mustafa Kemal Paşa, Vakit namına geniş beyanatta bulundu. Adı geçen, milli teşkilatın, gaye ve hedefi ve saiki, şimdiye kadar yayımlanan beyannameler ve Cemiyetin Nizamnamesi ve fiilleri ve harekâtıyla fiilen tahakkuk ettiğini beyan eyledikten sonra, sorduğum sorulara şu cevapları vermişlerdir:

1. İstanbul'da, Cemiyetimizi resmi surette temsil ve hükümet ve yabancı makamlar ve parti ve cemiyetler ile Cemiyetimiz namına temas ve bağ kurmak selahiyetlerini, Cemiyetten hiçbir kimseye vermediğimizi kati olarak yayımlayabilirsiniz. Heyeti Temsiliye'mizden birini, sınırlı selahiyetlerle, mutemet olarak, belge ile Dersaadet'e göndermek üzereyiz.

2. Teşkilatımız, tamamen Osmanlı sınırı dahiliyle sınırlıdır. Büyük devletlere karşı katiyen bir fikri düşmanlığımız yoktur.

3. Müslüman olmayan vatandaşlarımıza karşı niyetimizin temizliği kuvvetlidir. Bu, siyasi eşkıyalık yapan bazılarına karşı bile aldığımız tedbirler, hayırhah bir tutumla tahakkuk etmiş ve onların fiilen itimat ve kanaatlerinin icabı olarak eşkıyalığı terk etmeleriyle sabitlik mertebesine varmıştır.

4. Sivas Kongresi Beyannamesi'nin birinci maddesindeki esas şartlar dairesinde, yani devlet ve milletimizin dahili ve harici bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü saklı kalmak şartıyla, barışa bütün varlığımızla hazırız. Fakat, vatanımızın bölünmesinin söz konusu olmasına bile milletin tahammülü yoktur.

5. Cemiyetimizin toplumsal, imari, siyasi programına gelince; açıkça bilinmelidir ki, Cemiyetimiz maksadı ve mahiyeti, sadece ülkemizi ve milli haklarımızı müdafaadan ibaret bir heyet ve programı da sırf bu görüşü temin edecek esaslardan ibarettir.

* Yukardaki görüşme, *Vakit* gazetesinin 13 Ekim 1919 tarihli sayısında, "Mustafa Kemal Paşa ile Mülakat / Sivas Muhabiri Mahsusumuzun İlk Telgrafnamesi" başlığıyla yayımlanmıştır. Metin, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(13 EKİM 1919)

13.10.335 [1919]

Şimdilik seyyar bir silahlı kuvvete ihtiyaç olmadığından, milli teşkilatın tamamlanmasına ve yayılmasına devam olunması, cevaben Orhangazi Kaymakamlığı'na bildirildi.

Fransız Binbaşısı Labon'la vaki görüşmelerindeki hamiyetkârâne ifadelerinden dolayı Mardin'de ikamet eden Irak Şeyhülmeşayihi Acemî Paşa'ya teşekkürler beyan olundu.

Şemmer reislerinden Şeyh Meş'al ile Samarra Nakîbüleşrafı Seyyid Mehmed hazretlerine 5. Fırka Kumandanı Kaymakam[1] Kenan Bey vasıtasıyla gönderdikleri telgrafnameden dolayı teşekkür edildi.

Nizameddin Bey'in yerine Ferit Paşa kabinesi tarafından tayin kılınan Giresun Kaymakamı Bâdi Bey'in başlangıçta istifasını vererek Dersaadet'e dönmesi lüzumu, kaza Müdafaai Hukuk Heyeti İdaresi vasıtasıyla kendine tebliğ edilmiş ve fakat daha sonra milli emellere itaatkâr olduğu ve olacağına dair verdiği izahat ve teminat üzerine mahallinde bırakılmasına karar verildi ve tebliğ olundu.

Heyeti Merkeziyeler ile sıkı bir bağ temini ve milli teşkilatın tamamlanmasına ve yayılmasına devam olunması ve çalışılması hakkında tekrar bir tamim yazıldı.

Meclisi Mebusan'da milliyetperver grubun üstünlüğünün temini için Müdafaai Hukuk Cemiyeti esaslarına sadık ve ilmi iktidarları malum ve ahlaki karakterleri belli olan aşağıdaki zevatın mebus seçilmesine gayret edilmesi hakkında, özel olarak, aşağıdaki makamlara tavsiyeler yazıldı: Eski İzmit Mutasarrıfı Sürâyya Bey için İzmit Heyeti Merkeziyesi'ne ve Mutasarrıflığa ve 1. Fırka Kumandanı Asım Bey'e; 3. Müfettişlik Yaveri Yüzbaşı Cevat Efendi için Bolu Mutasarrıfı Haydar Bey'e; Heyeti Temsiliye üyelerinden eski Mebus Hoca Raif Efendi için 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya; eski Bitlis Valisi Mazhar Bey için Van Vilayeti'ne ve 11. Fırka Kumandanı Cavid Bey'e; Heyeti Temsiliye üyelerinden Hüsrev Sami Bey için Eskişehir Mutasarrıflığı'na; Emekli Erkânıharp Binbaşısı Müfit Bey için Ankara Vilayeti'ne; Heyeti Temsiliye üyelerinden eski valilerden Bekir Sami Bey için Tokat Mutasarrıflığı'na; Heyeti Temsiliye üyelerinden

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 31-33; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.18-20.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 Buradaki karşılığı "Yarbay". (Y.N.)

eski Elâziz Mebusları Hacı Ziya Bey'le Nuri Efendi için Elâziz'de Vali Vekili ile 15. Alay Kumandanı İlyas Zeki Bey'e; Binbaşı Hüsrev Bey için Torul'da Kaymakam Halit Bey'e; Miralay İbrahim Tali' Bey için Kastamonu Vali Vekili Ferit ve Havali Kumandanı Miralay Osman Bey'e; eski Van Valisi Haydar Bey için 13. Kolordu Kumandanı Cevdet Bey'e; Miralay Re'fet Bey için Canik Mutasarrıfı Hamîd Bey'e; Tabip Binbaşı Refik Bey için Kastamonu Vali Vekili Ferit ve Havali Kumandanı Miralay Osman Beylerle Kengırı[1] Mutasarrıflığı'na yazılmasına karar verildi.

Ankara merkez sancağından aday gösterilen zevatın uygun görüldüğünün Ankara Vilayeti'ne ve 20. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne cevaben yazılmasına ve bu vesile ile de, Yozgat livasından Akdağmadenli Bahri Bey, Çorum livasından Vaşinkton sefiri kebiri[2] Ahmet Rüstem Beyefendi ve Kırşehir livasından eski Maliye Müfettişlerinden Arif Bey'in mebus seçilmesinin temininin tavsiye ve bildirilmesine karar verildi.

Seçimlerin yeni nizamnameye uygun olarak süratle icrasının Trabzon Vilayeti'ne, Burdur Mutasarrıflığı'na, Gümüşhane Belediye Riyaseti'ne ve Heyeti İdaresi'ne cevaben tebliğine karar verildi.

Meclisi Mebusan'ın açılmasından sonra Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin ne gibi bir siyasi vaziyet alması fikrinde bulunduğunun, Harbiye Nazırı Cemal Paşa'dan sorulmasına karar verildi.

Meclisi Mebusan'ın Dersaadet'te toplanmasında ne gibi siyasi teminat elde edileceğinin Vekiller Meclisi'nce düşünüldüğünün Harbiye Nazırı Cemal Paşa'dan sorulmasına karar verildi.

Meclisi Mebusan'ın Dersaadet'te selametinin temini için ne gibi inzibat ve müdafaa tertibatına başvurmanın tasavvur edildiğinin ve ne yapılmak lazım geldiğinin Dersaadet'te Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket Bey'den sorulmasına karar verildi.

Yozgat Mebusluğu'na aday olan Süleyman Sırrı ve Avni Beylerin seçilme kuvvetlerinin Ankara Vilayeti'nden sorulması kararlaştırıldı.

Mahallinden vaki olan bildirim üzerine Sinekli'deki[3] Yunan müfreze kumandanının zatı hazreti şehriyari[4] hakkındaki sözlü tecavüzlerinin ahali tarafından nefretle reddi Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya bildirilerek, milli haysiyet ve hükümet haklarının muhafazasında asabiyet ve şiddet gösterilmesi istirham olundu.

Sivas'ta Canik sancağının İngilizler tarafından tahliyesi ve Ferit Paşa kabinesinin düşmesi şerefine, ahali tarafından yapılan fener alayı münasebetiyle, Dahiliye Nezareti'nin Vilayet'e vuku bulan tebligatında "kahrolsun işgal" yazısının uygun olmadığı ve nasihatlerde bulunulması belirtilmiş olduğundan, bu konuda milletin haklı olduğu açıkça belirtilerek, kabinenin takip eylediği siyasetin ne olduğunun Harbiye Nazırı Cemal Paşa vasıtasıyla sorulması kararlaştırıldı.

Bahriye Nazırı Salih Paşa'nın gelişinde, resmi merasimden başka, millet tarafından da iyi karşılanması hakkında delalette bulunulması alakadarlara yazıldı.

1 Çankırı. (Y.N.)
2 Washington Büyükelçisi. (Y.N.)
3 Doğu Trakya'da. (Y.N.)
4 Padişah. (Y.N.)

Dersaadet'te Matbuat Cemiyeti Reisi Velid Bey, barış delegeleri arasında Ahmet Rıza ve Nabi Beylerin mevcut olduğunu bildirdiğinden, Sulh Konferansı'na gönderilecek delegeler hakkında Harbiye Nazırı Cemal Paşa'dan malumat talep edildi. Ve bu zevatın tayini, vasıfları ve şöhretleri itibariyle uygun olmadığı bildirildi.

Mebusların seçimi hakkında milli maksatların temini hususuna gayret sarf edilmesi, kumandanlara tavsiye edildi.

Dahiliye Nazırı'nın iltiması üzerine Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey'in tekrar Kastamonu'ya iade edilmesinin doğru olmayacağı ve 12. Kolordu tarafından Miralay Fahri Bey'in tayin edilmemesi hakkında teklifler dedikodusu, müracaatın olmasının önlenmesi için nasihat verileceği cevaben Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya yazıldı. Tokat Mebusluğu'na adaylığını koyan Sami Bey'in genel ve özel ahvali Mardin'de 5. Fırka Kumandanı Kenan Bey'den soruldu.

Mustafa Kemal

[Ayrıca üç imza.]

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(13 EKİM 1919)

Şifre

Sivas
13.10.1335 [1919]

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi'nin sonuncu maddesini teşkil eden on birinci madde, aynen aşağıda arz olunur:

> "Madde 11: Milli iradeyi hâkim kılmaktaki Cemiyet emelleri, ancak Millet Meclisi'nin toplanarak kanun yapma ve denetleme hakkına tamamen ve emniyet ve serbesti ile fiilen sahip olmasıyla tahakkuk edeceğinden, bu emniyet, Millet Meclisi'nin teyidi üzerine, Cemiyetin gelecekte alacağı vaziyet, Kongre kararıyla belirlenir."

Dolayısıyla, kongrede daha sonra kararlaştırılmak üzere, Mebusan'ın açılışından sonra Cemiyetin ne gibi bir siyasi vaziyet alması lazım geleceği hakkındaki mütalaai devletlerinin bildirilmesini istirham ederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör: 21, Dosya: 1336/5, Fihrist: 1-1'den aktaran: *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1977*, T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları Atatürk Serisi No. 6, Ankara, 1977, s.57.

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(13 EKİM 1919)

Şifre

Sivas
13.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Sivas ahalisinin, yüce heyetlerinin iktidar makamına geçmesi şerefine ve İngilizlerin Samsun'u tamamen tahliye eylemeleri müjdelerine ait olmak üzere 4 Teşrinievvel [Ekim] gecesi icra eyledikleri milli gösteriler ve fener alayı tafsilatından bahis *İradei Milliye*[1] haberlerine atfen, Dahiliye Nazırı Paşa hazretlerinin Sivas Vilayeti'ne vaki bir tebliğlerinde, Sivas halkının sevinçlerini göstermesini pek tabii bulduklarını ve fakat "kahrolsun işgal" tarzındaki yazılar, hükümetin halihazır siyasetine uymadığı için, icap edenlere nasihatlerde bulunulması yazılmış olduğu, Vilayet Valisi'nin görüş alma maksadıyla Heyeti Temsiliye'mize yaptığı müracaatından anlaşıldı. Heyetimiz, Mütarekename hükümlerine aykırı yabancı işgalinin kaldırılmasını gören, vatanın kısmen tahliyesini idrak eyleyen milletin bu tarzda hatta daha bariz bir şekilde hissiyatını göstermesini pek uygun ve makul gördüğü için, milletin hakiki hissiyatına dayanarak, hükümetin, bu haksız işgalleri resmi siyasi lisan ile ret ve Mütareke hükümlerine aykırı olarak bugüne kadar vuku bulmuş müdahaleleri protesto ve tamirlerini talep eyleyeceğini beklemektedir. Halkın itimadını sarsılmaktan koruma maksadıyla, Dahiliye Nezareti tebligatı vakasının gizliliğinin muhafazasına ve halka açıklanmamasına karar verildiğini arz eder, bu vesile ile hükümetin takip ettiği siyasette, Heyeti Temsiliye'ce henüz malum olmamış cihetler varsa aydınlatılmasına müsaade buyurulması istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 153, s.178-179; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 153, s.1095-1096.

1 Heyeti Temsiliye tarafından Sivas'ta yayımlanan gazete. (Y.N.)

DERSAADET'TE ÇANAKKALE MEVKİİ MÜSTAHKEM KUMANDANI MİRALAY ŞEVKET BEY'E*

(13 EKİM 1919)

Şifre
Zata mahsustur.

Sivas, 13.10.1919

Dersaadet'te Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Bey'e

Bir buçuk aya kadar mebusların seçimi son bulup inşallah Meclis açılacaktır. Kanun yapma kuvvetinin, gerek yabancı ve gerekse dahili düşmanlara karşı emniyet ve muhafaza altında olarak hizmet yapması, bugünün irdelenmeye değer ve pek mühim bir meselesidir. Dersaadet'te bu bakımdan dahili vaziyeti nasıl görüyorsunuz? İtilafçılar tarafından bir tecavüz ihtimali mevcut olabilir mi? Her iki ihtimale karşı gizli ve açık ne gibi muhafaza ve müdafaa tertibatı alınması düşünülmektedir? Zabıta, jandarma, milli ve gizli teşkilat ve askeri vaziyetimiz bugün ne haldedir ve ne yapılmak tasavvur buyurulmaktadır? Bildirilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 178, s.209; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 178, s.1129-1130.

TAMİM*

(13 EKİM 1919)

Sivas
13.10.1919

Tamim

Milletin ruh ve vicdanından fışkıran birlik ve azim ve irade sayesinde siyasi vaziyetin, vatanımızın mukadderatının tayini ile milletimizin haklarının ve bağımsızlığının söz konusu olduğu bu tarihi hengâmede hamt olsun lehimize döndüğünü büyük bir şükranla idrak eyliyoruz. Cenabı Allah'ın inayet ve adaletine sığınan asil milletimiz böyle yekvücut bir halde ve sarsılmaz bir azim ve imanla kaldıkça, hiç şüphesiz meşru emellerine nail olmakla mesut olacaktır. Dolayısıyla milli mevcudiyetimizi dostun düşmanın nazarında gösteren ve ispat eden teşkilatın Nizamname icabınca tamamlanması ve bilhassa küçük, büyük bütün merkezlerin birbiriyle ve heyeti merkeziye ile sıkı bir bağ kurmaları bugünün en mühim ve hayati bir milli ve vatani vazifesidir. Bu sebeple, adı geçen hususlara son derece ehemmiyet verilmesini tekrar eder ve teşkilatın genişleme ve yayılma derecesi hakkında peyderpey heyetimize malumat verilmesini rica eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 18, Belge No: 90; Kutu No: 21. Belge No: 25; Kutu No: 31, Belge No: 104'teki belgeler, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.332; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 280, s.1261-1262. Belgenin "Suret" başlıklı örneği için bkz. *Atatürk ile İlgili Arşiv Belgeleri (1911-1921 Tarihleri Arasına ait 106 Belge)*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 1982, s.62, 172.

BÜTÜN MÜDAFAAİ HUKUK HEYETİ MERKEZİYELERİNE*

(13 EKİM 1919)

484

Bütün Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyelerine

Cemiyetimizin teşkilatına ait nizamnamelerin meşru maksatlarını ihtiva eden beyannameler postaya verilerek takdim kılınmış ise de, geç ulaşacağı nazarı dikkate alınarak, ahval ve hadiselerin aciliyetinden dolayı, Nizamname'nin teşkilatına ait esas maddelerin mühim olan kısımları aşağıda arz edildi. Nizamname'nin gelişine kadar bu esaslar dahilinde teşkilata başlanması ve teşkilatın bir an evvel icrasına gayret buyurulması.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

117 numaralı ekle nahiyelere tamim kılındı.
16'da

Madde 1. *Cemiyetin unvanı:* Vatanımızın maruz kaldığı hadiseler ve vakalar ile ve tamamen aynı maksatla milli vicdandan doğmuş cemiyetlerin birlik ve ittifakıyla hasıl olan bütün "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti" unvanıyla adlandırılmıştır. İşbu milli Cemiyet, her türlü parti cereyanlarından uzaktır.

Madde 2. *Maksat:* Osmanlı vatanının bütünlüğünü ve yüce hilafet ve saltanat makamının ve milli bağımsızlığın dokunulmazlığını temin konusunda Kuvayı Milliye'yi etken ve milli iradeyi hâkim kılmaktır.

Madde 3. *Teşkilat:* Bütün İslam vatandaşlar, Cemiyetin tabii üyelerindendir. Teşkilat, her biri sırasıyla yekdiğerine bağlı olmak üzere, köy ve mahallelerden başlayarak, nahiye, kaza, liva, vilayet, bağımsız liva bölümlenmesine tabidir. Köy, nahiye, kaza ve bağlı livalarda heyeti idareler ve bağımsız sancaklarla vilayetlerde heyeti merkeziyeler ve Kongre'ce seçilmiş Heyeti Temsiliye vardır.

1. *Köy Heyeti İdaresi:* Köyde ve mahallelerde ikamet eden ahaliden seçilmiş en az üç üyeden meydana gelir. İçlerinden biri, seçimle reis olur.

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi: 89/18809'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.105-107; Aynı metin, 16 Ekim 1919 tarihinde Reşadiye Müdafaai Hukuk Heyeti Milliyesi'ne de gönderilmiştir. Bkz. Ünal Türkeş Arşivi, Belge No: 19.

2. *Nahiyelerin Heyeti İdaresi:* Nahiyeyi teşkil eden köylerin heyeti idarelerince seçilmiş en az üç üyeden meydana gelir. İçlerinden biri, seçimle reis olur. Vazifesi; bütün köylerdeki milli cereyanı birleştirmek ve tehlike karşısında onları hazır bulundurmak ve üst heyetten alacağı talimatı tebliğ ve hükümlerinin tatbikini temin eylemektir.

3. *Kaza Heyeti İdaresi:* Merkeze bağlı mahalle ve köy ve nahiyelerin heyeti idareleri tarafından seçilmiş en az beş üyeden meydana gelir, içlerinden bir reis ve bir kâtip seçilir.

4. *Liva Heyeti İdaresi:* Livaya bağlı kazalarla merkezi livaya bağlı köy ve mahalleler ve nahiyeler heyetleri tarafından seçilmiş en az yedi üyeden meydana gelir, içlerinden bir reis ve bir kâtip seçilir. Ancak, liva merkezlerinde ayrıca kaza teşkilatı yapılmayacaktır. Vazifesi; teşkilatı tamamlamak, bilhassa bekçi teşkilatına dikkat attettirmek ve her türlü particilik hissiyatından uzak olan Cemiyet maksadının tamamen anlatılmasının vasıtalarını bulmak ve bu milli maksada mani olabilecek her türlü teşebbüsleri derhal neticesiz bırakmak ve bu hususlar için karşı vasıtalara müracaat eylemek, gecikmesi, Cemiyetin esas maksatlarına ve memleket ve milletimizin hayat ve menfaatlerine zararlı olabilecek fevkalade mühim ve acil ahvalde, liva heyeti idaresi, doğrudan doğruya Heyeti Temsiliye'ye müracaat eder.

5. *Bağımsız Liva ve Vilayet Heyeti Merkeziyesi:* Nahiyeler, kaza ve liva heyeti idareleri tarafından seçilmiş on üyeden meydana gelir. İçlerinden biri, seçimle reis olur. Asgari dokuz ve azami on altı üyeden meydana gelir.[1]

Heyeti Temsiliye: Kongre tarafından seçilmiş olması lazımdır. İçlerinden biri reis olur, bir de yazı heyeti vardır. Merkezi, ahval ve hadiselere göre en münasip göreceği mahaldir. Mevcut milli teşkilatımızın süreklilik ve devamının vasıtalarını temin ve bu hususta lazım gelen tedbirleri hazırlayarak ve bütün teşkilatın heyetini bir noktada birleştirerek ve temsil ederek adı geçen teşkilat arasındaki irtibatı tesis ve bu şekilde, milli emellerin ve maksatların süratle ve kolaylıkla elde edilmesini temin eder. Heyeti Temsiliye, Nizamname'nin esas maddelerinde açıklanmış olan kati milli maksatların bir noktasını bile ihmal etmemek şartıyla, vatanın bütünlüğünü ve milletimizin bağımsızlığını temin hususunda, her türlü siyasi tedbirleri ve kararları almaya ve uygulamaya mezundur. Fevkalade ahval ortaya çıktığında, Heyeti Temsiliye, genel kongreyi fevkalade olarak toplantıya davet eder. Milli iradeyi hâkim kılmaktaki Cemiyet emelleri, ancak, Millet Meclisi'nin toplanarak kanun yapma ve denetleme hakkına tamamen ve emniyet ve serbesti ile fiilen sahip olmasıyla tahakkuk edeceğinden, bu emniyet, Millet Meclisi'nin teyidi üzerine, Cemiyetin gelecekte alacağı vaziyet, Kongre kararıyla belirlenir.

1 Bu cümle "Heyeti Temsiliye" maddesine ait olmalıdır. Vilayet heyeti merkeziyelerinin on üyeden oluştuğu belirtilmiş. 9-16 üyeden oluşan kurul. Heyeti Temsiliye'dir. Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.3, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2000, s.359. (Y.N.)

TASVİRİ EFKÂR GAZETESİ BAŞYAZARI VELİT BEYEFENDİ'NİN SORULARINA CEVAP*

(13 EKİM 1919)

Deraliye[1]
13.10.1919

Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Muhterem Paşam; kaç gündür zâtıâlinizle matbuat heyeti namına haberleşiyorduk. Bugün de Tasviri Efkâr namına rahatsız edeceğim. Aşağıda bazı sorular arz eyliyorum; maksat, Kuvayi Milliye'nin vaziyeti hakkında mümkün mertebe açık malumat vermektir. Alınacak cevapların ajans vasıtasıyla Avrupa'ya çektirilmesine çalışılacaktır. Bu sorulardan münasip görülenlere yarınki sayıya yetiştirilmek üzere mümkün mertebe çabuk cevap vermenizi rica ederim.

1. Kuvayi Milliye'nin vücuda gelmesinin ilk sebepleri nedir?
2. Milli teşkilat ne vakit başladı?
3. Bugün kaç vilayete hükmü yayılmıştır?
4. Milli teşkilatın başlıca erkânı kimlerdir?
5. Asıl maksat nedir?
6. Asıl maksadını elde etmek için başlıca teşebbüsleri nedir?
7. Seçimler hakkında fikri nedir?
8. Anadolu'da seçimler tamamıyla serbest yapılabilecek midir?
9. Nisbi seçim esası kabul olunur mu?
10. Avrupa'ca teşkili tasavvur edilen Ermenistan sınırı hakkında ne düşünüyorsunuz?
11. Sizce Ermenistan sınırı ne olabilir?
12. General Harbord ile ne görüştünüz?
13. Kuvayi Milliye'nin ikinci, üçüncü derecede uzuvları içinde bazı İttihatçılar vardır deniliyor; ne dereceye kadar doğrudur?
14. İttihatçıların Kuvayi Milliye üzerine tesir etmesi mümkün müdür?
15. Seçimlerden sonra Kuvayi Milliye ne şekilde kalacaktır?
16. Gelecekteki sınırlarımız sizce ne olabilir?
17. Kısaca özgeçmişinizi bildirir misiniz?
18. Mebus seçimi için adaylığınızı koyacağınız söyleniyor, doğru mudur? Nereden mebus çıkmak istiyorsunuz?

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 144, s.169-172; Kemal Atatürk, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, Vesika No: 144, s.1084-1088.

1 İstanbul. (Y.N.)

19. Arkadaşlarınız arasında başka kimler mebus olmak arzusundadır?
20. Şehrinizde İtilaf temsilcileri var mı, onlarla temas halinde misiniz? Size karşı aldıkları tavır nedir, milli harekât hakkında ne düşünüyorlar?
21. İstanbul'a temsilci tayin ettiğiniz Vasıf Bey ne vakit gelecektir, talimatı nedir?

Tasviri Efkâr Başyazarı
Velit

Velit Beyefendi'ye

Paşa hazretlerinin, telgrafnameniz muhteviyatına numara sırası ile aşağıdaki not ettirdiği cevapları arz ediyorum.

Cevat[1]

1. Milletin maruz kaldığı haksız muameleler.

2. Mütareke sonrasında ve vatanın her tarafında hemen aynı zamanda.

3. Bugün Anadolu ve Rumeli vilayetlerinde milli teşkilattan mahrum bir yer kalmamıştır. Hükmü, bütün vatana yayılmıştır.

4. Milli teşkilatın erkânı, vatanın dokunulmazlığı ve bağımsızlığı için kalpleri çırpınan milletin bütün güzide evlatlarıdır.

5. Asıl maksat, vatanın bütünlüğünü ve milletin bağımsızlığını temin etmektir.

6. Kuvayi Milliye'yi etken ve milli iradeyi hâkim kılmaya kati azimle karar vermiş olan ve bütün millet fertlerini toplayan teşkilatımızdır. Nizamname ve Beyanname'mizde aynen açıklanmıştır.

7. Seçimlere meşru olmayan hiçbir müdahalede bulunmayıp, milleti serbest bırakmaktır. Yalnız Cemiyetimiz, esaslarını kabul edenlerin seçimde muvaffak olmalarını temenni eder.

8. Evet yapılacaktır.

9. Bu defaki seçimlerin mevcut kanuna uygun olarak icrası zaruridir. Ve zaten bu yolda da başlanmıştır. Nisbi temsil usulü, Milli Meclis'in halledeceği bir meseledir.

10-11. 30 Teşrinievvel 1918 [30 Ekim 1918] tarihindeki sınırımız dahilinde kalan vatan kısımlarından bir karış toprağın Ermenistan hükümetine ilhakına millet katiyen razı değildir.

13.[2] Cemiyetimizde İttihatçı olarak kimse mevcut değildir. İttihatçılık tarihe karışmıştır. Merkezi hükümetin, Batı'nın siyasi hatası, onların canlanmasına sebebiyet vermediği takdirde, millet bunun canlandırılmasını hatırına bile getirmeyecektir. Buna dair Heyeti Temsiliye'nin yeni bir beyannamesi bu gece Matbuat Cemiyeti Riyaseti'ne çekilecektir.

1 Cevat (Abbas Gürer). (Y.N.)
2 "General Harbord ile ne görüştünüz?" şeklindeki 12. sorunun cevabı verilmemiş, 13. sorunun cevabına geçilmiştir. (Y.N.)

14. Kuvayi Milliye'nin hâkim etkeni, ancak millet ve yüksek milli maksatlardır. Başka hiçbir fert veya cemaat etken olamaz.

15. Kuvayi Milliye'nin gelecekteki şekli, Milli Meclis, emniyet ve serbesti ile kanun yapma ve denetleme vazifesini yerine getirmeye muvaffak olduktan sonra bir kongre ile tayin edilecektir. Bu husus, Nizamname'mizin son maddesinde açıkça yazılıdır.

16. Gelecekteki sınırlarımız, bizce, 30 Teşrinievvel 1918 [30 Ekim 1918] tarihinde Mütareke imzalandığı günde fiilen sahip kaldığımız sınırdır.

18. Mebusluğa adaylığımı koymadım ve koymayacağım ve fakat millet herhangi bir yerden beni mebusluğa seçerse iftiharla kabul ederim.

19. Arkadaşlarım da aynen benim gibi düşünmektedirler.

20. Şehrimizde İtilaf temsilcileri yoktur. Ancak geçici olarak gelip geçen tekmil Avrupa ve Amerika devletlerine mensup siyasi ve askeri memurlar ile vuku bulan özel görüşmelerde, milli teşkilat ve harekâtımızın meşru mahiyetini tamamen tasdik ve takdir eylemişlerdir.

17. Paşa'nın özgeçmişi kısaca aşağıda arz olunur:

Rumi 1296 (Miladi 1880[1]) tarihinde Selanik'te doğarak rüşdî tahsilini[2] Selanik'te, idadî tahsilini[3] Manastır'da, Harbiye ve Erkânıharbiye[4] tahsillerini Dersaadet'te tamamlayarak 1904 senesi Erkânıharbiye Yüzbaşılığı ile bitirmiş ve 1907 senesine kadar Suriye'de ve Kolağası[5] olduktan sonra 1911 senesine kadar Makedonya'da bulunmuşlar; bu müddet zarfında ordu karargâhında, Redif Fırkası[6] Erkânıharpliğinde, ordu ve kolordu karargâhında ve Selanik Zabitan Talimgâh Kumandanlığı'nda ve Şimendifer Hattı Müfettişliği'nde vazife yapmışlardır. 31 Mart Hadisesi üzerine Selanik'ten Dersaadet'e hareket eden kuvvetlerin Erkânı harbiye Reisliği'nde[7] ve 1910'da Arnavutluk'ta icra edilen harekâtta Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın Erkânıharbi olarak bulunmuş ve 1910'da Pikardi[8] manevralarını takip için Fransa'ya gitmiştir. 1911 senesinde Erkânıharbiyei Umumiye[9] Dairesi'ne memur edilmiş ve oradan İtalya Muharebesi münasebetiyle Trablusgarp'a giderek bu harbin nihayetine kadar Sirenaik mıntıkasında Derne Kuvvetleri Kumandanlığı'nı yapmış ve bu esnada Balkan Muharebesi başlamış ve Bulgarların Çatalca hattına geldikleri bir zamanda İstanbul'a dönerek Gelibolu'da Kuvayı Mürettebe Erkânıharbiyesi Harekât Şubesi Müdürü ve Bolayır Kolordusu Erkânıharbiye Reisi olarak Balkan Harbi'ne katılarak, Edirne üzerine adı geçen kolordu ile hareket etmiş ve Dimetoka havalisinin geri alınmasında fiilen bulunmuşlardır. Balkan Harbi'ni takiben Sofya, Belgrad, Çetine Ataşemiliterliklerini[10] yapmak üzere Sofya'ya memur ve orada Kaymakam-

1 1927 basımında yalnızca Rumi yıl vardır. Rumi 1296'nın Miladi karşılığı, 14 Mart 1880-13 Mart 1881 tarihlerine denk düşmektedir. *Nutuk*'un 1961 basımında ise "(Miladi 1881)" denilmektedir. (Y.N.)
2 Ortaokul. (Y.N.)
3 Lise öğrenimi. (Y.N.)
4 Kurmay Akademisi. (Y.N.)
5 Yüzbaşı ile binbaşı arasında bir rütbe. (Y.N.)
6 Redif Fırkası: Tamamen ihtiyat askerlerden oluşan ve seferberlikte kurulan tümen.. (Y.N.)
7 Kurmay Başkanlığı'nda. (Y.N.)
8 Picardie. (Y.N.)
9 Genelkurmay. (Y.N.)
10 Askeri Ataşeliklerini. (Y.N.)

lığa[1] terfi edilmiştir. Geçen harbin[2] ilanını takiben Tekirdağı'nda[3] yeni teşekkül eden 19. Fırka[4] Kumandanlığı'na tayin olunmuşlardır. Maydos ve Havalisi Mıntıkası Kumandanlığı'nı yaptıktan sonra adı geçen fırka ile bu mıntıkada bulundukları sırada Arıburnu Kuvvetleri Kumandanlığı'nı üstlenmiş ve bunun neticesinde Miralaylığa[5] terfi etmişlerdir. Daha sonra Anafartalar Grubu Kumandanı olmuş ve İngilizlerin çekilmeleri üzerine 16. Kolordu Kumandanı olarak Edirne'ye ve orada bir ay kadar kaldıktan sonra Diyarbekir, Bitlis, Muş havalisine aynı numara ile Kolordu Kumandanı olarak gitmiş ve adı geçen cephede Mirlivalığa[6] terfi ettirilmişlerdir. Yığınak yapan 2. Ordu dahilinde Bitlis ve Muş'u beş gün muharebeden sonra Ruslardan geri almış ve bir müddet sonra 2. Ordu Kumandanlığı Vekâleti'ne ve az bir müddet sonra Hicaz Kuvvei Seferiyesi'ne Ordu Kumandanı olarak tayin olunmuş ise de, Şam'a kadar gittikten ve Sina cephesini teftiş eyledikten sonra Medine'ye gitmelerine hacet görülmediğinden 2. Ordu Kumandanlığı'na asaleten tayin edilerek Diyarbekir'e dönülmüş ve 1917 senesinde Halep'te yığınak yapan ve General Falkenhayn'ın idaresi altında bulunan gruba dahil olan 7. Ordu Kumandanlığı'na tayin edilmişlerdir. Adı geçen ile harekâtı harbiyede[7] aralarında görüş ayrılığı hasıl olduğundan ve hükümet de görüşlerini desteklemediğinden, adı geçen Ordu Kumandanlığı'ndan istifa etmişler ve sonradan tayin kılındığı 2. Ordu Kumandanlığı'nı da kabul etmeyerek İstanbul'a dönmüşlerdir. Bu müddet zarfında veliaht bulunan zatın[8] refakatinde olarak Almanya Genel Karargâhı'na ve Alman batı cephesine seyahat etmişlerdir. Veliahdın padişah olmaları üzerine sözlü ve ısrarlı irade[9] ile, Falkenhayn'ın mağlûp bıraktığı Nablus civarındaki 7. Ordu'ya tekrar gitmiş ve gelişinden 15 gün sonra vuku bulan genel İngiliz taarruzunda bu orduyu Halep'e kadar ricat ettirdiği sırada padişaha Fahri Yaver olmuştur. Halep Muharebesi'ni takiben 7. ve Adana havalisinde bulunan 2. Ordu'lardan meydana gelen Yıldırım Grubu Kumandanlığı'nı üstlendiler ve Mütareke'den sonra İstanbul'a döndüler. Son zamanda malum olduğu üzere 3. Ordu Müfettişliği ile Doğu Anadolu'da bulundukları esnada 8 Temmuz 1919'da askerlik mesleğinden istifa etmişlerdir.

1 Yarbaylığa. (Y.N.)
2 Birinci Dünya Savaşı. (Y.N.)
3 1927 basımında "Tekfur dağında", 1961'de "Tekirdağ"da. (Y.N.)
4 Fırka: Tümen. (Y.N.)
5 Albaylığa. (Y.N.)
6 Tuğgeneralliğe. (Y.N.)
7 Savaşın sevk ve idaresinde. (Y.N.)
8 Vahdettin. (Y.N.)
9 Padişah emri. (Y.N.)

BÜTÜN VİLAYETLERE VE BAĞIMSIZ MUTASARRIFLIKLARA MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYE RİYASETLERİYLE BELEDİYE RİYASETLERİNE 13., 15., 20. KOLORDU KUMANDANLIKLARINA NİĞDE'DE 11. FIRKA, İZMİT'TE 1. FIRKA KUMANDANLIKLARINA VE TORUL'DA 3. FIRKA KUMANDANI HALİT BEY'E*

(13 EKİM 1919)

[Belge, *Nutuk*'un 1927 ve sonraki baskılarında yanlışlıkla "13.10.1335" (1919) tarihiyle yer almıştır. Oysa belge, 3 Ekim 1919 tarihlidir ve bu nedenle elinizdeki cildin "3 Ekim 1919" tarih sırasında yer almıştır. Bkz. Elinizdeki kitapta s.188. (Y.N.)]

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 129, s.149; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 129, s.1061-1062. Ayrıca bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.334.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(14 EKİM 1919)

14.10.335 [1919]

Bahriye Nazırı Salih Paşa ile Amasya'da vaki olacak görüşmede dahili ve harici siyasetle ordumuzun geleceği hakkındaki tekliflerinin ve görüşlerinin esas hatlarını bildirmeleri, kolordu kumandanlarından rica olundu.

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket ve 1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beylerden, Harbiye Nazırı'nın genel vaziyet raporunda bahsedilen, Haydarpaşa'ya İngiliz kıtalarının çıkarılması, Edirne vilayetine on binden fazla Fransız askerinin gelmesi hakkında malumat talep edildi.

Aynı mukaddes maksadın doğurduğu milli cemiyetler, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti adı altında birleşmiş olduğundan, münferit tebligatın nazarı itibara alınmamasının ve kamuoyunun bu konuda aydınlatılmasının Bursa delegelerinden Osman Nuri Bey'e cevaben bildirilmesi ve bundan bahisle Reddi İlhak heyetlerinin toplanmaya davet edildiği kongreye hacet kalmadığının 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa ile Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami ve Balıkesir'de 14. Kolordu Kumandanı Vekili Kâzım Beylere yazılması kararlaştırıldı. Adapazarı'nda Sırrı Bey'in teklifi üzerine teşkilatını genişleten Yahya Kaptan'ın nezdine muktedir bir subayın gönderilmesi Ali Fuat Paşa'ya yazıldı.

Büyük bir intizamsızlığın hüküm sürdüğü anlaşılan ve efeler tarafından kumanda edilen Aydın cephesi kısımları ile buraya 69. Alay Kumandanı Kaymakam Arif Bey'in kumandan olarak gönderilmesi hakkındaki görüşünün bildirilmesi ile bu konuda Miralay Re'fet Bey ve İzmir'deki Müdafaai Hukuk Cemiyeti ile sıkı bir temasın muhafaza ve temini ve işgal altında kalan mahallere de gizli milli teşkilatın yayılması, Afyon Karahisar'ında 23. Fırka Kumandanı Ömer Lütfi Bey'le 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa'ya bildirildi.

Aydın vilayetindeki üç cephe hakkındaki görüşünün bildirilmesi ve muhtelif cemiyetlerin Sivas Kongresi Nizamnamesi'ne göre birleştirilmesine gayret edilmesi, 14. Kolordu Kumandanı Vekili Miralay Kâzım Bey'den rica olundu.

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 34-35; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.20-21
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

İstanbul'dan vuku bulan bildirim üzerine Hürriyet ve İtilâf, Nigehbân, Rum ve Ermeni gruplarının milli harekâtı İttihatçı harekâtı göstermek için yaptıkları propagandaların resmi lisan ile tekzibi ve matbuat ve ajans müdürlerinin değiştirilmesi ile harice giden telgrafların lehimizde gitmesinin temini ve *Antant* gazetesinin yabancı olmayan iş ortaklarının bertaraf edilmesi, Harbiye Nazırı Cemal Paşa'dan talep edildi. Ve bundan bahisle bu gibi hainlerin icraatına meydana verilmemesine dair tamim yazıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca dört imza.]

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR'E*

(14 EKİM 1919)

Zata mahsustur.
Gayet aceledir.

Sivas
14.10.1335 [1919]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Bahriye Nazırı Âyan'dan Salih Paşa hazretleri Heyeti Temsiliye ile fikir alışverişi yapmak üzere, 15.10.1335'te [1919] Dersaadet'ten hareketle Amasya'yı teşrif buyuracaklardır. Adı geçenle vaki olacak görüşmenin, hükümetin harici siyaseti ve dahili idaresine ve ordumuzun geleceğine ait mühim esasları ihtiva edeceği kuvvetle beklenmekle, bu konudaki yüksek görüşlerinizin ana hatlarının bildirilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

3. Kolordu Kumandanı
Salâhattin

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.355.

1. KOLORDU KUMANDANI MİRALAY CAFER TAYYAR BEY'E*

(14 EKİM 1919)

Sivas
14.10.335 [1919]

Birinci Kolorduyu Hümayun Kumandanlığı
Erkânıharbiyesi
Şube 1

1. Kolordu Kumandanı Miralay Cafer Tayyar Bey'e

Harbiye Nezareti'nin 5.10.35 [1919] tarihli vaziyete dair kolordulara tebliğ eylediği istihbaratın birinci maddesindeki Uzunköprü üzerinden Osmanlı toprakları dahiline on bin neferden fazla Fransız kıtalarının gelişine dair malumatın sağlamlık derecesi ve Edirne vilayetindeki İtilaf kuvvetlerinin en son kuvvet ve vaziyetlerine dair kısa malumat verilmesi istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi,* Eylül 1954, sayı 9, Vesika No: 216.

BURSA'DA MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ DELEGELERİNDEN OSMAN NURİ BEYEFENDİ'YE*

(14 EKİM 1919)

Tel

Sivas
14.10.1919

Bursa'da Müdafaai Hukuk Cemiyeti Delegelerinden Osman Nuri Beyefendi'ye

C: 12.10.1919 Tele.

1. Teşkilatın hızlandırılması ve yayılması hususunda sarf edilen vatanperverane gayretlerine şükran arz olunur.

2. Reddi İlhak vesaire gibi aynı mukaddes maksadın doğurduğu milli cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namı altında birleşmiş olduğundan hepsinin temsilcisi ancak Heyeti Temsiliye'mizdir. Bu sebeple bu gibi münferit tebligatın nazarı itibara alınamayacağı tabiidir. Pek muhtemeldir ki, bu müracaatlar, son değişikliklerden henüz haberdar olmayan, teşkilatımızın gizli olduğu zamanın neticelerinden olan bazı kısımların teşebbüsleridir. Dolayısıyla, kamuoyunun aydınlatılması ve milli birliğin temini hususunda muhterem arkadaşlarınızla mesai hasredilmesi ehemmiyetle rica olunur, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 155, s.181-182; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 155 b, s.1098.

20. KOLORDU KUMANDANI ALİ FUAT PAŞA'YA BURSA'DA KUMANDAN BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE BALIKESİR'DE KOLORDU KUMANDANI KÂZIM BEYEFENDİ'YE*

(14 EKİM 1919)

20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa'ya
Bursa'da Kumandan Bekir Sami Beyefendi'ye
Balıkesir'de Kolordu Kumandanı Kâzım Beyefendi'ye

Sivas
14.10.1919

Bursa'da delege Osman Nuri Bey'den alınan telgrafnamede, Reddi İlhak, Karakol vesaire namı altında muhtelif milli cemiyetlerin teşkilat ve icraata devam eyledikleri, hatta Balıkesir Reddi İlhak Cemiyeti Reisi Hacim imzasıyla ayın yirmisinde büyük bir kongreye delegeler talep olunduğu bildirilmektedir. Sivas Genel Kongresi'yle aynı mukaddes maksat uğrunda çalışan bütün milli cemiyetler birleştirilmiş ve bu sayede milletin gösterdiği birlik ve azim ve irade neticesi olarak, son mesut vaziyet hasıl olmuştur. Henüz kararlardan haberleri olmadığı anlaşılan bu gibi Kuvayi Milliye'nin Trakya ve Paşaeli Cemiyeti'nin de iltihak ettiği Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi ile doğrudan doğruya temas eylemeleri ve Sivas Kongresi Nizamnamesi'ne uygun olarak teşkilatlarını düzenlemeleri ve tekliflerini ve taleplerini ancak Heyeti Temsiliye'miz marifetiyle icra eylemeleri, vatanımızın bugün muhtaç olduğu birlik ve dahili intizam bakımından kati ve zaruri bulunduğununun lazım gelenlere izahı ve keyfiyetin emniyet altına alınması ve merkezi hükümetimizin memleket selameti namına yönelik milli mesaisinde sekteye uğramaması için kongre vesaire gibi toplantılara bugün lüzum olmadığının icap edenlere iletilmesi ve neticenin bildirilmesi büyük bir ehemmiyetle istirham olunur.

Fuat Paşa hazretlerine, Karesi'de 14. Kolordu Kumandanı Kâzım Beyefendi'ye ve Bursa'da Bekir Sami Beyefendi'ye bildirilmiştir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 155, s.182; Kemal Atatürk, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 155 c, s.1099. Ayrıca bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'ndeki Bekir Sami Arşivi, 2. Defter. Belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir.
Aynı belgenin bir özeti için bkz. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, No. 6/3324, Kls. 398, Dos. H-4, F. 1/13'ten aktaran: *Türk İstiklâl Harbi,* II. Cilt, Batı Cephesi 2. Kısım, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.39. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(15 EKİM 1919)

15 Teşrinievvel 335
[15 Ekim 1919]

Çete ismini taşıyan birtakım şahısların milli teşkilat ile alakadar olmadıkları ve Aydın cephesinde Yunanlılara karşı kan döken mücahitlerimizin Nizamname icabınca milli müfrezelerden ibaret oldukları, bir beyanname ile tamim edildi.

Milli harekâta muhalefetlerinden dolayı tutuklu memurlar varsa adalete teslimleri Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın Dahiliye Nazırı'na atfen vaki olan teklifi üzerine kararlaştırıldı. Erzurum'dan serbest bırakılan Trabzon Valisi Galip Bey'in azlolunduğunun süratle tebliği Harbiye Nazırı Cemal Paşa'dan rica edildi.

Kabine tarafından Heyeti Temsiliye ile yakından temas etmek üzere gönderilen Bahriye Nazırı Âyan'dan Salih Paşa ile görüşmek üzere, vasıta yokluğu bakımından, Heyeti Temsiliye'den Mustafa Kemal Paşa hazretleri ile Rauf, Bekir Sami Beyefendiler seçildi.

Eskişehir'de İtilaf Kuvvetleri Kumandanı General Sally Clade tarafından milli harekât münasebetiyle Ali Fuat Paşa'ya verilen notadaki kaba tabirlerden dolayı yapılan protesto üzerine, Karadeniz Orduları Kumandanı General Milen[1] tarafından 10 Teşrinievvel 35'te [10 Ekim 1919'da] Harbiye Nezareti'ne verilen özür yazısının gizli olarak tamimine karar verildi.

Milli harekât aleyhine yazı yazan Adana'da yayımlanan *Ferda* gazetesinin postanelerde alıkonulmasına, 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey'in teklifi üzerine karar verildi.

Nigehbânı Askerî Cemiyeti hakkında kanuni takibat icra edileceğine dair Harbiye Nezareti'nin bildirimi tamim edildi.

Eskişehir ve Bilecik Mutasarrıflıklarına münasip birer zatın tayininin Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya yazılması, Ali Fuat Paşa'nın teklifi üzerine kararlaştırıldı.

Dersaadet'te büyük kısmı matbuat erkânından olmak üzere teşekkül ettiği haber alınan Millî Gurub'un teşekkül sebebi ve maksat ve gayesinin, üyelerinden olduğu *Tasvir* sahibi Velid Bey'in bildirmesinden anlaşılan Miralay İsmet Bey'den sorulmasına karar verildi.

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 37-38; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.21-22.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

1 "Milne" olmalı. (Y.N.)

Adapazarı'ndaki tahriklerin bertaraf edilmesi ve asayişin temini hakkında İzmit Mutasarrıflığı'na ve 1. Fırka Kumandanlığı'na tebligat yapılması, Adapazarı'ndan Sırrı Bey'in müracaatı üzerine kararlaştırıldı.

Vaki olan soru üzerine Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın Aydın cephesi hakkında alınan görüşlerinin Ali Fuat Paşa'ya ve Miralay Re'fet Bey'e bildirilmesine karar verildi.

Heyeti Temsiliye üyelerinden emekli Miralay Vasıf Bey'in Dersaadet'le Heyeti Temsiliye arasında bağları ve münasebetleri muhafaza ve temin için Dersaadet'e gönderilmesine karar verildi.

Mustafa Kemal

[Ayrıca dört imza.]

TAMİM*

(15 EKİM 1919)

Tamim

Tel

Sivas
15.10.1919

Askeri ve Mülki Makamlara
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziye ve İdarelerine
Dersaadet ve Taşra Matbuatına

Bazı mahallerde çete ismini taşıyan birtakım şahısların, kendilerini, milletin meşru ve mukaddes emellerini elde etmek maksadıyla kurulmuş olan kanuni teşkilatıyla alakadar göstermekte oldukları ve milli arzuya aykırı harekâta kalkıştıkları haber alındı. Hükümetin, memleket asayişini ihlale ve halkımıza zarar vermeye cüret eden bu gibiler hakkında kanunun icaplarını yerine getireceği ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin de bu konudaki icraatta hükümete bütün mevcudiyetiyle yardımı bir milli vazife sayacağı tabiidir.

Vatanın kurtuluşu, milletin kurtuluş ve saadeti gayesi ile teşekkül etmiş olan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi'nde "Çete tabiri" mevcut değildir. Yalnız milletin mukaddes haklarını silahla müdafaaya mecbur kaldığı hallerde Nizamname'ye uygun olarak "Kuvayi Milliye", sevk ve idareleri disiplin altında olmak üzere faaliyet halinde bulunur. İşte bugün haksız yere vatanımıza ayak bastırılmış ve her türlü zulüm ve vahşeti işlemekte bulunmuş olan Yunanlıları muazzez topraklarımızdan püskürtmek üzere Aydın cephesinde kan döken muhterem mücahitlerimiz, bu milli müfrezelerimizdendir. Hamt olsun tam asayiş hüküm süren ve unsurları arasında barış ve iyi ilişkilerin mevcut olduğu vatanımızın başka hiçbir tarafında şimdi bu yolda bir faaliyetimiz olmadığı ilave olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.335-336; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 285, s.1265-1266. Ayrıca bkz. *İradei Milliye*, 19 Ekim 1919, sayı 8.

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA, AMASYA'DA 5. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA, 13., 20., 12., 14., 1. KOLORDU KUMANDANLIKLARINA*

(15 EKİM 1919)

Şifre

Sivas
15.10.1919

15. Kolordu Kumandanlığı'na
Amasya'da 5. Fırka Kumandanlığı'na
Diyarbekir'de 13. Kolordu Kumandanlığı'na
Ankara'da 20. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne
Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne
Balıkesir'de 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne
Edirne'de 1. Kolordu Kumandanlığı'na

Kıtalardan vaki olan müracaat üzerine Nigehbanı Askerî ismindeki fesat cemiyetinin kaldırılması ile sebep olanlar hakkında takibat icrası Harbiye Nazırı Paşa hazretlerinden rica edilmişti. Alınan cevapta, bunun kati ve kararlaştırılmış olduğu bildirilmiş olmakla, ordunun şeref ve haysiyeti namına pek mühim olan adı geçen Nezaret'in bu kararı arz olunur.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 152, s.178; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No:152, s.1094-1095.

MİRALAY İSMET BEY'E*

(15 EKİM 1919)

Sivas
15.10.335 [1919]

Dersaadet'te Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket Beyefendi'ye,

Miralay İsmet Bey'e mahsustur. Matbuat Cemiyeti Reisi *Tasviri Efkâr* Başyazarı Velid Bey, Dersaadet'te milli bir grup teşkil kılındığını bildirdi. Bu gruba dahil olan gazetecilerle diğer zevatın isimleri arasında zatıâlisi biraderlerinin bulunduğunu büyük bir memnuniyet ve kıvançla gördük. Bu heyetin teşekkül sebebi, maksat ve gayesi hakkında bizleri aydınlatmanızı hassaten rica ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

3. Ordu Kumandanı[1]

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Özel Arşivi, Klasör 14, Fihrist 28'den aktaran: Prof. Dr. Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s.79-80.

1 "3. Kolordu Kumandanı" olmalı. Mustafa Kemal'in imzasının şifreye dahil olduğu anlaşılmaktadır. (Y.N.)

SİVAS HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(15 EKİM 1919)

Sivas
15.10.1335 [1919]

Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne

Düşük hükümet zamanında milli harekâta muhalefetlerinden dolayı tutuklanmış memurlar varsa tutuklanmalarının sebeplerine dair belgelerle adalete teslimleri ve bildirilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 18, Belge No: 91'deki belge, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.107.

TASVİRİ EFKÂR, İSTİKLÂL, VAKİT, İLERİ, AKŞAM, TÜRK DÜNYASI, TERCÜMANI HAKİKAT GAZETELERİ BAŞYAZARLARINA*

(15 EKİM 1919)

Sivas
15.10.1335 [1919]

Dersaadet'te: *Tasviri Efkâr, İstiklâl, Vakit, İleri, Akşam, Türk Dünyası, Tercümanı Hakikat* Gazeteleri Başyazarları Beyefendilere,

C: Beyanname hakkında yüksek görüşlerinizdeki isabet takdir olundu. Yayının ertelenmesi münasiptir. Ancak maksat zatıâlinizce de malum olduğundan, aynı zeminde münasip yayında bulunulmasını hassaten rica ederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Özel Arşivi, Klasör 14, Fihrist 28 (Devam)'dan aktaran: Prof. Dr. Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s.80.

BURSA'DA FIRKA KUMANDANI MİRALAY BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(15 EKİM 1919)

Sivas
15.10.35 [1919]

Bursa'da Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami Beyefendi'ye

Orhangazi Müdafaai Hukuk Heyeti İdaresi'ne vaki olan müracaata yönelik olarak vilayet heyeti merkeziyesiyle sıkı bir temas tesis eylemiş ve Bursa'dan alacağı talimat dahilinde teşkilatını tamamlamasını tebliğ kılındı. Bütün vilayet dahilinde, milli teşkilatın birleştirilmesi ve eskiden kalma ve aynı maksadın doğurduğu başka milli cemiyetlerin de bir an evvel aynı nam altında birleştirilmesiyle idare birliği ve intizamın temine gayret olunması rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi 2. Defter'deki metin, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Metindeki cümle bozuklukları Bekir Sami'nin defterinden kaynaklanmaktadır. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEY'E*

(15 EKİM 1919)

Sivas
17.10.35 [1919] gelişi
15.10 çekilmesi

Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e

C.13.10.35 [1919] işarat vakıalarına heman vatanperveranelerine teşekkürler arz olunur, Efendim.

Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi 2. Defter'deki metin, Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Metin, yukarıda yer aldığı şekildedir. (Y.N.)

151019Eing

UNİTED STATES RADİO PRESS'TEN ALINTI*

(15 EKİM 1919)

United States Radio Press'ten alıntı,
İstanbul, Türkiye, 15 Ekim 1919.

Mustafa Kemal dedi ki:

"Milliyetçi parti kısmi bir yabancı ülke yardımının zaruretini tanıdı. Amacımız, tıpkı Mütareke esnasında olduğu gibi Türkiye'nin gelişmesini temin etmektir. Bizim yayılmacı planlarımız yok, ama, Türkiye eğer iyi bir hükümete kavuşursa, zengin ve müreffeh bir ülke yapılabilir inancındayız. Hükümetimiz yabancı müdahale ve entrikaları yüzünden zayıf düştü. Bunca tecrübemizden sonra, eminiz ki, Amerika bize yardım edebilecek yegâne ülkedir. Ermenilere karşı hiçbir yeni Türk şiddet uygulamasının olmayacağını garanti ederiz.

"Bizim Enver Paşa ile birlikte çalıştığımız doğru değildir. Biz onun politikalarının Türkiye'ye zarar verdiği inancındayız. Onun yerini yurdunu bilmiyoruz. Onun Rus Bolveşikleri ile birlikte olduğu söyleniyor. Ben onun, muhtemelen Azerbaycan'da, bağımsız bir Türk hükümeti kuracağını ifade ettiği bir mektup gördüm. Milliyetçilerin, Türkiye'deki menfaatlerini korumak isteyen Anglo-Fransız kapitalistler tarafından desteklendikleri doğru değildir.

"İngiliz parası burada Türkiye'yi mahvetmek için harcanır. İngilizlerin, İngiltere'deki Türk Muhipleri Derneği'nin eski reisi Adil Bey'e 150 bin lira, Konya Valisi'ne 200 bin lira, belki Ankara Valisi'ne de büyük bir meblağ verdiğini biliyoruz."

* FO (Foreign Office - İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivleri), 406/41, s.299, No. 140/5'ten aktaran: *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.170-171.
İngilizce metin, Em. Tnk. Kd. Alb. Ercan Güner tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(16 EKİM 1919)

16.10.335 [1919]

İhtiyacı olan cephane için Ali Fuat Paşa ve Refet Bey'e yazıldığı, Aydın havalisi Kuvayi Milliye Kumandanı Demirci Mehmet Efe'ye cevaben bildirildi.

Meşru ve mukaddes emellerimizin elde edilmesi uğrunda millet ile hükümetin ortaklaşa çalıştığı bir hengâmede Reddi İlhak heyetinin davet eylediği kongrenin yapılmasına lüzum olmadığının Antalya Heyeti Milliye Riyaseti'ne cevaben bildirilmesi kararlaştırıldı.

Malatya Heyeti İdaresi tarafından aleyhinde şikâyet vaki olan Malatya Mutasarrıf Vekili Jandarma Binbaşısı Tevfik Bey'e ait soruşturma icabının orayı teşrif edecek olan eski Van Valisi Haydar Bey'in tarafından icrası kararı verildi.

Vaki olan müracaat üzerine Kandıra asayişinin bir an evvel emniyet altına alınmasının İzmit Mutasarrıflığı'na ve 1. Fırka Kumandanlığı'na bildirilmesi kararlaştırıldı.

Asayişin temini ile Dersaadet'ten gelen muhalif propagandalara meydan verilmemesinin vaki olan müracaat üzerine Kartal Kaymakamlığı'na, Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti İdaresi'ne tebliğine karar verildi.

M. Kemal

[Okunamayan imzalar.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 40.
Mikrofilmden alınan metin, Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Bu karar, Bekir Sıtkı Baykal'ın *Heyet-i Temsiliye Kararları* adlı kitabında bulunmamaktadır. (Y.N.)

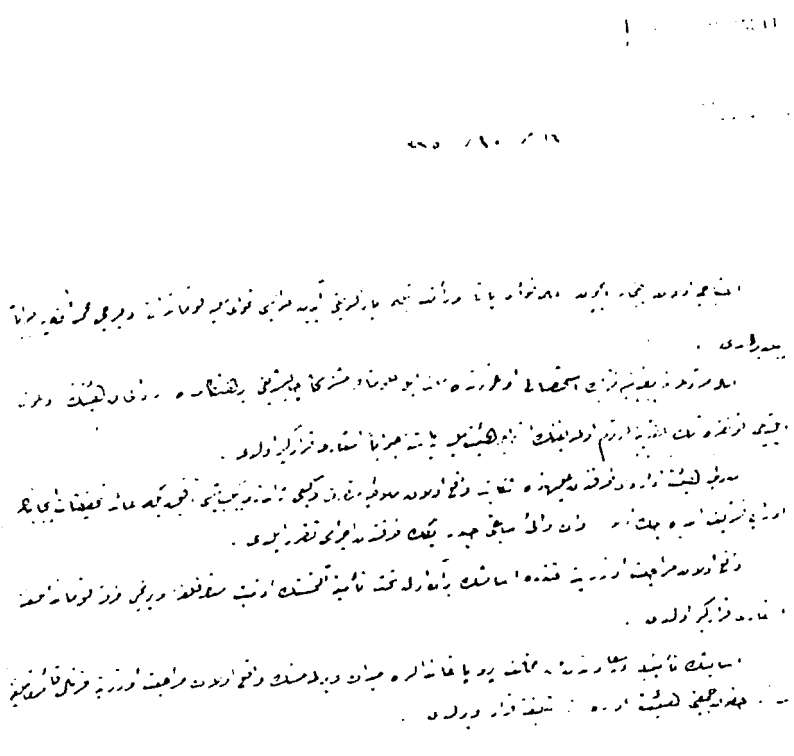

16 Ekim 1919 tarihli Heyeti Temsiliye kararı.

ANTALYA MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ REİSİ YUSUF TALÂT BEYEFENDİ'YE*

(16 EKİM 1919)

Tel

Sivas
16.10.1919

Antalya Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Yusuf Talât Beyefendi'ye

C: 15.10.1919

Meşru ve mukaddes emellerimizin elde edilmesi uğrunda millet ile hükümetin ortaklaşa çalıştığı bu hengâmede ayrıca bir kongre toplanmasına lüzum yoktur. Bugünün en birinci işi, özel nizamnamesine uygun olarak meşru milli teşkilatımızın tamamlanmasını ve yayılmasını tam bir sükûn ve intizamla ilerletmek, memleket asayişinin iyi muhafazasına gayret eylemekten ibarettir.

Sivas Genel Kongresi aynı gaye ve emelden fışkırmış olan bütün milli cemiyetleri Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti genel namı altında toplamış ve milli vicdandan doğan birliği hamt olsun bir birlik şekline çevirmiş olduğundan, münferit hiçbir müracaata itaat olunamayacağı açıktır. Keyfiyet icap edenlere ayrıca bildirilmiştir, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi[1]

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.334-335; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 284, s.1264-1265.

1 *Nutuk*'ta yer alan "Heyeti Temsiliye" imzalı metinlere bu eserde yer verilmiştir. (Y.N.)

BOĞAZLIYAN'DA ADANA TÜRK GÜCÜ REİSİ AHMET REMZİ BEY'E*

(16 EKİM 1919)

Boğazlıyan'da Adana Türk Gücü Reisi Ahmet Remzi Bey'e

C. 14.10.335 [1919] tele.

Milli emellere itaat etmek vaadi ile iktidar mevkiine gelen mevcut hükümet, öz Türk toprağı olan Adana'yı ihmal etmeyeceği pek [...][1] Heyeti Temsiliye'ce memur [...][1] açıkça bahsolunmasına gelince, Erzurum Kongresi'nin toplanma sebebine işarettir. Bundan başka [...][1] biricik üyesi bendim. Cemiyetler icabına [...][1] girişilmiştir. 16.10.335 [1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ahmet Remzi Yüregir, "Millî Mücadelede Çukurova", *Yeni Adana* gazetesi, 22 Ocak 1953, sayı 8392, s.2.
1 Köşeli parantezle gösterilen boşluklar, *Yeni Adana*'daki baskı hatalarından kaynaklanmaktadır. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(17 EKİM 1919)

17.10.335 [1919]

Ankara Vilayeti'ne tayin edilen Ziya Paşa'nın evvelce milli harekât aleyhinde hiçbir hareketi görülmediğinden kendisini reddetmek için hiçbir makul sebep bulunmadığı ve bu şekilde merkezi hükümetin nüfuz ve haysiyetinin kırılmasının maksada uygun olmadığı, cevaben Ankara'da 20. Kolordu kumandan Vekili Mahmut Bey'e yazıldı.

M. Kemal[1]

[Okunamayan imzalar.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 41.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Bu karar, Bekir Sıtkı Baykal'ın *Heyet-i Temsiliye Kararları* adlı kitabında bulunmamaktadır. (Y.N.)

1 Mustafa Kemal, Rauf ve Bekir Sami Beylerle birlikte, Bahriye Nazırı Salih Paşa ile buluşmak üzere 16 Ekim 1919'da Sivas'tan ayrılmış ve 18 Ekim'de Amasya'ya varmıştır. Kararın, Sivas'ta bulunmadıkları 17 Ekim'de alınmış olduğu anlaşılmaktadır (Y.N.)

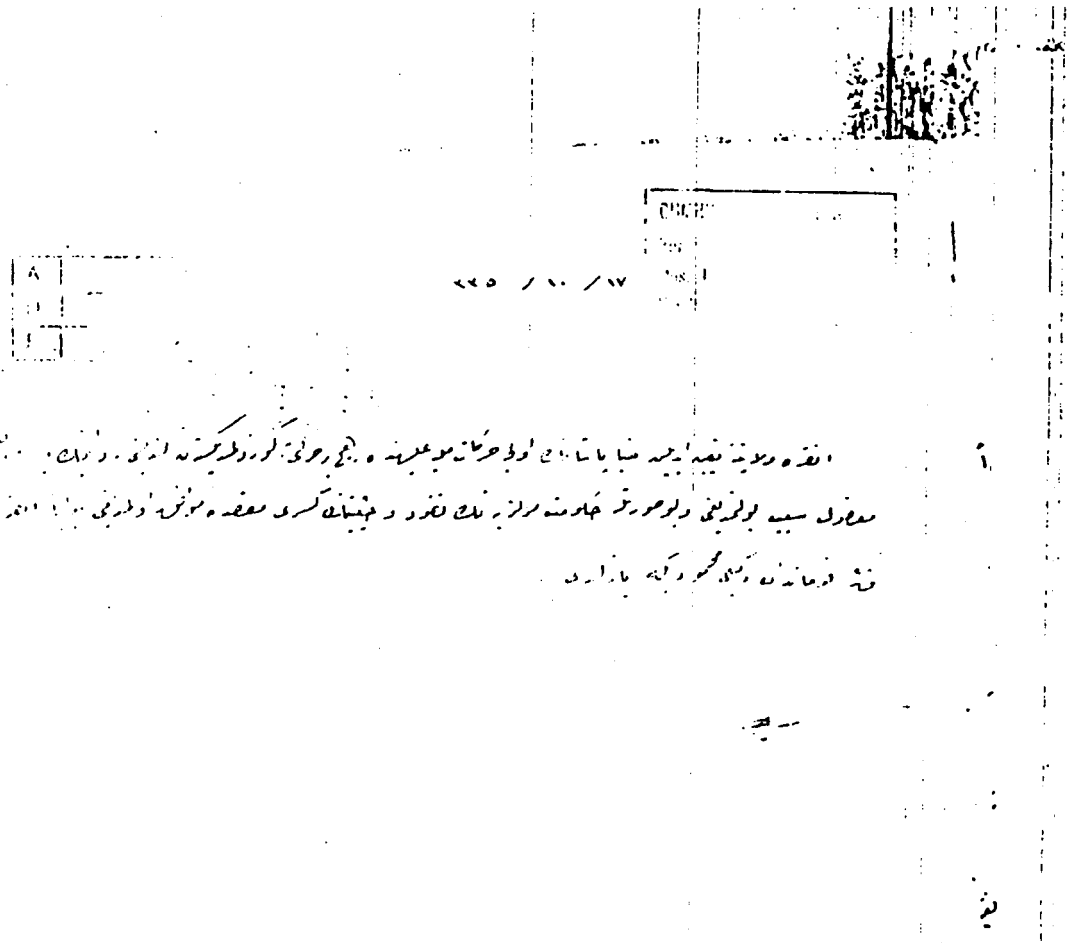

17 Ekim 1919 tarihli Heyeti Temsiliye kararı.

TASVİRİ EFKÂR GAZETESİNİN SORULARINA CEVAP*

(17 EKİM 1919)

Mustafa Kemal Paşa, milli teşkilatla alakalı mühim meseleler hakkında telgrafla sorduğumuz sorulara aşağıdaki cevapları vermiştir.

Milli teşkilatla alakalı olup bugünlerde özel ehemmiyet kazanmış olan muhtelif meseleler hakkında kamuoyunu aydınlatmak için, gazetemiz namına doğrudan doğruya Mustafa Kemal Paşa'ya dün telgrafla müracaat ederek izahat talep etmiştik. Paşa'nın, sorularımıza telgrafla verdiği cevaplara aşağıda yer veriyoruz:

Kuvayi Milliye'nin Teşekkül Sebebi

-Milli teşkilatın vücuda gelmesindeki ilk sebepler nedir?

Milli teşkilat, milletin maruz bırakılmak istenildiği haksız muameleler üzerine vücuda gelmiştir. Teşkilat, milletin açık haklarına karşı vukua gelen ve daha da vuku bulması düşünülen tecavüzlere karşı kendini koruma emelinden doğmuştur.

-Milli teşkilat ne vakit başladı?

Milli teşkilat, Mütareke'nin ardından başlamış ve vatanın her tarafında vücuda gelmiştir.

-Teşkilatın bugün kaç vilayete hükmü yayılmıştır?

Bugün Anadolu ve Rumeli vilayetinde milli teşkilattan mahrum hiçbir yer kalmamıştır. Millet, yekvücut olarak haklarının muhafazasına ve korunmasına azmetmiş olduğu için, teşkilatımızın hükmü bütün vatana yayılmış demektir.

Milli Teşkilatın Reisleri Kimlerdir?

-Milli teşkilatın başlıca erkân ve reisleri kimlerdir?

Milli teşkilatın erkân ve reislerini isim belirtmek suretiyle uzun uzadıya saymaya hacet ve imkân göremiyorum. Çünkü milletin, vatanın bağımsızlığı ve hakların korunması gibi mukaddes emellerle kalpleri çırpınan bütün güzide evladı, milli teşkilatın fertlerinden ve erkânındandırlar.

* *Tasviri Efkâr*, 18 Ekim 1919, sayı 2874.
Metin, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

Asıl Maksat ve Elde Etme Yolu

-Milli teşkilatın asıl maksadı nedir?

Asıl maksadı gayet açık ve son derece mukaddestir. Milli teşkilat, vatanın bütünlüğünü, milletin bağımsızlığını, yüce hilafet ve saltanat makamının dokunulmazlığı haklarını temin maksadından başka hiçbir gaye takip etmiyor ve etmeyecektir.

-Bu maksadın elde edilmesi için başlıca ne gibi teşebbüslerde bulunulmuştur?

Maksadın elde edilmesi için ve milli iradeyi hâkim kılmaya azim ve teşebbüslerimiz, bütün milletin fertlerini toplayan bir teşkilatı vücuda getirmekten, takviye ve genişletmekten ibarettir. Maksadın elde edilmesi için teşkilatımızın nasıl bir faaliyet tarzı takip edeceği, Nizamname ve Beyanname'mizde tamamen ve aynen belirtilmiş ve izah edilmiştir.

Seçimlerin Serbestisi Meselesi

-Seçimler hakkında milli teşkilatın fikri ve görüşü nedir? Anadolu'da seçimler tamamen serbest yapılabilecek midir?

Seçimlere meşru olmayan hiçbir müdahalede bulunmamaya ve milleti oy ve idaresini ortaya koymada, seçim hakkını kullanmada, tamamen serbest bırakmaya kati karar verilmiştir.

-Nisbi seçim, esas kabul olunuyor mu?

Bu defaki seçimlerin mevcut kararnamelere uygun olarak icrası zaruridir ve zaten bu yolda seçim yapılmaya başlanmıştır. Nisbi temsil usulü, Milli Meclis'in halledeceği bir meseledir.

Ermenistan Meselesi

-Avrupa'ca teşkili tasavvur edilen Büyük Ermenistan hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce Ermenistan'ın sınırı ne olabilir?

Mütareke'nin yapıldığı tarihteki sınırımız dahilinde kalan vatan kısımlarından bir karış toprağın Ermenistan hükümetine ilhakına millet katiyen razı değildir. Ben de bu meselede şüphesiz, bütün milletin düşündüğünden başka türlü düşünemem.

Kuvayi Milliye'de İttihatçılık Var mı?

-Kuvayi Milliye'nin üçüncü derecede uzuvları içinde bazı İttihatçılar vardır, deniliyor. Bu iddia ne dereceye kadar doğrudur?

Cemiyetimizde İttihatçı olarak kimse mevcut değildir ve İttihatçılık artık tarihe karışmıştır. Merkezi hükümet ve Batı, bazı siyasi hatalarda bulunup da, İttihatçılığın canlandırılmasına sebebiyet vermedikleri takdirde, millet, İttihatçıların tekrar canlanmasını hatırına bile getirmek istemez. İttihatçılık meselesi hakkında Heyeti Temsiliye'ce yeni bir beyanname çıkarılmıştır ki, bu gece Matbuat Cemiyeti Riyaseti'ne telgrafla bildirilecektir.

-İttihatçıların Kuvayi Milliye'miz üzerinde tesir icra eylemesi mümkün müdür?

Kuvayi Milliye'mizin hâkim etkeni, ancak millet ve yüksek milli maksatlardır. Başka hiçbir fert ve cemaat, teşkilat üzerinde tesir icra eyleyemez.

Milli Teşkilatın Gelecekteki Şekli

-Seçimlerden sonra milli teşkilat ne şekilde kalacaktır?

Milli teşkilatın gelecekteki şekli:
Milli Meclis, noksansız emniyet ve tam serbesti ile kanun yapma vazifesini ve denetimini yapmaya muvaffak olduktan sonra yapılacak bir kongrede tayin edilecektir. Bu husus, Nizamname'mizin son maddesinde açıkça yazılıdır.

Gelecekteki Sınırlarımız

-Gelecekteki sınırlarımız hakkındaki fikir ve kararınız nedir?

Devletin gelecekteki sınırı, bizce 30 Teşrinievvel 334 [30 Ekim 1918] tarihinde, yani Mütareke yapıldığı gün fiilen sahip bulunduğumuz sınırdır.

Mustafa Kemal Paşa'nın ve Arkadaşlarının Adaylıkları

-Seçimlerde adaylığınızı koyacak mısınız?

Mebusluğa adaylığımı koymadım ve koymayacağım. Fakat millet herhangi bir yerden beni mebusluğa seçerse, iftiharla kabul ederim.

-Arkadaşlarınızdan adaylıklarını koyanlar kimlerdir?

Arkadaşlarım da aynen benim gibi düşünmektedir. Dolayısıyla kimse adaylığını koymamıştır.

İtilaf Temsilcileriyle Temas

-Sivas'taki İtilaf temsilcilerine karşı vaziyetiniz nasıldır?

Şehrimizde İtilaf temsilcileri yoktur. Ancak geçici olarak buradan gelip geçen bütün Avrupa devletlerine ve Amerika hükümetine mensup askeri ve siyasi memurlarla vuku bulan özel görüşmelerde, milli teşkilat ve harekâtımızın meşru mahiyetini tamamıyla tasdik ve takdir ettiklerini memnuniyetle görüyorum.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(18 EKİM 1919)

18.10.335 [1919]

Meşru milli harekât aleyhinde İngilizlerle ortaklaşa karşı teşkilat yapılmak üzere Hürriyet ve İtilafçılardan Anadolu'nun muhtelif mahallerine gönderildiği ihbar edilen yetmiş beş kişi hakkında kolordu kumandanlarının nazarı dikkati çekildi.

Hıristiyan unsurlara da matbuata ve temsilcilere hitaben tekzibname yazdırılması, Kuvayi Milliye'nin barış yapıldıktan sonra dahi milleti kuvvetli bir cemaat halinde bulunduracak şekilde esaslaştırılması hakkındaki görüşlerine katılındığı, cevaben, Eskişehir civarında bulunan Ali Fuat Paşa'ya bildirildi. İstanbul'da gizli çalışmak hususundaki görüşlerinin uygun olduğu ve buradan selahiyet sahibi olarak İstanbul'a gönderilmiş bir temsilcimiz bulunmadığı, cevaben, Dersaadet'te Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket Bey'e yazıldı.

Trakya'daki genel teşkilatın genişletilme ve yaygınlaştırılmasında mümkün olduğu kadar Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin Nizamnamesi'nin esas tutulması ve bu şekilde, görünüşte dahi genel vaziyette bir fark olmadığının gösterilmesinin mühim olduğunun, Edirne'de 1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Bey'e bildirilmesi kararlaştırıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca üç imza.]

* Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan mikrofilmlerde: Film No: 8, Sayfa No: 39; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.22-23.
Mikrofilmden alınan metin Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından yeniden okunmuş ve yayımlanmış metinle karşılaştırılmıştır. (Y.N.)

EDİRNE'DE 1. KOLORDU KUMANDANI CAFER TAYYAR BEYEFENDİ'YE*

(18 EKİM 1919)

Amasya
18.10.1919

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendi'ye

Edirne Heyeti Merkeziyesi'nin ve zatıâlilerinizin Batı Trakya hakkındaki görüşleri büyük ehemmiyetle nazarı dikkate alındı. Heyeti Temsiliye'mizle görüşmek üzere Amasya'ya gelen Bahriye Nazırı Salih Paşa ile iki gün sonra bu mesele söz konusu edilecek ve neticesi arz olunacaktır. Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi'nin bugünlerdeki görüşmelerinin neticelerinden sık sık malumat verilmesini rica ederiz. Trakya'daki genel teşkilatın genişletilip yaygınlaştırılmasında mümkün olduğu kadar Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin Nizamnamesi'ni esas tutmak ve bu şekilde görünüşte dahi genel birliğimizde bir fark olmadığını göstermek mühimdir. Nizamname henüz gelmemiş ise, Dersaadet'te Galatalı Şevket Bey'den talep buyurunuz. İşbu telgrafnameden Heyeti Merkeziye'nin haberdar edilmesi ricasıyla ihtiramlar takdim olunur, Efendim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.336; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 286, s.1266.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(19 EKİM 1919)

19.10.335 [1919]

Mebusluğa adaylıkları konulan Rıza Nur ve Kaymakam Zeki Beylerin emniyete değer olmadıkları Sinop Mutasarrıfı Vekili'nin bildirimine atfen Kastamonu Vali Vekili Ferit Bey'e bildirildi.

Karesi ve Saruhan havalisi Reddi İlhak Heyeti'nin asker almaya ve teşkilata dair bazı tebligatı münasebetiyle bu konuda Nizamname hükümlerinin tatbiki lüzumunun icap edenlere anlatılması, Balıkesir'de 14. Kolordu Kumandanı Vekili Miralay Kâzım Bey'e tebliği kararlaştırıldı.

Vaki olan müracaatlardan, Tekke Mutasarrıfı Cemal Bey'in milli emelleri ve maksatları engellemekte olduğu anlaşıldığından, bu konuda icap eden tedbirlerin alınması ve soruşturma yapılarak neticesinin bildirilmesi, Konya'da Heyeti Temsiliye üyelerinden Refet Bey'e yazıldı.

Şeyh Recep ve iki arkadaşının gece telgrafhaneye giderek zatı şahaneye Kongre ve Heyeti Temsiliye aleyhinde zorla telgraf çektikleri ve İstanbul telgraf merkez müdürünü de bu telgrafnamelerinin atebei seniyeye[1] takdim edilmemesi halinde Sivas'ta kan dökülecektir diye bir telgraf çekerek tehdit eyledikleri, Amasya'da bulunan Mustafa Kemal Paşa hazretleri tarafından haber alınarak, Heyeti Temsiliye'nin Sivas'ta kalan üyelerine bildirildi. Adı geçen tarafından telgraf başına getirtilen Vilayet Valisi Reşid Paşa, Telgraf Müdürü ve Erkânıharp Reisi Zeki Beylerin huzuru ile vaki olan haberleşmede Vilayet makamının alelusul gevşek hareketi bakımından idari olarak askeriye tarafından küstahları tutuklama yoluna gidilmesi hakkında, Sivas'ta vekili olmadığından, birlikte Amasya'ya giden Kolordu Kumandanı'ndan emir alınması hakkında Erkânıharp Reisi tarafından müracaat olundu. Kolordu Kumandanı Salahattin Bey Salih Paşa hazretlerini karşılamaya gittiğinden, 5. Fırka Kumandanı Amasya'dan, Sivas'ta bulunan Tabur Kumandanı'na telgrafhanenin bir manga ile askeri işgal altına alınmasını em-

* Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.23-24.

1 Sözcük anlamı, "yüce eşik", "yüce basamak". Padişaha hitap biçimlerinden. (Y.N.)

rettiği bildirildi ve küstahların adalete teslimleri hakkında Amasya'dan Vali Paşa'ya tekrar yazı yazıldı. Heyetin kalan kısmı toplanarak, karar alma çoğunluğu olmadığından, bu meselede yalnız işlerin takibi ile meşgul olundu.

Mustafa Kemal[1]

[Ayrıca üç imza.]

1 Bu tarihte, Mustafa Kemal Paşa, Heyeti Temsiliye'nin diğer üyeleri, Rauf ve Bekir Sami Beylerle birlikte, Bahriye Nazırı Salih Paşa ile buluşmak üzere gittiği Amasya'dadır. Sivas'ta ise, Heyeti Temsiliye'den Hüsrev Sami ve Mazhar Müfit kalmıştır. Amasya dönüşünde, Bekir Sami Bey birkaç günlüğüne Tokat'taki çiftliğine gitmek üzere heyetten ayrılmıştır. Bkz. Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, c.2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 3. Basım, 1988, s.418.
Öte yandan, Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları* adlı kitabında yer alan kararlardan, yalnızca 30 Kasım 1919'dan sonrakilerde Mustafa Kemal'in imzasının bulunmadığını belirtmektedir. Bu açıklamadan, 30 Kasım 1919'dan önceki kararların hepsinde Mustafa Kemal'in imzasının bulunduğu anlaşılmaktadır. Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aldığı ve bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'nde bulunan belgelerin mikrofilm çıkışlarında ise, 18 Ekim 1919'dan sonraki kararlar bulunmamaktadır. (Y.N.)

SİVAS'TAKİ HEYETİ TEMSİLİYE ÜYELERİNE*

(19 EKİM 1919)[1]

1. Şeyh Recep, Ahmet Kemal ve Celâl imzasıyla mabeyni hümayuna çekilen telgrafnameyi gördünüz mü?

2. Telgrafhanede nöbetçi subayı yok mu?

3. Hepinizin mevcudiyetine rağmen, böyle bir küstahlık nasıl vuku bulabilir? Hele bu delilerin teşebbüsleri hepinizce biliniyor. Salih Paşa'ya ve Naci Bey'e hitaben üç imza ile telgraf hazırladıklarını biz buradan işitmiştik. Sizin bundan haberiniz yok mu idi?

4. Yabancılarla beraber İtilaf ve Hürriyetçilerin birtakım hıyanetkârane harekâta teşebbüs ettiklerine dair dün tamimen vuku bulan tebligat alınmadı mı?

5. Baskı yapılan ve korkutulan telgraf memurlarının, hemen, icap edenleri, Vali Paşa'yı ve diğer alakalılara haberdar etmemelerinin ve nöbetçi subayının bunda gaflet göstermesinin sebebi nedir?

6. Başmüdür Bey'in malumat vermesi üzerine alınmış olan tedbirler nedir?

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.181-182; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.253-254.

1 Telgrafın tarihi, *Nutuk*'un 1927 ve 1934 basımlarında hatalı olarak "9 Ekim 1919" şeklindedir. Doğrusu, 19 Ekim 1919'dur. (Y.N.)

SİVAS'TAKİ YETKİLİLERE EMİR*

(19 EKİM 1919)

1. Telgrafhane tamamen kontrol altına alınacaktır. Bir subay kumandasında, bir manga asker yerleştirilecektir. Vaki olduğu gibi, telgrafhaneyi işgal ederek ve memurlara baskı yaparak, meşru milli birlik aleyhinde, zihinleri karıştıran ve asayişi ihlal eden teşebbüslerde bulunacak hainler, katiyen engellenecektir. Bu gibi asayiş kırıcı harekâtta, kanuni hadde tecavüz ve askere taarruz edenlere karşı, tereddütsüz, her nerede olursa olsun silah kullanılacaktır.

2. Küstahane harekâta cesaret edenler hakkında, inzibatın temini bakış açısıyla, Erkânıharbiye Reisi'nin ortaya koyduğu sebepler nedeniyle, firarlarına fırsat verilmeksizin, derhal hallin icabı yapılacak ve neticesi bir iki saate kadar bildirilecektir. Ancak, bu hususta karar vermek için, orada mevcut zevattan hiçbirinin teşebbüs almayıp, izin istemeye kalkışılması cidden esef verici görülmüştür. Bu karar, bir taburu Sivas'ta bulunan 5. Fırka Kumandanı Cemil Cahit Bey tarafından Tabur Kumandanı'na emredilmiştir. Oraca bu kararın süratle tatbikine hiç olmazsa delalet buyurulması niyaz olunur.

3. Sivas'ta inzibatın temini için uyanık olarak bütün alakalılarca kati ve şiddetli tedbirler alınması lüzumunu arz ederim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.182; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.254-255.

3. KOLORDU ERKÂNIHARBİYE REİSİ ZEKİ BEY'E*

(19 EKİM 1919)

Kolordu Erkânıharbiye Reisi Zeki Bey'e[1]

Söz konusu olan meseleye karışmış olanların tutuklanması ve cezalandırılması için, vilayetçe mevcut olan vasıtalar kullanılmış da veyahut yetersiz görülmüş de mi kolorduya iş atılıyor? Yoksa bu küstahane harekâta karşı dahi vilayetçe tedbirler almakta tereddüt mü ediliyor? Bu yön anlaşıldıktan sonra, meselenin halli daha kolay ve esaslı olur.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.182; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.254.

1 Sivas'tabulunan 3. Kolordu Erkânıharbiye Reisi Zeki Bey. Bkz. Sami N. Özerdim, *Açıklamalı Söylev Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981, s.99. (Y.N.)

OSMAN TUFAN VE RECEP ZÜHTÜ BEYLERE ÖZEL TALİMAT*

(19 EKİM 1919)

Milli harekât aleyhinde küstahlık edenler hakkında yapılacak muamele, icap edenlere bildirilmiştir. Vaziyeti takip ederek harfiyen tatbik olunup olunmadığını ve müsamaha görüldüğü takdirde, bizzat müdahale ederek malum şahısların tutuklanması ve hempalarının susturulması talep olunur. Bu konuda lüzum hasıl olursa, her kime karşı olursa olsun, icabını yapmada tereddüde mahal yoktur.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.183; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.255. Mustafa Kemal, *Nutuk*'ta, "Hususi olarak Osman Tufan ve Recep Zühtü Beylere şu talimatı verdim:" demekte ve yukardaki metne yer vermektedir. Bkz. *aynı yerde*. (Y.N.)

KÂZIM KARABEKİR'E*

(19 EKİM 1919)

Halit Bey'in mebus olmak veya olmamak hususundaki eğilimlerini bilemediğimden bu konuda görüş beyan edemeyeceğim, Efendim.[1]

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.117; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.162.

1 Mustafa Kemal, *Nutuk*'ta, Kâzım Karabekir'in 17 Ekim 1919 tarihli telgrafını aktardıktan sonra, "Bu telgrafa 19 Teşrinievvel 1919 [19 Ekim 1919] tarihinde sadece şu cevabı verdim" demekte ve yukardaki metne yer vermektedir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(20 EKİM 1919)

20.10.335 [1919]

Muhtelif İslam kavimleri arasında nifak icap ettirecek bir mahiyette lisan kullanan Bolu'da yayımlanan *Dertli* gazetesinin bu şekildeki yayınlarının lüzumsuzluğu, Düzce'den vaki olan ihbar üzerine Bolu Heyeti Merkeziyesi'ne yazıldı.

Milli teşkilat namına Uluabadlı Çerkes Hasan Bey'in Ali Bey'den aldığı meblağ hakkında Heyeti Temsiliye'nin katiyen malumatı olmadığı ve bu konuda icap eden takibatın yapılması, cevaben, Bilecik Heyeti İdaresi'ne yazıldı.

Vilayet heyet üyelerinden Rıfat ve Nuri Beylerin adaylıklarının Heyeti Temsiliye'ce uygun görüldüğü, cevaben, Tokat Heyeti İdaresi'ne yazıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca üç imza.][1]

* Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.24.

1 İmza konusunda bkz. elinizdeki kitapta s.328, dipnot 1. (Y.N.)

ERZURUM MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYESİ ÜYELERİNDEN SÜLEYMAN, KÂZIM, SÜLEYMAN NECATİ VE CEVAT BEYEFENDİLERE*

(20 EKİM 1919)

Amasya
20.10.35 [1919]

Erzurum Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi Üyelerinden
Süleyman, Kâzım, Süleyman Necati ve Cevat Beyefendilere[1]

Türklüğün mert ve asil bir merkezini teşkil eden Erzurum'un haklarının müdafaasını bana vermek hususunda gösterilen arzudan dolayı pek mütehassis ve müteşekkirim. Şimdiye kadar hareket rehberi aldığım malum esaslar dairesinde bu vazifeyi sonuna kadar yerine getirmeye kararlı bulunduğum halde kabul eyleyeceğimin tebliğini rica ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör: 21, Dosya: 1335/7, Fihrist: 5-2'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzıoğlu, "Mustafa Kemal Paşa-Erzurum İlişkileri Üzerine Belgeler (1919-1920)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Mart 1991, c.VII, sayı 20, s.254-255 ve Belge XI. Ayrıca bkz. *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1977*, T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, Ankara, 1977, s.121.

1 Bu metin, şu telgrafın cevabıdır:

"Erzurum
19.10.35 [1919]

"Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

"Osmanlı tarihinde mübarek bir nama sahip bulunan Erzurum, fedakâr evlatları arasında zatıâlilerine müstesna bir mevki ayırmakla saadet hissetmiş ve Milli Meclis'te kendisini temsil buyurmalarını da arzu eylemiş olduğundan, merkez sancağı adaylığınızı koyduğumuzu ve Erzurum Kongresi'nde billurlaşan milli maksatların teminini. bu suretle de himmet ve fedakârlık hasretmeniz emel ve temennilerinin gösterildiğini arz eyleriz."

Emekli Binbaşı Kâzım — Emekli Binbaşı Süleyman
Dursunbey zade Cevat — Albayrak Müdürü Süleyman Necati

Bkz. Kırzıoğlu, *aynı eser*, s.253-254 ve *Atatürk Haftası Armağanı*, aynı sayı, s.117. (Y.N.)

AYINTAP BELEDİYE RİYASETİ'NE*

(20 EKİM 1919)

Ayıntap Belediye Riyaseti'ne

C: 20.10.35 [1919] tele

Telgrafınız alındı. İcabının icrası hükümetten rica edilmiştir, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Kol: İst., Kls: 255, Dos: 6-2, Fih: 14'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ocak 1997, sayı 103, s.12-14.
Yukardaki telgrafın Ayıntap Belediye Reisi Lütfü'nün, "Amasya'da Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine / Beş on güne kadar İngilizlerin çekileceği ve yerine Fransız işgal kuvvetlerinin geleceği söyleniyor. Hareket tarzımızın tayini ve süratle bildirilmesi memleket namına istirham olunur" şeklindeki telgrafına cevap olduğu belirtilmektedir. Bkz. *aynı eser*, s.9-11. (Y.N.)

AMASYA PROTOKOLLERİ*

(20-22 EKİM 1919)

* "Amasya Mülakatı" diye bilinen görüşme, İstanbul hükümeti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa ile, Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal, Bekir Sami ve Hüseyin Rauf arasında, 20-22 Ekim 1919 tarihleri arasında, Amasya'da yapılmıştır. Protokoller iki nüsha olarak hazırlandıktan sonra, Salih Paşa tarafından imzalananlar Heyeti Temsiliye'de, Heyeti Temsiliye üyeleri tarafından imzalananlar ise Salih Paşa'da kalmıştır. Gizli olan 4. Protokol imzalanmamıştır. (Bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.173-179; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.242-249.)
1., 3., 4. ve 5. Protokol *Nutuk*'tan; 2. Protokol ise, Mustafa Kemal, Bekir Sami ve Hüseyin Rauf imzalarını taşıyan aslından, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden alınmıştır. (Y.N.)

1. PROTOKOL*

Askerin siyasetle meşgul olduğu fikri verilmemeli hatta asker siyasetle meşgul olmamalı.

1. İttihatçılığın, İttihat ve Terakki fikrinin memlekette tekrar uyanması, hatta bazı alametlerinin görülmesi siyaseten gayet zararlıdır. Çünkü bütün İtilaf devletleriyle Müslüman olmayan tebaa bu meslek ve bu fikrin aleyhindedirler ve bu halin vatan için felaket sebebi olacağını ve Konferans'a fena tesir edeceğini temsilciler bir ağızdan beyan etmektedirler. Muhit ve zaman, sözü yanlış yorumlamaya ve yanlış anlamaya gayet müsait olduğundan en ufak bir hareket ve halden dahi sakınmak lazımdır.

2. Hükümetle milli teşkilat arasında esas noktalarda anlaşma hasıl olmuş ve asla zıtlık ve anlaşmazlık kalmamıştır. Dolayısıyla hükümetin mevki ve kuvvetine halel getirecek en küçük müdahaleden kaçınmak, memleket selameti bakımından elzemdir. Şu halde mevcut kanunların hükümlerine tabi olmayı meslek edinmiş olan hükümete karşı, filanın azli, filanın tayini, filanın cezalandırılması gibi taleplerden vazgeçilmesi icap eder.

3. İntikam politikası takip etmeyecekleri, vuku bulan taahhütleri icaplarından bulunduğundan, vaktiyle teşkilata muhalefet etmesinden dolayı tutuklanmış kimseler varsa bunların salıverilmesi ve bunlar arasında yasak fiilleri işlemiş olanlar hakkında müddeiumumilikçe[1] icra olunacak kanuni takibata muhalefet olunmaması lazım gelir.

4. Tehcir[2] dolayısıyla suç işleyenlerin kanunen cezalandırılması adlen ve siyaseten elzemdir.

5. Harbe katılmamızın isabetli olup olmadığı hakkındaki görüşlere hükümet taarruz etmez. Fakat katılmanın isabetli olduğuna dair olan görüşlerin şimdilik açıklanmaması, memleketin selameti icabındandır. Çünkü görüşlerinin isabetini ilan edenler, İtilaf devletlerine düşman ve Almana dost sayılarak korkuya sebep oluyor.

6. Mebus seçimlerinin serbest cereyanı, aleyhimizde vuku bulacak itirazların ve müdahalelerin önlenmesi ve tebaa arasında çıkabilecek anlaşmazlıkların giderilmesi için lazım ve vatanın selameti için elzemdir. Çünkü müdahale vukuu dedikodulara sebep olmakla beraber, mesela meşhur İttihatçıların mebus seçilmesi, İtilaf devletlerinin itiraz hatta müdahalelerini icap ettirebileceği için, seçimlerin ahalinin oyuna terki lazımdır. İsabet de ondadır. Zaten Meclisi Mebusan'da muhalif partilere de lüzum vardır.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 159, s.193-194; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 159, s.1111-1113.

1 Savcılık. (Y.N.)

2 Ermenilerin, Birinci Dünya Savaşı sırasında zorla göç ettirilmesi. (Y.N.)

7. Galeyanlı gösterilerden ve makalelerden vazgeçilmesi.

8. Asayişin ihlalini icap ettirecek hallere meydan verilmemesi ve evvelce köprüde adam vurulmak gibi vukua gelen harekâtın kendi tensipleriyle[1] yapılmamış olduğunun ilan edilmesi.

9. Hükümetin ne leh ve ne aleyhinde bir şey yazılmaması.

21 Teşrinievvel [Ekim] 1919

Bahriye Nazırı
Salih Hulûsi[2]

1 Tensip: Münasip görme, uygun bulma. (Y.N.)

2 Amasya Protokolleri iki nüsna olarak hazırlanmıştır. Bahriye Nazırı Salih Hulûsi'nin imzaladığı nüsha Heyeti Temsiliye üyelerine; "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına" Mustafa Kemal, Hüseyin Rauf ve Bekir Sami tarafından imzalanan nüsha da Salih Paşa'ya verilmiştir. (Y.N.)

2. PROTOKOL*

20 Teşrinievvel 35-22 Teşrinievvel 35 [20 Ekim 1919-22 Ekim 1919] Tarihine Kadar Amasya'da Bahriye Nazırı Salih Paşa Hazretleri ile Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi Üyelerinden Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, Rauf ve Bekir Sami Beyefendiler Hazretleri Arasında Cereyan Eden Görüşmelerin Zabıtnamesidir.

Osmanlı kavminin hükümdarlarına karşı asırlardan beri muhafaza eyledikleri kutsi bağ, memleketin maruz kaldığı son felaketler karşısında bir kat daha kuvvet kazanmış olup bütün İslam âlemi için bugüne dahi kuvvetli ve mukaddes bir dayanak ve yegâne sığınak teşkil eylemekte olan İslam hilafet makamı ve Osmanlı saltanatının sürekliliğinin ve korunmasının temini gayesi, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin asıl hedefi olduğu delilleriyle açıklandıktan ve enine boyuna anlatıldıktan sonra Genel Kongre'nin 11 Eylül 35 [1919] tarihli Beyannamesi[1] maddelerinin görüşülmesine başlandı.

1. Beyanname'nin birinci maddesinde Osmanlı Devleti'nin tasavvur ve kabul edilen sınırı Türk ve Kürtlerle meskûn olan araziyi ihtiva eylediği ve Kürtlerin Osmanlı camiasından ayrılması imkansızlığı izah edildikten sonra bu sınırın en asgari bir talep olmak üzere elde edilmesinin temini lüzumu ortaklaşa kabul edildi. Bununla beraber Kürtlerin serbestçe gelişmelerini temin edecek vech ve surette geleneksel ve toplumsal hukukumuzca müsaadelere mazhar olmaları dahi desteklenmek ve yabancılar tarafından Kürtlerin bağımsızlığı zahiri maksadı altında yapılmakta olan tezviratın önüne geçmek için de bu hususun şimdiden Kürtlerce malum olması hususu münasip görüldü. Halen yabancı işgali altında bulunan bölgelerden Kilikya'yı, Fransız ve İngilizlerin Arabistan ile Türkiya arasında "eta tampon" vücuda getirmek maksadıyla anavatandan ayırmak arzusunda bulundukları söz konusu edildi. Anadolu'nun en koyu Türk muhiti ve en verimli zengin bir bölgesi olan bu kıtanın hiçbir şekilde ayrılmasına olur verilmeyeceği; Aydın'a gelince, bunun da daha kati bir

* T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, A.VRK.HRM.3'te bulunan belgenin Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndeki kopyası. Sadık Perinçek ve Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. Fotokopisi için ayrıca bkz. *Atatürk ile İlgili Arşiv Belgeleri (1911-1921 Tarihleri Arasına Ait 106 Belge).* T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1982, Belge No: 69, s.67-69.
Mustafa Kemal, *Nutuk*'ta, Amasya protokollerinin kendi imzalarını taşıyan örneklerinin Bahriye Nazırı Salih Paşa'da, Salih Paşa'nın imzaladığı protokollerin ise kendilerinde kaldığını belirtmektedir. Bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.174; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.243. Yukarıdaki protokol, Mustafa Kemal'in, Bekir Sami ve Hüseyin Rauf'la birlikte imzaladıkları asıl ve tam metindir.
Bu protokol, çeşitli kaynaklarda kesilip biçilerek yer almıştır. Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu tarafından bu konuda yapılan araştırma için bkz. "Amasya 2. Protokolü / 80 Yıl Sonra İlk Kez Tam ve Doğru Metin", *Aydınlık*, 17 Ekim 1999, sayı 639, s.8-9. (Y.N.)
Amasya Protokolleri için ayrıca bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.173-179; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.242-249.
1 Sivas Kongresi'nde kabul edilen Beyanname. (Y.N.)

üstünlükle, vatan parçalarından ayrılamaz olduğu esası genellikle kabul edildi. Trakya meselesine gelince. Burada da İngiliz ve Fransızların, Bulgarlar ile Türkler arasında, gelecekte, bu iki devletin ortaklaşa hareketlerine mani olmak maksadıyla görünüşte bağımsız bir hükümet ve hakikatte bir sömürge tesisi ve bu halde Doğu Trakya'dan dahi Midye-Enez hattına kadar olan bölgeyi bizden ayırmak arzusunda olmaları ihtimali göz önünde tutuldu. Fakat Edirne'nin ve Meriç sınırının, bağımsız bir İslam hükümetine ilhak edilmek için dahi olsa, hiçbir şekilde terkine rıza gösterilmemesi esası ortaklaşa tasvip edildi. Bununla beraber, bütün bu madde muhteviyatı hakkında kanun yapma heyetinin vereceği en son karara bittabi itaat edilecektir.

2. Beyanname'nin dördüncü maddesinde Müslüman olmayan unsurlara siyasi hâkimiyetimizi ve toplumsal dengemizi ihlal edecek mahiyette imtiyazlar verilmesinin kabul edilmeyeceğine dair olan fıkra ehemmiyetli bir şekilde görüşüldü. Bu kaydın, bağımsızlığımızı fiilen temin için elde edilmesi şart olan bir talep mahiyetinde kabul edilmesi ve bundan yapılacak en ufak bir fedakârlığın bağımsızlığımızı esaslı bir şekilde yaralayacağı ortaya kondu.

Müslüman olmayan unsurların asırlardan beri sahip oldukları bazı imtiyazların devletin bugünkü acz ve çaresizliği halinde kaldırılmasının müşkül olduğu da nazarı itibara alınmıştır. Adı geçen dördüncü maddede söz konusu olan ve Hıristiyan unsurlara fazla imtiyazlar verilmemesine yönelik olan gaye, elde edilmesi lüzumlu bir hedef olarak kabul edilmiştir.

Bununla beraber, gerek bu konuda ve gerek hayat hakkımızın müdafaası emrindeki başka taleplerimize ait hususlarda Milli Meclis'in rey ve kararına itaat edilecektir.

3. Beyanname'nin yedinci maddesine göre, bağımsızlığımız tamamen saklı kalmak şartıyla fenni, sınai ve iktisadi ihtiyacımıza hal şekli bulunması hususu münakaşa edildi. Memleketimize pek çok sermaye dökecek olan bir devletin mali işlerimiz üzerinde bir denetleme hakkına sahip olması zaruri olacağından, yaygınlık derecesi kestirilemeyen bu denetleme hakkının bağımsızlığımızı ve hakiki milli menfaatlarımızı zarara uğratmayacak şekilde mütehassıslarca esaslı bir şekilde düşünülerek sınırlanmasından ve tespitinden sonra Milli Meclis'çe münasip görülecek şekilde kabulü görüşüldü.

4. 11 Eylül 35 [1919] tarihli Sivas Kongresi kararlarının diğer maddeleri de, Meclisi Mebusan'ın kabulünden geçmesi şartıyla ilanı, esas itibariyle uygun görüldü.

5. Bundan sonra, Sivas Kongresi'nin 4 Eylül 35 [1919] tarihli kararlarının teşkilat kısmına ait on birinci maddesi muhteviyatı olan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin vaziyeti ve bundan sonraki şekil ve faaliyet sahası hususu söz konusu oldu. Bu maddede, milli iradeyi hâkim kılacak olan Milli Meclis'in kanun yapma ve denetleme haklarına emniyet ve serbesti ile sahip oldukta:ı ve bu emniyet Milli Meclis'çe teyit edildikten sonra Cemiyetin şekli kongre kararı ile tayin edileceği açıklanmıştır.

Burada söz konusu olan kongrenin, şimdiye kadar vuku bulan Erzurum ve Sivas Kongreleri gibi hariçte ayrı bir kongre halinde olması şart değildir.

Cemiyetin programını kabul eden mebuslar, Cemiyetin Nizamnamesi'nde açıklanmış olan delegeler sayılıp kabul edilerek, yapacakları özel toplantı, kongre yerine geçmiş olabilir.

Milli Meclis'in İstanbul'da tamamen emniyet halinde serbest olarak vazife icra edebilmesi şarttır. Bunun mevcut şartlara göre ne dereceye kadar temin edilebileceği irdelendi. İstanbul'un yabancı işgali altında bulunması hasebiyle mebusların kanun yapma vazifelerini hakkıyla yapmaya pek müsait olamayacağı fikri hasıl oldu. Yetmiş seferinde Fransızların Lyon'da ve son zamanlarda Almanların Vaymar'da yaptıkları gibi barışın imzalanmasına kadar geçici olarak Milli Meclis'in Anadolu-yu şahanede[1] hükümeti seniyenin münasip göreceği emin başka bir mahalde toplanması uygun görüldü.

Milli Meclis'in toplanmasından sonra emniyet ve korunma derecesi ortaya çıkacağından, tam emniyet görüldüğü takdirde Cemiyet Heyeti Temsiliyesi'nin kaldırılmasıyla mevcut teşkilatının mesai hedefinin tayini, yukarda açıklandığı üzere, kongre yerine geçecek olan özel toplantıda kararlaştırılacaktır.

Mebusların seçiminde tam serbesti bulunması lüzumu, hükümeti seniyece emir buyurulmuş olması hasebiyle, seçimlerin icrasında Cemiyet Heyeti Temsiliyesi'nce en küçük bir müdahale vaki olmamaktadır.

Mebuslar arasında İttihat ve Terakki'ye mensup ve o devrin siyasetine karışmış olan şahıslar bulunduğu takdirde, bunların İtilaf devletlerince iyi bir gözle görülmeyeceği tabii olduğundan, bu gibi şahısların mebus seçilmesine meydan verilmemek için Heyeti Temsiliye'ce yol gösterme şeklinde, münasip şekilde bazı telkinler yapılması uygun olacağı da düşünüldü ve uygun görüldü. Bu konuda kabulü arz olunan tarz ektedir.

İşbu zabıtname iki nüsha olarak Amasya'da yazıldı ve Bahriye Nazırı Salih Paşa hazretleriyle, Heyeti Temsiliye muhterem üyeleri arasında teati edildi.

Anadolu ve Rumeli	Anadolu ve Rumeli	Anadolu ve Rumeli
Müdafaai Hukuk Cemiyeti	Müdafaai Hukuk Cemiyeti	Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına	Heyeti Temsiliyesi namına	Heyeti Temsiliyesi namına
Bekir Sami	Hüseyin Rauf	Mustafa Kemal[2]

1 "Padişahın Anadolu'sunda". (Y.N.)

2 2. Protokol'ün bu nüshası, Heyeti Temsiliye üyelerinin imzasını taşıyor. Diğer nüsha, Bahriye Nazırı Salih Paşa tarafından imzalanarak Heyeti Temsiliye üyelerine verilmiştir. (Y.N.)

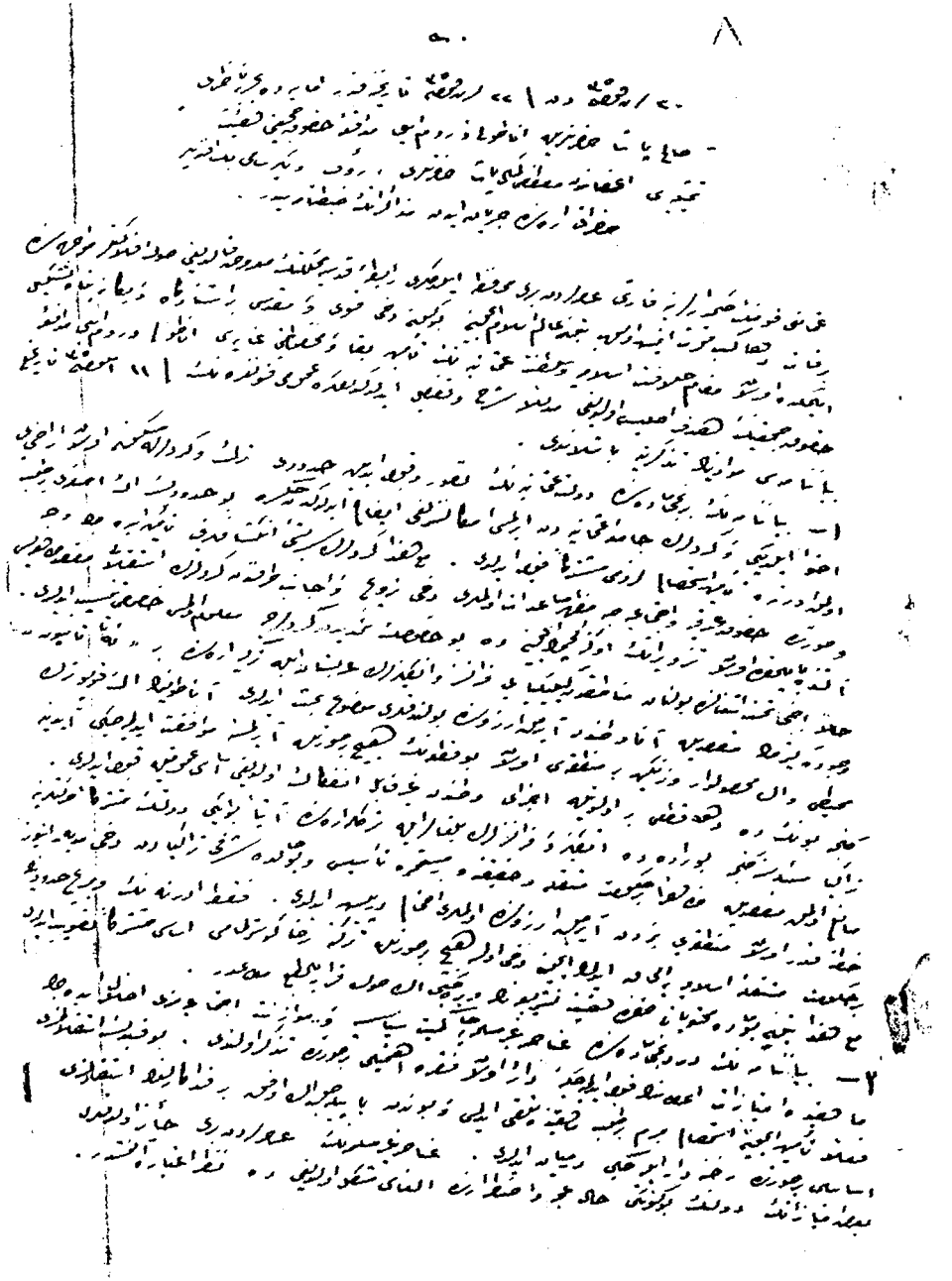

Amasya Mülakatı'nda, Mustafa Kemal, Hüsey in Rauf ve Bekir Sami tarafından imzalanıp, Bahriye Nazırı Salih Paşa'ya verilen 2. Protokol'ün ilk sayfası.

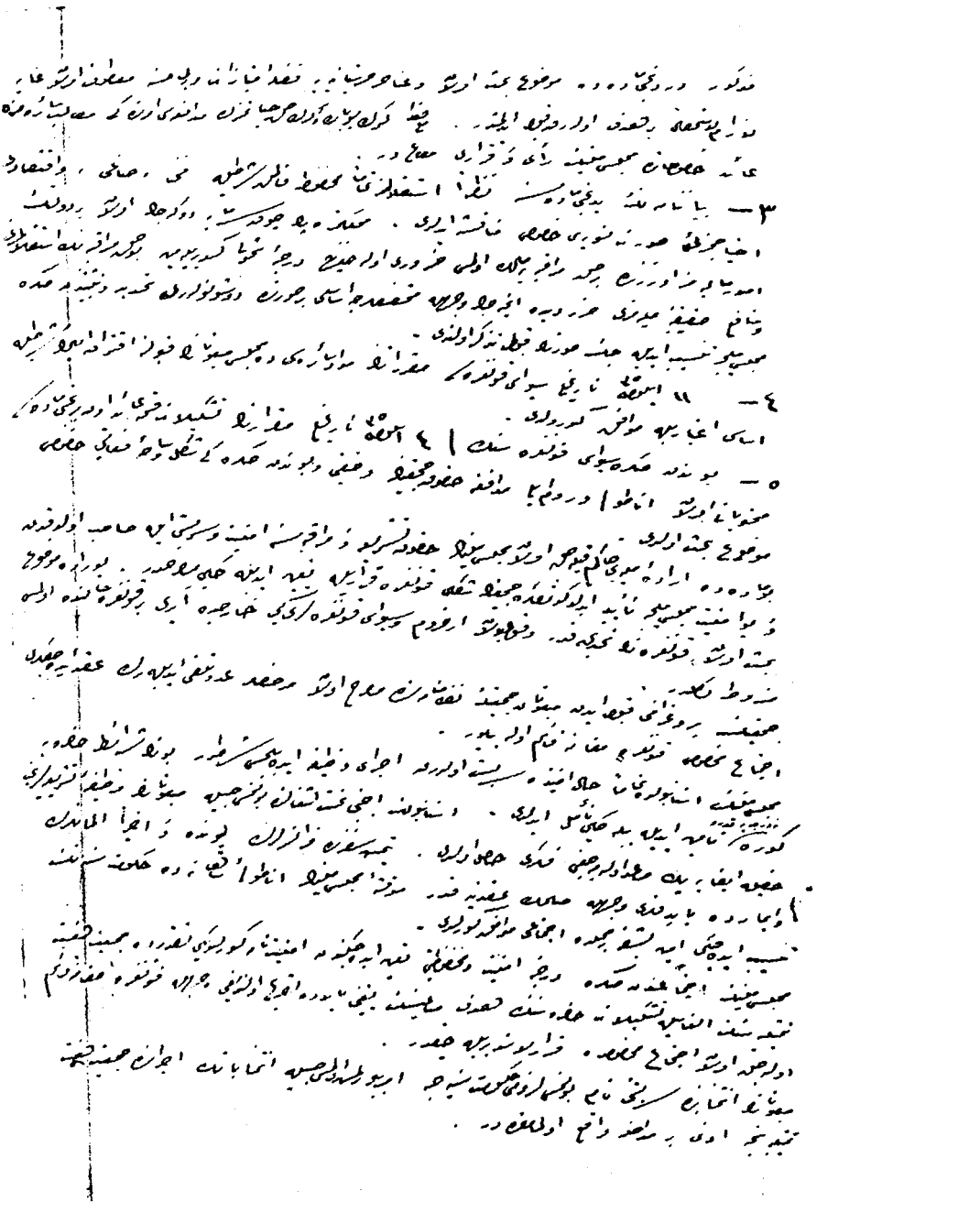

2. Protokol'ün ikinci sayfası.

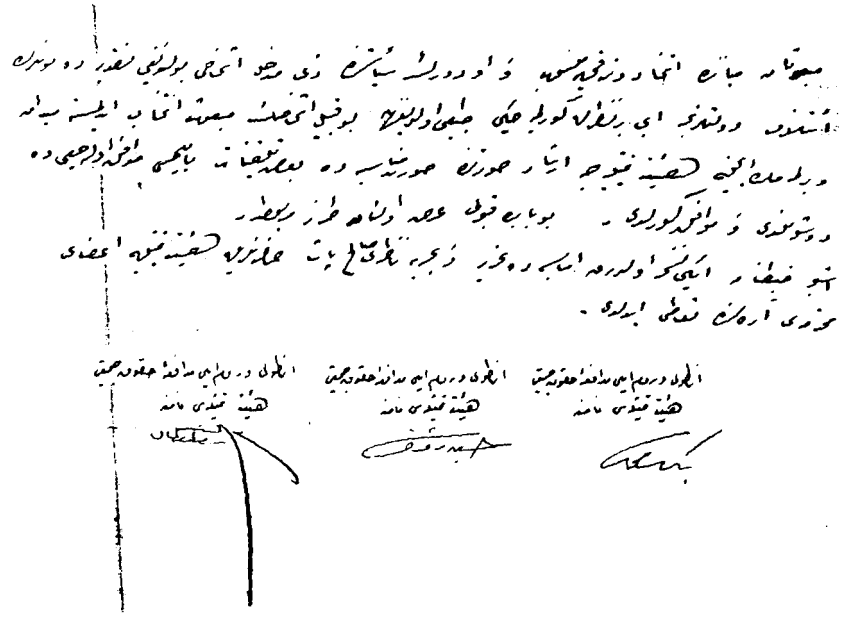

2. Protokol'ün üçüncü sayfası.

3. PROTOKOL*

Toplanacak mebuslar heyeti arasında şahsiyetleri İttihatçılığın kötülükleriyle alakadar ve tehcir[1] ve taktil[2] meseleleriyle ve millet ve memleketin hakiki menfaatlerine aykırı başka kötülüklerle lekelenmiş olan kimselerin bulunması doğru olmadığından, buna mani olmak için mümkün olan vasıtalara başvurulabilir. Bu başvurma tarzı şahsi haklara ve kanuni hükümlere tecavüz mahiyetinde olmamalıdır. Hedef alınacak maksat, nezih ve tarafsız zevatın seçilmelerini tercih ve kötü niyetlilerin ve yabancıların hiçbir itiraz ve müdahalelerine meydan vermemek için memleketimizde mevcut bütün siyasi partilerden ve Hıristiyan unsurlardan seçimlere katılmayı temin ile toplanacak meclisin temsili sıfatının her bakımdan bütün memlekete yayılmış olduğunu ispat etmektir. Bu konuda teşebbüs zamanı gecikmiş olduğundan, bundan sonra alınabilecek tedbirler ile maksadın tamamen temini mümkün olamayacağı hatıra gelmekle beraber, azami neticenin elde edilmesine gayret sarf edilecektir.

22 Teşrinievvel [Ekim] 1919

Bahriye Nazırı
Salih Hulûsi[3]

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 160, s.194; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 160, s.1113.

1 Ermenilerin, Birinci Dünya Savaşı sırasında zorla göç ettirilmesi. (Y.N.)

2 Taktil: Çok öldürme, öldürülme. (Y.N.)

3 Amasya Protokolleri iki nüsna olarak hazırlanmıştır. Bahriye Nazırı Salih Paşa'nın imzaladığı nüsha Heyeti Temsiliye üyelerine; "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına" Mustafa Kemal, Hüseyin Rauf ve Bekir Sami tarafından imzalanan nüsha da Salih Paşa'ya verilmiştir. (Y.N.)

4. PROTOKOL*

1. Bazı kumandanların uzaklaştırılmasına ve bir kısım subayların Divanıharbe verilmelerine dair çıkan padişah iradelerinin ve diğer emirlerin düzeltilmesi.

2. Malta'ya sürülmüş olanlar hakkında kendi ilgili mahkemelerimizde kanuni takibat yapılmak üzere Dersaadet'e getirtilmelerinin vasıtalarına girişme.

3. Ermeni zalimlerinin de mahkemeye verilmesi (Meclisi Mebusan'a terk olunacaktır).

4. İzmir'in tahliyesi için merkezi hükümet tarafından yeniden protesto yapılması ve icap ederse gizli talimat ile ahaliye mitingler yaptırılması.

5. Umum Jandarma Kumandanı, Merkez Kumandanı, Polis Müdürü ve Dahiliye Müsteşarı'nın değiştirilmeleri (Harbiye ve Dahiliye Nezaretlerince).

6. İngiliz Muhipler Cemiyeti'nin (kapı kapı dolaşıp) ahaliye kâğıt mühürlettirmelerine mani olmak.

7. Yabancı parasıyla satın alınmış cemiyetlerin faaliyetlerine ve bu gibi gazetelerin zararlı yayınlarına nihayet verilmesi (bilhassa subayların ve memurların bu gibi cemiyetlere mensup olmalarının katiyen yasaklanması).

8. Aydın Kuvayi Milliyesi'nin takviyesi ve iaşelerinin kolaylaştırılması ve temini (bu husus Harbiye Nezareti'nce tanzim olunur. Donanma Cemiyeti'nin 400 000 lirasından lüzumu kadarı hükümet tarafından bu maksada tahsis kılınabilir).

9. Milli harekâta katılmış memurların her yerde tam sükûnet ve emniyet hasıl oluncaya kadar yerlerinden kaldırılmamaları ve milli emellere muhalif hareket etmelerinden dolayı millet tarafından işten el çektirilmiş memurların yeni memuriyetlere tayinlerinden evvel hususi surette fikir alışverişi edilmesi.

10. Batı Trakya göçmenlerinin sevk ve naklinin temini.

11. Acemî Sadun Paşa ve maiyetinin uygun şekilde güçlendirilmesi.[1]

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.177; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.247-248.
Bu protokol gizli olduğu için taraflarca imzalanmadan saklanmıştır. (Y.N.)

1 "güçlendirilmesi" sözcüğünün aslı, "ikdarı"dır. "Kudret verme, kudretlendirme, gücünü artırma, kayırma, geçimini temin etme" anlamlarına gelmektedir. (Y.N.)

5. PROTOKOL*

Sulh Konferansı'na Gidebilecek Zevatın İsimleri

Delegeler:	
Tevfik Paşa Hazretleri	Reis
Ahmet İzzet Paşa Hazretleri	Askeri delege
Hariciye Nazırı	Siyasi delege
Reşat Hikmet Bey	Siyasi delege
Mütehassıslar Heyeti:	
Hâmit Bey	Maliye
Miralay İsmet Bey	Askeri
Reşit Bey	Siyasi işler
Mühendis Muhtar Bey	Nafıa[1] işleri
Miralay Ali Rıza Bey	Bahriye Miralayı
Refet Bey	İstatistik
Emirî Efendi	Tarih
Münir Bey	Hukuk Müşaviri
Mütehassıs bir zat	Ticari işler
Mütehassıs bir zat	Muhtelif mezheplerin imtiyazlarına vâkıf
Yazı Heyeti:	
Reşit Saffet Bey	Maliye eski Özel Kalem Müdürü
Şevki Bey	
Salih Bey	
Orhan Bey	
Hüseyin Bey	Robert Kolej Türkçe Öğretmeni

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.178; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.248.

1 Bayındırlık. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(21 EKİM 1919)

21.10.335 [1919]

Batum ahalisinin mebuslarını seçerek Osmanlı Mebusanı'na katılmak için Paris Sulh Konferansı nezdinde teşebbüslerde bulunmalarının en uygunu olduğu, 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya cevaben bildirildi.

Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin "Teologos" gazetesinde yayımlanan mektubunda söz ettiği son milli harekâttan dolayı vuku bulan Ermeni göçü, tamimen matbuatla tekzip olundu.

Maraş ve Elbistan Müdafaai Hukuk Cemiyetlerinin icabında Sivas'la haberleşmesi için, mahalli ahzı asker şubeleri[1] şifrelerinden istifade etmelerine müsaade buyurulması, 13. Kolordu Kumandanı Cevdet Bey'e yazıldı.

Maraş ahalisi tarafından alınan tedbirlerin isabetli olduğu, Maraş'ın işgaline pek de ihtimal verilemediğinden daha şimdiden bir karar verilmesi münasip olamayacağı, Elbistan'da Sulh Hâkimi Ali Rıza Bey'e cevaben yazıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca üç imza.]

* Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.24-25.

1 Metindeki "ahzı asker şubeleri", bugünkü Askerlik Şubeleri. (Y.N.)

ERMENİ PATRİĞİ ZAVEN EFENDİ'NİN MEKTUBU ÜZERİNE *İLERİ, TASVİRİ EFKÂR, YENİGÜN* VE *İRADEİ MİLLİYE* GAZETELERİNDE YAYIMLANAN AÇIKLAMA*

(21 EKİM 1919)

Ermeni Patriği Zaven Efendi, geçenlerde *Teologos* gazetesinde yayımladığı bir mektubunda, birçok Ermeni ailelerinin, son milli harekâttan korkarak Erzincan, Erzurum, Samsun, İzmit ve Adapazarı gibi Anadolu havalisinden göç etmekte olduklarını öne sürüyor ve bu şekilde milletin sırf milli haklarını müdafaa emeliyle vücuda getirdiği birliği, bir Ermeni veya Gayrimüslim unsurlar aleyhtarlığıyla şaibedar etmek istiyor. Bunun için, hakikati bu kere ayrıca açıklamaya mecburiyet görülmüştür.

Evvela: Erzincan ve Erzurum havalisinden göç eden katiyen hiçbir Ermeni ailesi yoktur.

İkincisi: İzmit, Adapazarı, Samsun havalisinde olduğu gibi, bütün Anadolu'da asayiş ve unsurlar arasında iyi geçinme, elhamdüllillah her zamankinden pek ziyade bariz ve teşekküre değer bir derecededir. Hatta: Haymana vesair mahaller ruhani reisleri ve Amasya, Tokat vesair livaların Hıristiyan ahalisi tarafından milli harekâtın tamamen taraftarı bulundukları, telgraflarla Dahiliye Nezareti'ne ve yabancı temsilcilere bildirilmiştir.

Üçüncüsü: Hakikate aykırı olarak Anadolu milli harekâtını Bolşevizm diye ilan eden, bu memleketi daima İttihatçı harekâtıyla durmadan karışıklık içinde görmek ve göstermek isteyen Ferit Paşa kabinesinin beyanatından ürkerek, birkaç zengin aile, kendilerince emin gördükleri bir tarafa hanelerini nakletmişler ise de, bu da, Mütareke'den beri Adana ve havalisinde ve bağımsız Ermenistan'daki çoğunluğu temin için, Ermeni komiteleri ile bizzat Patrikhane'nin teşviklerine kapılan ailelerdir.

Dördüncüsü:[1] Anadolu'da genel asayiş ve unsurlar arasında barış ve dostluğun ne kadar emin ve memnuniyet verici olduğunu, geçenlerde Anadolu'yu baştan başa dolaşmış olan General Harbord'un riyaseti altındaki Amerika Araştırma Heyeti ile Fransız Temsilcisi Binbaşı Labonne ve keza Amerikalı Mr. Brown ve Harbiye Nezareti'nde Fransız irtibat subayı Yüzbaşı Leatle ve Fransız Fevkalade Komiserliği maiyetinde Meur ve Sivas Jandarma Mıntıka Müfettişi Binbaşı Brunot'nun raporları tasdik ve ispat

* "Mustafa Kemal Paşa'nın Telgrafı / Zaven Efendi'nin Beyanatı Münasebetiyle" *İleri* , 22 Ekim 1919; "Ermeni Patrikini Bir Tekzip", *Tasviri Efkâr*, 22 Ekim 1919, "Teşkilatı Milliye ve Gayri Müslim Anasır / Mustafa Kemal Paşa'nın Mühim Bir Telgrafı", *Yenigün*, 22 Ekim 1919. Metinler, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)
Metnin son paragrafı için bkz. 27 Ekim 1919 tarihli *İradei Milliye*'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.108-109.

1 Bu sonuncu paragraf, İstanbul basınında (*İleri, Tasviri Efkâr* ve *Yenigün*) sansür edilmiş ve yeri boş bırakılmıştır. Bu bölüm, Heyeti Temsiliye tarafından Sivas'ta yayımlanan *İradei Milliye*'de yer almıştır. (Y.N.)

eyleyeceği üzere, Patrik Vekili Zaven Efendi'nin *Teologos* gazetesinde ne maksatla yayımladığı malumunuz bulunan mektubun muhteviyatına lüzumundan fazla ehemmiyet atfetmeyi lüzumsuz görürüz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

DİYARBEKİR'DE 13. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(21 EKİM 1919)

Şifre

Amasya
21 Teşrinievvel 35
[21 Ekim 1919]

Diyarbekir'de 13. Fırka[1] Kumandanlığı'na

Maraş ve Elbistan Müdafaai Hukuka icâbette[2] Sivas'la haberleşmesi için, ahzı asker şubeleri[3] şifrelerinden istifade etmelerine emir ve müsaade buyrulmasını rica ederim.

Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör: 255, Dosya: 2, Fihrist: 13/1'den aktaran: Yücel Özkaya, "Ulusal Bağımsızlık Savaşı Boyunca Yararlı ve Zararlı Dernekler" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.IV, Kasım 1987, sayı 10, s.151.

1 "Kolordu" olmalı. Bkz. 21 Ekim 1919 tarihli Heyeti Temsiliye Kararı. (Y.N.)

2 "icabında" ya da "Hukuk Cemiyeti'nin" olmalı. (Y.N.)

3 Bugünkü Askerlik Şubeleri. (Y.N.)

SİVAS'TA SÜREYYA BEY VASITASIYLA ELBİSTAN'DA ALİ RIZA BEY'E*

(21 EKİM 1919)

Amasya
21 Teşrinievvel 35
[21 Ekim 1919]

Sivas'ta Süreyya Bey Vasıtasıyla Elbistan'da Ali Rıza Bey'e

C. Maraş ahalisi tarafından alınan tedbirler münasiptir. Fransız askerleri tarafından Maraş'ın işgaline pek de ihtimal verilmediğinden, daha şimdiden bir karar verilmesi münasip olamaz. Keyfiyetin araştırılması ve incelenmesi, müşkül vaziyet ortaya çıkması halinde süratle malumat verilmesi lazımdır. Seçimlerin hızlandırılması talep olunur. İcabında üzerinde haberleşmek üzere ahzı askere[1] tebligat yapılmıştır.

Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Kol. İst., Kls. 255, Dos. 6-2, Fih. 13'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ocak 1997, sayı 103, s.18-20.

1 Bugünkü karşılığı, Askerlik Şubesi. (Y.N.)

ESKİŞEHİR MUTASARRIFI SABRİ BEY'E*

(21 EKİM 1919)

Sivas[1]

C. 18 Teşrinievvel 335 [18 Ekim 1919]. Milli teşkilatın yaygınlaşmasına ve muhterem ahalinin aydınlatılmasına ve doğru yolu bulmasına sarf edilen samimi gayretleri şükrana layıktır efendim.

21 Teşrinievvel 335
[21 Ekim 1919]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi: 22/36'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkilap Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.107-108.

1 Bu tarihte, Mustafa Kemal, Bahriye Nazırı Salih Paşa ile buluşmak üzere gittiği Amasya'da bulunmaktadır. "Sivas" kaydı, Arsan'ın kitabında yer almıştır. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(22 EKİM 1919)

22.10.335 [1919]

Seçimlere katılmadıkları takdirde Hıristiyanlardan mebus çıkarılmasının ve bilhassa tarafınızdan böyle bir teklifin yapılmasının uygun olamayacağı, cevaben, Niğde Heyeti Merkeziyesi'ne yazıldı.

Amasya Mülakatı'nda Acemî Paşa'ya yardım temini Salih Paşa hazretlerince taahhüt edilmiş olduğundan, şimdilik bunun neticesinin beklenmesi Mardin'de 5. Fırka Kumandanı Kenan Bey'e yazıldı.[1]

(...)[2]

Anadolu'nun Muhtelif Taraflarından Gelen Tekliflerin ve İstirhamların Özeti:

(...)[3]

* Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara. İkinci Basım: 1989, s.25-31.

1 Baykal'ın kitabında, bu kararın altında imza bulunmamaktadır. (Y.N.)

2 Baykal'ın kitabında, burada, Amasya Mülakatı'nda imzalanan 2. Protokol metni kısmen yer almaktadır. Baykal, bu protokolün birinci maddesinin ilk cümlesinden sonra, Heyeti Temsiliye zabıtlarının yer aldığı defterde üç sayfanın kopuk olduğunu, boşluğun aynı arşivde (Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde) bulunan ve Bahriye Nazırı Salih Paşa tarafından imzalanan orijinal belgeye bakılarak tamamlandığını belirtmektedir.

Bu tamamlama yapılırken, belgedeki şu cümleye yer verilmemiştir:

> "Bununla beraber Kürtlerin serbestçe gelişmelerini temin edecek vech ve surette geleneksel ve toplumsal hukukumuzca müsaadelere mazhar olmaları dahi desteklenmek ve yabancılar tarafından Kürtlerin bağımsızlığı zahiri maksadı altında yapılmakta olan tezviratın önüne geçmek için de bu hususun şimdiden Kürtlerce malum olması hususu münasip görüldü."

Bu cümleden sonra yer alması gereken;

> "Halen yabancı işgali altında bulunan bölgelerden Kilikya'yı, Fransız ve İngilizlerin Arabistan ile Türkiya arasında "eta tampon" vücuda getirmek maksadıyla anavatandan ayırmak arzusunda bulundukları söz konusu edildi. Anadolu'nun en koyu Türk muhiti ve en verimli zengin bir bölgesi olan bu kıtanın hiçbir şekilde ayrılmasına olur verilmeyeceği; Aydın'a gelince, bunun da daha kati bir üstünlükle, vatan parçalarından ayrılamaz olduğu esası genellikle kabul edildi."

cümleleri ise, Baykal'ın kitabında, 22.10.1919 tarihli Heyeti Temsiliye kararının bulunduğu metnin en sonuna konulmuştur.

Amasya Mülakatı'nda imzalanan beş protokolün tam metni için bkz. elinizdeki kitapta s.337-349. (Y.N.)

3 Burada, Amasya Mülakatı'nda imzalanan 4. Protokol metni yer almıştır. (Y.N.)

Sulh Konferansı'na Gidebilecek Zevatın İsimleri:

(...)[1]

1 Burada, 5. Protokol metni yer almıştır. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(23 EKİM 1919)

23.10.335 [1919]

Konya Valisi Cemal Bey'in adamı olan Antalya Mutasarrıfı'nın yerine münasibi tayin edilmediği takdirde Demirci Efe tarafından tutuklanacağı haber alındığı, Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya bildirildi. Antalya Mutasarrıfı'nın değiştirilmesi merkezi hükümete yazıldığı ve birkaç gün zarfında icabı yapılmadığı takdirde kararı tatbik etmesi, Demirci Efe'ye cevaben bildirildi.

Diyarbekir Temsilcisi İhsan Bey'in oraca teşkilatta etken olmasının arzuya değer bulunmadığı, cevaben, Diyarbekir'de 13. Kolordu Erkânıharbiye Riyaseti'ne yazıldı.

Erkânıharp Binbaşısı Hüsrev Bey'in Trabzon'dan mebus adaylığının Maçka ahalisi tarafından konulması münasip görüldüğü, cevaben, Maçka'da Kaymakam Halit Bey'e yazıldı.

Engelleme harekâtları her gün daha fazla artan Servet ve İzzet Beyler hakkında isabetli tedbirler alınması, cevaben, Maçka'da bulunan Kaymakam Halit Bey'den talep edildi.

Doğrudan doğruya Heyeti Temsiliye ile irtibatlarının muhafazasının münasip görüldüğü, cevaben, Kartal Heyeti İdaresi'ne yazıldı.

Kaymakam İsmail Hakkı Bey'in Gümüşhane Mebusluğu'na adaylığının konmasının Heyeti Temsiliye'ce uygun görüldüğünün, Torul Heyeti İdaresi'ne cevaben tebliği kararlaştırıldı.

Refet Bey'in Aydın Cephesi Kuvayi Milliyesi Kumandanlığı'nı üstlenmesinin ve Ali Fuat Paşa hazretlerinin Ankara'da Kolordusu başına dönmesinin oybirliğiyle münasip görüldüğü Refet Bey'e ve adı geçene yazıldı.

İzmirli kardeşlerimizin bugünkü talihsizliğinin yok edileceğinden katiyen emin olmaları ve seçimlere Müslüman olmayanların katılmaları halinde kanuni haklarına riayet edilmesi münasip olduğu İzmir Heyeti Merkeziyesi'ne cevaben yazıldı.

Dahiliye Nezareti'ne havali kumandanları ile birlikte vaki olan maruzatları münasebetiyle, kumandanların Dahiliye Nezareti'ne müracaatlarının doğru olmadığı, Kastamonu Vali Vekili Ferit Bey'e cevaben yazıldı.

Erkânıharp Binbaşısı Hüsrev Bey'in Trabzon adaylığının konulmasının isabeti, Maçka Heyeti İdaresi'ne cevaben yazıldı.

* Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.31-33.

Toplanması kararlaştırılan büyük ve genel Anadolu Kongresi hakkında Hâcım Bey'in bildirimi Ferit Paşa kabinesinin düşmesinden evvel Heyeti Temsiliye tarafından ihtiyaten verilmiş bir tebliğden çıktığı ve bugün buna lüzum kalmadığı, Eskişehir Heyeti Merkeziyesi'ne cevaben yazıldı.

Meriç'in doğusundaki kırk bin göçmenin Meriç'in batısına nakli için hükümetin nakdi yardım vaadinde bulunduğu ve beş altı gün sonra müracaat edilmesi, Batı Trakya'nın siyasi mukadderatı hakkında yabancılarla vukuu muhtemel temaslarda uyanık davranılması Trakya Paşaeli Heyeti Merkeziyesi'ne yazıldı.

Kastamonu Müddeiumumîsi[1] Asım Bey'in Menteşe Mebusluğu'na adaylığını koyması münasip görüldüğü, 20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmut Bey'e cevaben yazıldı.

Mebus seçimlerine dair Mardin Heyeti Merkeziyesi'ne Heyeti Temsiliye'ce hiçbir yazılı bildirimde bulunulmayacağı ve adı geçen heyetin bağımsız liva heyeti merkeziyesi gibi doğrudan doğruya bağlı bulunmasının bildirildiği üzere münasip görüldüğü Mardin'de 5. Fırka Kumandanlığı'na yazıldı.

Fesatçılık harekâtında bulundukları haber alınan تالوستەن و يلان [2] Beylerin haklarında şiddetli ve süratli tedbirlerin tatbikinde katiyen tereddüt edilmemesi, Adapazarı Kaymakamlığı'na ve bu meselenin milli teşkilata temas eylediği takdirde en şiddetli tedbirlere girişileceği Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya, işbu fesatçılık harekâtını önlemek hususundaki tedbirleri teşekküre değer olduğu, İzmit'te 1. Fırka Kumandanı Mustafa Âsım Bey'e cevaben yazıldı.

Şahsı hakkında hiçbir makul sebep belirtilemeyen Ziya Paşa'nın Ankara'ya gönderilmesinden merkezi hükümetin Heyeti Temsiliye'nin pek çok ısrarlarına rağmen ısrar eylediği ve bu hadisenin Kolordu Kumandanı Vekili Mahmut Bey'in istifasına sebep olacak bir mahiyette olmadığı ve Vali Vekili Bey'in eskisi gibi milli teşkilattaki gayretlerinin devamı katiyen sekteye uğratmayacağı ve merkezi hükümet ile anlaşmanın evvelce Ankara'dan da talep edildiği ve vaziyete göre karar verme ve hareket şeklinin kendilerine terk edildiği, 20. Kolordu Erkânıharbiye Reisi Hâlis Bey'e makine başında cevaben yazıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca üç imza.]

Ulukışla teşkilatının takviye ve bilhassa seyyar milli müfrezelerin teşkili ve hazırlanması ve talep ettikleri beş yüz tüfengin usulüne uygun olarak verilmesi münasip olduğu, ancak şimdiden Adana havalisine geçmeyip tarafımızdan verilecek talimat ve tertip edilecek şekil dairesinde hareketi beklemeleri, 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey'e cevaben yazıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca üç imza.]

1 Kastamonu Savcısı. (Y.N.)

2 Bekir Sıtkı Baykal'ın da bu şekilde yayımladığı eski yazı okunamamıştır. Bu isimler, Adapazarı Kaymakamlığı'na aynı tarihte çekilen telgrafta "Talustan, Bekir ve Beslân Beyler" şeklindedir. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(23 EKİM 1919)

23.10.335 [1919][1]

Ankara Vilayeti'ne tayin olunan Ziya Paşa'nın kabul edilmemesi hakkında vuku bulan müracaat ve istirhamların sebepleri etraflıca yazılarak adı geçenin şimdilik gönderilmemesi Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya yazıldı. Ve keyfiyet Ankara 20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmud Bey'e bildirilerek, hükümetin istifası halinde gelecek heyetin ne olacağı bilinmediğinden biraz da fedakârlık yapmak zarureti bulunduğu ve meselenin iyi idare edilmesi rica olundu.

Mustafa Kemal

[Ayrıca üç imza.]

* Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.33.

1 Metin, yukarda belirtilen kaynakta 23 Ekim 1919 tarihiyle yayımlanmış, 24 Ekim ise atlanmıştır. Eğer tarih yanlış değilse, Heyeti Temsiliye'nin aynı gün iki ayrı karar aldığı anlaşılıyor. (Y.N.)

EDİRNE'DE 1. KOLORDU KUMANDANI CAFER TAYYAR BEYEFENDİ'YE*

(23 EKİM 1919)

Amasya
23.10.1919

Edirne'de 1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendi'ye

Şifre
Aceledir.

1. Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi'ne: Meriç doğusundaki kırk bin göçmenin mümkün olan süratle Meriç'in batısına naklettirilmesi için, merkezi hükümet mümkün olan her türlü yardımı yapacaktır. Şimdiye kadar on bin lira vermiş olduklarını bildirdiler. Daha da vereceklerini vaat ettiler. Cemiyet tarafından, münasıp şekilde ve işbu bildirimden bahsetmeyerek, beş altı gün sonra hükümete müracaat olunması münasip olur.

2. Batı Trakya'nın siyasi mukadderatı hakkında yabancılarla vukuu muhtemel temaslarda uyanık davranılması lazımdır. Esas olarak Osmanlı Devleti'nin 1914'teki sınırını düzeltilemez kabul etmek ve Batı Trakya'nın kısmen veya tamamen Osmanlı Devleti'ne ilhakı söz konusu edilmek lazımdır. Batı Trakya'da bağımsız bir İslam hükümeti kurulması vaadiyle Meriç doğusundan bir kısmın, mesela Midye-Enez hattına kadar olan kısmın dahi buna ilhakı tekliflerine aldanmak doğru değildir. Böyle bir İslam hükümeti teşkili tasavvur edilmiş olsa dahi bunun Bulgarlarla aramızda bir eta tampon olarak, fakat her halde Fransız veya İngiliz sömürgesi halinde teşekkül edebileceği nazarı dikkatte tutulmalıdır. Bu zemine ait şimdiye kadar sezilmiş yabancı fikirlerinin ve uhdenize bırakılmış olan Batı Trakya kısmının son vaziyetinin bildirilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.337; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 288, s.1267-1268.

ADAPAZARI KAYMAKAMLIĞI'NA*

(23 EKİM 1919)

Amasya
23.10.1919

Sayı
36
Tel
Gayet aceledir.

Adapazarı Kaymakamlığı'na

Talustan, Bekir ve Beslân Beyler namında birtakım kimselerin bazı fesatçılık harekâtında bulundukları haber alınmıştır. Bunlara karşı şiddetli ve süratli tedbirlerin tatbikinde katiyen tereddüt gösterilmeyerek zararlarının yok edilmesiyle neticesinin bildirilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 163, s.197; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 163, s.1116-1117.

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(23 EKİM 1919)

Gayet aceledir.
Şifre

Amasya
23.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Adapazarı kazasının Akyazı taraflarında İtilaf ve Hürriyet mensuplarından çeteci Bekir Bey ve arkadaşları İstanbul'dan külliyetli para ve talimatla gelerek, süvari olacaklara otuz ve piyade yazılacaklara on beş lira vaat ederek, birtakım şahısları başına toplamaya kalkışmıştır. Ve kendisine tesadüf edenlere zatı padişahinin hayatta ve hilafet makamında olup olmadığını öğrenmek için Adapazarı'na makine başına gelmek istediklerini bildirdikleri ve maksatlarının hükümeti devirmek olduğu ve ellerindeki talimattan İstanbul'da mühimce zevatla temasları bulunduğu ve hatta adı geçenlerin güya zatı şahanenin de bu hareketlerinden haberdar olduğunu beyan eyledikleri ve adı geçen Bekir'in toplanan bazı şahıslara, İngilizler bu iş için bir hafta müddet tayin eylediler, beş gün geçti iki günümüz kaldı, işi çabuklaştıralım diye beyanatta bulunduğunun işitildiği haber alınmıştır. Hükümeti seniyece bu gibi fesatçılık fiil ve harekâtına karşı vakti zamanında tesirli tedbirler alınmayıp mesele milli teşkilata temas eylediği takdirde en şiddetli tedbirlere girişmede kendimizi mazur göreceğimizi arz ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 164, s.198; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 164, s.1117.

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(23 EKİM 1919)

Şifre
Gayet aceledir.

Amasya
23.10.35 [1919]

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

(Cevad Paşa'nın şifresiyle)

Adana dahilinde, Ermenilerin Fransızlar tarafından silahlandırıldığı ve İslamlarla boğazlaşmaya sevk edildikleri ve İslam ahali arasında büyük bir heyecan ve galeyan olduğu ve bu heyecanın Ulukışla havalisine kadar sirayet ettiği, mahallinden gizlice bildirilmektedir. Bir taraftan da Ayıntap, Maraş'ın, İngilizlerin çekilmesi üzerine Fransızlar tarafından işgal edilmek üzere olduğundan üzülen ve itham olunan ahalinin merkezi hükümetçe hal ve vaziyetlerinin müdafaası hakkında bir teşebbüs vaki olmadığı, serzeniş makamında bildirilmektedir. Ahaliye ona göre tavsiye ve nasihatlerde bulunulmak üzere, bu ahvalin cereyanı karşısında hükümeti seniyenin İtilaf devletlerine karşı almaya karar verdiği vaziyet hakkında aydınlatılmamızı ve Pozantı Telgraf Müdürü Ermeni olduğundan hemen oradan uzaklaştırılmasını arz ve istirham eyleriz.

Mustafa Kemal

3. Kolordu Kumandanı
Selahaddin

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Kol. İst., Kls. 225, Dos. 6-2, Fih. 16, 16-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ocak 1997, sayı 103, s.21-24.

RUŞEN EŞREF BEY'LE AMASYA'DA İLK MÜLAKAT*

(23 EKİM 1919)

Amasya
23 Teşrinievvel 335
[23 Ekim 1919]

Bahriye Nazırı Salih Paşa ile görüşmek üzere, Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey ve Bekir Sami Bey Amasya'ya inmişler. Tasviri Efkâr muhabirini de telgrafla oraya davet ettiler.[1]

Paşa telgraf kulübesinde! Sizi de orada bekliyor! dediler. Sert ve kalın sesi dışardan duyuluyordu. Şişesi isli bir ufak lambanın ışığında, telgrafçı, gocuğuna bürünmüş... Makineyi acele tıkırdatıyordu. Paşa da biraz öne eğilmiş, makineyi bir insan dinler gibi dinliyordu. Geniş bir bol paltonun içinde vücudunu daha dolgun gördüm. Bizi büyük bir iltifatla karşıladı, kendisini böyle merasimden uzak, işbaşında görmek, heyecanımı artırdı.

-Maşallah faaliyet yaramış. Toplanmışsınız.

-Sahi mi? Yok canım, sakın öyle sanmayasınız! Bu palto Rauf'undur!

Gurbet elinde kalmış bir adam yeni rast geldiği bir tanıdığa şehrinden nasıl birçok soru sorarsa, Paşa da bir anda kamuoyundan, matbuattan, evinden, ahbaplarından, İstanbul'a ait ne varsa her şeyden ve herkesten haberdar olmak istedi.

-Şurası Boğaziçi'ne benzemiyor mu?

diye bastonu ile karşı yakayı gösterdi. İrili ufaklı, yüksek ve alçak birkaç ışığı ile orası hakikaten Kandilli burnunu andırıyordu. Bir de gece dağların görüntüsünü biraz genişletmiş ve hafifletmişti. Yeşilırmak'ın çağıltıları da bu görüntüyü tamamlıyordu. Eski yaveri Cevat Bey'i telgraf başına bıraktı. Biz yürüdük.

Kendisini böyle işbaşında yakından görebilmek, bütün fikirlerini ve hislerini bizzat kendi ağzından işitmek, seyahat yorgunluğunu unutturuyordu. Odada yine İstanbul'dan konuşuldu. Rauf Bey de İstanbul çocuğu, şen bir bahriyeli gibi kısa cümlelerle payitahtı sordu. Çalıştıkları oda ne kadar sade! Sıra camlarının perdeleri bile yok. Bütün tefrişatı;

* *Tasviri Efkâr* gazetesi, 23 Kasım 1919, sayı 2910.
Metin, Ercüment Hüsnü Baki ve Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

1 İtalik dizilen bölümler Ruşen Eşref'e aittir. Mustafa Kemal'in konuşmalarının tamamına, Ruşen Eşref'e ait bölümlere ise özet olarak yer verilmiştir. (Y.N.)

asma lambanın altındaki masa gibi, geniş koltuk ve kanepe gibi, halı gibi sırf lüzumlu birkaç şeyle sınırlı... Masanın üzerindeki telgraflar, yığınla kâğıtlar, müsveddeler ve temize çekilmiş sayfalar, ötede beride açık, kapalı duran Times, Tan,[1] *İstanbul gazeteleri önemli bir fikir ve iş merkezinde bulunduğunuzu tamamı ile duyuruyor. Bütün Anadolu ve Rumeli teşkilatını idare eden bu gösterişsiz, bu sessiz yerde etkin, ilham verici bir şey var.*

1 *Le Temps* gazetesi. (Y.N.)

NİĞDE'DE 11. FIRKA KUMANDANI MÜMTAZ BEYEFENDİ'YE*

(23/24 EKİM 1919)

Gayet aceledir.

Sivas
23/24.10.35 [1919]

Niğde'de 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Beyefendi'ye

C. 20.10.35 [1919] şifreye

1. Adana ahvaline dair hükümetin siyasi bakış açısı soruldu. Bu anlaşılıncaya kadar, orada ahvalin cereyanının hakikat ve tafsilatını araştırmanız elzemdir.

2. Ulukışla'da teşkilatın takviyesi ve bilhassa seyyar milli müfreze teşkili ve hazırlanması elzemdir. Bunların yüksek nezaretleriniz altında talep ettikleri beş yüz tüfeğin usulüne göre verilmesi münasiptir. Ancak şimdiden Adana havalisine geçmeyip tarafımızdan verilecek talimat ve yüksek tarafınızdan tertip edilecek şekil dairesinde hareket etmek üzere beklemeleri lazımdır, Efendim. Mustafa Kemal

3. Kolordu Kumandanı
Selahaddin[1]

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Kol. İst., Kls. 255, Dos. 6-2, Fih. 15'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi,* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ocak 1997, sayı 103, s.25-27.

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(24 EKİM 1919)

Şifre
Mahsustur, aceledir.

Amasya
24.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

C: 21.10.1919 tarih ve 419 numaralı şifreye:

Ankara'dan, vali hakkında vuku bulmuş olan müracaat ve istirhamın, aşağıdaki sebeplerden çıktığı anlaşılmıştır.

Şöyle ki; Dersaadet'ten alınan belgeli haberlerde, İngilizler ile İngiliz Muhipler Cemiyeti ve İtilaf ve Hürriyet ve Nigehbancıların Hıristiyan unsurlarıyla işbirliği eyledikleri ve Anadolu'ya birçok muhalifler sevk ederek, milli teşkilatı ihlal ve hükümeti seniyeyi düşürme teşebbüslerine giriştikleri ve bu fesat erbabının Adapazarı ve Bursa'dan hareket eyledikleri bildirildiği gibi, Adapazarı'nda da son günlerde bazı fiiliyat görülmesi endişeye sebep olmuştur. Konya'ya gönderilen Vali Suphi Bey'in, İngiliz Muhipler Cemiyeti İstanbul Heyeti İdaresi üyelerinden olduğunu, Konya'da Refet Bey'e ifade eylemiş bulunduğunun yayılması, hasıl olan tereddüdü artırmıştır. Ankara Vilayeti'ne tayin olunan Ziya Paşa'nın meslek ve namusu hakkında bir şey denemezse de, kendisinin ehliyet ve iktidarı da şüpheli görüldüğünden, Ankara Vilayeti gibi, milli teşkilat ve harekâtımızın en mühim merkezlerinden biri olan mahalde, daha henüz vaziyetler açıklığa kavuşup tam sükûnet ve emniyet elde edilmeden, buradaki mühim vaziyetin başına, tamamen, sınanmamış aciz bir valinin tayini, tereddüde sebep olmuştur. Ankara'da bulunan Vali Vekili ve Kumandan ile Heyeti Temsiliye arasında cereyan eden haberleşmeler üzerine, mevcut hükümetin, her ne şekilde olursa olsun, emirlerine ve icraatına itaat etmek tabii görülmüş ve o yolda hareket edilmiş ise de, doğrudan doğruya ahali, tasavvur ettikleri tehlikeye karşı verilen teminatı yetersiz görerek, tam emniyetin elde edilmesine kadar kendilerince, milli emellere bağlılığı sınanmış olan Vali Vekili'nin memuriyetini devam ettirmesini elzem sayarak, doğrudan doğruya hükümete müracaat eylemişlerdir. Son bildiriminiz üzerine, Ankara'da, icap edenlerle tekrar fikir alışverişi yapılmış, hatta sakıncaları olsa dahi, sırf hükümetin nüfuzuna halel getirmemek için, Ziya Paşa'nın iyi karşılanmasının teminine çalışılmıştır. Ancak, tehlikelerden ve fesatkârane cereyan eden ahvalden fevkalade korkmuş olan halkı tatmin etmek mümkün olamamıştır.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.187-188; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1961, s.261-263.

Dahiliye Nazırı Paşa hazretleri, içinde bulunduğumuz vaziyetin nezaket ve ehemmiyetini, düşmanlarımızın ne kadar iblisane ve faalane mesai sarf eylemekte olduklarını takdir buyurdukları şüphesiz bulunduğuna göre ve Nezaret makamını yeni teşrif buyurmuş olmaları itibariyle, istihdama layık olan memurları tanımakta mazur oldukları gibi, Âdil Bey'in dahi müsteşarlığını yapmış olan Keşfi Bey'in, şimdi yine müsteşarlık makamında bulunması nazarı dikkate alınınca, bilhassa memur reislerinin tayininde ne dereceye kadar basiretli olunması lüzumu tahakkuk eder. Dolayısıyla, Ziya Paşa'nın şimdilik gönderilmemesi hususunun temin buyurulmasına yüksek delaletleri ve neticesinin bildirilmesi arz ve istirham olunur.

Mustafa Kemal

ANKARA'DA 20. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ MAHMUT BEYEFENDİ'YE*

(24 EKİM 1919)

Şifre
Aceledir.

Amasya
24.10.1919

Ankara'da 20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmut Beyefendi'ye

Harbiye Nazırı'nın Vali hakkındaki son ısrarlarına da tarafımızdan aşağıdaki cevap verilmiştir. Her halde zatıâlileri gibi muhterem ve kıymettar bir arkadaşımızın üzüntüsüne yol açmak istemeyiz. Ve bunun için mümkün olan her türlü teşebbüsler dahi tabiidir. Mevcut hükümeti en çok müşkül vaziyette bırakan ve her hükümeti bırakabilecek olan ve zaten bizim de milli birliğimize aykırı bulunan tarz, ahalinin, hiçbir programa tabi değilmiş gibi ayrı ayrı hükümete karşı taleplerde bulunmasıdır. Çünkü hükümet bir heyetle anlaşmanın kolayını bulabilir. Fakat her vilayetle ayrı ayrı anlaşmak imkânsızdır. Bu takdirde istifa etmekten başka çare bulamaz. Mevcut hükümet ufak bir baskı karşısında çekilmeye eğilimlidir. Gelecek hükümetin kimlerden teşekkül edeceği ve ne hareket hattı takip edeceği şüphelidir. Dolayısıyla maksada emniyetle ulaşıncaya kadar, icap ederse biraz da fedakârlık yapmak zaruridir.

Her halde Ankara vaziyetinin Cemal Paşa'dan alınacak son cevaba ve arz ettiğim bakış açısına göre iyi idare edilmesi, herkesçe bilinen dirayet ve vatanperverliğinizden beklenmektedir, Efendim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 173, s.205; Kemal Atatürk, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 173, s.1125.

SİVAS'TAKİ HEYETİ TEMSİLİYE ÜYELERİNE*

(24 EKİM 1919)[1]

Şeyh Recep ve hempalarının Sivas'ta zatı şahaneye çektikleri telgrafnameyi *Alemdar* gazetesi bugün yayımlamış ve Sivas'ın heyecan halinde ve galeyanda bulunduğuna dair görüşler de ilave etmiştir. Bu görüşler arasında, ahaliden zorla birçok para topladığımız yalanı da yer almıştır. Vilayet Heyeti Merkeziyesi ve icap eden esnaf ve âyanın imzaları altında hazırlanacak tekzipnamenin, bütün matbuatla yayımlanmak üzere Matbuat Cemiyeti Reisi Velid Bey'e çekilmesinin temin...

Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Atatürk Özel Arşivi, Klasör 10, Dosya 33, Fihrist 14'ten aktaran: İzzet Öztoprak, "*Şeyh Recep Olayı*", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.5, Kasım 1988, sayı 13, s.239.

1 Yukardaki kaynakta, metnin üzerinde tarih yoktur. Ancak, Öztoprak, Mustafa Kemal'in Amasya'dan gönderdiği bu telgrafın 24 Ekim 1919 tarihli olduğunu belirtmektedir. (Y.N.)

RUŞEN EŞREF BEY'LE AMASYA'DA İKİNCİ MÜLAKAT*

(24 EKİM 1919)

24 Ekim 1919

-Dün akşam siz yorgundunuz, biz de meşguldük. İyi görüşemedik. Bu hareketin başından beri bizimle bulunmuş olsaydınız çok mühim yerler ve hadiseler görecektiniz. Sizin için çok faydalı araştırma sahası olacaktı. Şimdilik ilk safha kapanmıştır.

-Hakkınız var, Efendim. Bu yalnız benim için değil, milli harekâtın esasını bilmek ihtiyacında olan bütün millet için, bilhassa İstanbul için çok faydalı olurdu. Hem de böyle bir vakanın safhalarını tespit edebilmek tarih için de lüzumlu olabilirdi. Fakat o vakit imkân bulunmadı. Bununla beraber yine bazı şeyler öğrenilebilir, görülebilir! [1]

-Doğrudur. Fakat daha evvelden anlaşılsa ve anlatılsaydı daha iyi olurdu. Mesela bu hareketle alakadar olduğumuz için bundan bir iki ay evvel bizi maceraperestlikle itham eden bir iki İstanbul gazetesi, isterdim, yakından temas etseydi de işin hakikatini keşfedip ona göre tarif etseydi... Milletin hakkını aramasına, bir iki kişi maceraperestlik dediler. O hakkı geri almak için çalışanlar da maceraperest birer muhteris oldu. Fakat durup dururken macera yaratmaya, maceraperest olmaya, bilmem ki, lüzum ve ihtiyaç var mıydı? Bu maceraperest denilen insanların rütbeleri mi eksikti? Şahsi haysiyetleri mi haleldar olmuştu? Aç mı kaldılardı, yoksa şahsi gelecekleri kararmış mıydı? Hayır, değil mi ya? Her şeyleri yerli yerindeydi. O halde, bilhassa bir harp yorgunluğundan sonra istirahata muhtaç bir insanın böyle kalkıp da maceralar, gaileler yaratmaya ihtiyacı yoktu. Halbuki milletin ve memleketin geleceği ve şerefi söz konusu oluyordu. Bu mesele her düşüncenin üzerindedir. Millet ve memleket sayesinde kazanılan rütbe ve refahın bir ehemmiyeti, bir kutsiyeti vardır. Biz bunlardan, ancak yine bu aziz millet ve memlekete borçlu olduğumuz son bir namus vazifesini yapmak için ayrıldık. Milletin kendi hayatını kurtarmak, kendi meşru hakkını müdafaa için çıkardığı sese katılmak, her kendini bilen vatandaşın vazifesidir. Eğer bu millet, bu memleket parçalanacak olursa genel şerefsizliğin enkazı altında şunun bunun şahsi şerefi de parça parça olur. Biz o genel şerefi kurtarabilmek için harekete gelen millete ruhumuzla katıldık. Katılmamıza mani olabilecek şahsi rütbeleri, mev-

* *Tasvir-i Efkâr* gazetesi, 25 Kasım 1919, sayı 2912.
Metin, Ercüment Hüsnü Baki ve Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

1 İtalik dizilen bölümler Ruşen Eşref'e aittir. Mustafa Kemal'in konuşmalarının tamamına, Ruşen Eşref'e ait bölümlere ise özet olarak yer verilmiştir. (Y.N.)

kileri de genel şerefi kurtarmaya yönelmiş bir gaye uğrunda feda ettik. Milletin hayat ve bağımsızlık hakkını talep etmesi birkaç kişi tarafından, âleme, güya hükümete karşı bir isyan mahiyetinde yutturulmaya çalışıldı, bir iki kişiyi de teşvikçi olarak gösterdiler. Halbuki geçtiğiniz yerlerde bizzat görmüşsünüzdür. Hükümetin nüfuzu, hükümetin kanunları her yerde geçerli değil midir?

Eğer konuştunuzsa, ahalinin arzusu nedir? Bizzat kendi ağzından duymadınız mı?

Şu halde bu şahsi bir isyan, bir siyaset manevrası kabul edilemez. Değil mi ya? Bu hareket milletin bir arzusudur, hatta bir ihtiyacıdır. Bu arzu ve ihtiyacı doğuran şey, şahıslar değil, bizzat hadiselerdir. Devletin birlik ve bağımsızlığını tehdit eden meşru olmayan birtakım ihtiraslar, topraklarımızda hiçbir hakka dayanmaksızın vuku bulan taarruzlar, tehlike karşısında, millete, birleşmek lüzumu duyurmuştur. Böyle bir harekete macera demek, bu hareketi takdir edenleri maceraperestlikle adlandırmak, gafillik, garezkârlık değil midir? Fakat böyle bir, şahsi şeylerle uğraşılacak vakitlerde değiliz. Böyle birtakım adi, bayağı şeylere zamanın nezaketi müsait değildir. Bence muhalefet hürmete değerdir. Çünkü, o da bir incelemenin, bir görüşün neticesidir. Fakat edilecek itirazlar makul ve meşru sebeplere dayanmazsa, muhalefet müptezel[1] olur.

dedi. Bir sigara yaktı. Bir kahve istedi. Elinden hiç düşürmediği tespihi hızlı hızlı çekiyordu.

-Fakat Paşa hazretleri, harekete itiraz edenler, bunu bir parti manevrası şeklinde görüyorlar. Onun için herkesi kapsayan kutsi bir mahiyette kabul etmek istemiyorlar?

-Böyle bir zamanda parti manevrası yapmak doğru mu? Memleket olmazsa parti kaç para eder. Evvela memleket selamete çıkmalı ki, partiler de ondan sonra bir siyasi, bir toplumsal esasa, görüşe dayanarak teşekkül edebilsin. Parti manevrası demek ne demek? Bu bir parti manevrası olsa idi, Sivas Kongresi'ne memleketin her köşesinden, Ferit Paşa kabinesinin gayet sıkı engelleme tedbirlerine rağmen seçilmiş temsilciler katılır mıydı? Anadolu'nun arzu ve ihtiyacına uymayan bir hareket, Anadolu'nun ta göbeğinde barınmak, yardım görmek mümkün müydü? Hiçbir tarafta cebir ve tehdit alameti görüldü mü? Karşıya geçip de gözlerini yumarak; kim bilir hangi hasis ve reddedilmiş[2] menfaatler uğruna iftira savuranlardan bir ikisi Kongre'ye katılsaydılar, partilerine, görüşlerine bakılmaksızın aynı memleketin lüzumlu ve faydalı evladı gibi, şükranla kabul edildiklerini göreceklerdi. İtirazları tam bir saflıkla dinlenecekti. Milletin hep birlikte hakkını talep etmesine parti manevrası denir mi? Demek doğru mudur? Canlandırılmasından en ziyade kaçınılan şey, İttihat ve Terakki Fırkası'dır.

Bir kere, Kongre'ye katılan üyelerin her biri, katiyen böyle bir teşebbüste bulunmayacağına dair yemin etmiştir. Yemin, mukaddes bir taahhüt demektir. Namus sahibi olan bir kimse, verdiği sözden geri dönmez. Diğer taraftan, İttihat ve Terakki, siyaseti itibariyle de iflas etmiştir. Öyle değil mi? O partiye mensup olan zevat iktidar mevkiinde iken milletimizin ihtiyacıyla, mizacıyla alakalı olmayan istilacı bir politika takip ettiler. Kendi toprağı çalışmaya ve itinaya muhtaç iken, bir milletin gözlerini başka noktalara çevirmeye çalışan bir siyaset, tabii bir siyaset değildi. Dolayısıyla iflasa mahkûm idi. Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin emeli ise, o siyasetten dolayı bu hale gelen zavallı

1 Müptezel: Bol miktarda bulunan, orta malı, değersiz. (Y.N.)
2 Metinde "merdud". (Y.N.)

memleketi ve toprakları meşru olmayan emperyalizm ve kolonizasyon siyasetleriyle istila edip parçalamaya çalışan yabancı ve mütecaviz kuvvetlere çiğnetmemek!.. Bu düşünce ile hareket eden bir cemiyet, ruh ve sebep mevcudiyeti itibarı ile kendisini feshetmiş olan İttihat ve Terakki Fırkası'nı tekrar diriltecek kabiliyette değildir... Herhangi bir siyasi parti, bu fikrin ve bu programın lüzumsuzluğunu iddia edebilir mi? Herhangi bir parti, memleketinin birlik ve bağımsızlığını düstur hareketinin birinci maddesi olarak kabul etmez mi?

O halde öyle bir partinin kendi emellerini tamamıyla muhafaza ederek bu gruba dahil olması mümkündür... Bu kadar açık bir şeye de İttihatçılığın canlandırılması, iktidar mevkiine gelme hırsı gibi iftiralar savurmak, faziletkârlığa, vatandaşlığa yakışmayacak bir izansızlıktır. Ben, kendi hesabıma, takip ettikleri siyasetin vatan ve millete zararlı olduğunu yüzlerine karşı söyleyip alenen muhalefette bulunduğum insanların ve sistemlerinin tekrar iktidar ve geçerlilik mevkiine gelmesine ve neticede feci akıbetleri şu anda hepimize kan ağlatan dünkü hallerin tekrar devam etmesine mi çalışacağım? Bunu hangi aklı başında ve insafı yerinde adam düşünebilir? Böyle bir düşünce mantıkla uzlaştırılabilir değildir!

-Bugün hiç kimse inkâr edemez ki, memlekete ve millete büyük hizmet görmeye can atarak her fedakârlığı göze aldınız. Bu fedakârlığınız hemen hemen herkesçe bir muhabbet ve şükrana mazhar oldu. Gerek sizi, gerek arkadaşlarınızı bir muhabbet kuşatıyor. Bunun devam etmesi ancak sizin elinizdedir. Millet pek çok zamandır kendisine hakikaten dost olacak halis insanlardan mahrum kaldığı için, şu acıklı günlerde yardımına koşan insanları daima aynı fedakârlık, aynı feragat içinde görmek ister. Onları manevi bir kuvvet halinde muhafaza ve takdis etmek ihtiyacındadır. Bu kuvvetin muhafaza edilebilmesi de ancak şahsi menfaatlerin hor görülmesiyle mümkün olabilir, düşüncesindeyim. Mevki hırsı, nice samimiyetlerin ölmesine, nice iyi emellerin yarı yolda kırılmasına sebep olmuştur.

-Mevki hırsından anlaşılan mana, hükümette bir nezaret[1] işgal etmekse, onun için böyle şeyler yapmaya hacet yoktur. İstanbul'da oturup çalışmak, o maksada ulaşmak için daha kolaydı. Fakat millete hizmet etmek için en sağlam vasıtanın her türlü dış görünüşten vazgeçip ancak sinei millette bulunmakla, manevi mükâfatı maddi mükâfata tercih etmekle mümkün olacağını takdir edenlerdenim. Dolayısıyla hayatta muvaffak olmak için, millete hizmet etmek için, yalnız nezaret mevkii tutmak icap edeceğini düşünmedim. Mevki hırsı dedikleri bu ise, bende ve arkadaşlarımla böyle bir şey yoktur. Bunu herkesin açıkça bilmesini isterim. Üstlendiğimiz vazife çok mukaddestir. Onun kutsiyetine birtakım şahsi ihtiraslarla halel getirildiğini hiçbirimiz arzu etmeyiz. Bizim istediğimiz şey, bugüne kadar hakkından mahrum yaşatılan, mevcudiyeti ehemmiyete alınmayan milletin hayata, refaha müstehak bir kuvvet olduğunu hükümetimize ve hükümetlere anlatmaktır. Bugün kâinat, toplumsal inkılâplar geçirmektedir. Bu sahada kazanılan muvaffakiyetler, zorbalara ve lakaytlara teslim ettirilen haklı muharebe meydanlarındaki muzafferiyet kadar, hatta daha mühimdir. Ancak bu eminliği anlayan ve anladığını fiiliyatla da ispat eden hükümetler, herhangi partiye mensup olursa olsunlar,

1 Bugünkü karşılığı, bakanlık. (Y.N.)

milletin yüceltmesine ve takdirine liyakat kazanırlar. Bunu anlamayıp da, milleti hâlâ kendi kafalarının keyfine göre idare etmeye kalkışan kuvvetler artık birer beladır. Bela çekmeye de bu milletin artık tahammülü kalmamıştır. Millet, yapılan işlere bizzat denetimini koymalıdır: Hayata layık olduğunu âleme bu suretle ispat etmeli; sonra âlemden de hayat hakkını niyaz eylemeli, talep eylemelidir.

Dünya, milletimizin hayatına ya hürmet edip onun birlik ve bağımsızlığını tasdik edecektir ya da son topraklarımızı son insanlarımızın kanıyla suladıktan sonra, bütün bir milletin naaşı üstünde reddedilmiş istila hırsını tatmin etmek mecburiyetinde kalacaktır. Bu türlü bir vahşete ise bugünkü insanların asabı artık tahammül edemez.

Milletin bu arzusunu anlayan hükümet ricalinin vazifesi gayet açıktır. Milletinin emniyetini kazanmak, samimiyetle, tereddütsüz çalışmak, bizi masa başında hesaplaşmaya çağıracak yabancı ricali ile milletin arzusunu açıktan açığa münakaşa etmektir.

Yemek vaktine kadar konuşulan şeylerin özeti işte budur. Bu adamın da siyasi cereyanlar arasında bugünkü istisnai mevkiini kaybetmemesini çok temenni ettim. Öğleden sonra Amasya panayırında pehlivan güreşi vardı. Oraya davetliydik. Meydanda büyük bir kitle kendisini alkışladı. Bu teveccühten çok etkilenmişti.

-Bak birader, böyle milletten nasıl ayrılırsın! Bu eski püskülerin içinde perişan gördüğün insanlar yok mu? Onlarda öyle yürek, öyle cevher vardır ki, olmaz şey! Çanakkale'yi kurtaran bunlardır. Kafkas'ta, Galiçya'da, şurda burda aslan gibi çarpışan, mahrumiyete aldırmayan bunlardır. Şimdi bu adamcağızların seviyesini toplumsal olarak yükseltmek, herhangi bir hükümetçilik mevki hırsından daha iyi değil midir? Bu insani mücadelelerin yanında siyasi mücadeleler bayağı kalır, değil mi ya? Siyasi mücadelelerin çoğu neticesizdir. Fakat toplumsal mesai her vakit için verimlidir. Bizim aydınlar buna çalışmalı. Neden Anadolu'ya gelip uğraşmazlar! Neden milletle doğrudan doğruya temasta bulunmazlar! Memleketi gezmeli, milleti tanımalı, eksiği nedir, görüp göstermeli. Milleti sevmek böyle olur. Yoksa lafla muhabbet fayda vermez.

O esnada pehlivanlar meydana çıkmıştı. Davul zurna bir yandan çalıyor. Bir yandan da ihtiyar bir pehlivan meydana çıkan gençlerin çıplak omuzlarına ellerini koymuş, bağıra bağıra dua okuyup onları salıveriyordu. İri vücutlu, yanık yüzlü pehlivanlar hindiler gibi kabara kabara, ağır ağır dolaşa dolaşa, sağa sola selamlar vere vere, ellerini birbirine ve dizlerine vura vura, kendilerini ve seyircileri kızıştırıyordu.

EDİRNE'DE 1. KOLORDU KUMANDANI CAFER TAYYAR BEYEFENDİ VASITASIYLA ARİF BEY'E*

(24/25 EKİM 1919)

Şifre 24/25.10.1919

Edirne'de 1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendi'ye

Arif Bey'e mahsustur: Bizim takip ettiğimiz asıl maksat, memleketimizi parçalanmaktan kurtarmak ve devlet ve milletimizin bağımsızlığını temin etmektir. Bu maksadın elde edilmesini engelleyebilecek düşmanlarımız, İngilizlerdir. İngilizlerle menfaatlerini birleştirmeye çalışan Fransızlar da sayılabilir. Düşmanlarla uğraşmak için sonuna kadar ve her türlü vasıtaya müracaat ederek çalışmaya azmettik. Bulgarlar da aynı düşmanlardan şikâyetçidir zannederim. Bu sebeple şahsi Bulgar dostlarımızın da, aynı düşmanlar ve bu düşmanların himayesindeki Rumlar aleyhinde başladıkları teşebbüste muvaffakiyet temin etmeleri bizce lüzumludur. Bu itibarla münasebet tesis etmek ve devam ettirmek uygun olur. Bunun için şimdilik bir heyetin buraya kadar gelmesine hacet yoktur sanırım. Zatıâliniz ve Cafer Tayyar Bey biraderimiz vasıtasıyla münasebet devam ettirmek mümkündür. Gelecekte icap ederse heyet de gönderebilirler. Takibi muhtemel Bulgar reisleri, Türkiye'de memnuniyetle kabul edilebilir. Yalnız bir noktayı hatıra olarak kaydedeyim: Bulgarların Kolçak Rusyası ile birleşmek bakış açısı, bizim gelecekteki menfaatlerimize uymayabilir. Tarafımızdan bu yönün gözetilmesi münasip olur. Osman Reis'le ne gönderilmiştir? Kimden isteyelim? Mebus olmanız uygundur. Bulgar dostlara selam. Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, "Trakya Teşkilatına Ait Vesikalar", s.337-338; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 289, s.1268.

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(25 EKİM 1919)

25.10.335 [1919]

Milli teşkilatın mümkün olan süratle tamamlanması ve Heyeti Temsiliye'ce her türlü siyasi tedbirlere başvurulduğu Ayıntap Heyeti Merkeziyesi'ne bildirildi.

Adapazarı ve havalisinde, evvelce arz olunduğu gibi, muhaliflerin vücuda getirmek istedikleri vaziyet nazarı dikkat çekicidir. Bu havalinin Dersaadet'e yakınlığı hasebiyle nezaketi malumdur. Dolayısıyla, eski 10. Kafkas Fırkası Kumandanı Kemal Bey'in serbest bulunduğu Dersaadet'te Polis Müdiriyeti'ne veya Merkez Kumandanlığı'na tayini kararlaştırılmış değilse, adı geçen havali kumandanlığına tayininin münasip kılındığı hakkında Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya yazıldı.

Antalya Mutasarrıfı'nın değiştirilmesi lüzumunu Cemal Paşa vasıtasıyla merkezi hükümetten rica ettik. Merkezi hükümet ricali, iş görecek adam olarak yetişmiş olmadıklarından dolayı, bildirimimizden ne netice hasıl olacağını kestiremiyoruz. Demirci Efe'nin, gönderdiğiniz telgrafına yaptığım etraflı bildirim neticesi menfi çıktığı takdirde, harekette serbest olduğunu bildirmiştim. 2.[1] Salih Paşa ile cereyan eden görüşmeler bizce Beyanname'de, nizamnamelerde tanzim olunan esasların hükümetçe takip olunacak bir program halinde de incelenmesine ve yorumlanmasına yönelik olmuş, özellikle Milli Meclis'in emin bir mahalde toplanması şart olarak kabul edilmiş, bu emniyetin İstanbul'da temini imkânı bulunamadığı halde Anadolu'nun emin bir mahallinde toplanması uygun görülmüştür. Kabinedeki diğer zevatın, bilhassa zatı hazreti padişahinin rıza göstermelerindeki müşkülat hatıra geldi. Israrları halinde kabinenin düşmesi ve padişah ile aynı maksada hizmet eden seçeceği kabine ile yeniden mücadeleye girilmesini icap edeceğinden, şimdiden o havalide fikren ve fiilen lüzumlu hazırlıklarda bulunulması lazım gelmektedir. Salih Paşa ile vuku bulan görüşmeler resmi usulde zapt ve taraflarca imza altına alınmıştır. İlk bir suret takdim edileceği ve o havalide adaylıklarını koyan zevat özel vasıflara sahip olmalıdır. Uyarılarımızın kâfi geleceği tabii olduğu, gelen 23/24.11.35 [1919] şifresine cevaben Refet Bey'e bildirildi.[2]

Mustafa Kemal

[Ayrıca üç imza.]

* Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.33-34.

1 Bekir Sıtkı Baykal, metnin aslında 1. maddenin olmadığını belirtiyor. (Y.N.)

2 Son paragrafta, Mustafa Kemal'in Sivas'taki Heyeti Temsiliye üyelerine Amasya'dan bilgi verdiği anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal, Sivas'tan 16 Ekim 1919'da ayrılmış, 18 Ekim'de Amasya'ya varmış ve 28 Ekim'de Sivas'a dönmüştür. Bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.137; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961 s.242. (Y.N.)

AYINTAP MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(25 EKİM 1919)[1]

Teşekkül eden Heyeti Merkeziye'niz için muvaffakiyetlerinizi temenni ederiz. Sevgili Ayıntap'a yapılması vukuu düşünülebilecek her türlü tecavüze karşı yegâne müdafaa çaresi, milli teşkilatın mümkün olan süratle genişletilerek yekpare büyük bir kitle haline gelmektir. Nizamname'nin mühim esasları telgrafla bildirilecek ve Nizamname ve beyannamelerden kâfî miktarı posta ile gönderilecektir. Korunmamız[2] için Heyeti Temsiliye her türlü siyasi tedbirlere tevessut[3] etmiştir. Neticesi yakında bildirilecektir. Vaziyetiniz ve elde edeceğiniz yeni malumat hakkında Heyeti Temsiliye'yi sık sık haberdar eylemeniz ricasıyla ihtiramlar takdim olunur efendim.[4]

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE), Arş. 1/105, Dos. (6)-2, Kl. 255, Fih. 20-1'den aktaran: Yrd. Doç. Dr. Ayhan Öztürk, *Millî Mücadele'de Gaziantep*, Geçit Yayınları, Kayseri, Mart 1994, s.42.

1 Yukarda belirtilen kaynakta metnin üzerinde, yer, tarih, başlık ve imza yoktur. Ancak, yazar, metnin, "Heyeti Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın 25 Ekim 1919'da Amasya'dan çektiği cevabi telgraf" olduğunu belirtmektedir. (Y.N.)

2 Metinde "Mahfuziyetimiz". (Y.N.)

3 "tevessül" (girişme, başvurma) olmalı. Bkz. 25 Ekim 1919 tarihli Heyeti Temsiliye Kararı. (Y.N.)

4 Öztürk, "ayrıca Türk Ocağı adına Heyeti Temsiliye ile haberleşmekte olan Celal Bey'le mesailerini birleştirmeleri de isteniyordu" demektedir. (Y.N.)

13. KOLORDU KUMANDANI CEVDET BEYEFENDİ'YE*

(25 EKİM 1919)

Şifre

13. Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendi'ye

Bir dakika gecikmesi doğru değildir.

Amasya
26.10.35 [1919]

C. 23.10.35 [1919] tarih ve 2681/2008 numaralı şifreye:

İngiliz askerinin Urfa'yı tahliyesi halinde, haber alındığı üzere, Hıristiyan unsurların işe koyulması ve bazı aşiretlerin yolsuz tecavüzle mahalli asayişin halele uğraması ve netice olarak tekrar yabancı askerinin, bilhassa Fransızların işgaline sebebiyet verilmesi ihtimaline dayanarak, tasavvur buyrulduğu gibi, 1. Süvari Alayı'yla derhal Urfa'yı işgal ederek asayiş ve intizama halel gelmesine meydan vermemek lazımdır. Urfa Mutasarrıfı emniyete değer görülmediğinden, adı geçen hakkında da tedbirlice hareket edecek bir zatın Urfa'ya gönderilmesi münasip olur. Yabancı kuvvetlerin yeniden Urfa'yı işgaline müsaade etmemek, kabul ettiğimiz kati esaslar icabındandır. Lüzum görüldüğü takdirde, böyle bir tecavüzü milli bir şekilde fiilen dahi reddedebilmek için, oraca milli teşkilatın dahi süratle tamamlanması icap eder. Şimdiye kadar söz konusu mesele hakkında Harbiye Nezareti'ne malumat verilmemiş ise, icaplarına giriştikten sonra emrivaki olarak malumat verilmesi uygun olur. Merkezi hükümet bu meselede zaaf eseri gösterecek olursa, katiyen ehemmiyet verilmeyerek, maddi siyasetimizin tatbikinde hayır olduğu hakikatini hükümete anlatmak üzere, keyfiyetin bildirilmesini rica ederiz. Mustafa Kemal

25.10.35 [1919]

3. Kolordu Kumandanı
Selahattin[1]

Şifre edildi. 25'te

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, Kol. İst., Kls. 255, Dos. 6-2, Fih. 22-3, 22-4'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ocak 1997, sayı 103, s.35-38.

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

TÜRK DÜNYASI GAZETESİNE*

(25 EKİM 1919)

Deraliye'de[1] *Türk Dünyası* Gazetesine

Amasya
25 Teşrinievvel [Ekim]

Bir haftadan beri Amasya'dayız. Daha bir iki gün burada kalmak niyetindeyiz. Tekzibe lüzum gösterecek rivayet üzerine[2] acizlerini lütfen hatırladığınızdan dolayı mahsus surette teşekkür ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* *Türk Dünyası* gazetesi, 28 Ekim 1919, sayı 61. Metin, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir.
Ayrıca bkz. Doç. Dr. Sabahattin Özel, "Atatürk'ün Bilinmeyen Bir Söylevi, Bir Telgraf ve Bir Mektup", *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1994*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s.78.

1 İstanbul. (Y.N.)

2 *Türk Dünyası*, bu metni "Meczup Falcının Mahut İftiraları" başlıklı haberinde yayımlarken şu açıklamada bulunmuştur:

"Bilinen Sivas telgrafının bilinen iki gazetede yayımlanmasından bir gün evvel, Kuvayi Milliye hakkında, daha doğrusu aleyhinde, bazı rivayetler de yayılmış ve bu şekilde kamuoyu üzerinde bir tesir meydana getirilmek istenmiştir. Bu arada, artık Kuvayi Milliye'nin iflas ettiği zehabını uyandırmak üzere, reisler arasında anlaşmazlıklar baş gösterdiği, bunlardan bazılarına karşı suikastlar vuku bulduğu yayılmış idi. Hatta Mustafa Kemal ve arkadaşları o sırada Salih Paşa hazretleriyle görüşmekte oldukları halde, burada Mustafa Kemal Paşa'ya suikast vuku bulduğu ve kendisinin yaralanmış olarak Amasya'dan kaçırıldığı iddia olunmuş idi. Biz bütün bu rivayetlere katiyen bir ehemmiyet vermemekle beraber, yalanları bir kere daha kati surette meydana çıkarmak üzere doğrudan doğruya Mustafa Kemal Paşa'ya hitaben Amasya'ya bir telgraf çekerek ve bazı rivayetleri tekzip edebilmek üzere, şimdi Amasya'da bulunduğunuzu bilmemiz lazım geliyor, dedik. Ve bize malumat vermelerini rica ettik. Telgrafnamemizin cevabı dün geldi. Tarihi 25 Teşrinievvel [25 Ekim] olduğuna göre, ricamızın derhal yerine getirildiği, fakat çekilmesinde iki günlük bir gecikme vuku bulduğu anlaşılıyor. Zaten Salih Paşa'nın daha iki üç gün evvel Miralay Vasıf Bey'le beraber Amasya'dan ayrılmış bulunmaları, kötü niyetli haberlerin asılsızlığını ispata kâfi ise de, biz aldığımız telgrafı da, aşağıda yayımlıyoruz. Bununla beraber, garazkârların utanacağını hiç zannetmiyoruz." Bkz. *Türk Dünyası*, 28 Ekim 1919. (Y.N.)

RUŞEN EŞREF BEY'LE AMASYA'DA ÜÇÜNCÜ MÜLAKAT*

(25 EKİM 1919)

25 Ekim 1919

Dün akşam konuşamadık. Çünkü çok meşguldüler. Onlar için gün, çoğunlukla üç toplantıyı ihtiva edebilen bir zaman mesafesi. İlk toplantıları kahvaltı ile öğle arası, ikincisi öğle ile akşam yemeği arası, üçüncüsü de yemek ile yatak arası. Bu toplantılarda yığınlarla telgraf, rapor, mektup okunuyor. Her birine bizzat cevaplar yazılıyor.[1]

Bugün ne olursa olsun şehirde bir gezinti yapmak istedim. Çıktım, baktım; bahçede Paşa, Rauf Bey'le Bekir Sami Bey'in arasında, üçü de ağır ağır dolaşıyorlar ve konuşuyorlar. Bu iri cüsseli iki adamın yanında Paşa küçük ve zayıf gözüküyor. Beni görünce yanlarına davet ettiler. Bu sabah müsait vakitleri olduğunu söylediler. Bundan mülakat için istifade edip edemeyeceğimi sordum. Paşa arkadaşlarından izin aldı. İçeriye girdik.

-İhtimal, zatıâlinizi fazla meşgul ediyorum. Fakat üstlendiğim vazife, meslek ve tarih itibariyle beni daha bazı şeyler öğrenmeye sevk ediyor. Onun için...

-Sorunuz... Anlatmak ve anlaşmak daima lazımdır. Değil mi ya?

-Anadolu'nun hayli yerlerinden geçtik.. İşlenmemişti. Yolları, köyleri haraptı... Çuval giyen kadınlar gördük ki, kıyafetlerinde cinslerinin zerafetinden eser yoktu. Belinden aşağısı çıplak, şiş karınlı, sısıka çocuklar gördük. Havuç sapları kemiriyorlardı. Peştemal eskilerine sarınmış kız çocukları sabah ayazlarında titreşiyordu. Bu maddi ve manevi sefalet, idaresizlikten, usul bilmemekten, bakımsızlıktan ileri geldi. Hiç şüphe yok... Bunları azaltmak, toprağımızın kaynaklarından istifade etmek için gayet büyük bir servete, usule dayanan sebatkâr bir çalışmaya muhtacız... Peki harici bir kuvvet bize yardım etmezse kendimizi bu girdaptan nasıl çıkarabileceğiz? Zaten kendi kendimize bu hali bulduk. Bundan sonra da kendi kendimize kalırsak ne olacağız. Bilhassa maddi ve manevi sefaletleri büsbütün artırmış uzun bir harp yorgunluğundan ve bozgunluğundan sonra...

* *Tasviri Efkâr* gazetesi, 29 Kasım 1919.
Metin, Ercüment Hüsnü Baki ve Sadık Perinçek tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

1 İtalik dizilen bölümler Ruşen Eşref'e aittir. Mustafa Kemal'in konuşmalarının tamamına, Ruşen Eşref'e ait bölümlere ise özet olarak yer verilmiştir. (Y.N.)

-Hakkınız var... Kongre'nin Beyanname'sini okudunuz mu?

-Evet...

-Bir defa daha tekrar edelim ki, size iyice izah edebileyim. Bağımsızlıktan ne murat ettiğimizi anlatayım.

Yedinci maddeyi okuduk:

> "Milletimiz insani, asri gayeleri yüceltir ve fenni, sınai ve iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Dolayısıyla devlet ve milletimizin dahili ve harici bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü mahfuz kalmak şartıyla altıncı maddede belirtilen sınır dahilinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi devletin, fenni, sınai, iktisadi yardımını memnuniyetle karşılarız ve bu adil ve insani şartları ihtiva eden bir barışın da acilen kararlaştırılması, insanlığın selameti ve âlemin sükûnu namına başlıca milli emelimizdir."

-Görüyorsunuz ki, bu yön de Kongre'ce nazarı dikkate alınmıştır. Yalnız milletin tasavvur ettiği yardım, Saltanat Şûrası'nda birkaç kişinin ve "şimdilik idaremizi herhangi bir yabancıya teslim edip onun himayesine girmememiz lazımdır" demesi kabilinden değildir. Altı yüz sene efendi yaşamış, tarihinin her sayfasını. Yoksa mali, sınai, toplumsal birçok eksiğimiz olduğunu kim inkâr eder? Fakat bu eksikliği gidermek için de dipdiri bir milleti ortadan kaldırmak mı icap eder? Biz mağlubiyetimizin bahasını çok ağır ödedik. Elimizden köyler, vilayetler değil; ülkeler alındı. Fakat son lokmasını da ağzından kapmak için bir milletin hayatına kıymak, canice bir harekettir. Öldürülen bir adamınsa, kendini son nefesine kadar cesaretle, mertlikle müdafaa etmesi tabii ve zaruridir. Bu sözlerim, yeniden mücadeleye gireceğiz ve girmek istiyoruz manasını taşımaz, değil mi? Böyle bir emel besleyen yok ve buna şimdilik lüzum da yok, ihtiyaç da... Aceleci hareketlerin zararlı neticeleri meydanda dururken, böyle ağır kararlara teşebbüs edilemez. Bilakis seri ve adilane bir barışa susamışız. Milletimiz bugüne kadar çok meşakkatlere ve çok haksızlığa maruz kalmıştır. Dolayısıyla devamlı bir barışı canı gönülden temenni eder.

Ancak tehlikenin boğaza sarıldığı yerde mücadele kendinden doğuyor. İzmir'de mücadeleyi kim açtı? Oraya haksızca hücum eden Yunanlıların zulmü değil mi? Yoksa durup dururken, zavallı halkın, bilhassa uzun bir güreş devrinden sonra silah patlatmaya istekleri mevcut değildi. Canına kıyılan bir millet her şeyi gözüne alır... Kongre'nin maksadı, milli teşkilatı yapıp makul ve meşru haklarını âleme dinletebilmek, sınırlarını ve hayatını kurtarabilmektir. Toplu bir milleti istila etmek, darmadağınık bir milleti istila etmek gibi kolay değildir.

Tabiidir ki, hariçten gelecek sermayeye, yol göstermeye, çalışma usulüne ihtiyacımız vardır. Fakat bu, birliğimize ve bağımsızlığımıza nihayet verecek bir vesayet tarzı demek olamaz. Bize yardım edecek insaniyetkâr kaynaklara biz de karşılıklı taahhütlerle, birliğimiz ve bağımsızlığımız dahilinde samimiyetle bağlı oluruz. Arzuya ve meşruiyete dayanan bir yakınlaşma da hem daha verimli olur ve hem de daha payidar!.. Zira bu türlü düzeltme tarzı milletimizin haysiyetini ve bağımsızlığını yaralamaz...

LE TEMPS GAZETESİNİN SORULARINA CEVAP*

(25 EKİM 1919)[1]

Tan[2] *gazetesine İstanbul'dan bazı haberler ulaştırmakta olan, Beyoğlu'nda ikamet eden Mösyö Fransua Psalti tarafından, geçenlerde Mustafa Kemal Paşa'ya telgrafla müracaat olunarak bazı sorular yöneltilmişti. Bu sorulara verilen cevaplar, Kuvayi Milliye'nin vaziyeti ve memleketteki mevkii itibariyle mühim görüldüğünden soruları ve cevapları aşağıya aynen alıyoruz. Zannederiz ki, beyanat, bir iki günden beri yayılmakta olan rivayetlerin bazısını kati bir şekilde reddedip çürütmeye kâfi gelecektir.*[3]

-Milli teşkilatın, dahili ve harici siyaset hakkındaki programı nedir?

-Milli teşkilat siyasi bir parti olmadığından, dahili ve harici siyasette teferruatlı bir programı yoktur.

Milli teşkilatın her hususta bakış açılarını, Sivas Kongresi'nde tespit olunup, Eylül 335 [1919] tarihinde yayımlanan Beyanname tamamen ihtiva etmektedir.

-Ermeni meselesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Erzurum ve Van, Bitlis vilayetlerinden pek sınırlı şekilde bir miktar arazi terkine razı mıdırlar?

-Osmanlı sınırı haricinde kurulan bir Ermenistan'ı memnuniyetle görürüz.

[...][4]

-Seçimlerden sonra milli teşkilat kaldırılacak mıdır?

-Milli teşkilatın milli iradeyi hâkim kılmaktaki gayesi, Millet Meclisi'nin toplanarak kanun yapma hakları ve denetleme vazifesine tam bir emniyet ve serbesti ile fiilen sahip olmasıyla tahakkuk edecektir. Dolayısıyla, Milli Meclis her türlü taarruz ve müdahaleden korunmuş bir şekilde, tam bir ciddiyetle kanun yapma vazifelerini yapmaya giriştikten ve bu da fiilen gerçekleştikten sonra bugünkü faaliyet tarzında mevcudiyeti devam ettirmeye sebep kalmamış olacağından, milli teşkilat, dahili nizamnamesi icabınca mesaisine nihayet verecektir.

* *Türk Dünyası*, 25 Ekim 1919, sayı 58; *Tasviri Efkâr*, 25 Ekim 1919, sayı 2881. Metin, Ercüment Hüsnü Baki tarafından Latin harflerine çevrilmiştir. (Y.N.)

1 Tarih, metnin yukarda belirtilen kaynaklarda yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 *Le Temps* gazetesi. Yukarıdaki metnin bir özeti, "İstanbul Muhabirimizin Telgrafı" başlığıyla, *Le Temps* gazetesinin 30 Ekim 1919 tarihli sayısında yer almıştır. (Y.N.)

3 *Türk Dünyası* gazetesi, bu sunuşu yaptıktan sonra metne yer vermiştir. Aynı sunuş yazısı, son cümlesi hariç olmak üzere, *Tasviri Efkâr* gazetesinde de yer almıştır. (Y.N.)

4 Bu kısım, hem *Türk Dünyası*'nda hem de *Tasviri Efkâr*'da beyaz (boş) bırakılmıştır. Sansür edilmiş olması ihtimali vardır. Bu kısım, *Le Temps* gazetesinde de yer almamıştır. (Y.N.)

-Rıza Paşa kabinesiyle vuku bulan 9 Teşrinievvel [Ekim] anlaşması [...][1] milli teşkilat Anadolu'daki idari kontrolü muhafaza edecek midir?

-Mevcut hükümetin idari işlerine katiyen müdahalemiz yoktur.

-Salih Paşa'nın Amasya'ya gelmesini icap ettiren anlaşmazlık sebepleri nedir?

-Salih Paşa'nın Amasya'ya gelmesi hiçbir anlaşmazlıktan doğmuş değildir. İkinci derecede bazı hususlar hakkında fikir alışverişi maksadına yöneliktir.

-Türkiye'nin yabancı yardımı[2] olmayarak canlandırılmasının mümkün olacağı kanaatinde misiniz? Bu yardımı ne tarzda anlıyorsunuz? Bir veya birkaç yardım hakkındaki görüşünüz nedir?

-Bu konuda fikir ve görüşümüzü izah eden Kongre Beyannamesi'nin yedinci maddesini aynen belirtmekle yetiniriz:

Yedinci Madde: "Milletimiz insani, asri gayeleri yüceltir ve fenni, sınai ve iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Dolayısıyla devlet ve milletimizin dahili ve harici bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü mahfuz kalmak şartıyla altıncı maddede belirtilen sınır dahilinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi devletin, fenni, sınai, iktisadi yardımını memnuniyetle karşılarız ve bu adil ve insani şartları ihtiva eden bir barışın da acilen kararlaştırılması, insanlığın selameti ve âlemin sükûnu namına başlıca milli emelimizdir."

-Boğazlar meselesi için nasıl bir hal şekli teklif buyuruyorlar?

-Boğazlar'dan geliş ve geçiş serbestisi tabiidir. Ancak payitahtımızın bu güzergâh üzerinde olması hasebiyle ve pek de emin bir halde bulundurulması zaruridir. Geliş ve geçişteki serbestinin ve payitahtımızın korunmasının temini için herkese emniyet verecek tedbirler almayı mümkün görüyoruz. Bununla beraber bu mesele hükümete ait olduğundan tarafımızdan hiçbir bir teklifte bulunulamaz.

1 Bir kelime okunamamıştır. (Y.N.)
2 Metinde "müzaheret". Manda kastediliyor. (Y.N.)

HEYETİ TEMSİLİYE KARARI*

(26 EKİM 1919)

26.10.335 [1919]

Urfa, Ayıntap, Maraş'ı Fransızlara işgal ettirmemek ve işgal etseler bile barındırmamak için icap eden her türlü tedbirlere hemen başvurulması ve hükümeti müşkül vaziyete sokmamak için, maksada yöneltilecek kuvvetlerin konuşlanma değişikliklerini emrivaki olarak yapmak uygun olduğu ve yağmacılıklara ve Müslüman olmayan unsurlara tecavüze meydan verilmemesi vesair lüzumlu tedbirler hakkında lüzumlu talimat 13. Kolordu Kumandanı Cevdet Bey'e yazıldı.

1. Süvari Alayı ile derhal Urfa'nın işgali ve Urfa Mutasarrıfı hakkında tedbirlice hareket edecek bir zatın Urfa'ya gönderilmesi münasip olduğu, yabancı kuvvetlerinin yeniden Urfa'yı işgaline müsaade etmemek kati esaslarımız icaplarından bulunduğu, icabında böyle bir tecavüzü milli bir şekilde fiilen reddedebilmek için oraca milli teşkilatın tamamlanması icap edeceği ve söz konusu mesele hakkında da Harbiye Nezareti'ne malumat verilmemişse emrivaki olarak malumat verilmesi uygun olacağı, merkezi hükümet zaaf belirtisi gösterecek olursa katiyen ehemmiyet verilmeyerek maddi siyasetimizin tatbikinde hayır olduğu, hakikati hükümete anlatmak üzere keyfiyetin bildirilmesi, 13. Kolordu Kumandanı Cevdet Bey'e yazıldı.

Ayıntap, Urfa ve Maraş'ın Mütareke hükümlerine aykırı olarak bu defa Fransızlar tarafından işgali haberi ve bu işgal etrafında dolaşan birtakım söylentiler dolayısıyla bu mevkiler ve civar vilayetler ahalisinin fevkalade heyecana düşmüş oldukları ve bu heyecanın bütün Anadolu'ya sirayet etmek üzere bulunduğu ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin bu gibi işgallere karşı birlik halinde müdafaa ve mukavemet esasını kabul eylemiş olmasına göre, bu meselede tarafsız kalamayacağı ve adı geçen mevkilerin ahalisinin evvela tam bir ciddiyetle bunu protesto edeceği ve protestoya Fransızlar tarafından ehemmiyet verilmediği takdirde, milletin bütün vasıtalara müracaat ederek bütün mevcudiyetiyle Fransız işgal kuvvetlerine karşı fiilen müdafaaya kendini selahiyetli sayacağı ve merkezi hükümetin hasıl olması muhtemel vakaları yayarak ve beyan ederek, azimkâr bir lisanla bunları anlatarak neticede milleti itham ve mesuliyet altında bırakmamak için icap eden siyasi tedbirlere başvurması, Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya yazıldı. Ve keyfiyet adı geçen havalinin Heyeti Merkeziyelerine bildirildi.

* Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Heyet-i Temsiliye Kararları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, İkinci Basım: 1989, s.34-35.

İstanbul'dan para ve talimat ile Adapazarı havalisine gelen çeteci Bekir'in alınan tedbirler neticesinde firar eylediği ve İstanbul'a dönmesi muhtemel bulunan adı geçen hakkında özel takibatta bulunulması Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya yazıldı.

Mustafa Kemal

[Ayrıca üç imza.]

HARBİYE NAZIRI CEMAL PAŞA'YA*

(26 EKİM 1919)

Şifre
Mahsustur

Amasya
26.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

İstanbul'dan para ve talimat ile Adapazarı havalisine gelip hempalarıyla birlikte karışıklık çıkarmaya çalıştığını arz etmiş olduğum çeteci Bekir'in mahallince alınan tedbirler neticesinde teşebbüsünün neticesiz kaldığı ve kendisinin firar eylediği malumu devletleri olmuştur. Bekir'in tekrar İstanbul'a dönerek yeniden melunane teşebbüslerde bulunması ihtimali yüksek olduğundan, hakkında özel takibatta bulunulması münasip görülmekle keyfiyet arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 169, s.201; Kemal Atatürk, *Nutuk,* c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 169, s.1120-1121.

13. KOLORDU'YA TALİMAT*

(26/27 EKİM 1919)

Urfa, Maraş ve Ayıntab'ın İngilizler tarafından Fransızlara devredileceği, Avrupa basınının yayınlarından anlaşılıyor. Bu muamele, Avrupa devletlerinin, hâlâ milletimizi, haklarını korumaktan aciz hayvan mertebesinde görmelerinden çıkmaktadır. Bütün milletimizin arzusuyla ve milli birliği sağlamak ve milli hakları savunmak amacıyla kurulmuş bulunan Müdafaai Hukuk Cemiyeti'mizin kabul ettiği kesin kararlara göre, bu gibi haksız işgallere karşı bütün vasıta ve mevcudiyetimizle müdafaa etmek ve karşı koymak zaruridir. Bu sebeple, Urfa, Maraş ve Ayıntab'ı Fransızlara işgal ettirmemek ve işgal etseler bile, onları orada barındırmamak için her tedbire hemen başvurmak gerekmektedir.

* Tevfik Bıyıklıoğlu, *Atatürk Anadolu'da (1919-1921)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1959, s.56.

DİZİN

Abdülkerim Paşa; bkz. Kerim Paşa.
Abuk Paşa, 217.
Acemî (Sadun) Paşa, 348, 357.
Adalet, 30, 68, 107, 108, 113, 209, 255, 305.
Adana, 76, 97, 106, 112, 126, 174, 297, 305, 318, 352, 360, 365, 368; -'daki İngiliz Kumandanı, 98.
Adapazarı, 140, 143, 169, 219, 275, 299, 306, 352, 360, 363, 364, 369, 378, 387, 388.
Adil Bey (Türk Muhipleri Derneği eski reisi), 314
Âdil (Adil) Bey (Dahiliye Nazırı), 70, 73, 110, 127, 130, 131, 142, 161, 189, 193, 209, 264, 370.
Afrika, 113.
Afyon Karahisar, 36, 41, 95, 126, 219, 265, 266, 299.
Anadolu harekâtı, 262.
Ahali, 30, 68, 69, 80, 92, 95, 97, 123, 131, 133, 141, 144, 149, 157, 168, 169, 170, 171, 174, 175, 176, 178, 181, 189, 193, 207, 208, 222, 286, 348, 351, 352, 355, 356, 359, 365, 374, 386.
Ahmet Ağa zade Sadık, 166.
Ahmet Fevzi (Heyeti Temsiliye üyesi), 224.
Ahmet Hulûsi Bey (Denizli'de Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi), 257.
Ahmet İzzet Paşa, 235, 349.
Ahmet Kemal, 329.
Ahmet Nuri Bey, 222, 252, 256.
Ahmet Remzi Bey (Boğazlıyan'da Adana Türk Gücü Reisi), 318.
Ahmet Rıza Bey (barış delegesi), 287.
Ahmet Rüstem Bey (Washington eski sefiri), 67, 74, 129, 286.
Akdağmadenli Bahri Bey, 286.
Akdeniz sahilleri, 174.
Akkâ, 55.
Akseki, 203.
Akşam, 259, 311.
Akyazı, 364.
Alaplı, 203.
Alaşehir, 42.
Albay Jackson, 89.
Albayrak, 51, 335.
Alemdar, 372.
Alfred, 74.
Ali Bey, 334.
Ali Fuat Paşa, 42, 48, 74, 95, 96, 98, 101, 103, 114, 115, 116, 117, 125, 129, 130, 141, 158, 162, 172, 191, 192, 194, 201, 222, 223, 224, 265, 281, 299, 304, 305, 306, 325, 359.
Ali Galip (Harput / Elâziz Valisi), 26, 41, 73, 110, 122, 130, 161, 175, 190, 194.
Ali Galip Bey (Trabzon Valisi), 98, 146.
Ali Kemal Bey, 189, 193, 209, 264.
Ali Rıza Bey (Elbistan'da Sulh Hâkimi), 351.
Ali Rıza Bey (Kastamonu Valisi), 48, 119, 130, 190, 194, 287.
Ali Rıza Bey (Miralay), 349.
Ali Rıza Bey (Urfa Jandarma Kumandanı), 245.
Ali Rıza Bey, 73, 242, 355.
Ali Rıza Beyefendi (Urfa Mutasarrıfı), 68.
Ali Rıza Paşa, 182, 183, 186, 188, 200, 205, 230, 250, 385.
Ali Rıza, 57.
Allah, 39, 51, 62, 77, 135, 136, 137, 150, 152, 175, 186, 220, 221, 230, 251, 257, 273, 279, 291, 339.
Almanlar, 112, 343.
Almanya, 33, 174, 297.

Amasya, 36, 74, 99, 108, 233, 252, 253, 299, 301, 308, 326, 327, 328, 335, 341, 343, 352, 354, 355, 362, 363, 364, 365, 366, 369, 371, 380, 381, 382, 385, 387, 388; - Mülakatı, 337, 357; - Panayırı, 376; - Protokolleri, 337.
Amerika, 97, 102, 203, 263, 296, 314, 324; - heyeti, 32, 84, 96, 233, 352; - Senatosu, 70 .
Amerika otomobilleri, 244, 248.
Amerikalı, 21, 29, 138; -lar, 71, 72, 96, 113, 131; - Mr. Brown, 40, 352.
Amerikan; - hükümeti, 89; - Kongresi, 113; - milleti, 113.
Anadolu, 29, 34, 42, 49, 54, 55, 61, 62, 63, 65, 82, 85, 98, 101, 108, 109, 110, 126, 128, 131, 132, 136, 141, 161, 175, 176, 179, 181, 207, 209, 220, 221, 227, 247, 263, 283, 294, 295, 321, 322, 325, 341, 343, 352, 357, 367, 369, 374, 376, 378, 382, 385, 386; - ahalisi, 175; - halkı, 175; - ve Rumeli delegeleri, 51; - Kongresi, 360.
Anadolu ve Rumeli Kongresi, 175.
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 23, 24, 25, 29, 42, 54, 55, 56, 65, 69, 72, 76, 79, 86, 99, 102, 103, 104, 105, 108, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 123, 126, 129, 133, 138, 143, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 162, 164, 167, 168, 169, 170, 176, 180, 183, 184, 187, 188, 189, 190, 195, 196, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 205, 210, 211, 214, 219, 220, 221, 222, 223, 229, 231, 232, 240, 241, 247, 248, 249, 257, 258, 260, 261, 263, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 282, 283, 284, 285, 286, 288, 291, 292, 299, 303, 304, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 317, 318, 325, 326, 335, 336, 340, 341, 342, 343, 347, 351, 353, 354, 356, 362, 363, 374, 379, 386, 389.
Anafartalar, 297.
Anavatan, 109, 111, 112, 341, 357.
Anglo-Fransız kapitalistler, 314.
Ankara, 21 22, 24, 36, 41, 55, 64, 70, 74, 79, 88, 95, 115, 116, 119, 126, 130, 141, 161, 163, 172, 175, 185, 190, 194, 199, 219, 275 , 277, 285, 286, 308, 314, 359, 360, 361, 369, 371.
Anlaşma, 221, 222, 223, 227, 228, 229, 230, 235, 339, 385.
Antalya, 36, 106, 107, 112, 126, 203, 219, 266, 359, 378.
Antant , 264, 300.
Arabistan, 341, 357.
Arapkir, 121, 122.
Araplar, 251.
Ardasa, 72, 158.
Arıburnu, 297.
Arif Bey (69. Alay Kumandanı, Kaymakam), 299.
Arif Bey (eski Maliye Müfettişlerinden), 286.
Arif Bey, 376.
Arnavutluk, 296.
Asım Bey (Kastamonu Müddeiumumîsi), 360.
Asım Beyefendi (İzmit'te 1. Fırka Kumandanı), 161, 180, 181, 285.
Askeri haberleşmelerin çaldırılması, 34.
Askeri sırları ifşa, 34.
Asya, 113.
Aşiretler, 41, 92, 380.
Atıf (Süvari Kaymakamı), 42.
Avanos, 203.
Avni Bey, 286.
Avrupa, 85, 96, 97, 113, 176, 180, 203, 254, 263, 294, 296, 322, 324; - devletleri, 112, 389; - kuvvetleri, 113; - matbuatı, 34, 175, 389.
Ayaklanma, 110.
Âyan, 78, 182, 223, 225, 301.
Aydın, 22, 24, 33, 42, 203, 205, 220, 223, 265, 266, 275 , 281, 299, 305, 306, 307, 341, 348, 357, 359.
Aydınlar, 376.
Ayıntap (Ayıntab), 95, 336, 365, 378, 379, 386, 389.
Azerbaycan, 111, 166, 314; - hükümetinin kuvvetlendirilmesi, 112; - İslam kuvvetleri, 97; - Müslümanları, 97, 111.
Azerbaycanlılar, 111.
Azınlıklar, 49.

Babıâli, 87, 88, 243.
Bâdi Bey (Giresun Kaymakamı), 285.
Bâdi Bey, 215.
Bağdat Hattı, 98.
Bağımsızlık, 62, 84, 103, 106, 112, 113, 131, 147, 206, 220, 221, 283, 291, 295, 342, 374, 375, 376, 383, 385; - ülküsü, 85.
Bağımsız Türk hükümeti, 314.
Bakû, 166.
Balıkesir, 22, 24, 205, 264, 266, 268, 281, 299, 304, 308, 327.
Balkan Harbi, 254, 296.
Bandırma, 22, 24, 279.
Barış, 22, 106, 108, 112, 113, 120, 147, 217, 343, 352, 383, 385; - görüşmeleri, 132; - şartları, 176.
Bartın, 168.
Batı Anadolu, 22, 54, 55, 76, 98, 99, 108, 130, 192, 194, 264, 265.
Batı Trakya, 107, 326, 348, 360, 362.
Batı, 295, 323.
Batum, 233, 351.
Bayezit, 270.
Bayrak, 113.
Bedirhan aşireti, 41, 110.
Bekçi teşkilatı, 293.
Bekir Bey, 363.
Bekir Sami Bey (Heyeti Temsiliye üyesi), 49, 55, 59, 60, 82, 129, 224, 225, 253, 285, 305, 328, 337, 340, 341, 343, 347, 366, 382.
Bekir Sami Bey (Bursa'da 56. Fırka Kumandanı, Miralay), 162, 222, 243, 267, 264, 270, 299, 304, 312, 313.
Belediye, 24, 25, 121, 149, 336; - Riyaseti, 73, 183, 188.
Belgrad, 296.
Beslân Bey, 363.
Beyanname, 51, 68, 72, 82, 108, 126, 147, 198, 259, 284, 295, 322, 341, 342, 378, 383, 384, 385.
Beynen-nehreyn, 158.
Beyoğlu, 384.
Bilecik, 96, 219, 236, 267, 270, 305, 334.
Binbaşı Brunot (Sivas Jandarma Mıntıka Müfettişi), 352.
Binbaşı Kemal Bey (Halâskâr Grubu'ndan), 279.
Binbaşı Labonne (Fransız Temsilcisi), 352.
1908, 75.
Bitlis, 36, 41, 76, 95, 126, 129, 190, 194, 219, 285, 297, 384.
Boğaziçi, 366.
Boğazlar, 254; - meselesi, 385
Boğazlaşma, 30, 85, 86, 131, 161, 175, 189, 190, 193, 194, 207, 209, 365.
Boğazlıyan, 155, 318.
Bolayır, 296.
Bolşevik; - harekâtı, 131; -ler, 52, 85, 98, 109, 110, 112, 131, 254, 262, 314.
Bolşeviklik, 166, 209, 262.
Bolşevizm, 85, 109, 352.
Bolu, 36, 41, 57, 74, 96, 97, 126, 133, 140, 143, 199, 203, 219, 285, 334.
Bor Rumları, 98.
Bozkır, 163.
Bulgaristan, 33, 174.
Bulgarlar, 296, 342, 362, 376.
Burdur, 126, 219, 266, 286.
Burhan, 225.
Bursa, 22, 24, 74, 97, 162, 172, 206, 219, 222, 243, 251, 252, 256, 258, 264, 266, 267, 268, 299, 303, 304, 312, 313, 369.

Cafer Tayyar Bey (Edirne'de 1. Kolordu Kumandanı, Miralay), 299, 302, 325, 326, 362, 376.
Canik, 36, 41, 55, 70, 76, 89, 101, 114, 126, 138, 212, 238, 252, 286.
Casusluk, 110.
Cavid Bey (11. Fırka Kumandanı), 285.
Celâdet, 41, 110.
Celâl Beyefendi (Teke Mutasarrıfı), 249.
Celâl Nuri Beyefendi, 242.
Celâl, 329.
Cemal Bey (Konya Valisi), 73, 95,121, 126, 127, 128, 130, 140, 144, 146, 163, 190, 194, 359.
Cemal Bey (Tekke Mutasarrıfı), 327.
Cemal (Cemâl) Paşa (Harbiye Nazırı), 191, 193, 217, 223, 227, 235, 237, 238, 239, 252, 253, 264, 265, 275, 277, 278, 279, 281, 286, 287, 288, 289, 300, 305, 306, 359, 360, 361, 364, 365, 369, 371, 378, 386, 387, 388.

Cemil Cahit (Cahid) Bey (5. Fırka Kumandanı), 233, 330.
Cemil Çeto Bey (Garzanlı aşiret reisi), 4.
Cemşit (Cimşit), 95, 103.
Cevat (Cevad) Paşa, 191, 194, 279, 365.
Cevat (Abbas Gürer), 295, 366.
Cevat Bey (Erzurum Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi üyesi), 335.
Cevat Rifat Bey, 216.
Cevdet Bey (Diyarbekir'de 13. Kolordu Kumandanı), 203, 286, 351, 380, 386.
Ceza Kanunu, 208.
Cezalandırma, 160, 174, 203, 226, 227, 230, 255, 279, 331, 339.
Cide, 173.
Clémenceau, 176, 254.

Çanakkale, 266, 286, 290, 299, 309, 325, 376.
Çarlık Rusyası, 254.
Çatalca, 269, 296.
Çerkeş, 123.
Çete, 305, 307.
Çeteci Bekir, 364, 387, 388.
Çetine, 296.
Çiftehan, 133.
Çine, 22, 24.
Çocuklar, 382.
Çorum, 21, 59 64, 79, 80, 275, 277, 286; - tertibi, 130.
Çorumlular, 79.

Damat Ferit Paşa; bkz. Ferit Paşa.
Danimarka, 102.
Delegasyon, 107.
Demirci Efe, 359, 378.
Demiryolu, 103; - hatları, 42.
Deniken, 166, 111.
Denizli, 95, 126, 219, 257, 266.
Deraliye, 115, 276, 294, 381.
Derne, 296.
Dersaadet, 33, 36, 42, 45, 48, 59, 60, 63, 75, 89, 97, 98, 158, 185, 202, 210, 215, 225, 238, 244, 248, 252, 256, 258, 264, 275 , 284, 285, 286, 287, 290, 296, 301, 305, 306, 307, 309, 311, 325, 326, 348, 369, 378.
Dersim, 95, 97, 129.
Dertli, 334.

Diktatörlük, 75.
Dimetoka, 296.
Din, 39, 40, 53, 61, 109, 120, 251; - kardeşi, 53; -daş, 247, 251; -i bağlılık, 61; -i vazife, 134; -darane azim, 207.
Diplomat, 74
Divanı Harp, 190, 194, 348.
Divanıâli, 189, 193, 209, 255
Diyarbekir, 21, 22, 24, 29, 36, 37, 38, 41, 57, 76, 95, 97, 107, 110, 126, 130, 199, 203, 219, 245, 297, 308, 354, 359; - Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 107.
Diyarbekirli Cemil Paşazade Ekrem, 41, 110.
Doğu Anadolu, 34, 54, 55, 56, 61, 72, 76, 77, 82, 102, 106, 108, 120, 192, 194, 297.
Doğu Trakya, 342.
Doğu vilayetleri, 83, 92, 99, 107, 207, 259.
93 Seferi, 61.
Dursunbey zade Cevat, 335.
Düşman, 34, 131, 217, 220, 251, 255, 262, 339; - subayları, 34; -lar, 39, 92, 98, 175, 178, 257, 290, 376.
Düzce, 334.

Edirne, 22, 24, 192, 194, 221, 223, 247, 265, 269, 275 , 277, 283, 296, 297, 299, 302, 308, 325, 326, 342, 362, 376.
Efeler, 299.
Eğitim hakları, 109.
Elaziz (Elâziz), 76,121, 122, 126, 161, 190, 194, 199, 275, 286.
Elbistan, 41, 351, 354, 355.
Emekli Binbaşı Süleyman, 335.
Emin Bey (Jandarma Kumandanı), 58.
Emirî Efendi, 349.
Emperyalizm, 375.
Emrullah Bey (Kayseri Ahzı Asker Kalemi Reisi), 35.
Emrullah Beyefendi (Kayseri Mutasarrıf Vekili), 248.
Engizisyonvari, 107.
Enver Bey (Avanos Kaymakamı), 203.
Enver Paşa, 112, 314.
Ereğli, 140, 143, 144, 203.
Erivan Ermenileri, 111.
Erivan, 97, 111.

Ermeni, 34, 300, 351, 365; - aileleri, 352; - askerleri, 41, 110; - Cumhuriyeti, 111; - Devleti, 106; - faciaları, 83; - göçü, 351; - komiteleri, 352; - kongreleri, 34; - meselesi, 384; - Patrikhanesi, 264; - zalimleri, 348; -ler, 60, 82, 97, 108, 110, 111, 253, 314, 365.
Ermenistan, 41, 83, 166, 207, 352, 384; - Cumhuriyeti, 97; - cumhuriyeti teşkili, 254; - hükümeti, 295; - meselesi, 322; - muhtariyeti, 97; - sınırı, 294; - teşkili, 92, 174-175, 259; -'ın sınırı, 322.
Erzincan, 21, 29, 36, 41, 76, 82, 95, 126, 129, 352.
Erzincanlı eş-şeyh Hacı Fevzi Efendi, 282.
Erzurum, 21, 22, 24, 29, 36, 41, 44, 49, 51, 52, 63, 72, 76, 79, 81, 82, 83, 85, 87, 88, 91, 95, 99, 102, 103, 107, 108, 111, 117, 118, 119, 120, 126, 129, 132, 138, 144, 145, 146, 147, 152, 156, 158, 170, 211, 217, 234, 270, 305, 335, 352, 384.
Erzurum Kongresi, 34, 49, 54, 55, 61, 73, 76, 82, 108, 132, 183, 185, 186, 211, 259, 318, 342.
Esaret, 60, 98, 148.
Esir, 176.
Eskişehir, 36, 42, 48, 62, 74, 95, 96, 98, 103, 110, 114, 117, 126, 158, 162, 219, 222, 223, 236, 248, 265, 266, 275, 281, 285, 305, 325, 356, 360.
Eşkıya, 41, 110; - çetesi, 207; -lık, 284.

Fahri Bey (Miralay), 287.
Faik Âli Beyefendi (Diyarbekir Valisi), 37, 75.
Fenni yardım, 147, 342, 383, 385.
Ferda, 305.
Ferit Bey (Defterdar, Kastamonu Vali Vekili), 57, 58, 59, 95, 286, 327, 359.
Ferit (Ferid) Paşa, 24, 33, 34, 35, 36, 47, 52, 55, 56, 61, 63, 68, 69, 73, 74, 85, 87, 88, 92, 93, 95, 96, 98, 102, 103, 105, 108, 109, 110, 112, 114, 119, 120, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 141, 143, 144, 150, 157, 161, 162, 167, 168, 169, 171, 174, 175, 176, 178, 181, 182, 183, 193, 205, 207, 208, 209, 220, 223, 229, 230, 235, 250, 253, 254, 259, 262, 285, 286, 352, 360, 374.
Fevkalade kongre, 22.
Fevzi Paşa (Eski 1. Ordu Müfettişi), 191, 194.
Firar, 41, 121, 127, 130, 140, 144, 146, 189, 193, 209, 275, 277, 278, 330, 387, 388.
Firari, 122; -ler, 26, 41.
Flemenk, 102.
Fotografi Kenan Bey, 248.
Franchet d'Esperey, 96.
Fransa, 102, 254, 296; - sefareti, 96.
Fransız, 341; - İrtibat Subayı, 352; - askeri, 299; - askerleri, 355; - Binbaşı Labon, 285; - Fevkalade Komiserliği, 352; - İşgal Kuvvetleri, 336, 386; - kıtaları, 302; - siyasi memuru, 74; - sömürgesi, 362; - Temsilcisi, 144, 352; -lar, 59, 71, 96, 97, 131, 342, 343, 357, 365, 376, 380, 386, 389.
Fransua Psalti, 384.

Galatalı Miralay Şevket Bey, 191, 194, 326.
Galiçya, 376.
Galip Bey (Trabzon Valisi), 85, 130, 158, 185, 190, 194, 305.
Gambel (İngiliz temsilcisi), 140.
Gayri Müslim unsurlar, 352.
Gebze; bkz. Gekbüze.
Geçici idare, 54.
Gekbüze, 275.
Gelibolu, 269, 296.
Genel Kongre Heyeti, 34.
Genel oy, 217.
General Falkenhayn, 297.
General Harbord, 21, 29, 82, 84, 85, 89, 96, 106, 138, 158, 159, 212, 233, 294, 352.
General Milne, 305.
General Sally Clade (İtilaf livası kumandanı), 158.
General Sally Clade, 305.
General Solly Flood, 120.
Giresun, 198, 215, 219, 285; - Şehremaneti, 126.
Gizli; - antlaşmalar, 254; - çalışma, 325; - haberleşme, 75; - komite, 70; - talimat, 348; - teşkilat, 290, 299, 303.

Gladstone Yasaları, 251.
Göç, 352.
Göçmen, 360, 362; -ler, 348.
Göynük, 170.
Gulaçzade Ahmet Beyefendi (Sürmene'de Erzurum Kongresi Delegesi), 152.
Gümülcineli İsmail Hakkı, 264.
Gümüşhane, 75, 198, 286, 359.
Güney Rusya, 98.
Gürcistan, 111.

Haberci, 26.
Haberleşme, 21, 31, 33, 34, 35, 36, 45, 46, 47, 49, 56, 63, 70, 72, 73, 75, 88, 89, 95, 96, 99, 105, 118, 121, 129, 130, 137, 142, 158, 162, 185, 188, 189, 193, 197, 198, 199, 208, 209, 219, 221, 222, 223, 227, 228, 229, 230, 237, 238, 245, 250, 274, 355; - memurları, 241.
Hacı Bedir Ağa, 53.
Hacı Bektaşı Veli Hazretleri Dergâhı, 282.
Hacı Kaya Ağa, 39.
Hacı Ziya Bey (eski Elâziz Mebusu), 286.
Hâcım (Hacim) Bey (Balıkesir Reddi İlhak Cemiyeti Reisi), 203, 205, 304, 360.
Hadi Paşa, 115.
Hafiye ve casus teşkilatı, 209.
Hafiyeler, 110.
Hain, 63, 110, 150, 250.
Hainane; - faaliyetler, 120; - harekât, 21, 92; - husumet, 230; - maksat, 41, 85; - teşebbüsler, 61, 68, 130, 175.
Hakkı Behiç Bey, 55.
Hakkı Efendi (Topçu Binbaşı), 279.
Halâskâr Grubu, 279.
Halep, 251, 297.
Halife, 61, 136, 250.
Halil (Malatya Mutasarrıfı), 41, 190, 194.
Halil Bey (Polis Müdürü), 58.
Halil Bey, 110.
Hâlis Bey (20. Kolordu Erkânıharbiye Reisi), 360.
Halit Bey, 74, 91, 122, 160, 188, 213, 286, 333, 359.
Halk, 22, 51, 57, 107, 108, 110, 121, 127, 144, 149, 175, 307, 369, 383.
Hamdi Paşa, 48, 192, 194.
Hamîd (Hamid, Hamit) Bey (Canik Mutasarrıfı), 89, 101, 114, 138, 212, 238 252, 286, 349.
Hapishane, 126.
Harbi Umumi, 33, 255, 339.
Harp tarihi, 61.
Harput, 21, 29, 41, 95, 110, 122, 130, 175, 219, 277.
Hastalık, 35.
Havas muhabiri, 63.
Haydar Bey (Bolu Mutasarrıfı), 285.
Haydar Bey (eski Van Valisi), 190, 194, 286.
Haydar Beyefendi (Harput Valisi), 122.
Haydar, 225.
Haydarpaşa, 299.
Haymana, 352.
Heyeti Temsiliye, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 86, 89, 90, 91, 93, 94, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 108, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 127, 128, 129, 133, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 195, 196, 197, 199, 200, 202, 203, 205, 206, 207, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 238, 240, 241, 243, 245, 246, 247, 248, 249, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 274, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 299, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 317, 318, 323, 325, 326, 327, 328, 334, 335, 336, 341, 343, 351, 353, 356, 359, 360, 361, 363, 364, 369, 372, 378, 379, 381, 386, 388.
Hıristiyan; - ahali, 352; - unsurlar, 325, 342, 347, 369, 380; -lar, 48, 110, 264, 357.

Hıyanet, 52, 73, 75, 92, 95, 99, 132, 144, 157, 161, 175, 209; -ler, 85, 175.
Hıyanetkârane: - harekât, 185, 329; - sebepler, 49; - teşebbüsler, 55.
Hicaz, 297.
Hilafet, 30, 33, 39, 40, 41, 42, 61, 62, 63, 69, 72, 73, 75, 86, 87, 92, 106, 108, 112, 130, 131, 133, 135, 137, 141, 147, 186, 230, 232, 292, 322, 341, 364.
Hilmi Bey (Eskişehir Mutasarrıfı), 62, 275, 276.
Hindistan, 109, 113.
Hoca Raif Efendi, 49, 55, 74, 129, 224, 285.
Hoca Vehbi Efendi, 121, 133.
Hulusi (Kâtibi Umumî), 122.
Husrev (Hüsrev) Sami Bey, 55, 67, 74, 75, 130, 285, 328.
Hüdavendigâr, 36, 126, 264, 265, 267
Hükümete el koyma, 203.
Hükümeti devirmek, 364.
Hürriyet, 102, 109, 120, 208.
Hürriyet ve İtilaf, 300; -çılar, 325; - Fırkası, 264.
Hüseyin Bey (Robert Kolej Öğretmeni), 82, 83, 158, 159, 349.
Hüseyin Hamdi (Trabzon Belediye Reisi), 72.
Hüseyin Rauf Bey, 40, 49, 55, 74, 75, 82, 102, 129, 166, 224, 253, 305, 328, 337, 340, 341, 343, 347, 366, 382.
Hüsrev Bey (Binbaşı), 286, 359.

Irak, 203.
Irak Şeyhülmeşayihi Acemî Paşa, 285.
Irk, 60.
Irklar, 108.
Isparta, 126, 150, 266.

İbrahim Bey (eski Kastamonu Valisi), 194, 190, 195.
İbrahim Tali' Bey (Miralay), 286.
İhanet, 72-73, 75, 92, 133, 135, 157, 161, 183, 205, 264, 279; -ler, 34.
İhanetkârane: - harekât, 126, 144, 178, 190, 194; - maksatlar, 34; - vakalar, 54.
İhsan Adlı Beyefendi (Edirne Vali Vekili), 247, 283.
İhsan Bey (Diyarbekir Temsilcisi), 75, 359.
İhsan Bey, 37, 38.
İhsan Hâmit Bey, 130.
İhtilal, 34, 98.
İkdam, 279.
İktisadi; - hayat, 113; - ihtiyaç, 342; - tedbirler, 75; - yardım, 147, 383, 385.
İleri, 311, 352.
İlyas Bey, 75.
İlyas Zeki Bey (15. Alay Kumandanı), 286.
İman, 61, 230, 251.
İmtiyazlar, 147, 342, 349.
İnançlı Birlikçiler, 251.
İncesu, 154.
İnebolu, 48, 57, 74.
İngiliz, 185, 252; - altınları, 53; - askeri, 74, 380; - Binbaşı, 41; - bölükleri, 110; - çıkarması, 299; - esareti, 41; - Genel Karargâhı, 185; - Generali Sally Clade, 114, 117; - heyeti, 133; - himayesi, 109; - hükümeti, 68; - İhtiyat Yüzbaşısı Zolter, 246; - işgal kuvvetleri, 68; - kıtaları, 203; - Kontrol Subayı, 114, 117, 185; - kuvvetleri, 95, 205; - lirası, 73; - Muhipler Cemiyeti, 348, 369; - parası, 314; - propagandası, 89; - sakıncası, 91; - siyasi temsilciliği, 98, 157; - sömürgesi, 362; - subayı, 52, 110; - subayları, 103; - taarruzu, 297; - temsilcileri, 74; - Temsilcisi Perning, 101; - temsilcisi, 140, 144; - Yüksek (Fevkalade) Komiseri, 120; -ler, 41, 42, 52, 67, 71, 73, 82, 95, 96, 97, 98, 101, 103, 107, 108, 111, 112, 114, 117, 121, 122, 131, 133, 141, 157, 161, 162, 206, 254, 286, 289, 297, 314, 325, 336, 341, 342, 357, 364, 365, 369, 376, 389; -lerin arzusu, 50; -lerin istila ihtirasları, 109; - lerin vaziyeti, 157; -lerin zulümleri, 158.
İngiltere, 102, 106, 109, 111, 254, 314.
İnkılâp, 375.
İnşaatı Bahriye, 254.
İntihabı Mebusan Kanunu, 228.
İradei Milliye, 260, 289, 352.
İrticakârane gidiş, 22, 24.
İslam, 39, 341; - ahali, 131, 161, 189, 193, 365; - âlemi, 341; - hükümeti, 342, 362; -kavimleri, 334; - milleti, 62, 131; - va-

. tandaşlar, 147, 292; -lar, 61, 365.
İslami hükümet, 97.
İslami unsurlar, 175, 209.
İslamiyet, 251.
İsmail Fazıl Paşa, 125, 130.
İsmail Hakkı Bey (Kaymakam), 359.
İsmet Bey, 165, 305, 309.
İspanya, 102.
İstanbul, 30, 34, 46, 52, 56, 57, 61, 74, 75, 88, 96, 105, 106, 107, 110, 114, 115, 116, 120, 121, 122, 127, 129, 130, 132, 133, 140, 141, 142, 143, 146, 149, 156, 162, 172, 174, 175, 178, 180, 191, 192, 194, 195, 197, 199, 209, 216, 217, 233, 241, 253, 259, 275, 284, 295, 296, 297, 300, 314, 325, 327, 343, 364, 366, 369, 373, 375, 378, 384, 387, 388; - ahalisi, 171, 174, 176, 181; - gazeteleri, 63, 367, 373; - hükümeti, 97; - matbuatı, 171; - Şehremaneti, 174; - Telgraf Merkez Müdürü, 264; - Telgrafçıları, 101; -'un stratejik vaziyeti, 254.
İstatistik, 349.
İstibdat, 251.
İstifa, 30, 56, 185, 215, 297, 360.
İstiklâl, 259, 311.
İsveç, 102.
İsyan, 374.
İşçi, 109.
İşgal, 22, 24, 52, 68, 98, 106, 109, 110, 112, 131, 174, 208, 220, 289, 299, 343, 355, 365, 380, 386, 389.
İşkence, 107.
İtalya, 102.
İtalya Muharebesi, 296.
İtalyan kuvvetleri, 107.
İtalyanlar, 131, 163, 249.
İtilaf; - devletleri, 60, 67, 68, 93, 96, 97, 101, 106, 107, 108, 110, 143, 147, 149, 157, 158, 161, 187, 203, 205, 206, 208, 210, 253, 254, 339, 343, 365; - hükümetleri, 103, 210, 254; - kontrolü, 210; - Kuvvetleri Kumandanı İngiliz Generali Sally Clade, 98; - Kuvvetleri Kumandanı, 305; - kuvvetleri, 302; - livası, 158; - temsilcileri, 295, 296, 323, 324.
İtilaf ve Hürriyet, 364, 369; -çiler, 329.
İtilafçılar, 210, 290.
İttihat ve Terakki, 339, 343; - Cemiyeti, 253; - Fırkası, 374, 375; - mensupları, 254.
İttihatçı; - düşmanlığı, 254; - harekâtı, 300, 352; - tahrikleri, 175; -lar, 109, 110, 112, 131, 132, 254, 322, 323, 339; -lık, 34, 109, 178, 209, 253, 261, 262, 295, 322, 323, 339, 347, 375.
İzmir, 34, 60, 76, 106, 107, 112, 174, 214, 220, 266, 299, 348, 359, 383.
İzmit, 126, 133, 140, 143, 157, 158, 161, 162, 172, 177, 178, 179, 188, 199, 219, 275, 285, 306, 352, 360
İzzet Bey, 54, 55, 56, 65, 73, 74, 75, 76, 359.

Kabile reisleri, 158.
Kadıköy, 172.
Kadınlar, 382.
Kafkas, 376, 378.
Kafkasya, 89, 111, 138; - İttihat Fırkası, 166; -'nın zaptı, 112.
Kâmuran (Kâmran), 41, 110.
Kandıra, 162.
Kandilli burnu, 366.
Kângrı (Kengırı), 219, 286.
Kanunu Esasi, 34, 55, 68, 132, 148, 186, 189, 193, 208, 210.
Kapitalistler, 109.
Kapudan Pering (Samsun İngiliz Temsilcisi), 252.
Kara Sait Paşa, 163, 172, 194.
Kara Vasıf Beyefendi, 130.
Karadeniz, 305; - sahilleri, 106.
Karahisar, 198.
Karakol Cemiyeti, 304.
Karaman, 95.
Karesi, 126, 264, 265, 304, 327.
Kartal, 359.
Kastamonu, 36, 41, 48, 57, 59, 70, 74, 88, 89, 96, 119, 123, 126, 130, 151, 162, 175, 190, 194, 195, 199, 219, 236, 277, 286, 287, 327, 359, 360.
Katliam, 107, 111.
Kaymakam Atıf bey, 95-96.
Kaymakam Kâmil Bey, 110, 191, 194, 252, 275.
Kaymakam Lütfi Bey, 42.
Kaymakam Zeki Bey, 327.

Kayseri, 35, 36, 41, 74, 95, 98, 126, 219, 244, 248, 275, 277.
Kâzım (Emekli Binbaşı), 335.
Kâzım Bey (Balıkesir'de 14. Kolordu Kumandanı Vekili, Miralay), 264, 268, 299, 304, 327.
Kâzım Bey (Erzurum Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi üyesi), 335.
Kâzım Bey, 193, 281.
Kâzım Karabekir, 32, 48, 49, 54, 56, 66, 70, 72, 88, 89, 142, 160, 165, 172, 185, 192, 193, 194, 213, 237, 273, 285, 301, 333, 351.
Kemal Bey (eski 10. Kafkas Fırkası Kumandanı), 378.
Kenan Bey (Mardin'de 5. Fırka Kumandanı), 285, 287, 357.
Kenan Bey, 74-75, 75.
Kerim Paşa, 114, 115, 116, 128, 129, 132, 133, 134, 137, 141, 142.
Keşfi Bey, 370.
Kırkkilise, 269.
Kırşehir, 41, 203, 286.
Kız çocukları, 382.
Kilikya, 107, 170, 341, 357.
Kiraz Hamdi Paşa, 279.
Kolçak Rusyası, 376.
Kolonizasyon, 375.
Konferans, 67, 93, 339.
Konya, 22, 24, 36, 41, 42, 57, 73, 74, 95, 101, 106, 121, 126, 127, 128, 130, 133, 140, 144, 153, 163, 164, 172, 190, 191, 194, 199, 203, 219, 248, 251, 265, 266, 275, 277, 281, 308, 314, 327, 359, 369.
Konya çırpınma teşebbüsü, 130.
Konya Ereğlisi, 52.
Köşk, 220, 223.
Kuvayi Milliye, 71, 74, 81, 82, 95, 97, 98, 103, 119, 131, 132, 133, 140, 143, 158, 162, 183, 186, 191, 194, 203, 205, 208, 224, 230, 231, 268, 275, 276, 277, 281, 292, 294, 295, 296, 304, 307, 321, 322, 323, 325, 348, 359, 381, 384.
Kürdistan, 109, 110.
Kürdistan Teâlî Cemiyeti, 121, 122.
Kürt, 61; - aşiretleri, 175; - ayrılıkçılığı, 110; - kardeşlerimiz, 39, 40; - vatandaşlar, 110; -ler, 41, 109, 341, 357; - lük meselesi, 121, 122.
Kütahya, 41, 132, 219, 236, 265, 266; - 'daki İngiliz Kuvvetleri, 133.

Lâdik Hıristiyanları, 238, 252.
Laz şakileri, 203.
Le Temps, 175, 262, 367, 384.
Lolon (Lelong), 96.
Lyon, 343.

Maceraperestlik, 373, 374.
Maçka, 359.
Mahmud Bey (Ankara'da 20. Kolordu Kumandan Vekili), 59, 115, 116, 125, 162, 296, 360, 361, 371.
Makedonya, 296.
Malatya ihanetkârane teşebbüsü, 130.
Malatya, 21, 26, 29, 36, 39, 41, 53, 70, 95, 110, 131, 161, 190, 194.
Mali işler, 94, 342.
Maliye, 349.
Malta, 348.
Mamuretülâziz, 207, 336.
Manastır, 296.
Manda, 82.
Maraş, 95, 126, 351, 354, 365, 386, 389.
Mardin, 21, 29, 245, 285, 287, 357, 360.
Mataracızade Hakkı Bey, 149.
Matbuat, 34, 174, 210, 279, 300, 307, 325, 351, 366, 372; - Cemiyeti, 248, 259, 274, 287, 295, 309, 323, 372; - erkânı, 305; - heyeti, 294; - hürriyeti, 242.
Matbuatı Osmaniye Cemiyeti, 243.
Maydos, 297.
Mazhar Müfit Bey (eski Bitlis Valisi), 55, 67, 129, 190, 194, 224, 225, 285, 328.
Mazhar Tevfik Bey (Sinop Mutasarrıfı), 57, 78, 151, 246.
Mazlum millet, 34.
Mebusan Seçim Kanunu, 237.
Meclis, 92, 264, 268, 290.
Meclisi Âyan, 60.
Meclisi Mebusan, 22, 106, 148, 208, 217, 260, 285, 286, 339, 348.
Medeniyet, 113.
Medeni âlem, 86, 107.
Medine, 297.
Mehmed Ali Bey (eski Dahiliye Nazırı), 264.

Mektup, 74, 96, 166, 193, 314, 351, 352, 382.
Memaliki Osmani, 89.
Memleket, 22, 24, 29, 30, 34, 50, 51, 71, 73, 76, 82, 85, 87, 102, 107, 108, 110, 112, 120, 131, 132, 135, 147, 148, 174, 183, 187, 206, 217, 218, 224, 235, 241, 256, 259, 261, 293, 307, 317, 339, 342, 347, 373, 375, 376, 385; - bütünlüğü, 107; menfaatleri, 162.
Menteşe, 266, 360.
Meriç, 360, 362; - sınırı, 342.
Merkezi hükümet, 21, 22, 24, 30, 41, 42, 48, 49, 50, 67, 68, 71, 78, 79, 80, 85, 86, 96, 97,107, 114, 131, 143, 158, 163, 207, 209, 215, 230, 268, 281, 295, 323, 348, 359, 360, 362, 365, 378, 380, 386.
Merzifon, 74, 96, 110, 131, 161, 205, 206, 208.
Meşruti hükümetler, 62.
Meşrutiyet, 208, 242; - hukuku, 86.
Meur (Fransız Fevkalade Komiserliği Maiyetinde), 352.
Mezhep, 30, 51, 102, 349.
Mezopotamya, 158.
Mısır, 109; -'ın geri alınması, 112.
Midye-Enez, 342, 362.
Mihalıccık Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 167.
Millet, 21, 22, 24, 30, 31, 33, 34, 41, 42, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 60, 61, 62, 63, 68, 69, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 79, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 92, 93, 96, 97, 98, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 118, 120, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 141, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 152, 154, 161, 162, 167, 168, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 217, 218, 220, 224, 225, 227, 228, 230, 231, 232, 235, 239, 240, 241, 242, 250, 251, 253, 254, 255, 257, 259, 260, 261, 263, 265, 273, 278, 279, 281, 282, 283, 286, 291, 293, 295, 296, 304, 307, 317, 321, 323, 325, 347, 348, 352, 373, 374, 375, 376, 383, 385, 386, 389; - haini, 26, 39, 63; - Meclisi, 189, 193, 288, 293, 384; -in bağımsızlığı, 133, 169, 322,293; -ler, 260.
Milli; - arzu, 42, 62, 92, 133, 149, 223, 307; - azim ve irade, 128, 205; - bağımsızlık, 51, 79, 86, 108, 147, 181, 242, 292; - Birlik Cemiyeti, 107; - birlik, 174, 175, 230, 240, 241, 247, 253, 303, 330, 371, 389; - cemiyetler, 29, 65, 76, 107, 299, 303, 304, 312, 317; - cereyan, 21, 29, 30, 48, 71, 79, 132, 140, 141, 150, 293; - emeller, 30, 41, 47, 48, 55, 67, 69, 73, 75, 91, 114, 120, 128, 132, 137, 141, 153, 170, 174, 176, 181, 183, 186, 190, 205, 208, 209, 217, 221, 223, 227, 229, 230, 240, 242, 250, 259, 260, 263, 264, 268, 273, 285, 293, 318, 327, 348, 369, 383, 385; - emniyet, 31; - esaslar, 231, 260; - etkenler, 262; - faziletler, 109; - galeyan, 34; - gaye, 109; - gösteriler, 95, 133, 144; - Gurup (grup), 305, 309; - hâkimiyet, 208, 230; - haklar, 175, 190, 209, 260, 284, 352, 389; - 137; - harekât, 30, 34, 59, 64, 67, 76, 78, 81, 89, 95, 96, 98, 101, 103, 110, 114, 117, 131, 132, 133, 141, 142, 144, 149, 157, 158, 161, 171, 172, 175, 176, 178, 185, 190, 191, 193, 203, 205, 209, 215, 227, 235, 236, 253, 262, 265, 277, 278, 295, 296, 300, 305, 310, 324, 325, 332, 348, 351, 352, 369, 373, 108, 276; - hassasiyet, 131; - hizmetler, 235; - idare, 208; - iman, 205; - irade, 34, 69, 108, 227, 288, 292, 293, 295, 322, 342, 384; - itimat, 259; - izzeti nefis, 60; - karakter, 112; - kararlar, 259; - Kongre, 62; - kudret, 34, 52; - kuvvetler, 103, 106, 108, 109, 110; - maksat ve harekât, 157; - maksatlar, 65, 74, 80, 94, 225, 264, 265, 266, 268, 293, 296, 323, 327; - maruzat ve istirhamlar, 136; - Meclis'in feshi, 34; - Meclis, 24, 148, 183, 186, 191, 194, 208, 209, 255, 259, 295, 296, 322, 323, 342, 343, 378; - menfaatler, 73, 74, 91, 145, 217, 260, 342; - mesai, 304; - mevcudiyet, 33, 51, 141, 167, 170, 205, 207, 220, 221, 254, 291; - mukadderat, 263; - mukaddes mesai, 123; - muvaffakiyet, 230; - müfreze, 368; - müfrezeler, 162, 305; - müfrezeler, 307, 360; - müracaat, 232; - sebepler, 175; - şikayet, 232; - şuur,

112, 120; - talepler, 219, 232, 239, 240; - teşebbüs, 131, 276; - teşebbüsler, 30, 119, 253, 271; - teşkilat, 31, 34, 48, 61, 76, 82, 97, 109, 110, 114, 159, 162, 164, 167, 168, 169, 170, 176, 178, 187, 196, 207, 208, 209, 211, 216, 217, 223, 227, 229, 230, 238, 241, 249, 253, 256, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 271, 284, 285, 290, 293, 294, 295, 296, 305, 312, 317, 321, 322, 323, 324, 334, 339, 356, 360, 364, 369, 378, 379, 380, 383, 384, 385, 386; - teşkilatın erkân ve reisleri, 321; - vakar, 231; - vazife, 134, 176, 231, 250, 263, 307; - ve mukaddes gayeler, 171; - ve vatani menfaatler, 67; - vicdan, 102, 270, 292, 317; - cinayet, 34.
Milliyet, 120, 383, 385; - esasları, 147; - prensibi, 106.
Milliyctçi va asli prensipler, 113.
Milliyetçiler, 109.
Milliyetçilik prensibi, 113.
Miralay Atıf Bey, 110.
Miralay İsmet Bey, 191, 349.
Miralay Vasıf Bey, 55.
Mirliva Ahmet Paşa, 62.
Mirza Beyzade Hacı Musa Bey, 130.
Mithat Bey (Van Valisi), 48.
Mitingler, 348.
Mondros Mütarekesi, 106.
Mr. Brovn, 60, 352.
Mr. Gami, 157.
Mr. Noel, 110.
Muhammed, 174.
Muhasebeci Abidin Bey, 98.
Muhiddin Paşa (Ankara Valisi), 21, 59, 64, 73, 79, 130, 119, 185, 190, 194, 196, 197.
Muhtariyet, 207.
Mustafa Bey (Heyeti Temsiliye üyesi), 224, 225.
Mustafa Âsım Bey (İzmit'te 1. Fırka Kumandanı), 360.
Musul, 174.
Muş, 130, 297.
Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyeti, 107.
Müfit Bey (Emekli Erkânıharp Binbaşısı), 285.
Mühendis Muhtar Bey, 349.
Mülkiye, 29.
Mülteciler, 111.
Mümtaz Bey (Niğde'de 11. Fırka Kumandanı), 101, 248, 368.
Münir bey, 349.
Müslüman, 61; - ahali, 170; - halk, 107, 110, 111
Müslüman olmayanlar, 48, 51, 82, 89, 101, 102, 106, 108, 113, 120, 147, 157, 158, 176, 254, 261, 262, 284, 339, 342, 359, 386.
Müşir Fuat Paşa, 59, 60, 223, 225.
Mütareke, 33, 60, 82, 106, 174, 207, 208, 261, 295, 296, 314, 321, 322, 323, 352; - hükümleri, 42, 386; -name, 33, 106, 108, 112, 131, 147, 289.
Müttefikler, 33, 174.
Müzaheret, 82.

Nabi Bey (barış delegesi), 287.
Nablus, 297.
Naci Bey, 329.
Nafia, 349.
Nahcivan, 97.
Nahcivan Ermenileri, 97.
Nakdi yardım, 360.
Nasihat heyeti, 41.
Necati Bey, 76.
Nevres Bey (Erkânıharp Binbaşı), 279.
Nigehbân, 300.
Nigehbancılar, 369.
Nigehbânı Askerî Cemiyeti, 275, 279, 305, 308.
Niğde, 22, 24, 36, 41, 48, 52, 70, 95, 97, 101, 126, 163, 188, 219, 248, 275, 277, 357, 368.
Niğdeli Râtipzade Mustafa Efendi, 55.
Nisbi temsil, 294, 295, 322.
Nizamettin Bey (Giresun Kaymakamı), 215, 285.
Nizamname, 49, 50, 54, 55, 56, 65, 67, 73, 76, 77, 99, 105, 198, 201, 204, 227, 231, 259, 264, 265, 266, 267, 268, 284, 288, 291, 292, 293, 295, 296, 299, 304, 305, 307, 322, 323, 325, 326, 327, 342, 379.
Nowill, 41.

Nuri Bey, 334.
Nuri Efendi (eski Elâziz Mebusu), 286.

Odabaşı zade Temel Bey, 166.
Okyanuslar, 113.
Ordu, 198.
Orhan Bey, 349.
Orhangazi, 285, 312.
Osman Bey (Kastamonu ve Havalisi Kumandanı, Miralay), 57, 58, 59, 95, 96, 162, 233, 286.
Osman Nuri Bey, 222, 299, 303, 304.
Osman Reis, 376.
Osman Tufan Bey, 332.
Osmanlı, 85, 107, 279; - anavatanı, 120; - camiası, 147, 207, 341; - delegeleri, 132; - Devleti, 113, 132, 341, 362; - hanedanı, 80; - hükümeti, 72, 97, 106, 110, 210, 238, 254; - kavmi, 341; - kıtaları, 166; - kuvvetleri, 112; - Mebusanı, 351; - memleketi, 208; - memleketleri, 168; - misafirperverliği, 51, 102; - ordusu, 108; - saltanatı, 341; - sınırı, 207, 284, 384.; - tarihi, 225; - tebaası, 102; - toprakları, 302; - vatandaşı, 109; - vatanı, 68, 102; - vatanının bütünlüğü, 292; - yazarları, 275, 276.,
Otomobil, 144, 233.
31 Mart Hadisesi, 75, 296.

Ömer Fevzi, 74, 75.
Ömer Lütfi Bey (23. Fırka Kumandanı), 299.
Ömer Mümtaz Bey, 55, 78, 130, 224, 225.
Özel ve ticari haberleşme, 35, 36, 45, 46.
Özgeçmiş, 294.

Padişah, 30, 33, 34, 39, 47, 52, 61, 63, 75, 79, 85, 92, 105, 120, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 141, 143, 149, 157, 161, 168, 169, 175, 183, 208, 223, 229, 230, 232, 237, 279, 286, 297, 327, 343, 348, 364, 378; - tebaası, 51; -lık hukuku, 42.
Para, 94, 110, 112, 166, 254, 364, 387, 388.
Paris, 33, 107, 254.
Paris (Sulh) Kongresi, 33, 62.
Paris Sulh Konferansı, 22, 24, 92, 174, 175, 183, 185, 186, 187, 207, 208, 259, 260, 287, 349, 351, 358.
Parti, 34, 208, 231, 260, 262, 263, 284, 292, 314, 374, 375, 384; -cilik, 181, 293; -ler, 74, 107, 251, 339, 347.
Paşaeli, 107, 221, 223, 247, 265, 269, 275, 326, 360, 362.
Patrikhane, 352.
Payitaht, 112, 175, 176, 207, 208, 279, 366; 385.
Pehlivan güreşi, 376.
Peygamber, 175, 176.
Pikardi manevraları, 296.
Plevne Meydan Muharebesi, 61.
Pontus Cumhuriyeti, 106.
Pozantı, 365.
Propaganda, 67, 71, 73, 300.
Protesto, 64, 74, 143, 289, 386.

Raif Efendi; bkz. Hoca Raif Efendi.
Rauf Bey; bkz. Hüseyin Rauf.
Re'fet (Refet) Bey, 55, 74, 114, 130, 140, 163, 164, 172, 191, 192, 194, 248, 264, 266, 281, 286, 299, 306, 327, 349, 359, 369, 378.
Recep Zühtü Bey, 332.
Reddi İlhak, 299, 303, 304, 327.
Refik Bey (Erkânıharp Miralayı), 279.
Refik Bey (Tabip Binbaşı), 286.
Refik Halit (Halid) Bey (Posta ve Telgraf Müdürü Umumisi), 189, 193, 209, 218, 264.
Remzi Bey, 57.
Reşat Hikmet Bey, 349.
Reşit Bey, 349.
Reşit (Reşid) Paşa (Sivas Valisi), 70, 190, 194, 327.
Reşit Saffet Bey, 349.
Rıfat Bey (Evkaf Müdürü), 122.
Rıfat, 334.
Rıza (Trabzon Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi), 72.
Rıza Nur, 327.
Rize, 149, 198, 219
Robert Kolej, 82, 349.
Ruhani reisler, 352.
Rum, 60, 300; -lar, 107, 108, 253, 264, 376; - kongreleri, 34.

Rumeli teşkilatı, 367.
Rumeli, 49, 54, 55, 61, 82, 108, 220, 221, 227, 247, 295, 321.
Rus Bolşevikleri, 314.
Ruslar, 254, 297.
Rusya, 166, 254.
Ruşen Eşref Bey, 244, 248, 366, 373, 382.
Rüstem Bey, 82.
Rüsûmat, 89.
Rüştü Bey, 160.

Sabri Bey (Eskişehir Mutasarrıfı), 356.
Sait Paşa, 62, 192.
Selahaddin (Salahattin, Salâhaddin) Bey (3. Kolordu Kumandanı), 43, 75, 83, 146, 166, 172, 278, 301, 327, 365, 368, 380.
Salih Bey, 349.
Salih (Hulûsi) Paşa (Bahriye Nazırı), 252, 253, 286, 299, 301, 305, 326, 327, 328, 329, 337, 340, 341, 343, 347, 357, 366, 378, 381, 385.
Salih Niyazi Baba (Hacı Bektaşı Veli Hazretleri Dergâhı Şerifi Postnişini ve Türbedarı), 282.
Saltanat, 30, 33, 34, 42, 60, 61, 62, 69, 86, 90, 106, 108, 112, 131, 133, 147, 292, 322; - Şûrası, 383.
Samarra Nakîbüleşrafı Seyyid Mehmed, 285.
Sami Bey (Tokat Mebus adayı), 287.
Samih Fethi Bey (Çorum Mutasarrıfı), 59, 64, 79.
Samsun, 48, 85, 89, 95, 96, 110, 114, 130, 131, 138, 158, 161, 199, 203, 205, 206, 208, 212, 219, 233, 238, 252, 262, 289, 352.
Sanayi, 254.
Sansür, 210, 242, 250.
Saruhan, 266, 327.
Seçim, 22, 24, 92, 104, 148, 196, 208, 214, 237, 238, 255, 263, 264, 267, 270, 272, 285, 290, 294, 295, 322, 323, 339, 343, 347, 357, 359, 360, 384; - kararnamesi, 260.
Sefaretler, 101, 102.
Selanik, 296.
Sermaye, 342, 383.
Servet Bey, 49, 54, 55, 56, 65, 70, 73, 74, 75, 76, 359.
Seyhan, 101.
Sıhhiye, 89.
Sınai yardım, 147, 383, 385.

Sınır, 24, 147, 174, 295, 322, 341, 362; -lar, 112; -larımız, 111, 112, 294, 296, 323; - bölgeleri, 111.
Sırrı Bey, 299, 306.
Siirt, 40.
Sina, 297.
Sinekli, 286.
Sinop, 57, 74, 78, 151, 219, 246.
Sirenaik mıntıkası, 296.
Sivas, 21, 22, 23, 26, 28, 29, 31, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 61, 62, 65, 68, 70, 71, 72, 74, 76, 79, 87, 88, 89, 91, 92, 95, 96, 97, 102, 103, 104, 105, 108, 110, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 126, 129, 132, 138, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 161, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 175, 178, 180, 181, 185, 189, 190, 194, 196, 198, 199, 200, 202, 206, 207, 211, 212, 213, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 224, 225, 227, 229, 233, 234, 235, 237, 240, 244, 245, 247, 248, 253, 256, 257, 258, 260, 261, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 276, 277, 278, 279, 282, 283, 284, 286, 288, 289, 290, 291, 294, 301, 302, 303, 304, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 317, 323, 327, 328, 351, 352, 355, 356, 368, 372; - İslam ahalisi, 131.
Sivas Kongresi, 22, 24, 34, 37, 39, 40, 41, 42, 49, 51, 53, 54, 55, 56, 61, 65, 68, 72, 73, 75, 76, 77, 79, 82, 105, 110, 132, 147, 183, 185, 186, 211, 253, 259, 262, 299, 304, 317, 341, 342, 374, 383, 384.
Sofya, 296.
Sosyal bünye, 109.
Sömürge, 342.
Suat Bey (İzmit Mutasarrıfı), 177, 178, 179.
Suikast, 110, 381; -lar, 381.
Sulhname, 24.
Suphi Bey, 369.

Suriye, 203, 296.
Suriyeliler, 251.
Süleyman Bey, 55.
Süleyman Bey (Erzurum Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi üyesi, Emekli Binbaşı), 335.
Süleyman Nazif Bey, 275, 276.
Süleyman Necati Bey, (Erzurum Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi üyesi), 335.
Süleyman Sırrı Bey, 286.
Süleyman Şefik Paşa, 130, 131, 161, 189, 193, 209.
Sürâyya Bey (eski İzmit Mutasarrıfı), 285.
Süreyya Bey, 355.
Sürgün, 348.
Sürmene, 152.

Şahsi hürriyet, 102.
Şam Vapuru, 119.
Şam, 297.
Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 54, 55, 65, 72.
Şatzade Mustafa Ağa, 39.
Şefik Paşa (Harbiye Nazırı), 110.
Şemmer reislerinden Şeyh Meş'al, 285.
Şerif Bey (Piyade Tabur Kumandanı), 58.
Şevket Bey (Dersaadet'te Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı, Miralay), 286, 290, 299, 309, 325, 349.
Şeyh Hacı Fevzi Efendi, 49, 55, 129.
Şeyh Recep, 327, 329, 372.
Şile, 133.
Şimendifer, 244, 296.
Şûrayı Saltanat, 174.

Tabiiyet hakları, 82, 262.
Tahir Bey (Köşk'te Harekâtı Milliye ve Harbiye Umum Reisi), 220, 223.
Taktil, 347.
Talustan Bey, 363.
Tan , 175, 262, 367, 384. Ayrıca bkz. *Le Temps*.
Tarih, 33, 92, 349, 382, 383.
Tasviri Efkâr, 243, 259, 294, 295, 305, 309, 311, 321, 352, 366.
Tebaa, 339.
Tehcir, 339, 347.
Teke, 249.
Tekirdağ, 265, 297.
Tekke, 327.
Telgraf memurları, 101, 329.
Telgraf memurlarına teşekkür, 238.
Teologos, 351, 352, 353.
Tercümanı Hakikat, 311.
Tercüme, 34, 159, 175.
Teşkilat, 54, 56, 76, 91, 102, 107, 108, 227-228, 230, 231, 237, 240, 245, 263, 265, 268, 281, 291, 292, 303, 304, 307, 342, 359, 368.
Tevfik Paşa, 349.
Ticaret gemilerimiz, 113.
Times, 367.
Tokat, 129, 285, 287, 334, 352.
Toprak bütünlüğü, 34, 106, 108.
Toros, 22, 24, 207; - silsilesi, 92, 174.
Torul, 188, 286, 359.
Trablusgarp, 296.
Trabzon, 36, 41, 48, 49, 54, 56, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 85, 88, 91, 95, 98, 108, 126, 130, 142, 146, 158, 160, 172, 185, 190, 194, 199, 219, 243, 262, 275, 277, 278, 286, 305, 359.
Trakya, 106, 221, 325, 342; - Cemiyeti, 107; - Paşaeli Cemiyeti, 107, 223, 247, 304; -'daki genel teşkilat, 326; -Paşaeli (Trakya-Paşaili), 265, 275, 360, 362; - Paşaeli Heyeti Merkeziyesi, 269, 326; - lı, 283.
Tren, 133, 144, 172.
Turancılık (Turanilik) 83, 111, 112.
Tutuklanma, 26, 42, 57, 58, 59, 81, 89, 97, 105, 110, 119, 130, 160, 163, 331, 332, 339.
Tutuklu memurlar, 305, 310.
Türk Dünyası, 259, 311, 381.
Türk, 39, 61, 82, 341, 357; - hâkimiyeti, 108; - halkı, 113; - makamları, 107; - milleti, 106, 109, 113; - Muhipleri Derneği, 314; - şiddet uygulaması, 314; - toprağı, 318; -ler, 109, 133, 342; -lük, 335.
Türkçe, 108, 341, 349.
Türkiya, 357.
Türkiye, 93, 107, 109, 112, 175, 314, 376, 385.

Uluborlu, 153.
Uluabadlı Çerkes Hasan Bey, 334.
Ulukışla, 244, 248, 360, 365, 368.
Ulukışla Rumları, 98.
Umumi Harp, 112, 113, 254.
United States Radio Press, 314.
Urfa, 41, 67, 68, 73, 126, 245, 380, 386, 389.
Uzunköprü, 302.

Ümmet, 136, 174.
Üsküdar, 162, 172.
Üsküplü Emin, 58.

Vahdeddin, 297.
Vakit, 284, 259, 311.
Van, 36, 41, 48, 74, 76, 95, 111, 126, 130, 190, 194, 285, 384.
Vapur, 48.
Vasıf (Heyeti Temsiliye üyesi), 224, 295, 306, 381.
Vatan, 6, 21, 34, 51, 52, 55, 72, 74, 77, 79, 82, 92, 95, 102, 112, 126, 129, 130, 131, 132, 134, 136, 137, 140, 145, 147, 148, 154, 157, 161, 169, 174, 175, 180, 181, 183, 189, 206, 227, 228, 230, 240, 253, 254, 255, 257, 261, 263, 279, 282, 283, 289, 291, 292, 295, 304, 307, 321, 339, 342, 357, 375; - haini, 63, 167; - teorisi, 175; -ın bütünlüğü, 133, 147, 293, 295, 322, 383, 385; -ın bağımsızlığı, 42, 321; -i hıyanet, 26, 41, 47, 48, 79, 87, 102, 103, 128, 141, 168, 169; -i menfaatler, 68; -i vazife, 87, 148, 242.
Vatandaş, 102; -lar, 108, 157; -lık, 375.
Vaymar, 343.
Vehbi Beyefendi, 140, 144.
Vekiller Heyeti, 34, 186, 198, 207, 230, 232, 240, 243.
Vekiller Meclisi, 183, 286.
Veliaht, 89, 90.
Velid Bey (Ebuzziya-zâde, Matbuat Cemiyeti Reisi, *Tasviri Efkâr* sahibi ve başyazarı), 243, 244, 259, 274, 287, 294, 295, 305, 309, 372.
Versay Konferansı, 112.
Vilayatı Şarkiye Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 107.

Washington (Vaşington), 74, 129; - harp gemisi, 233; - Sefirikebiri, 67, 286.
Wilson, 106.
Wilson doktrini, 113.

Yabancı, 289; - arzusu, 242; - askeri, 380; - baskısı, 242; - devletler, 106, 131; - fikirleri, 362; - gazeteciler, 131; - görüşü, 131; - harekâtı, 249; - himayesi, 383; - ihtirasları, 34, 92; - işgali, 357; - kesesi, 63; - kuvveti, 210; - kuvvetler, 42, 162, 375, 380, 386; - menfaatleri, 85; - müdahale, 34, 92, 314; - Müslümanlar, 112; - parası, 348; - ricali, 376; - tecavüzleri, 98; - temsilciler, 352; - yardımı, 314, 385; -lar, 34, 48, 51, 70, 71, 98, 102,120, 126, 141, 176, 208, 253, 261, 263, 264, 329, 341, 347, 357, 360, 362.
Yahudiler, 108.
Yahya Kaptan, 299.
Yargılama hakkı, 34.
Yayın, 34, 67, 71, 348.
Yazı heyeti, 293.
Yemin, 253, 262, 374.
Yenigün, 261, 352.
Yenişehir, 281.
Yeşilırmak, 366.
Yetmiş Seferi, 343.
Yozgat, 41, 286.
Yunan, 286; - askerleri, 107; - birlikleri, 107, 110; - menfaatleri, 174; - sömürgesi teşekkülü, 174; -lılar, 24, 107, 203, 205, 220, 261, 305, 307; -lıların zulmü, 383; -lılık, 174.
Yunanistan, 106.
Yunus Nadi, 216.
Yusuf İzzet Paşa, 191, 194.
Yusuf Talât Beyefendi (Antalya Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi), 317.
Yüce Divan, 33.
Yüzbaşı Cevdet Efendi (3. Müfettişlik Yaveri), 285.
Yüzbaşı Leatle (Fransız İrtibat Subayı), 352.
Yüzbaşı Zolter, 238.

Zanaatkâr, 109.
Zatı şahane, 31, 55, 59, 60, 64, 70, 75, 87, 88, 89, 93, 96, 162, 172, 175, 223, 228, 243, 255, 262, 327, 364, 372.
Zaven Efendi (Ermeni Patriği), 351, 352, 353.
Zeki Bey (3. Kolordu Erkânıharbiye Reisi), 331, 327.
Zeki Bey (Gümüşhane Delegesi), 75.
Zirai mesele, 109.
Ziya Bey (Erzurum İstanbul Heyeti Tahkikiye Reisi), 156.
Ziya Paşa, 360, 361, 369, 370.
Zolter (İngiliz temsilcisi), 74, 352.
Zonguldak, 133.